

Rhaglen Gyflawn

Gwasanaeth Democratiaeth
Swyddfa'r Cyngor
CAERNARFON
Gwynedd
LL55 1SH

Cyfarfod

CYSAG

Dyddiad ac Amser

2.00 y.h., DYDD MERCHER, 7FED TACHWEDD, 2018

Lleoliad

Siambr Hywel Dda, Swyddfa'r Cyngor, Caernarfon LL55 1SH

Pwynt Cyswllt

Eirian Roberts

01286 679018

eirianroberts3@gwynedd.llyw.cymru

(Dosbarthwyd Dydd Mawrth, 30 Hydref 2018)

CYSAG

AELODAETH (7)

Plaid Cymru (4)

Y Cynghorwyr

Paul John Rowlinson
Judith Mary Humphreys

Elin Walker Jones

Menna Baines

Annibynnol (3)

Y Cynghorwyr

Richard Medwyn Hughes
Mike Stevens

Dewi Wyn Roberts

Aelodau Ex-officio

Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor – Y Cynghorwyr Annwen Hughes a Edgar Wyn Owen

Cristnogion a Chrefyddau Eraill

Disgwyl Enwebiad
Awaiting Nomination
Dr W Gwyn Lewis
Mrs Elizabeth Roberts
Eirian Bradley Roberts
Anest Gray Frazer

Yr Eglwys Fethodistaidd
Yr Annibynnwyr
Eglwys Bresbyteraidd Cymru
Undeb Bedyddwyr Cymru
Yr Eglwys Gatholig
Yr Eglwys yng Nghymru

Athrawon

Alwen Watkin
Miriam A. Amlyn
Cathryn Davey
Heledd Jones
Disgwyl Enwebiad

ASCL
NAS/UWT
UCAC
NUT
ATL

Aelodau Cyfetholedig

Parchedig Aled Davies

R H A G L E N

1. GWEDDI

2. ETHOL CADEIRYDD

Cymeradwyo argymhelliad y cyfarfod blaenorol i ethol y Cynghorydd Paul Rowlinson yn Gadeirydd y pwyllgor hwn ar gyfer 2018/19.

3. ETHOL IS-GADEIRYDD

Cymeradwyo argymhelliad y cyfarfod blaenorol i ethol y Cynghorydd Elin Walker Jones yn Is-gadeirydd y pwyllgor hwn ar gyfer 2018/19.

4. YMDDIHEURIADAU

5. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

6. MATERION BRYS

7. COFNODION

5 - 17

Bydd y Cadeirydd yn cadarnhau cofnodion y cyfarfodydd o'r Pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 8 Tachwedd 2017 a 20 Mehefin 2018 fel rhai cywir.

8. CYNHADLEDD MAES LLAFUR CYTUN

18 - 58

Nodyn o gyfarfod CYSAG, 20 Mehefin 2018

'Roedd bwriad i gynnal Cynhadledd Maes Llafur Cytûn yn dilyn cyfarfod CYSAG i benderfynu i gadw Maes Llafur Cytûn Gwynedd hyd nes derbynnir fwy o wybodaeth gan y Llywodraeth ynglyn â chwricwlwm newydd yn deillio o adroddiad Yr Athro Donaldson.

Oherwydd nad oedd cwrowm i'r cyfarfod argymhellwyd i gynnal

trafodaeth ar ddechrau cyfarfod nesaf CYSAG sydd i'w gynnal ar 7 Tachwedd 2018.

9. **CYFANSODDIAD CYSAG** 59 - 67

Er gwybodaeth gefndirol i'r eitem, gweler y ddolen isod ar gyfer cylchlythyr rhif 10/94 a gyhoeddwyd gan yr hen Swyddfa Gymreig yn 1994:

<http://www.wasacre.org.uk/publications/wag/W-cylchlythyr10-94.pdf>

10. **HUNAN ARFARNIAD YSGOLION GWYNEDD** 68 - 70

Adroddiad llafar gan Mr Rhys Glyn, Pennaeth Ysgol Cefn Coch, Penrhyndeudraeth.

11. **TROSOLWG O HUNAN ARFARNIADAU YSGOLION GWYNEDD** 71 - 82

12. **SWYDDOG PROFFESIYNOL AG I CYSAG** 83

13. **GWEITHDAI'R CYNULLIAD I YSTYRIED ADDYSG GREFYDDOL A'R CWRICWLWM NEWYDD AR GYFER CYMRU** 84 - 111

14. **CYNNIG PRIFYSGOL BANGOR - RE-CONNECT**

15. **COFNODION CYFARFOD BLYNYDDOL CYSAGAU CYMRU - YNYS MON 6/7/18 - ER GWYBODAETH** 112 - 115

16. **AMRYWIAETH CREFYDD A CHRED - ER GWYBODAETH** 116 - 178

C.Y.S.A.G. - CYNGOR YMGYNGHOROL SEFYDLOG AR ADDYSG GREFYDDOL 08/11/17

Yn Bresennol: Y Cyngorydd Paul J. Rowlinson (Cadeirydd)
Y Cyngorydd Elin Walker Jones (Is-gadeirydd)

Aelodau Cyngor Gwynedd : Y Cyngorwyr Menna Baines, R. Medwyn Hughes, Dewi Wyn Roberts, Mike Stevens

Cristnogion a chrefyddau eraill: Dr Gwyn Lewis (Eglwys Bresbyteraidd Cymru), Elizabeth Roberts (Undeb Bedyddwyr Cymru), Eirian Bradley Roberts (Yr Eglwys Gatholig), Anest Gray Frazer (Yr Eglwys yng Nghymru).

Athrawon: Miriam Amlyn, Cathryn Davey

Swyddogion: Mai Bere (Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol a Chlerc CYSAG) a Glynda O'Brien (Swyddog Cefnogi Aelodau).

GwE: Bethan James (Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant)

Ymddiheuriadau: Y Cyng. Judith Humphreys, Cynrig Hughes (Yr Annibynwyr), Alwen Watkin, Heledd Jones (Undebau Athrawon)

Estynnodd y Cadeirydd groeso cynnes i Anest Gray Frazer, cynrychiolydd Yr Eglwys yng Nghymru, i'w chyfarfod cyntaf o CYSAG.

1. GWEDDI

Agorwyd y cyfarfod gyda gweddi gan Dr Gwyn Lewis.

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd Y Cyngorydd Dewi Wyn Roberts fuddiant personol yn Eitem 8 – Hunan Arfarnu Ysgolion gan ei fod yn gwasanaethu ar Gorff Llywodraethu Ysgol Abersoch. Roedd o'r farn nad oedd yn fuddiant oedd yn rhagfarnu ac ni adawodd y Siambr yn ystod y drafodaeth ar yr eitem hon.

3. MATERION BRYS

(Nid oedd y materion canlynol wedi eu cynnwys ar y rhaglen ond cytunodd y Cadeirydd i'w hystyried dan Adan 100 (4)(b), Deddf Llywodraeth Leol 1972).

(a) Eglurodd y Cadeirydd ei fod wedi derbyn holiadur gan ESTYN i'w gwblhau erbyn 27 Hydref 2017 ond ei fod wedi gofyn am estyniad fel bo modd derbyn barn aelodau CYSAG ar yr ymatebion cyn ei anfon ymlaen yn ddi-oed i ESTYN.

Cyflwynwyd copi o'r holiadur i'r Aelodau ac fe gyfunwyd ar y diwygiadau canlynol:

- (i) Ychwanegu'r brawddegau isod i'r blychau yn y manau perthnasol (ac fe waned hyn gan Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE tra yn y cyfarfod):

"Hawl gan bob cynghorydd i fod yn aelod o Gorff Llywodraethu, ac felly mewn sefyllfa i drafod addysg grefyddol gydag athrawon a disgyblion eu hysgolion.

Mae tystiolaeth storiol yn awgrymu bod yr arlwy ar gyfer disgyblion cynradd yn fwy cyfyng erbyn hyn, e.e. *adalw stori Feiblaidd*, yn hytrach na'u bod yn astudio effaith dysgeidiaethau crefyddol ar fywydau credinwyr neu'n ymgymryd â 'phrosiect' neu ymholiad sy'n seiliedig ar gwestiwn mawr neu sylfaenol.

Sicrhau amser digonol i'r pwnc yn her i'r ysgolion cynradd.

Prin yw'r cyfleoedd i adrannau AG i gydweithio gydag adrannau eraill ar faterion sy'n gorgyffwrdd".

- (ii) Diddymu'r frawddeg a oedd yn cyfeirio at absenoldeb staff gan nad oedd yn berthnasol.

Penderfynwyd: Cymeradwyo'r holiadur a gofyn i'r Swyddog Addysg Ardal Cynorthwyol anfon yr holiadur i ESTYN.

- (b) Adroddodd y Cadeirydd ei fod wedi derbyn cais gan Ddyneiddiwr i wasanaethu ar CYSAG Gwynedd fel aelod gyda phleidlais. Yn y cyfamser roedd y Cadeirydd wedi cyfeirio'r cais i Swyddog Monitro'r Cyngor er mwyn sicrhau y byddir yn cydymffurfio â chyfansoddiad CYSAG.

Adroddodd Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE bod canllawiau i'w dilyn ar gyfer ffurfio CYSAG ac ym Mhwyllgor Addysg ym 1996 cytunwyd i sefydlu grwpiau fel a ganlyn:

Grŵp A	-	Cristnogion a Chrefyddau Eraill
Grŵp B	-	Athrawon
Grŵp C	-	Yr Awdurdod Addysg
Grŵp CH	-	Aelodau Cyfetholedig

Esboniwyd ymhellach bod Deddf 1993 sy'n diwygio Deddf 1944 a Deddf 1988 yn ei gwneud yn ofynnol i'r AALI sicrhau bod cyfansoddiad pwyllgor A cynhadledd maes llafur cytûn a grŵp A CYSAG (enwadau Cristnogol a chrefyddau eraill ac enwadau'r crefyddau hynny) gynrychioli'r gymuned leol. Mae'n ofynnol i nifer y cynrychiolwyr o bob enwad a chrefydd adlewyrchu'n fras gryfder cyfrannol yr enwad hwnnw neu'r grefydd honno yn yr ardal leol, cyn belled ag y bo hynny'n gyson â chyflawni'n effeithlon swyddogaethau'r pwyllgor neu'r grŵp. Gan hynny, mae'r darpariaethau statudol yn cydnabod y bydd achlysuron pan fydd buddiannau effeithlonrwydd yn drech na'r gofyniad i sicrhau cynrychiolaeth uniongyrchol gyfrannol.

Penderfynwyd: Nodi'r uchod a disgwyl ymateb gan y Swyddog Monitro.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 14 Mehefin 2017 fel rhai cywir yn ddarostyngedig i'r cywiriadau canlynol:

- (a) Yn y Gymraeg:

7 (c) - “fel yn y sector cynradd...” yn lle “fel yn y sector ...” yn y 3ydd paragraff
 8 (b) (b) “7 Gorffennaf 2017 yn Wrecsam” yn lle “23 Mehefin 2016 yn Rhyl”

(b) Yn y Saesneg:

Yn yr ymddiheuriadau – “Presbyterian Church of Wales” yn lle “Union of Welsh Baptists”
 6 (b) – Ychwanegu “Talysarn” yn y paragraff 1af
 “Agreed” yn lle “Cytûn” yn yr ail baragraff
 “was not fully meeting” yn lle “was fully meeting” yn y 3ydd paragraff
 7 (a) “illness and confusion” yn lle “confusion and error”
 8 (b) (b) “7 July 2017 in Wrexham” yn lle “23 June 2016 in Rhyl”

5. ADRODDIAD BLYNYDDOL DRAFFT CYSAG GWYNEDD 2016/17

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Drafft CYSAG Gwynedd am y flwyddyn academaidd 2016-17, er cymeradwyaeth yr aelodau, cyn cyhoeddi'r adroddiad terfynol.

Adroddwyd gan yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE, bod yr adroddiad yn grynhoed o drafodaethau CYSAG yn ystod y flwyddyn flaenorol o Fedi 2016 hyd Awst 2017, a'i fod gerbron yr aelodau, er mwyn rhoi cyfle iddynt fynegi barn ar yr adroddiad drafft.

Eglurwyd mai swyddogaeth CYSAG oedd cynghori'r Awdurdod Addysg ar faterion yn ymwneud â darparu Addysg Grefyddol ac Addoli ar y Cyd, a'r Maes Llafur Cytûn ar gyfer Addysg Grefyddol.

Tywyswyd yr aelodau drwy'r adroddiad gan gyfeirio ar y dulliau a ddefnyddir i roi sylw cyson i fonitro safonau Addysg Grefyddol, trwy graffu hunan arfarniadau ysgolion ac fe welwyd bod ansawdd yr hunan arfarniadau wedi gwella dros y flwyddyn ddiwethaf; adroddiadau arolygu ESTYN ynghyd â monitro canlyniadau arholiadau.

Tynnwyd sylw at gynllun gweithredu CYSAG Gwynedd a oedd yn amlinellu 4 blaenoriaeth.

Cytunwyd i'r dyfodol i ysgolion gyflwyno eu hunan arfarniadau yn y tymor yn dilyn derbyn arolygiad.

Gwnaed fân ddiwygiadau i'r adroddiad drafft tra yn y cyfarfod ac addawodd yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE y byddai'n gwirio'r ddogfen cyn cyflwyno'r adroddiad terfynol.

Diolchwyd i'r Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE am baratoi'r Adroddiad Blynyddol Drafft.

Penderfynwyd: Derbyn gyda diolch Adroddiad Blynyddol Drafft CYSAG ar gyfer 2016-17, a gofyn i'r Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE wneud unrhyw gywiriadau a newidiadau golygyddol a gytunwyd yn y cyfarfod cyn cyhoeddi'r adroddiad terfynol.

6. ADDOLI AR Y CYD

Cyflwynwyd Canllawiau Atodol gan ESTYN a Chymdeithas CYSAGau Cymru mewn perthynas ag addoli ar y cyd mewn ysgolion anenwadol.

Derbyniwyd eglurder ar beth yn union yw addoli ar y cyd gan yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE gan nodi bod Deddf Diwygio Addysg 1988 a Chylchlythyr 10/94 Swyddfa Cymru yn pennu'r gofynion cyfreithiol ar gyfer addoli ar y cyd mewn ysgolion yng Nghymru. Gofynnir i ysgolion ddarparu addoli ar y cyd bod dydd i bob disgybl cofrestredig gan ddilyn patrwm Cristnogol yn bennaf neu'n gyfan gwbl. Gall addoli ar y cyd gael ei gynnal unrhyw bryd yn ystod diwrnod yr ysgol ac nid oes rhaid iddo fod yn dorfol - gall gael ei ddarparu i ddosbarth neu flwyddyn ysgol. Esboniwyd bod hawl gan rieni i eithrio eu plant o addoli ar y cyd gydag ysgolion yn gorfod cytuno i geisiadau o'r fath.

Gofynnwyd i Aelodau CYSAG i ba raddau maent yn awyddus i fonitro addoli ar y cyd mewn ysgolion. Pwysleisiwyd nad oedd angen dod i farn ar ansawdd yr addoliad ond yn hytrach bod yr ymarferiad ar gyfer gwella deallusrwydd Aelodau o'r hyn a gyflwynir gan ysgolion yn yr addoliad.

Awgrymwyd gan Aelodau y byddent yn fodlon mynychu'r ysgolion hynny lle maent yn gwasanaethu ar y cyrff llywodraethu ac y byddai'n gwrtais i'r awdurdod addysg gysylltu â'r ysgolion hynny i'w hysbysu o'r bwriad ac wedyn i'r ysgolion estyn gwahoddiad i Aelodau CYSAG fynychu pan fyddent yn cynnal eu haddoliad ar y cyd.

Penderfynwyd: (a) Derbyn a chymeradwyo i'r 6 aelod etholedig sy'n gwasanaethu ar CYSAG fonitro addoli ar y cyd yn yr ysgolion hynny lle maent yn llywodraethwyr yn eu wardiau.

(b) Gofyn i'r Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol gysylltu â'r ysgolion i'w hysbysu o'r bwriad uchod fel bo modd i'r Penaethiaid a'r Aelodau drefnu iddynt fynychu sesiwn addoli ar y cyd.

7. HUNAN ARFARNIADAU YSGOLION

(a) Tywysodd y Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol yr Aelodau drwy daflen a gyflwynwyd yn nodi crynodeb o ganfyddiadau ysgolion gan dynnu sylw bod 4 ysgol gynradd, a dim un ysgol uwchradd nac ysgol arbennig wedi eu harolygu gan ESTYN yn ystod tymor yr Haf 2017. Cyfeiriwyd at sylwadau ESTYN o dan baragraff Gofal, cymorth ac arweiniad, gan nodi mai ychydig iawn o fanylder a roddir i addysg grefyddol.

Yng nghyswllt Ysgol Rhosgadfan o safbwynt y dyfarniad o anfoddhaol o dan y pennawd Gofal, cymorth ac arweiniad, nodwyd y cyfeirir at ddarpariaeth ar gyfer disgyblion ag anghenion dysgu ychwanegol gyda datblygiad ysbrydol, moesol a chymdeithasol disgyblion yn dda.

(b) Tywyswyd yr Aelodau drwy hunan arfarniadau Ysgolion Abersoch a Felinwnda gyda'r safonau, y ddarpariaeth addysg yn dda a chyfeiriwyd bod yr Ysgolion wedi adnabod elfennau i dderbyn sylw, megis:

- Datblygu sgiliau ysgrifennu estynedig disgyblion wrth iddynt ddysgu am grefydd arall ar wahân i Gristnogaeth
- Mwy o gyfleoedd i'r disgyblion fagu hyder wrth ofyn ac ateb cwestiynau penodol er mwyn mynegi barn am faterion moesol perthnasol
- Sicrhau bod cyfleoedd rheolaidd yn cael ei roi i ymwelwyr ddod i gyfnodau addoli ar y cyd

PENDERFYNWYD: (a) Derbyn a nodi cynnwys yr arolygiadau a'r hunan arfarniadau a gofyn, yn unol â'r drefn, i'r Swyddog Gwella Ansawdd Addysg

Cynorthwyol, anfon llythyr at yr ysgolion uchod yn nodi gwerthfawrogiad CYSAG o'r ymdrechion a wneir gan yr ysgolion i gyrraedd y graddau.

(b) Gofyn i'r Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol lythyr hefo'r ysgolion hynny sydd wedi derbyn arolygiad ym mis Hydref i ofyn iddynt gyflwyno eu hunan arfarniad i gyfarfod nesaf CYSAG ym mis Chwefror.

8. DIWEDDARIAD GAN YMGYNGHORYDD CEFNOGI GWELLIANT GWE

(a) Ffurflen Hunan Arfarniad Drafft

Cyfeiriodd yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE at dudalennau 32-33 yn y Rhaglen a oedd yn cynnwys ffurflen hunan arfarniad a anfonir at ysgolion i'w cyflwyno ar gyfer monitro gan CYSAG

Atgoffwyd yr Aelodau bod Fframwaith Arolygu ESTYN wedi newid ers Medi 2017, mewn cydweithrediad â chydweithwyr a swyddogion CYSAG, roedd yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE wedi addasu'r ffurflen ac fe gyflwynwyd y drafft i'r Aelodau, er canfod eu barn o'r cynnwys.

Eglurwyd bod maes arolygu 1 yn y Fframwaith newydd yn cyfeirio at safonau addysg grefyddol gan ofyn pa mor dda mae'r disgyblion yn gwneud cynnydd mewn addysg grefyddol, sef bod yn ymwybodol o safonau'r disgyblion.

Cyfeiria'r ail faes at Les ac agweddau at ddysgu - efallai bod CYSAG yn awyddus i wybod sut mae disgyblion yn teimlo tuag at addysg grefyddol yn yr Ysgol, a ydynt yn mwynhau'r pwnc ac yn cyfrannu at eu datblygiad at ddinasyddion llwyddiannus

Ym maes arolygu 3 cyfeirir at brofiadau mae plant yn cael. Rhoddir cyfle i gyfeirio at y gwersi - a yw'r disgyblion yn cael croestoriad o grefyddau, ydynt yn mynd ar ymweliadau a fyddai yn helpu plant i wella addysg grefyddol.

O safbwynt Gofal, cymorth ac arweiniad mewn addysg grefyddol – h.y. beth yw effaith yr addysg grefyddol, gofynnir i ysgolion nodi i ba raddau mae addysg grefyddol yn dod a chymuned at ei gilydd, a yw'r disgyblion yn cael profiadau eang yn eu cymunedau.

Yng nghyd-destun Arweinyddiaeth a rheolaeth, gofynnir i ba raddau mae athrawon yn craffu ar addysg grefyddol, a ydynt yn adnabod y cryfderau a gwendidau i sicrhau bod addysg grefyddol yn gyson dda.

Gofynnwyd am farn y Pwyllgor o gynnwys y ffurflen ddrafft uchod ac mewn ymateb amlygwyd y pwyntiau canlynol:

- (a) Y byddai'r ffurflen yn cael ei throsglwyddo i Benaethiaid pwnc i'w chwblhau ac nid o reidrwydd yn cael ei chwblhau gan Bennaeth ysgol
- (b) Bod y gofyn yn ormod eleni wrth i Benaethiaid orfod ddygymod â'r Fframwaith Arolygu newydd. Gwyntyllwyd y syniad i gadw'r ffurflen yn ôl am flwyddyn gan fod Penaethiaid yn gorfod ymdopi hefo trefn newydd beth bynnag.
- (c) A yw'r cwestiynau braidd yn gyffredinol, h.y. pa dystiolaeth fydd yn cael ei ddefnyddio i ymateb i'r cwestiynau ac a yw hunan ddatblygiad y plentyn yn cael ei golli?
- (d) Bod pob pwnc arall yn cael eu bandio o fewn chwarteli yn CA3 heblaw addysg grefyddol. Fodd bynnag cyflwyna ysgolion ddata i GwE ond nid oedd yn hawdd tracio ar lefel ehangach.
- (e) Nad oedd addysg grefyddol yn cael sylw pob blwyddyn mewn ysgolion cynradd fel hunan arfarniad pynciol

Nododd un aelod y byddai'n barod i gwblhau'r ffurflen ar ran Ysgol Eifionydd.

Penderfynwyd: Y byddir yn rhoi dewis i ysgolion pa ffurflen i'w chwblhau ond efallai dewis ambell Ysgol i'w dreialu yn y flwyddyn newydd.

(b) Cwrs TGAU Astudiaeth Grefyddol Newydd

Mynegwyd pryder ynglŷn â'r diffyg mewn gwrslyfrau i'r cyrsiau TGAU a Safon Uwch sef bod y llyfrau yn hwyr yn cael eu cyhoeddi, bron i flwyddyn ar ôl cychwyn y cwrs sydd yn ychwanegu at bwysau gwaith athrawon.

Cyfeiriwyd bod llythyr wedi ei anfon ar 23 Mehefin 2017 at Gydbwyllgor Addysg yn mynegi pryder a chais i sicrhau bod ysgolion yn derbyn adnoddau cyfrwng Cymraeg mewn da bryd, ond ni dderbyniwyd ymateb.

Mynegwyd pryder pellach bod athrawon yn mynd i gael ei beirniadu yn y canlyniadau.

Penderfynwyd: Gofyn i'r Swyddog Gwella Ansawdd Addysg Cynorthwyol:

(a) Anfon llythyr i'r Gweinidog dros Addysg ynghyd â'r Comisiynydd Iaith Gymraeg i ddatgan pryder o'r sefyllfa uchod.

(b) Gyfeirio'r mater er sylw pellach gan Bwyllgor Craffu Addysg ac Economi'r Cyngor.

(c) Addysg Grefyddol a'r cwricwlwm newydd

Adroddodd yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE ar gyfer paratoi at y cwricwlwm newydd fod grŵp o ysgolion arloesi sydd yn gyfrifol am ddatblygu'r cwricwlwm Dyniaethau wedi ymchwilio i gwricwla gwledydd eraill ac wedi derbyn arweiniad gan arbenigwyr allanol. Nodwyd ymhellach bod y Llywodraeth wedi comisiynu arbenigwyr i baratoi papurau ar "yr hyn sy'n bwysig" mewn addysg grefyddol (Barbara Wintersgill), hanes (Dr Elin Jones), Daeryddiaeth (Elinor Rawling) a busnes (Prifysgol Caerdydd). Comisiynwyd Cymdeithas CYSAGau Cymru i baratoi adroddiad hefyd a nododd Miss Bethan James ei bod wedi cyfrannu at y gwaith hwn. Nodwyd bod Barbara Wintersgill wedi adnabod 6 syniad megis:

1. Parhad, Newid ac Amrywiaeth / Continuity, Change and Diversity
2. Geiriau a Thu Hwnt / Words and Beyond
3. Bywyd Da / A good Life
4. Gwneud Synnwyr o Brofiadau Bywyd / Making Sense of Life's Experiences
5. Dylanwad, Cymuned, Diwylliant a Phwêr / Influence, Community, Culture and Power
6. Y Darlun Mawr / The Big Picture

Roedd Gweithgor Cymdeithas CYSAGau Cymru wedi adnabod 3 peth pwysig:

1. Ymwybyddiaeth o brofiadau bywyd a'r cwestiynau a godir ohonynt
2. Credoau, dysgeidiaethau ac ymarferion
3. Archwilio ac ymatebion personol

ac fe fyddir yn cyflwyno adroddiad i'r Grŵp Dyniaethau ar 13 Tachwedd.

(ch) E-gylchgrawn Addysg Grefyddol

Nodwyd bod rhifyn 4 yn ymwneud â'r amgylchedd ar wefan HWB.

Penderfynwyd: Derbyn, nodi a diolch i'r Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE am y diweddariad uchod.

9. CYMDEITHAS CYSAGau CYMRU

(a) Cofnodion cyfarfod diwethaf

Cyflwynwyd cofnodion drafft cyfarfod diwethaf o'r Gymdeithas a gynhaliwyd ar 7 Gorffennaf 2017.

(b) Nodi dyddiadau o gyfarfodydd nesaf Cymdeithas CYSAGau Cymru:

- Dydd Gwener, 10 Tachwedd 2017 - Canolfan Ddinesig, Pen-y-bont Ar Ogwr
- Dydd Gwener, 9 Mawrth 2017 – Canolfan Ddinesig, Abertawe

(c) Cyflwynwyd diweddariad ar y broses o ddiwygio'r cwricwlwm gan Manon Jones, Llywodraeth Cymru.

Penderfynwyd: (a) Derbyn a nodi cynnwys y cofnodion.

(b) Nodi'r dyddiadau uchod.

(c) Nodi'r diweddariad.

Dechreuodd y cyfarfod am 2:00 pm a daeth i ben am 4.10 pm

CADEIRYDD

C.Y.S.A.G. - CYNGOR YMGYNGHOROL SEFYDLOG AR ADDYSG GREFYDDOL 20/06/18

Yn Bresennol:

Aelodau Cyngor Gwynedd : Y Cyngorwyr Menna Baines, Judith Humphreys, Elin Walker Jones, Dewi Wyn Roberts a Paul Rowlinson.

Cristnogion a chrefyddau eraill: Dr Gwyn Lewis (Eglwys Bresbyteraidd Cymru), Eirian Bradley Roberts (Yr Eglwys Gatholig).

Swyddogion: Mai Bere (Swyddog Adnoddau Addysg Cynorthwyol a Chlerc CYSAG), Sion Huws (Uwch Gyfreithiwr Corfforaethol) a Glynda O'Brien (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cyng. R. Medwyn Hughes, Mike Stevens, Anest Gray Frazer (Yr Eglwys yng Nghymru), Alwen Watkin, Cathryn Davey, Miriam Amlyn a Heledd Jones (Undebau Athrawon)

- (a) Adrododd y Swyddog Cefnogi Aelodau nad oedd cworwm yn y cyfarfod oherwydd absenoldeb aelodau o'r sector addysg. Trafodwyd a ddylai CYSAG fwrw ymlaen heb gworwm, ac yn unol ag arweiniad gan yr Uwch Gyfreithiwr cytunwyd i fwrw ymlaen ond gan nodi na fyddai gan y cyfarfod rym i wneud penderfyniadau, a hynny'n unol â Chyfansoddiad y CYSAG.
- (b) Awgrymwyd y dylid anfon e-bost i holl Aelodau CYSAG yn esbonio yr hyn a ddigwyddodd o ran diffyg cworwm i'r cyfarfod ac apelio ar Aelodau i'r dyfodol i gysylltu â'r Swyddog Cefnogi Aelodau mewn da bryd os nad ydynt yn gallu bod yn bresennol.

1. GWEDDI

Agorwyd y cyfarfod gyda gweddi gan Dr Gwyn Lewis.

2. ETHOL CADEIRYDD

Argymhellwyd: Ail-ethol y Cyngorwyr Paul Rowlinson yn Gadeirydd i'r Pwyllgor hwn am y flwyddyn 2018/19 yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth y Pwyllgor yn y cyfarfod nesaf.

3. ETHOL IS-GADEIRYDD

Argymhellwyd: Ail-ethol y Cyngorwyr Elin Walker Jones yn Is-gadeirydd i'r Pwyllgor hwn am y flwyddyn 2018/19 yn ddarostyngedig i gymeradwyaeth y Pwyllgor yn y cyfarfod nesaf.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

4. MATERION BRYS

Ni dderbyniwyd unrhyw fater brys.

5. COFNODION

Cyflwynwyd gofnodion o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 8 Tachwedd 2017.

Penderfynwyd: Gohirio cymeradwyo'r cofnodion tan y cyfarfod nesaf yn wyneb y ffaith nad oedd cwroem yn y cyfarfod.

5.1 MATERION YN CODI O'R COFNODION

Cyflwynwyd copi o llythyr dyddiedig 21 Tachwedd 2017 anfonwyd at y Gweinidog dros Addysg, Llywodraeth Cymru, ynghyd a'i hymateb dyddiedig 6 Rhagfyr 2017 ynglyn â diffyg adnoddau Cymraeg ar gyfer y cwrs TGAU Astudiaethau Crefyddol newydd.

'Roedd cyfeiriad yn y llythyr o gyfarfod pellach ac awgrymwyd y dylid derbyn adborth o ganlyniad cyfarfod y Gweinidog dros Addysg gyda Phrif Weithredwr CBAC.

Deallwyd nad oedd copi Cymraeg byth ar gael.

Argymhellwyd: I nodi'r uchod a gofyn i'r Swyddog Adnoddau Addysg Cynorthwyol a Chlerc CYSAG ymchwilio i ddiweddariad o'r sefyllfa gan adrodd yn ôl i gyfarfod nesaf CYSAG.

6. CEFNOGAETH CYSAG

Adroddwyd bod GwE wedi anfon hysbysiad i dynnu'n ôl gwasanaeth o gefnogaeth a ddarperir i CYSAG Gwynedd gan Miss Bethan James, Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant, o hyn ymlaen.

Esboniodd y Swyddog Adnoddau Addysg Cynorthwyol y cefndir gan nodi mai cyn Gwmni CYNNAL oedd yn darparu'r Gwasanaeth ac ar sefydliad GwE bu iddynt etifeddu'r gwaith. Deallir nad yw darparu cefnogaeth i CYSAGau o fewn y model cenedlaethol. Ychwanegwyd mai Miss Bethan James oedd yn darparu adroddiad blynyddol i CYSAG a hefyd yn mynychu cyfarfodydd Cymdeithas CYSAGau Cymru. Golygai hyn oddeutu 12 – 15 diwrnod o waith mewn blwyddyn iddi.

Amlygwyd pryder ymysg yr Aelodau o golli cyfraniad amhrisiadwy yr Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant ac roedd ei harweiniad yn greiddiol i drafodaethau CYSAG a heb ei chyfraniad gall CYSAG fod yn bwyllgor di-gyfeiriad, ac y dylid pwysu am rhyw ffordd i gael y gefnogaeth yn ôl boed hyn yn seiliedig ar ffurf comisiwn ond yn fwy penodol i ddarparu'r adroddiad blynyddol ar gyfer 2017/18.

Awgrymwyd y dylai'r Cadeirydd ysgrifennu at y Pennaeth Addysg i gyfleu pryder y CYSAG ac i erfyn arno i ymchwilio i ffurf o fedru derbyn cefnogaeth Ymgynghorydd Cefnogi Gwelliant GwE neu brynu arbenigedd ym maes addysg grefyddol ar gyfer darparu arweiniad yn y maes i CYSAG.

Argymhellwyd: Gofyn i'r Cadeirydd ysgrifennu at y Pennaeth Addysg i gyfleu pryder CYSAG fel amlinellir uchod ac i erfyn arno ymchwilio i ffurf o gael cefnogaeth i CYSAG.

7. AELODAETH

- (a) Derbyniwyd cais gan Ddyneiddiwr i wasanaethu fel aelod gyda phleidlais ar CYSAG Gwynedd.
- (b) Esboniodd yr Uwch Gyfreithiwr bod cyfrifoldeb statudol ar awdurdodau lleol i greu CYSAGau ac mai cyfrifoldeb Cabinet yr Awdurdodau ydoedd y cyfansoddiad. Wrth gwrs, gall y CYSAG gyfethol Aelodau. Cyfeiriwyd at gylchlythyr 10/94 (a gyhoeddwyd gan yr hen Swyddfa Gymreig ym 1994) a oedd yn nodi y byddai “cynnwys cynrychiolwyr systemau cred nad ydynt yn gyfystyr â chrefydd neu enwad crefyddol, ar Grwp A CYSAG, yn groes i'r darpariaethau cyfreithiol y cyfeirir atynt ym mharagraff 102 o'r cylchlythyr”. Nodwyd nad oedd adolygiad o'r aelodaeth / cyfansoddiad wedi digwydd ers 1996 ac felly gofynnwyd a oedd angen cynnal adolygiad yn sgil cwestiynau a godwyd ynglyn â ddylai personau â chredoau anghrefyddol (fel Dyneiddwyr) gael caniatad i fod yn aelodau llawn o Grwp A yn seiliedig ar Ddeddf Hawliau Dynol 1998. Awgrymwyd mai'r cam naturiol fyddai cyflwyno adroddiad i'r Cabinet yn amlinellu ystadegau o'r sefyllfa gan ofyn iddynt ystyried adolygu'r Aelodaeth ynghyd â'r cyfansoddiad.
- (c) Cyfeiriodd y Cadeirydd at y ffigyrau canlynol o ystadegau Gwynedd yn deillio o gyfrifiad 2011:

Cristnogaeth	59.5%
Bwdhaeth	0.3%
Hindwaeth	0.2%
Iddewiaeth	0.0%
Islam	1.1%
Siciaeth	0.0%
Crefydd arall	0.5%
Dim crefydd	29.7%
Heb nodi crefydd	8.6%

Argymhellwyd: Gofyn i'r Uwch Gyfreithiwr / Adran Addysg gyflwyno adroddiad i'r Cabinet gyda chais iddynt adolygu'r aelodaeth / cyfansoddiad.

- (d) Adroddwyd bod Mr Gwyn Rhydderch, a oedd yn aelod cyfetholedig, yn rhinwedd ei swydd yng Ngholeg Y Bala, wedi ymddiswyddo o CYSAG. Deallwyd bod Nia Williams, Swyddog Adnoddau Addysg ar gyfer Plant a Ieuencid yr Eglwys Bresbyteraidd, yn awyddus i wasanaethu ar CYSAG fel aelod cyfetholedig.

Awgrymwyd ymhellach y byddai'n fuddiol gwahodd personau ifanc o Gynghorau Ysgolion i fod yn Aelodau cyfetholedig. Efallai y gellir trefnu yn y lle cyntaf bod y disgyblion yn cael eu gwahodd o ysgolion yr athrawon sy'n cynrychioli'r Undebau ac yn gwasanaethu ar CYSAG fel bo modd iddynt gyd-deithio, ac yna ymhen amser gellir sefydlu trefniadau fel bo cynrychiolwyr yn amrywio o ardal i ardal.

Argymhellwyd: Bod y Swyddog Adnoddau Addysg Cynorthwyol yn:

- **Cysylltu â Nia Williams, Swyddog Adnoddau Addysg ar gyfer Plant a Ieuencid yr Eglwys Bresbyteraidd, i ganfod ei bwriad i fod yn aelod cyfetholedig o CYSAG**

- Cysylltu gyda'r athrawon sy'n cynrychioli yr Undebau ar CYSAG i ganfod a fyddai diddordeb gan ddisgybl o'u hysgolion gael ei g/chyfethol i wasanaethu ar CYSAG
- Cysylltu gyda Parchedig Aled Davies i ganfod a oedd yn dymuno parhau fel aelod cyfetholedig

8. GOBLYGIADAU FFRAMWAITH NEWYDD ESTYN I DREFNIADAU MONITRO CYSAG

Cyflwynwyd adroddiad yn amlinellu engreiffiau o'r hyn y gall CYSAG fonitro yn sgil newidiadau i fframwaith arolygu ESTYN sy'n seiliedig ar bump maes sef

1. Safonau
2. Lles ac agweddau dysgu
3. Addysgu a phrofiadau dysgu
4. Gofal, cymorth ac arweiniad
5. Arweinyddiaeth a rheolaeth

Argymhellwyd: I nodi'r uchod.

9. HUNAN ARFARNIADAU YSGOLION

(a) Cyflwynwyd hunan arfarniadau ysgolion dros ddau dymor sef Hydref 2017 i Gwanwyn 2018 sef:

Ysgol y Moelwyn
Ysgol Friars
Ysgol Baladeulyn
Ysgol Cwm Y Glo
Ysgol Sarn Bach
Ysgol Nebo
Ysgol y Gelli
Ysgol O M Edwards
Ysgol Abererch

Tynnwyd sylw penodol at hunan arfarniad Ysgol Abererch a oedd yn arbennig o dda.

(b) Croesawyd Suzanne Roberts o Ysgol y Moelwyn i'r cyfarfod a bu iddi dywys yr Aelodau drwy hunan arfarniad yr Ysgol gan nodi bod y cynllun datblygu adrannl yn plethu i fewn i'r hunan arfarniad ynghyd â blaenoriaethau'r Ysgol. Tynnwyd sylw at y 5 cwestiwn a'r dystiolaeth a gasglwyd fel ymateb megis fforwm disgyblion, craffu ar waith ysgrifenedig ac ymarferol ac arsylwi gwersi. Nodwyd bod yr hunan arfarniad yn seiliedig ar adnabyddiaeth y pennaeth pwnc ar staff a disgyblion yr Adran.

Mewn ymateb i gwestiynau amlygwyd y canlynol:

- O ran cyswllt hefo corff llywodraethwyr, bod llywodraethwyr yn cael trafodaeth gyda'r Adran ar yr hyn a wneir i gael gwell dealltwriaeth sy'n cynnwys edrych ar gynlluniau gwaith, arsylwi llyfrau a thasgau.
- O safbwynt adroddiad Yr Athro Donaldson, teimlwyd bod Addysg Grefyddol yn ffitio fewn i rai elfennau ond bod angen mwy o hyfforddiant ac amser i'w gynllunio.

Argymhellwyd: (a) Derbyn a nodi cynnwys yr arolygiadau a'r hunan arfarniadau a gofyn, yn unol â'r drefn, i'r Swyddog Adnoddau Addysg, anfon llythyr at yr ysgolion uchod yn nodi gwerthfawrogiad CYSAG o'r ymdrechion a wneir gan yr ysgolion i gyrraedd y graddau.

(b) I nodi a diolch i Suzanne Roberts am fynychu'r cyfarfod a'r cyflwyniad.

10. ADRODDIAD DIWEDDARU

Cyflwynwyd ddiweddariad ar Addysg Grefyddol a Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau sydd yn cael ei ddatblygu fel rhan o'r Cwricwlwm Newydd i Gymru.

Cyflwynwyd i'r Aelodau yn ystod y cyfarfod sylwadau NASUWT i'r cynigion gan nodi y dylai Addysg Grefyddol, Hanes, Daeryddiaeth a Busnes dderbyn sylw hafal yn nhermau amser ac adnoddau megis nifer o wersi, athrawon ag arbenigedd, a.y.b. Rhaid sicrhau bod gofynion cymhwysterol Addysg Grefyddol yn derbyn blaenoriaeth gan ddarparu ar gyfer egwyddorion Donaldson islawr yn yr ysgolion uwchradd. Awgrymwyd yr egwyddorion i'w cyrraedd fel a ganlyn:

- Ymdrechu i gael ysgolion i benodi athro /athrawes pwnc Addysg Grefyddol
- Sicrhau bod Addysg Grefyddol yn bwnc Cyfnod Allweddol 3 ac ddim yn atodiad mewn pynciau eraill
- Sicrhau bod Addysg Grefyddol yn deryn yr un adnoddau ac amser â'r pynciau dyniaethau eraill
- Sicrhau bod gofynion cymhwysterol (TGAU ac ati) yn derbyn blaenoriaeth ar ofynion Donaldson

Argymhellwyd: Gofyn i'r Swyddog Adnoddau Addysg Cynorthwyol anfon llythyr i Manon Jones, Is-Adran y Cwricwlwm, Asesu ac Addysgeg, Llywodraeth Cymru, i gyfleu'r sylwadau uchod, ac i'w cymeradwyo yng nghyfarfod nesaf CYSAG.

11. ADDOLI AR Y CYD – ADBORTH GAN AELODAU

Cyflwynwyd ffurflen adborth y Cynghorydd Mike Stevens yn dilyn iddo fynychu addoliad ar y cyd mewn Ysgol yn ei ward.

Adroddodd y Cynghorydd Dewi Roberts fod yntau wedi mynychu dwy Ysgol gyda'r addoliad a r y cyd yn wahanol iawn yn y ddwy Ysgol. Roedd angen ail-ymweld ag un Ysgol arall.

Argymhellwyd: Derbyn a nodi'r uchod.

12. ADRODDIAD BLYNYDDOL CYSAG GWYNEDD 2016/17

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol terfynol CYSAG Gwynedd am y flwyddyn academiaidd 2016-17, er gwybodaeth i Aelodau, gan eu bod wedi mabwysiadu'r adroddiad yng nghyfarfod diwethaf CYSAG.

Byddir yn anfon copi i Cymdeithas CYSAGau Cymru.

Argymhellwyd: Derbyn a nodi'r uchod.

13. CYMDEITHAS CYSAGau CYMRU**(a) Cofnodion cyfarfod diwethaf**

Cyflwynwyd cofnodion drafft cyfarfod diwethaf o'r Gymdeithas a gynhaliwyd ar 9 Mawrth 2018.

(b) I nodi cynhelir cyfarfod nesaf Cymdeithas CYSAGau Cymru ar 6 Gorffennaf 2018 yn Oriol Môn, Llangefni, ac anogwyd Aelodau i fynychu, pe gallent.

(c) Cyflwynwyd cyfansoddiad drafft Cymdeithas CYSAGau Cymru.

(ch) Cyflwynwyd un enwebiad ar gyfer sedd ar Bwyllgor Gwaith Cymdeithas CYSAGau Cymru.

Argymhellwyd: I nodi'r holl faterion uchod.

14. RHEOLI'R HAWL I DYNNU'N ÔL O ADDYSG GREFYDDOL

Cyflwynwyd, er gwybodaeth, gopi o'r ddogfen uchod a gyhoeddwyd yn ddiweddar.

15. ADRODDIAD ESTYN AR ADDYSG GREFYDDOL

Cyflwynwyd adroddiad thematig a gyhoeddwyd gan ESTYN ar 12 Mehefin 2018 a thynnwyd i sylw'r argymhellion.

Adroddwyd y byddir yn anfon e-bost i holl ysgolion Gwynedd i dynnu eu sylw i'r adroddiad.

Argymhellwyd: I dderbyn a nodi'r uchod.

Dechreuodd y cyfarfod am 2:00 pm a daeth i ben am 3.30 pm

CADEIRYDD

Nodyn: 'Roedd bwriad i gynnal Cynhadledd Maes Llafur Cytûn yn dilyn cyfarfod CYSAG i benderfynu i gadw Maes Llafur Cytûn Gwynedd hyd nes derbynnir fwy o wybodaeth gan y Llywodraeth ynglyn â chwricwlwm newydd yn deillio o adroddiad Yr Athro Donaldson.

Oherwydd nad oedd cwroem i'r cyfarfod argymhellwyd i gynnal trafodaeth ar ddechrau cyfarfod nesaf CYSAG sydd i'w gynnal ar 7 Tachwedd 2018.

Eitem 8

CYNHADLEDD MAES LLAFUR CYTÛN GWYNEDD

R H A G L E N

1. I benderfynu i gadw Maes Llafur Cytûn Gwynedd hyd nes derbynnir fwy o wybodaeth gan y Llywodraeth.

(Copi'n amgaeedig)

GWYNEDD'S AGREED SYLLABUS CONFERENCE

A G E N D A

1. To decide to retain the Gwynedd Agreed Syllabus until further information is received from the Government.

(Copy enclosed)

Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru

Canllawiau ar gyfer awdurdodau
addysg lleol a chynadleddau
meysydd llafur cytûn

Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru: Canllawiau ar gyfer awdurdodau addysg lleol a chynadleddau meysydd llafur cytûn

Cynulleidfa

Awdurdodau addysg lleol; CYSAGau; athrawon, penaethiaid a chyrrff llywodraethu ysgolion a gynhelir yng Nghymru; undebau athrawon a chyrrff cynrychioli ysgolion; awdurdodau esgobaethol eglwysi; cyrrff crefyddol eraill; cyrrff cenedlaethol yng Nghymru sydd â diddordeb mewn addysg grefyddol.

Trosolwg

Mae'r ddogfen hon yn egluro gofynion Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer addysg grefyddol yng Nghymru. Fe'i cyhoeddir yn unol â'r pwerau yn Adran 108 o Ddeddf Addysg 2002 ac a freiniwyd yng Ngweinidogion Cymru. Mae Gweinidogion Cymru yn rhan o Lywodraeth Cynulliad Cymru.

Camau i'w cymryd

Ar ôl cael cyngor gan eu CYSAGau, rhaid i AAllau fabwysiadu maes llafur cytûn lleol i'w weithredu yn eu hysgolion ac adolygu'r maes llafur hwnnw bob pum mlynedd. Gall CYSAGau fabwysiadu neu addasu'r fframwaith enghreifftiol hwn wrth wneud eu hadolygiad nesaf.

Gwybodaeth bellach

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:
Yr Is-adran Cwricwlwm ac Asesu 3–14
Yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Llawr 10, Tŷ Southgate
Wood Street
Caerdydd
CF10 1EW
Ffôn: 0800 083 6003
Ffacs: 029 2037 5496
e-bost: C&A3-14.C&A3-14@cymru.gsi.gov.uk

Copïau ychwanegol

Ar gael drwy gysylltu:
Ffôn: 029 2037 5427
Ffacs: 029 2037 5494
Neu drwy ymweld â gwefan Llywodraeth Cynulliad Cymru
www.cymru.gov.uk

Cynnwys

Cyflwyniad	2
Cynnwys pob dysgwr	4
Sgiliau ar draws y cwricwlwm	6
Dysgu ar draws y cwricwlwm	8
Agweddau ar addysg grefyddol	10
Dilyniant mewn addysg grefyddol	12
Addysg grefyddol yn y Cyfnod Sylfaen	14
Cyfnod Allweddol 2: Rhaglen Astudio Enghreifftiol Cenedlaethol	18
Cyfnod Allweddol 3: Rhaglen Astudio Enghreifftiol Cenedlaethol	20
Disgrifiadau lefel enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol	22
Deilliannau ar gyfer addysg grefyddol	24
Addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16	27
Cyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16: Rhaglen Astudio Enghreifftiol Cenedlaethol	28
Atodiad 1 – Gofynion cyfreithiol ar gyfer meysydd llafur cytûn	30
Atodiad 2 – Addysg grefyddol yn y Cyfnod Sylfaen	32

Cyflwyniad

Diben y fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol

Yn 2001 darparodd ACCAC ganllawiau anstatudol i gynorthwyo awdurdodau addysg lleol (AALLau) wrth adolygu eu meysydd llafur cytûn lleol, a chroesawyd hyn gan bob CYSAG ac AALI. Diwygiad o'r ddogfen gyfarwyddyd hon yw'r *Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru*, ac mae'n unol ag Adolygiad o'r Cwricwlwm Ysgol 2008.

Os caiff ei fabwysiadu gan AALLau yng Nghymru, bydd y fframwaith addysg grefyddol yn cynnig cyfle i ddarparu fframwaith asesu cydlynol ar gyfer Cymru gyfan a gwella safonau addysg grefyddol yn genedlaethol.

Ysgrifennwyd y fframwaith addysg grefyddol i gydymffurfio â'r rhwymedigaethau cyfreithiol i gael maes llafur cytûn lleol* sy'n cynnwys y gofynion canlynol:

- hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol disgyblion, gan gynnwys y rhai mewn lleoliadau meithrin
- darpariaeth briodol ar gyfer pob disgybl cofrestredig ym mhob ysgol a gynhelir yng Nghymru, gan gynnwys y rhai mewn lleoliadau derbyn a'r rhai hyd at 19 mlwydd oed
- dylid astudio Cristnogaeth ym mhob cyfnod allweddol, a dylai'r prif grefyddau eraill fod y rhai a gynrychiolir ym Mhrydain Fawr
- dylai addysg grefyddol fod yn anenwadol, ond ni waherddir addysgu am gatecism neu fformiwlari penodol (h.y. gellir astudio'r tebygrwydd a'r gwahaniaethau rhwng credoau, dysgeidiaethau ac arferion y traddodiadau crefyddol).

Mae Atodiad 1 yn cynnwys manylion am y darpariaethau deddfwriaethol perthnasol hyn.

* Nid yw'r fframwaith hwn yn effeithio ar sefyllfa statudol addysg grefyddol mewn ysgolion nas cynhelir (Ysgolion Gwirfoddol a Gynorthwyr).

Yn ogystal, dylai'r awdurdod addysg lleol a'r gynhadledd maes llafur cytûn benderfynu a yw'n briodol pennu pa rai o'r prif grefyddau eraill a faint ohonynt y dylid eu hastudio ym mhob cyfnod allweddol.

Mae addysg grefyddol yn yr unfed ganrif ar hugain yn annog disgyblion i archwilio ystod o gwestiynau athronyddol, diwinyddol, moesegol, ac ysbrydol mewn ffordd fyfyrion, dadansoddol a chytbwys sy'n ysgogi cwestiynu a dadl. Mae hefyd yn canolbwyntio ar ddeall pam mae'r ddynoliaeth yn chwilio am ystyr, yr agweddau cadarnhaol sy'n perthyn i ddealltwriaeth aml-ffydd/aml-ddiwylliant a dirnadaeth y disgybl ei hunan a'i ymateb i fywyd a chrefydd. Mae addysg grefyddol yn yr unfed ganrif ar hugain yn cynnwys ymagwedd agored, gwrthrychol ac archwiliadol, ond mae'r rhieni'n cadw'r hawl cyfreithiol i wrthod i'w plentyn gymryd rhan.

Cynnwys pob dysgwr

Cyfrifoldebau ysgolion

Yn ôl Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a dogfen strategaeth drosfwaol Llywodraeth Cynulliad Cymru, *Gweithredu'r Hawliau*, rhaid sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn derbyn addysg sy'n datblygu eu personoliaeth a'u talentau yn llawn. Mae Deddf Addysg 2002 yn cryfhau ymhellach ddyletswydd ysgolion i ddiogelu a hyrwyddo lles pob plentyn a pherson ifanc.

Mae'r ddeddfwriaeth cyfle cyfartal sy'n cwmpasu oedran, anabledd, rhyw, hil, crefydd a chred, a chyfeiriadedd rhywiol yn gosod dyletswydd bellach ar ysgolion yng Nghymru tuag at y dysgwyr presennol a darpar ddysgwyr, sef cael gwared ar wahaniaethu ac aflonyddwch, hyrwyddo agweddau cadarnhaol a chyfle cyfartal, ac annog cyfranogiad ym mhob agwedd ar fywyd yr ysgol.

Dylai ysgolion feithrin ym mhob dysgwr ymdeimlad o hunaniaeth bersonol a diwylliannol sy'n dderbyngar ac yn parchu eraill. Dylai ysgolion gynllunio ar draws y cwricwlwm i ddatblygu gwybodaeth a dealltwriaeth, sgiliau, gwerthoedd ac agweddau a fydd yn galluogi dysgwyr i gymryd rhan yn ein cymdeithas amlethnig yng Nghymru. Dylai ysgolion ddatblygu ymagweddau sy'n cefnogi hunaniaeth ethnig a diwylliannol pob dysgwr ac sy'n adlewyrchu ystod o safbwyntiau, er mwyn cael ymrwymiad dysgwyr a'u paratoi am fywyd fel dinasyddion byd-eang.

Rhaid i ysgolion weithio i leihau rhwystrau amgylcheddol a chymdeithasol i gynhwysiant a darparu cyfleoedd i'r holl ddysgwyr fel eu bod yn cyflawni eu potensial yn llawn wrth baratoi ar gyfer addysg bellach a bywyd. Lle bo'n briodol, bydd angen i ysgolion gynllunio a gweithio gyda gwasanaethau arbenigol i sicrhau y caiff dysgwyr brofiadau perthnasol a hygyrch.

Ar gyfer dysgwyr ag anableddau yn enwedig, dylent:

- wella mynediad i'r cwricwlwm
- gwneud gwelliannau ffisegol i gynyddu cyfranogiad mewn addysg
- darparu gwybodaeth mewn fformatau priodol.

Dylai ysgolion geisio cyngor ynglŷn ag addasiadau rhesymol, gweithgareddau amgen/addasedig ac offer ac adnoddau priodol y gellir eu defnyddio i gefnogi cyfranogiad llawn gan yr holl ddysgwyr, gan gynnwys rhai sy'n defnyddio dull arall o gyfathrebu heblaw am iaith lafar.

Ar gyfer dysgwyr nad ydynt yn siarad Cymraeg na Saesneg fel iaith gyntaf, dylai ysgolion gymryd camau penodol i'w helpu i ddysgu Cymraeg a Saesneg drwy'r cwricwlwm. Dylai ysgolion ddarparu deunydd i ddysgwyr sy'n cyfateb â'u gallu, eu haddysg a'u profiad blaenorol, ac sy'n ymestyn eu datblygiad ieithyddol. Dylai ysgolion hefyd annog y defnydd o ieithoedd cartref y dysgwyr wrth ddysgu.

Hawliau dysgwyr

Dylai ysgolion yng Nghymru sicrhau bod pob dysgwr yn ymrwymo'n aelodau llawn o gymuned eu hysgol, ac yn cael mynediad i'r cwricwlwm ehangach a holl weithgareddau'r ysgol gan weithio ochr yn ochr â'u cyfoedion lle bo hynny'n bosibl. Dylai'r ysgol addysgu'r holl raglenni astudio a fframweithiau mewn modd sy'n cyfateb i aeddfedrwydd a gallu dysgwyr sy'n dal i ddatblygu. Dylai hefyd sicrhau bod dysgwyr yn gallu gwneud defnydd llawn o'u dull dewisedig o gyfathrebu er mwyn cael mynediad i'r cwricwlwm. I ehangu eu dysgu, dylai dysgwyr brofi amrywiaeth o arddulliau dysgu ac addysgu.

Er mwyn galluogi pob dysgwr i fanteisio ar sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth berthnasol ar bob lefel, gall ysgolion ddefnyddio cynnwys o gyfnodau neu gyfnodau allweddol blaenorol o fewn y cwricwlwm. Dylai ysgolion ddefnyddio deunyddiau mewn modd sy'n addas i oedran, profiad, dealltwriaeth a chyrhaeddiad blaenorol y dysgwyr, er mwyn ennyn eu diddordeb yn y broses ddysgu.

Ar gyfer dysgwyr sy'n gweithio ar lefel sy'n llawer is na'r hyn a ddisgwylir mewn unrhyw gyfnod allweddol, dylai ysgolion ddefnyddio anghenion y dysgwr fel man cychwyn ac addasu rhaglenni astudio i gyfateb â'r anghenion hynny. Mae'r cwricwlwm yn ddigon hyblyg i ddiwallu anghenion dysgwyr heb orfod datgymhwyso. Mewn achosion eithriadol, gellir datgymhwyso dysgwyr unigol, am gyfnod dros dro fel arfer. Serch hynny, ni ddylid datgymhwyso grwpiau na datgymhwyso ar raddfa fawr.

Os nad oes modd ymdrin â chynnwys yr holl raglenni astudio ar gyfer pob cyfnod allweddol, gellir bodloni'r gofyniad statudol i ddarparu cwricwlwm eang a chytbwys drwy ddewis pynciau/themâu priodol o'r cwricwlwm yn gyd-destunau ar gyfer dysgu.

Ar gyfer dysgwyr mwy galluog a thalentog sy'n gweithio ar lefelau uwch, dylai ysgolion gynnig mwy o her iddynt drwy ddefnyddio deunyddiau mewn modd sy'n ymestyn ehangder a dyfnder yr astudio a chyfleoedd i ddysgu'n annibynnol. Gellir cynyddu'r her hefyd drwy ddatblygu a chymhwyso meddwl, a sgiliau cyfathrebu, TGCh a rhif ar draws y cwricwlwm.

Dylai ysgolion ddewis deunydd a fydd yn:

- darparu cwricwlwm ystyrlon a pherthnasol sy'n cymhell eu dysgwyr
- diwallu anghenion penodol eu dysgwyr a hyrwyddo'u datblygiad yn gyffredinol.

Dylai dysgwyr o bob gallu gael mynediad i asesu ac achredu priodol.

Sgiliau ar draws y cwricwlwm

Mae *Fframwaith sgiliau ar gyfer dysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru* anstatudol wedi cael ei ddatblygu er mwyn cynnig arweiniad ynghylch parhad a dilyniant mewn datblygu meddwl, cyfathrebu, TGCh a rhif i ddysgwyr 3–19 oed.

Yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3, dylid rhoi cyfleoedd i'r dysgwyr adeiladu ar y sgiliau y maent wedi dechrau eu caffael a'u datblygu yn ystod y Cyfnod Sylfaen. Dylai'r dysgwyr barhau i gaffael, datblygu, ymarfer, cymhwyso a mireinio'r sgiliau hyn trwy dasgau grŵp a thasgau unigol mewn amryw o gyd-destunau ar draws y cwricwlwm. Gellir gweld cynnydd yn nhermau mireinio'r sgiliau hyn a thrwy eu cymhwyso i dasgau sy'n symud o'r diriaethol i'r haniaethol; syml i'r cymhleth; personol i'r 'darlun mawr'; cyfarwydd i'r anghyfarwydd; a dibynnol i'r annibynnol a'r cyd-ddibynnol.

Ar gyfer dysgwyr 14–19 oed, dylai'r fframwaith ddarparu'r sail ar gyfer gwneud cynnydd effeithiol yn y sgiliau hyn, y gellir eu hasesu drwy ystod o gymwysterau, gan gynnwys Sgiliau Allweddol.

Datblygu meddwl

Bydd y dysgwyr yn datblygu eu meddwl ar draws y cwricwlwm trwy'r prosesau **cynllunio**, **datblygu** a **myfyrio**.

Mewn **addysg grefyddol**, bydd y dysgwyr yn datblygu sgiliau meddwl trwy amrywiaeth o weithgareddau. Bydd y dysgwyr yn gofyn cwestiynau sylfaenol sy'n codi trwy brofiad dynol, y byd ac agweddau ar grefydd. Byddant yn archwilio ac yn gwneud cysylltiadau rhwng y credoau, dysgeidiaethau ac ymarferion crefyddol a astudiant. Byddant yn cynllunio ymchwiliadau trwy gasglu a defnyddio ystod o ffynonellau crefyddol ac anghrefyddol ac yn eu defnyddio i werthuso a chyfiawnhau eu hymatebion personol. Byddant yn defnyddio amrywiaeth o dechnegau datrys problemau beirniadol a chreadigol er mwyn datblygu syniadau ac archwilio a herio dehongliadau, rhagdybiaethau a phosibiliadau.

Datblygu cyfathrebu

Bydd y dysgwyr yn datblygu eu sgiliau cyfathrebu ar draws y cwricwlwm trwy'r sgiliau **llafaredd, darllen, ysgrifennu a chyfathrebu ehangach**.

Mewn **addysg grefyddol**, bydd y dysgwyr yn datblygu sgiliau llafaredd, darllen, ysgrifennu a chyfathrebu ehangach trwy amrywiaeth o weithgareddau. Bydd y dysgwyr yn gofyn cwestiynau, trosglwyddo syniadau ac yn mynegi eu teimladau a'u barn eu hunain gan ddefnyddio gwahanol ffurfiau fel y bo'n briodol i'r gynulleidfa a phwrpas y gweithgaredd. Byddant yn gwrandao'n ofalus ar eraill, gan nodi cryfderau a gwendidau safbwyntiau neu drywydd rhesymu. Byddant yn defnyddio gwahanol strategaethau darllen/ysgrifennu yn dibynnu ar yr ymchwiliad neu'r gweithgaredd dan sylw ac yn dangos dealltwriaeth gynyddol o iaith grefyddol/symbolaidd gyda mwy o ymwybyddiaeth o'r amrywiaeth o ddehongliadau posib.

Datblygu TGCh

Bydd y dysgwyr yn datblygu eu sgiliau TGCh ar draws y cwricwlwm trwy **ddarganfod, datblygu, creu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau** a thrwy ddefnyddio ystod eang o offer a meddalwedd.

Mewn **addysg grefyddol**, bydd y dysgwyr yn defnyddio TGCh: i gyfathrebu a rhannu gwybodaeth (gan ddefnyddio, er enghraifft, e-bost a PowerPoint); i gyflwyno gwybodaeth mewn amryw o fformatau gan ddefnyddio prosesu geiriau a graffeg; i ganfod a datblygu gwybodaeth ar y rhyngwyd a ffynonellau eraill gan gynnwys CD-ROMau, ac ati; i gynorthwyo cyflwyniadau llafar a chreu syniadau a strategaethau i wella effaith eu gwaith.

Datblygu rhif

Bydd y dysgwyr yn datblygu eu sgiliau rhif ar draws y cwricwlwm trwy **ddefnyddio gwybodaeth fathemategol, cyfrifo, a dehongli a chyflwyno casgliadau**.

Mewn **addysg grefyddol**, bydd y dysgwyr yn datblygu sgiliau cymhwysio rhif trwy ddefnyddio gwybodaeth fel trefnu digwyddiadau mewn amser, mesur amser trwy galendrau crefyddau amrywiol, gan gyfrifo canrannau degymiad ac ystyried arwyddocâd rhif o fewn crefyddau. Byddant yn dehongli deilliannau/data ac yn cyflwyno casgliadau o holiaduron, graffiau a ffurfiau eraill o ddata er mwyn tynnu casgliadau a gofyn cwestiynau pellach am faterion sy'n ymwneud â chrefydd a'r byd.

Dysgu ar draws y cwricwlwm

Yng Nghyfnodau Allweddol 2 a 3, dylid rhoi cyfleoedd i'r dysgwyr adeiladu ar y profiadau a gaffaelwyd yn ystod y Cyfnod Sylfaen, a hybu eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o Gymru, eu datblygiad personol a chymdeithasol a'u lles, a'u hymwybyddiaeth o'r byd gwaith.

Yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16, dylai gwybodaeth a dealltwriaeth y dysgwyr gael eu datblygu a'u cymhwyso o fewn cyd-destunau eu llwybrau 14–19 unigol gan gynnwys y Craidd Dysgu.

Y Cwricwlwm Cymreig (7–14) a Chymru, Ewrop a'r Byd (14–19)

Dylai dysgwyr 7–14 oed gael cyfleoedd i ddatblygu a chymhwyso gwybodaeth a dealltwriaeth o nodweddion diwylliannol, economaidd, amgylcheddol, hanesyddol ac ieithyddol Cymru. Dylai dysgwyr 14–19 oed gael cyfleoedd i fod yn weithredol wrth ddeall agweddau gwleidyddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol ar Gymru fel rhan o'r byd cyfan. Ar gyfer dysgwyr 14–19 oed, mae'n rhan o hawl y Craidd Dysgu ac yn ofyniad yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16.

Bydd **addysg grefyddol** yn cyfrannu at y Cwricwlwm Cymreig trwy alluogi'r dysgwyr i werthfawrogi arwyddocâd, gwerth ac effaith treftadaeth Gristnogol gyfoethog a chyfansoddiad aml-ffydd deinamig Cymru yn y gorffennol a'r presennol. Trwy ddefnyddio ystod o adnoddau ysgogol o'r gymdogaeth caiff y dysgwyr eu herio i ofyn cwestiynau sylfaenol am ystyr a phwrpas bywyd ac arwyddocâd ac effaith crefydd a meddwl crefyddol ar gymdeithas yr unfed ganrif ar hugain. Bydd mewnwelediad o'r fath yn cefnogi cydlynid cymdeithasol, ymwybyddiaeth ddiwylliannol/crefyddol a chydweithrediad o fewn y gymdeithas a chymunedau unigol.

Bydd **addysg grefyddol** yn cyfrannu at Gymru, Ewrop a'r Byd drwy ofyn cwestiynau heriol o safbwyntiau crefyddol ac anghrefyddol: cwestiynau sy'n ymwneud â gwneud penderfyniadau gwleidyddol, camfanteisio a chyfiawnder, rhyddid a chyfrifoldeb cymdeithasol, materion hawliau dynol, ffyniant economaidd a chyfrifoldeb Cymru am ei dinasyddion ei hun a'r rheiny mewn mannau eraill o'r byd, a'i pherthynas â hwy. Bydd addysg grefyddol yn helpu dysgwyr i ddatblygu agweddau cadarnhaol i'w helpu i ymdrin â materion moesol a chrefyddol heriol yn sensitif, gan ddarparu tir cyffredin ar gyfer cydweithio ac archwilio gwerthoedd a chredoau sy'n gyffredin i Gymru, Ewrop a'r Byd.

Addysg bersonol a chymdeithasol

Dylai dysgwyr gael cyfleoedd i hyrwyddo eu hiechyd a'u lles emosiynol a'u datblygiad moesol ac ysbrydol; bod yn ddinasyddion gweithgar a hybu datblygiad cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang; a pharatoi ar gyfer dysgu gydol oes. Ar gyfer dysgwyr 14–19 oed, mae'n rhan o hawl y Craidd Dysgu ac yn ofyniad yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl–16.

Bydd **addysg grefyddol** yn cyfrannu at addysg bersonol a chymdeithasol drwy archwilio'r dimensiynau ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol. Bydd y dysgwyr yn datblygu dealltwriaeth amrywiaeth o grefyddau'r byd gan ddatblygu parch tuag atynt hefyd. Byddant yn archwilio sut y mae crefydd yn effeithio ar y penderfyniadau a wneir, a'r ffordd o fyw a fabwysiedir gan unigolion a chymdeithas mewn gwahanol ddiwylliannau o amgylch y byd. Bydd y dysgwyr yn canolbwyntio ar awydd llawer o grefyddau i feithrin gwerthoedd a dyheadau megis cydraddoldeb, cyfiawnder, cyfrifoldeb, heddwch a moesoldeb drwy bethau megis gweithredu cymdeithasol, cynaliadwyedd a dinasyddiaeth fyd-eang. Anogir y dysgwyr hefyd i gwestiynu gwerthoedd a dyheadau eu bywydau eu hunain, bywydau eraill a'r gymdeithas.

Gyrfaoedd a'r byd gwaith

Dylai dysgwyr 11–19 oed gael cyfleoedd i ddatblygu eu hymwybyddiaeth o'r maes gyrfaoedd a'r byd gwaith a sut mae eu hastudiaethau'n cyfrannu at baratoi ar gyfer bywyd gwaith. Ar gyfer dysgwyr 14–19 oed, mae'n rhan o hawl y Craidd Dysgu ac yn ofyniad yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl–16.

Bydd **addysg grefyddol** yn cyfrannu at yrfaoedd a'r byd gwaith drwy ddarparu mewnwelediad i'r ffordd y mae crefydd yn dylanwadu ar greidwyr yn eu dewis o yrfa a'r safonau y disgwylir ganddynt yn eu bywyd gwaith. Gellir gwella cydlynid cymunedol a dealltwriaeth yn y gweithle drwy wybodaeth am gredoau ac arferion crefyddol, diwylliannol a moesegol hanfodol (e.e. arferion gwisg, diwrnodau gŵyl, defod marwolaeth, ac ati). Bydd yr wybodaeth hon yn hanfodol ar gyfer galwedigaethau megis meddygaeth, gwleidyddiaeth, y gyfraith, addysg, ynghyd â galwedigaethau sy'n ymwneud â theithio, adloniant, y cyfryngau a'r lluoedd arfog, ac mewn gwirionedd ar gyfer pob dinesydd yn ein byd aml-ddiwylliannol.

Wrth geisio creu cymdeithas gyfiawn a theg, gall y dysgwyr werthuso amrywiaeth o safbwyntiau crefyddol a moesol sy'n ymwneud â, er enghraifft hawliau cyflogaeth, entrepreneuriaeth foesegol, moesegau busnes, benthyg arian, a hyrwyddo prosesau ac arferion diwydiannol gwyrdd cynaliadwy. Yn ogystal, bydd addysg grefyddol yn cyfrannu at amrywiaeth o sgiliau trosglwyddadwy megis mewnwelediad, datrys problemau, meddwl yn feirniadol, y gallu i werthuso gwahanol safbwyntiau a phwyso a mesur y canlyniadau, ac ati. Bydd y sgiliau hyn i gyd yn graidd i lawer o'r rhinweddau sydd eu hangen yn y byd gwaith heddiw sy'n heriol, cymhleth ac yn newid yn barhaus.

Agweddau ar addysg grefyddol

Mae datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol yn agweddau hanfodol ar addysg grefyddol a dylid eu diffinio'n eglur.

Yn y fframwaith addysg grefyddol hwn

mae'r ysbrydol yn canolbwyntio ar:

- chwilio am ystyr, sy'n mynd y tu hwnt i agweddau corfforol a materol bywyd, ac archwilio ymatebion i Dduw/Realiti Terfynol a gwirionedd (*y byd*)
- hanfod yr hyn y mae'n ei olygu i fod yn ddynol, sy'n archwilio gwerthoedd cyffredin, hunaniaeth, gwerth personol, creadigrwydd, dychmyg, cariad, ffyddlondeb a daioni (*profiad dynol*)
- twf 'bywyd mewnol', sy'n canolbwyntio ar ddatblygu chwilfrydedd deallus, meddwl agored, emosiwn, myfyrio, greddf a chredoau, gan gynnwys perthynas â Duw (*chwilio am ystyr*)

mae'r moesol yn canolbwyntio ar:

- archwilio gwerthoedd ac agweddau cyffredin, sy'n tynnu sylw at wreiddiau crefyddol/diwylliannol a gweithgareddau cymdeithasol/gwleidyddol cyfoes sy'n dylanwadu ar ein dealltwriaeth ac yn ei herio (*y byd*)
- y gallu sydd gan fodau dynol i wneud dewisiadau moesol da neu ddrwg, sy'n canolbwyntio ar ddeall codau moesol, perthnasoedd, cyfrifoldeb, parchu amrywiaeth, temtasiwn, pŵer hunanaberth a chariad (*profiad dynol*)
- ymateb personol i faterion moesol, sy'n canolbwyntio ar ddatblygu unplygrwydd personol, cydwybod, herio normau personol/cymdeithasol a 'dysgu beth sy'n haeddu parch a beth sydd ddim' (Hans Küng) (*chwilio am ystyr*)

mae'r diwylliannol yn canolbwyntio ar:

- y ffyrdd y mae diwylliant/crefydd wedi dylanwadu ar hanes lleol, hanes y byd a phrofiad dynol mewn ffyrdd cadarnhaol a negyddol, gan ymchwilio i'r gwahaniaeth rhwng safbwyntiau swyddogol a phersonol (*y byd*)

- yr angen i fodau dynol gael synnwyr o hunaniaeth ddiwylliannol, perthyn a phwrpas, a fu'n amlwg yng Nghymru trwy'r ffordd y mae crefydd a diwylliant wedi cydblethu (*profiad dynol*)
- ymateb personol disgyblion i Gymru, Ewrop a'r Byd aml-ddiwylliannol/ aml-ffydd (*chwilio am ystyr*)

mae'r meddyliol yn canolbwyntio ar:

- heriau deallusol cynnal ymchwil, gwerthuso tystiolaeth, meddwl yn feirniadol, cyfiawnhau safbwyntiau a theorïau, datblygu a dehongli esboniadau eraill (*y byd*)
- y gallu i wahaniaethu, herio rhagfarn a barnu gwerth a'r gallu i syntheseiddio a dadansoddi gwybodaeth gymhleth sy'n aml yn gwrthddweud ei hunan (*profiad dynol*)
- eglurder meddwl, myfyrdod, meddwl sythweledol, dealltwriaeth symbolaidd a sgiliau dehongli (*chwilio am ystyr*)

mae'r corfforol yn canolbwyntio ar:

- weithgaredd corfforol sy'n ymateb yn ymarferol i anghenion eraill ac yn arddangos gweithrediad (cymdeithasol) cyfrifol a ffordd gadarnhaol o fyw (*y byd*)
- gweithgareddau corfforol sy'n greadigol, yn ymatebol ac yn cynorthwyo pobl i gysylltu ac ymdrin â heriau bywyd, er enghraifft defod, dawns grefyddol a gweddi (*profiad dynol*)
- gweithgareddau corfforol sy'n hyrwyddo lles a chydbwysedd, yn helpu i egluro prosesau meddwl, ac yn ysbrydoli, er enghraifft myfyrdod, llonyddwch a ioga (*chwilio am ystyr*).

Dilyniant mewn addysg grefyddol

Addysg grefyddol yn y Cyfnod Sylfaen

O fewn y Cyfnod Sylfaen bydd plant yn chwilfrydig ac wrth reswm yn gofyn cwestiynau am fywyd a'r byd o'u cwmpas. Bydd y plant yn ymddiddori yn eu hunain, eu teuluoedd, pobl eraill a rhyfeddodau'r byd. Bydd y diddordeb hwn yn ymwneud yn uniongyrchol â'u datblygiad ysbrydol, moesol a diwylliannol a gellir ei feithrin trwy brofiadau sy'n gysylltiedig â 'Phobl, credoau a chwestiynau'. Bydd y diddordeb a'r brwdfrydedd naturiol hwn yn golygu y bydd plant eisiau cael, yn ystod y Cyfnod Sylfaen, sgiliau, gwybodaeth a dealltwriaeth priodol sy'n darparu'r sail hanfodol ar gyfer addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 2. Trwy weithgareddau ymarferol, integredig sy'n cynnal diddordeb y plant, gallant ddysgu mwy am eu hunain, pobl eraill a'r byd o'u hamgylch a datblygu dealltwriaeth o'u treftadaeth ddiwylliannol a chrefyddol gyfoethog yng Nghymru. Bydd gwybodaeth am eu treftadaeth a'u traddodiadau eu hunain (trwy storïau a chwarae rôl) yn eu galluogi i ddeall mwy am eu hunain ac yn eu cynorthwyo i ddatblygu dealltwriaeth o safbwyntiau eraill, sydd hefyd yn datblygu parch ac agweddau cyfrifol. Trwy chwarae bydd plant yn datblygu eu syniadau, barnau a theimladau gyda dychymyg, creadigrwydd a sensitifrwydd a all helpu lliwio eu barn o'r byd, eu gobeithion a'u breuddwydion. Wrth fynegi eu teimladau a'u barnau eu hunain gallant adnabod sut y gall eu gweithrediadau effeithio ar eraill, cydnabod bod safbwyntiau pobl eraill yn wahanol i'w safbwynt nhw a myfyrio ar eu persbectifau eu hunain ar fywyd, a'u haddasu fel y bo'n briodol.

Addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 2

Yng Nghyfnod Allweddol 2, bydd addysg grefyddol yn meithrin diddordeb a rhyfeddod dysgwyr o'r byd a'r profiad dynol. Mae hyn yn eu hysgogi i ofyn ac ymchwilio cwestiynau dwfn sy'n ymwneud â'u profiadau personol, crefydd a bywyd yn gyffredinol, gan felly adeiladu ar y sgiliau, yr wybodaeth a'r dealltwriaeth a gaffaelwyd yn ystod y Cyfnod Sylfaen. Trwy weithgareddau ysgogol ymarferol ac archwilio crefydd yn eu cymdogaeth yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn y byd ehangach, bydd y dysgwyr yn datblygu sgiliau ac yn casglu gwybodaeth a fydd yn eu cynorthwyo i feddwl yn greadigol am gwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol a rhannu syniadau trwy drafod. Bydd gwybodaeth am grefydd(au) a chydabod pwysigrwydd crefydd ym mywydau pobl yn helpu datblygu goddefgarwch a pharch, a dylai helpu meithrin agweddau cyfrifol mewn cymdeithas leol a byd-eang. Trwy gyfranogi'n weithredol bydd y dysgwyr yn archwilio dimensiynau ysbrydol a moesol i'w cynorthwyo wrth iddynt chwilio am ystyr a phwrpas. Bydd y dysgwyr yn mynegi eu teimladau a'u barnau eu hunain, adnabod sut y gall eu gweithrediadau effeithio ar eraill, cydnabod bod safbwyntiau pobl eraill yn wahanol i'w safbwynt nhw a myfyrio ar eu persbectifau eu hunain ar fywyd, a'u haddasu fel y bo'n briodol.

Addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 3

Yng Nghyfnod Allweddol 3, bydd addysg grefyddol yn ysgogi dysgwyr i feddwl drostynt eu hunain er mwyn datblygu dealltwriaeth o fywyd, y byd, a chwilio am ystyr sy'n eu hysbrydoli i drawsffurfio eu hunain yn bersonol, yn gymdeithasol ac yn fyd-eang, gan felly adeiladu ar y sgiliau, yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth a gaffaelwyd yng Nghyfnod Allweddol 2. Trwy wneud gweithgareddau ymarferol, cynnal trafodaethau ysgogol ac ymchwiliadau personol i grefydd yn eu cymdogaeth yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn fyd-eang, bydd y dysgwyr yn gallu cymhwyso a gwerthuso eu mewnwleidiadau ynghylch cwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol; trwy wneud hynny byddant yn cael cyfleoedd i feddwl yn greadigol a gofyn cwestiynau dyfnach a mwy heriol. Bydd gwybodaeth am grefydd(au) ac effaith crefydd a syniadau crefyddol yn lleol, yn genedlaethol ac yn fyd-eang yn meithrin mwy o ddealltwriaeth o arwyddocâd crefydd a'i bwysigrwydd o ran hybu cydlyniad cymdeithasol, sefydlogrwydd, dinasyddiaeth fyd-eang a chynaliadwyedd. Trwy brofiadau ysgogol bydd y dysgwyr yn myfyrio ar ddimensiynau ysbrydol a moesol bywyd, gan gydnabod pwysigrwydd yr anfaterol i bobl grefyddol ac anghrefyddol. Bydd y dysgwyr yn cael cyfleoedd i fynegi a chyfiawnhau eu teimladau a'u barnau eu hunain wrth iddynt chwilio am ystyr gyda digon o symbyliadau i ysbrydoli a hybu parodrwydd i fod yn agored i syniadau newydd.

Addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16

Yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16, bydd addysg grefyddol yn ysgogi dysgwyr i ystyried cwestiynau a materion sylfaenol sy'n ymwneud â'u hanghenion unigol, yn ateb galwadau'r byd modern ac yn ysgogi ac yn herio eu prosesau meddwl eu hunain ac eraill, gan felly adeiladu ar y sgiliau, yr wybodaeth a'r ddealltwriaeth a gaffaelwyd yn y cyfnodau allweddol blaenorol. Trwy gyfranogi a chymryd rhan yn weithredol, cynnal dadleuon heriol ac ymchwilio'n fanwl i grefydd a syniadau crefyddol/anghrefyddol sy'n amlwg yn eu cymdogaeth yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn fyd-eang, dylai'r dysgwyr ddefnyddio a chymhwyso eu gwybodaeth er mwyn cyflwyno damcaniaethau a chreu rhagdybiaethau, gan felly ysgogi cwestiynau dyfnach a mwy heriol. Bydd gwybodaeth a dealltwriaeth manwl a helaeth o grefydd a syniadau crefyddol yn meithrin sensitifrwydd a pharch diwylliannol, gwerthfawrogiad o amrywiaeth, mwy o gydlyniad cymdeithasol a chyfrifoldeb yn lleol, yn genedlaethol ac yn fyd-eang. Bydd addysg grefyddol yn crisialu datblygiad ysbrydol a moesol, a gall ysgogi ymatebion personol llawn mynegiant pan fydd y dysgwyr yn darganfod ystod eang o safbwyntiau a gwerthoedd y byd, y tu hwnt i'r cyffredin a'r materol, a phan fyddant yn cael eu goleuo gan gysylltiadau neu ymwybyddiaeth sydd newydd eu deall. Trwy eu gwaith archwilio dylai'r dysgwyr ddechrau deall bod y casgliadau a wneir ynghylch cwestiynau sylfaenol a phersonol yn rhannol, yn amhendant ac yn agored i wahanol ddehongliadau.

Addysg grefyddol yn y Cyfnod Sylfaen

Pobl, credoau a chwestiynau

Drwy archwilio Pobl, credoau a chwestiynau, bydd y plant yn naturiol yn datblygu sgiliau ac yn gwneud cysylltiadau o fewn Sgiliau Iaith, Llythrennedd a Chyfathrebu, Datblygu'r Gymraeg, a Datblygiad Mathemategol, Corfforol a Chreadigol drwy gydol y Cyfnod Sylfaen.

Mae sgiliau penodol sy'n ymwneud â Phobl, credoau a chwestiynau yn codi'n naturiol yn y Cyfnod Sylfaen drwy Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd, a Datblygiad Personol a Chymdeithasol, Lles ac Amrywiaeth Ddiwylliannol. Yn yr adran hon nodir y sgiliau sy'n deillio o fframwaith y Cyfnod Sylfaen ac sy'n ymwneud yn uniongyrchol â Phobl, credoau a chwestiynau, a dylid cyfeirio at sgiliau eraill o'r Meysydd Dysgu hyn fel y bo'n briodol. Dylid cysylltu â phob Maes Dysgu arall yn y Cyfnod Sylfaen pryd bynnag y bo'n bosibl er mwyn sicrhau bod y plant yn cael profiad dysgu cyfannol.

Pobl, credoau a chwestiynau ar gyfer lleoliadau meithrin

Bydd y Cyfnod Sylfaen yn hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol y plant ar draws pob Maes Dysgu gan gynnwys Pobl, credoau a chwestiynau.

Mae Pobl, credoau a chwestiynau yn rhoi hawl anstatudol i blant mewn ysgolion a dosbarthiadau meithrin fel y sail i ddatblygu darpariaeth statudol ar gyfer plant yng ngweddill y Cyfnod Sylfaen. Mewn lleoliadau meithrin, bydd y plant yn canolbwyntio ar gael storïau diwylliannol a thraddodiadol a phrofiadau ymarferol sy'n ymwneud ag ymdrech ysbrydol, moesol a diwylliannol.

Pobl, credoau a chwestiynau ar gyfer gweddill y Cyfnod Sylfaen

Drwy ddefnyddio'r adran sy'n amlinellu Pobl, credoau a chwestiynau o fewn addysg grefyddol statudol, sy'n cynnwys dosbarthiadau derbyn a'r rhai hyd at Gyfnod Allweddol 2, bydd y plant yn canolbwyntio ar y ffordd y mae storïau a gweithgareddau crefyddol penodol yn adeiladu ar brofiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol blaenorol.

Drwy ddatblygu eu sgiliau ymholi, ymchwilio ac arbrosi ar draws pob Maes Dysgu yn y Cyfnod Sylfaen, dylai'r plant gael cyfle i baratoi ar gyfer Cyfnod Allweddol 2.

Sgiliau

Gwybodaeth a Dealltwriaeth o'r Byd

Er mwyn cael profiad o'r byd cyfarwydd, trwy ymchwilio'r amgylchedd dan do ac yn yr awyr agored, dylid annog plant i fod yn chwilfrydig a darganfod trwy:

- archwilio ac arbrofi gyda chyfleoedd dysgu newydd, gan gynnwys chwarae rôl, ymweld â mannau arbennig/crefyddol, gwneud a defnyddio arteffactau a bwydydd a TGCh
- meddwl am gwestiynau amdanynt eu hunain, pobl eraill a phethau byw, gofyn y cwestiynau hynny a gwrando ar yr atebion
- ymateb i'w syniadau eu hunain a syniadau pobl eraill, gan gynnwys eu gobeithion, breuddwydion, barn, rheolau a'r ffyrdd y maent yn ymdrin ag adegau hapus a thrist
- bod yn ymwybodol o gyflawniadau pobl, gan gynnwys pobl grefyddol dylanwadol yn y gorffennol a'r presennol, a'r 'syniadau mawr' sydd wedi llunio'r byd
- ymchwilio ffynonellau a materion sy'n codi drwy storïau, llyfrau cysegr-lân, diwrnodau gŵyl, dathliadau a defodau newid byd
- cymharu ac adnabod nodweddion tebyg a gwahanol mewn hunaniaeth, ffordd o fyw, cymuned a thraddodiad
- meddwl yn greadigol ac yn ddychmygus ynglŷn â chwestiynau dynol a chrefyddol pwysig
- disgrifio'r hyn a ganfuwyd ganddynt am Bobl, credoau a chwestiynau a chynnig esboniadau syml
- mynegi eu barnau a'u teimladau eu hunain a gwneud penderfyniadau gan ystyried safbwyntiau pobl eraill
- defnyddio a dod yn gyfarwydd â geiriau ac ymadroddion cyffredin ar gyfer eu byd a'r ffyrdd y mae pobl yn mynegi syniadau, credoau ac ystyr.

Datblygiad Personol a Chymdeithasol, Lles ac Amrywiaeth Ddiwylliannol

Datblygiad personol

Dylai plant gael cyfleoedd i:

- fynegi a chyfleu gwahanol deimladau ac emosiynau – rhai eu hunain a rhai pobl eraill
- dangos chwilfrydedd a datblygu agweddau cadarnhaol tuag at brofiadau newydd a dysgu, yn enwedig wrth ddysgu am bobl o grefyddau a diwylliannau eraill
- meddwl a dysgu yn annibynnol gan ddefnyddio syniadau a strategaethau sydd wedi'u hystyried yn drylwyr
- gwerthfawrogi dysgu, llwyddiant a chyflawniadau eu hunain a phobl eraill.

Datblygiad cymdeithasol

Dylai plant gael cyfleoedd i:

- fod yn ymwybodol o anghenion pobl eraill a'u parchu
- cymryd cyfrifoldeb am eu gweithredoedd eu hunain
- ystyried canlyniadau geiriau a gweithredoedd arnynt hwy eu hunain ac ar bobl eraill
- datblygu dealltwriaeth o'r hyn sy'n deg ac yn annheg gan ddangos parch at ei gilydd
- gwerthfawrogi ffrindiau a theuluoedd a dangos gofal ac ystyriaeth
- datblygu hunanddelwedd gadarnhaol ac ymdeimlad o berthyn fel rhan o wahanol gymunedau a deall eu hunaniaeth eu hunain
- datblygu ymwybyddiaeth o wahanol ddiwylliannau, a gwahanol anghenion, safbwyntiau a chredoau pobl eraill yn eu diwylliant eu hunain ac mewn diwylliannau eraill
- trin pobl o bob cefndir diwylliannol mewn ffordd sy'n dangos parch a dealltwriaeth
- datblygu dealltwriaeth o'r amrywiaeth o rannau y mae pobl yn eu chwarae mewn gwahanol grwpiau a chymunedau crefyddol

Tud. 36 | dechrau cwestiynu stereoteipio.

Datblygiad moesol ac ysbrydol

Dylai plant gael cyfleoedd i:

- ymateb i syniadau a chwestiynau yn frwdfrydig, yn sensitif, yn greadigol, ac yn reddfol
- nodi'r hyn sy'n dda ac yn ddrwg, yn iawn ac yn anghyfiawn, yn deg ac yn annheg, yn ofalgar ac yn anystyriol
- nodi a myfyrio ar y penderfyniadau a wnaed mewn storiâu a sefyllfaoedd, neu yn bersonol, gan awgrymu ymatebion eraill, gan gynnwys y rhai o safbwyntiau crefyddol
- ymateb yn bersonol i sefyllfaoedd moesol dychmygol syml, gan eu hystyried o safbwyntiau crefyddol a rhoi rhesymau am y penderfyniadau a wneir
- profi adegau cyffrous, rhyfeddol, ysbrydoledig, creadigol a/neu dawel a mynegi syniadau a theimladau ynglŷn â'r adegau hyn yn greadigol, gan esbonio pam eu bod yn bwysig
- ystyried pam y mae pobl, gan gynnwys pobl grefyddol, yn gwerthfawrogi ac yn ceisio adegau o greadigrwydd, ysbrydoliaeth, parchedig ofn a rhyfeddod, heddwch a thawelwch a datguddiad
- siarad am y dewisiadau sydd ar gael i unigolion a thrafod a yw'r dewisiadau sydd ar gael yn gwneud penderfyniad yn haws neu'n fwy cymhleth
- gofyn cwestiynau ynglŷn â'r hyn sy'n bwysig mewn bywyd o safbwynt personol ac o safbwynt pobl eraill
- trosglwyddo syniadau, gwerthoedd a chredoau amdanynt eu hunain, eraill a'r byd.

Lles

Dylai plant gael cyfleoedd i:

- werthfawrogi a chyfrannu at eu lles eu hunain a lles eraill
- bod yn ymwybodol o'u teimladau a'u safbwyntiau eu hunain a datblygu'r gallu i'w mynegi mewn ffordd gytbwys a phriodol
- deall y berthynas rhwng teimladau, credoau a gweithredoedd
- deall bod gan bobl eraill deimladau a chredoau sy'n effeithio ar y ffordd y maent yn meddwl ac yn ymddwyn
- dangos gofal, parch a hoffter tuag at blant eraill, oedolion a phethau byw eraill a'u hamgylchedd
- datblygu diddordeb cynyddol yn y byd o'u hamgylch a datblygu dealltwriaeth a chyfrifoldeb am bethau byw a'u hamgylchedd.

Ystod

Drwy gydol y Cyfnod Sylfaen dylai plant gael cyfleoedd i:

- archwilio ystod eang o symbyliadau
- defnyddio adnoddau o amrywiaeth o gyd-destunau, gan gynnwys ffurfiau rhyngweithiol
- ymchwilio amgylcheddau dysgu dan do ac yn yr awyr agored, gan gynnwys amgylchiadau naturiol wrth iddynt godi
- cymryd rhan mewn gwahanol fathau o chwarae ac ystod o weithgareddau wedi'u cynllunio, gan gynnwys rhai a gychwynnir gan y plentyn a rhai sy'n adeiladu ar brofiadau blaenorol
- gweithio ar eu pennau eu hunain ac mewn grwpiau bach a mawr.

Ystod ar gyfer lleoliadau meithrin

Ceir mwy o fanylion am yr ystod yn Atodiad 2.

Dylai plant gael cyfleoedd (trwy storïau, gweithgareddau a phrofiadau) i:

- gael **mewnwelediad** i hunaniaeth, ffordd o fyw a thraddodiadau ysbrydol, moesol a diwylliannol hwy eu hunain a phobl eraill
- ystyried **dylanwad** agweddau ysbrydol, moesol a diwylliannol ar fywyd sydd wedi **rhoi arweiniad i fywydau pobl**, yn y gorffennol a'r presennol, yn lleol ac yng Nghymru.
- gofyn **cwestiynau** am eu credoau, eu gweithredoedd a'u safbwyntiau hwy eu hunain a phobl eraill
- archwilio a **mynegi ystyr** mewn ffyrdd creadigol (drwy gelf, dawn, defod, arteffactau)
- rhannu eu **hymatebion personol** i gwestiynau personol, ysbrydol a moesol pwysig
- dangos **cyfrifoldeb**, gofal a/neu bryder am bethau byw ac am y byd naturiol.

Ystod ar gyfer gweddill y Cyfnod Sylfaen

Ceir mwy o fanylion am yr ystod yn Atodiad 2.

Dylai plant gael cyfleoedd (trwy storïau, gweithgareddau a phrofiadau) i:

- gael **mewnwelediad** i grefydd, pobl grefyddol ac agweddau crefyddol ar fywyd
- archwilio sut y mae crefydd wedi **dylanwadu ar fywydau pobl a rhoi arweiniad** iddynt, yn y gorffennol a'r presennol, gan gynnwys pwyslais crefydd ar ysbrydolrwydd a phrofiad crefyddol, yng Nghymru a'r byd ehangach
- gofyn **cwestiynau** ynglŷn â chredoau, gwerthoedd a gweithredoedd sy'n deillio o archwilio
- ymchwilio a mynegi **ystyr** (gan gynnwys ystyr crefyddol) drwy arwyddion, symbolau, arteffactau a delweddaeth
- mynegi **ymatebion personol** i gwestiynau personol, crefyddol a moesol
- archwilio ein **cyfrifoldeb** ni a chyfrifoldeb crefyddol am bethau byw ac am y byd naturiol
- gofyn ac archwilio **cwestiynau mwy cymhleth** (gan gynnwys cwestiynau personol, crefyddol, ysbrydol a moesol) am y byd, profiad dynol, ac agweddau ar grefydd.

Agorwch er mwyn gweld yr adran Ystod am Bobl, credoau a chwestiynau.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o Gristnogaeth a'r prif grefyddau eraill, a defnyddio'r rhain i ofyn ac ymateb i gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol. Dylid cyflawni hyn trwy **ryngberthynas tri sgil craidd** y pwnc.

- **Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol** – cwestiynau dynol a chrefyddol sy'n canolbwyntio ar chwilio am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd yw cwestiynau sylfaenol. Mae ganddynt ddyfnder a dwyster sy'n sail i unrhyw agwedd ar astudiaeth mewn addysg grefyddol.
- **Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol** – mae hyn yn cynnwys archwilio storïau crefyddol, testunau cysegredig, ffordd o fyw, defodau a symbolaeth, sy'n darparu mewnwelediad i'r cwestiynau sylfaenol hyn ac yn codi cwestiynau crefyddol a dynol pellach.
- **Mynegi ymatebion personol** – mae hyn yn cynnwys cysylltu'r materion sy'n codi yn ystod astudiaethau â phrofiadau'r disgyblion eu hunain a chaniatáu datblygu ymatebion personol i gredoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) a chwestiynau sylfaenol, a'u gwerthuso.

Mae'r sgiliau craidd hyn yn cyd-blethu a dylid cymhwyso'r tri ohonynt yn briodol i'r ystod a astudir.

Ystod

Dylai disgyblion gael cyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau drwy ganolbwyntio ar y cyd-destunau canlynol i'w hastudio. Ni ddylid ystyried y rhain fel pynciau ar wahân ond yn hytrach fel meysydd astudio sydd wedi'u rhyng-gysylltu ac sy'n rhoi cyfleoedd i ddisgyblion ystyried, archwilio, a mynegi syniadau ac ymatebion. Yn ystod cyfnod allweddol cyfan byddai'n rhesymol disgwyl bod pob agwedd ar yr ystod wedi cael ei hastudio.

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion ddatblygu sgiliau trwy ymdrin â:

Sgiliau

Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- ofyn, trafod ac ymateb i gwestiynau sylfaenol sy'n codi trwy eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd
- archwilio ystod o dystiolaeth o ffynonellau crefyddol ac anghrefyddol, gan gynnwys disgyblaethau eraill, er mwyn ystyried y materion sy'n codi
- defnyddio tystiolaeth o ystod o ffynonellau yn effeithiol er mwyn cyflwyno ac ategu dadleuon a barnau
- datblygu esboniadau eraill ac awgrymu posibiliadau newydd
- gwneud ymchwiliadau gan gadw meddwl agored a bod yn barod i dderbyn her yn dilyn gwybodaeth neu dystiolaeth newydd.

Y byd

- **dechreuad a phwrpas bywyd** – sut y mae dehongliadau o ddechreuad y byd a bywyd yn dylanwadu ar farn pobl, e.e. *ystyr a gwerthoedd*
- **y byd naturiol a phethau byw** – sut y mae crefyddau yn dangos pryder a chyfrifoldeb, e.e. *stewardiaeth; cynaliadwyedd*

Profiad dynol

- **hunaniaeth ddynol** – y ffyrdd y mae crefyddau yn deall bodolaeth ddynol, e.e. *delwedd o Dduw; unigrywiaeth, ysbrydolrwydd*

Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- alw i gof, disgrifio a dechrau esbonio'r credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol
- ymchwilio a gwneud cysylltiadau rhwng credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol
- disgrifio a dechrau esbonio effaith crefydd ar fywydau credinwyr
- nodi'r nodweddion sy'n debyg ac yn wahanol o fewn ac ar draws crefyddau
- adnabod a dechrau dehongli'r haenau o ystyr/symbolaeth o fewn storïau, defodau, celf, dawns a cherddoriaeth crefyddol.

Mynegi ymatebion personol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- fynegi a dechrau cyfiawnhau eu teimladau a'u barnau eu hunain mewn gwahanol ffyrdd, e.e. *ar lafar, yn ysgrifenedig, a thrwy'r celfyddydau creadigol*
- dangos sut y mae'r hyn y maent wedi'i ddysgu wedi cael effaith ar eu safbwyntiau/syniadau
- ystyried, gwerthfawrogi, parchu ac empatheddio â safbwyntiau eraill
- cydnabod, archwilio a myfyrio ar ochr ysbrydol bywyd
- defnyddio ystod o iaith grefyddol yn addas
- defnyddio TGCh a dulliau eraill i gael gwybodaeth a throsglwyddo cysyniadau crefyddol.

- **ystyr a phwrpas bywyd** – sut y mae syniadau, gwerthoedd a chredoau crefyddol yn dylanwadu ar werthoedd/ymatebion pobl i fywyd a marwolaeth
- **perthyn** – sut y mae credinwyr lleol, drwy dathliadau cartref/cymunedol, yn rhannu ymdeimlad o hunaniaeth ac ymrwymiad
- **awdurdod a dylanwad** – sut y mae gwahanol fathau o awdurdod, megis testunau cysegredig, arweinwyr a chodau crefyddol, yn arwain ac yn dylanwadu ar fywydau pobl
- **perthnasoedd a chyfrifoldeb** – sut y mae pwysigrwydd perthnasoedd personol a chyfrifoldeb tuag at eraill yn cael ei arddangos drwy grefyddau

- **taith bywyd** – sut y caiff gwahanol gyfnodau bywyd a digwyddiadau naturiol eu cydnabod, a sut yr ymatebir iddynt a'u dathlu mewn crefydd, e.e. *defodau newid byd; profiadau heriol ac ysbrydoledig*

Chwilio am ystyr

- **anfaterol/ysbrydol** – sut y mae crefyddau yn dangos (drwy storïau, dathliadau a gweithgareddau) bod bywyd yn rhywbeth ysbrydol (mwy na rhywbeth materol/corfforol)
- **gwybodaeth a phrofiad o'r anfaterol/ysbrydol** – sut y caiff profiad crefyddol/ysbrydol ei ddatblygu a'i ddeall, e.e. *perthynas â Duw; ffordd o fyw, ymrwymiad, addoliad, gweddi, cerddoriaeth, dawns, myfyrdod ac ymryd.*

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o Gristnogaeth a'r prif grefyddau eraill, a defnyddio'r rhain i ofyn ac ymateb i gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol. Dylid cyflawni hyn trwy **ryngberthynas tri sgil craidd** y pwnc.

- **Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol** – cwestiynau dynol a chrefyddol sy'n canolbwyntio ar chwilio am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd yw cwestiynau sylfaenol. Mae ganddynt ddyfnder a dwyster sy'n sail i unrhyw agwedd ar astudiaeth mewn addysg grefyddol.
- **Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol** – mae hyn yn cynnwys archwilio storïau crefyddol, testunau cysegredig, ffordd o fyw, defodau a symbolaeth, sy'n darparu mewnwelediad i'r cwestiynau sylfaenol hyn ac yn codi cwestiynau crefyddol a dynol pellach.
- **Mynegi ymatebion personol** – mae hyn yn cynnwys cysylltu'r materion sy'n codi yn ystod astudiaethau â phrofiadau'r disgyblion eu hunain a chaniatáu datblygu ymatebion personol i gredoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) a chwestiynau sylfaenol, a'u gwerthuso.

Mae'r sgiliau craidd hyn yn cyd-blethu a dylid cymhwyso'r tri ohonynt yn briodol i'r ystod a astudir.

Ystod

Dylai disgyblion gael cyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau drwy ganolbwyntio ar y cyd-destunau canlynol i'w hastudio. Ni ddylid ystyried y rhain fel pynciau ar wahân ond yn hytrach fel meysydd astudio sydd wedi'u rhyng-gysylltu ac sy'n rhoi cyfleoedd i ddisgyblion ystyried, archwilio, a mynegi syniadau ac ymatebion. O fewn cyfnod allweddol cyfan byddai'n rhesymol disgwyl bod pob agwedd ar yr ystod wedi cael ei hastudio.

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion ddatblygu sgiliau trwy ymdrin â:

Y byd

- **dechreuad a phwrpas bywyd** – pam y mae crefyddau yn gwerthfawrogi pethau byw ac yn mabwysiadu safbwyntiau cadarnhaol am y byd naturiol: drwy ddadleuon cyfoes ynglŷn â tharddiad, diben a sancteiddrwydd bywyd, a'r berthynas rhwng y byd naturiol, bodau dynol a Duw

Sgiliau

Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- ofyn, trafod ac ymateb i gwestiynau sylfaenol sy'n codi trwy eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd
- tynnu ar eu profiadau eu hunain ac ar amrywiaeth o ffynonellau crefyddol ac anghrefyddol gwybodus eraill, gan gynnwys disgyblaethau eraill, er mwyn casglu tystiolaeth a datblygu dadleuon priodol
- defnyddio technegau datrys problemau, meddwl beirniadol, creadigol a greddfodol i archwilio rhagdybiaethau, posibiliadau/esboniadau
- ffurfio dadleuon a chyfiawnhau safbwyntiau gan gydnabod bod casgliadau yn rhannol yn unig, yn amhendant ac yn agored i ddehongliadau gwahanol.

- **y byd naturiol a phethau byw** – pam y mae crefyddau unigol yn cydnabod pwysigrwydd cymryd cyfrifoldeb am y byd naturiol a phethau byw a rhoi eu credoau ar waith trwy weithredu, e.e. *bywyd fel rhodd; cynaliadwyedd*

Profiad dynol

- **hunaniaeth ddynol** – pam y mae crefyddau o'r farn bod gan fodau dynol statws unigryw ymysg pethau byw a goblygiadau'r grêd hon ar ymddygiad dynol, gwerthoedd, rhyddid, cyfrifoldeb ac ymwybyddiaeth, e.e. *delwedd o Dduw*
- **ystyr a phwrpas bywyd** – sut a pham yr ystyrir bod crefydd yn darparu mewnwelediad i gwestiynau ynghylch gwirionedd, ystyr, pwrpas a gwerth, e.e. *bywyd/marwolaeth/bywyd tragwyddol; da/drwg/dioddefaint/gobaith, ac ati*
- **perthyn** – sut a pham y mae unigolion, cymunedau a chymdeithasau lleol yn mynegi hunaniaeth grefyddol ac yn arddangos ymrwymiad drwy addoliad, dathliad, ffordd o fyw, ac ati

Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- alw i gof, disgrifio ac esbonio'r credoau, dysgeidiaethau ac ymarferion crefyddol a ymchwilir
- gwneud ac ymchwilio cysylltiadau rhwng credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol er mwyn dangos dealltwriaeth o ystod o syniadau/cysyniadau crefyddol
- disgrifio ac esbonio'r nodweddion tebyg a gwahanol o fewn ac ar draws crefyddau
- esbonio effaith crefydd ar fywydau unigolion, cymunedau lleol a'r gymdeithas ehangach, gan ddefnyddio ystod o ddehongliadau
- dadansoddi a dehongli'r haenau o ystyr/symbolaeth o fewn storïau, defodau, celf, dawns a cherddoriaeth grefyddol.

Mynegi ymatebion personol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- gyfleu syniadau a chysyniadau crefyddol gan ddefnyddio dadl resymegol, barn personol a syniadau mewn amryw o ffyrdd creadigol, e.e. *ar lafar, yn ysgrifenedig, a thrwy'r celfyddydau creadigol*
- esbonio sut y gallai'r hyn y maent wedi'i ddysgu am brofiad crefyddol/ysbrydol ac am wneud penderfyniadau moesol fod yn berthnasol i'w bywyd eu hunain a bywydau pobl eraill
- gwerthfawrogi, parchu, empathyddio â safbwyntiau eraill a'u gwerthuso, gan gydnabod y nodweddion tebyg a gwahanol rhyngddynt â'u safbwyntiau hwy eu hunain
- cydnabod, archwilio a myfyrio ar ochr ysbrydol bywyd
- defnyddio ystod o iaith grefyddol yn addas
- defnyddio TGCh a dulliau eraill i gael gwybodaeth a throsglwyddo cysyniadau crefyddol.

- **awdurdod a dylanwad** – sut y mae awdurdod crefyddol yn cyfleu syniadau ynglŷn â datguddiad, doethineb, gwirionedd/dehongliad, a pham y mae hyn yn dylanwadu ar gredinwyr, e.e. *drwy destunau cysegredig, sylfaenwyr crefyddol, ac arweinwyr hanesyddol a chyfoes*
- **perthnasoedd a chyfrifoldeb** – sut y mae crefyddau yn arddangos rheolau ar gyfer byw, cynghori ynghylch gwneud penderfyniadau moesol anodd, argymell ffyrdd o ddatblygu a chynnal perthynas a darparu rhesymau pam y mae'r rhain yn bwysig, e.e. *da/drwg; cyfiawnder/cydraddoldeb; goddefgarwch/parch; gwrthdrawiad/cymod*
- **taith bywyd** – sut a pham y mae pobl grefyddol yn derbyn gwahanol swyddogaethau, cyfrifoldebau ac ymrwymadau ar wahanol gyfnodau bywyd, e.e. *bod yn oedolyn/rhiant/hunanymwadu; cymryd rhan mewn pererindod, ac ati*

Chwilio am ystyr

- **anfaterol/ysbrydol** – sut y mae pobl yn archwilio ac yn mynegi materion, syniadau a phrofiadau o natur tra-rhagorol/ysbrydol a pham y mae'r agwedd ysbrydol hon ar fywyd yn bwysig iddynt hwy, e.e. *natur Duw/lyr enaid; profiad crefyddol/dimensiynau ysbrydol y profiad dynol a gwirionedd/lystyr/dehongliad*
- **gwybodaeth a phrofiad o'r anfaterol/ysbrydol** – sut a pham y mae pobl yn datblygu, dehongli ac yn gweithredu ar eu profiad crefyddol/ysbrydol e.e. *perthynas â Duw ac ymrwymiad i Dduw; ffordd o fyw/aberth; effaith crefyddol/ymrwymiad crefyddol ar unigolion, cymunedau a chymdeithas; hunaniaeth/amrywiaeth o fewn ac ar draws crefydd.*

Disgrifiadau lefel enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol

Mae'r disgrifiadau lefel canlynol yn disgrifio'r mathau a'r ystod o berfformiad a ddylai fod yn nodweddiadol o'r disgyblion sy'n gweithio ar lefel benodol. Wrth benderfynu ar lefel cyrhaeddiad disgybl ar ddiwedd cyfnod allweddol, dylai athrawon farnu pa ddisgrifiad sy'n cyd-fynd orau â pherfformiad y disgybl. Dylid ystyried pob disgrifiad ar y cyd â'r disgrifiadau lefel cyfagos.

Erbyn diwedd Cyfnod Allweddol 2, dylai perfformiad y mwyafrif mawr o'r disgyblion ddod o fewn ystod Lefelau 2 i 5, ac erbyn diwedd Cyfnod Allweddol 3 o fewn yr ystod 3 i 7. Mae Lefel 8 ar gael i ddisgyblion galluog iawn ac, i helpu athrawon i wahaniaethu Perfformiad Eithriadol yng Nghyfnod Allweddol 3, darperir disgrifiad uwchlaw Lefel 8.

Dylid darllen pob datganiad o fewn y lefelau gan eu bod yn berthnasol i Gristnogaeth a'r prif grefyddau eraill a ddangosir o fewn y maes llafur cytûn lleol penodol.

Lefel 1

Bydd y disgyblion yn siarad am eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd. Byddant yn galw i gof ac yn ymateb i rai credoau, dysgeidiaethau ac ymarferion crefyddol sylfaenol a ymchwilir iddynt. Byddant yn ymwybodol i raddau fod yr agweddau hyn ar grefydd yn arbennig. Byddant yn cydnabod bod eu teimladau, eu gweithrediadau a'u barnau yn gallu bod yn debyg neu'n wahanol i rai pobl eraill. Byddant yn defnyddio geirfa grefyddol syml mewn modd addas i fynegi eu syniadau ar adegau.

Lefel 2

Bydd y disgyblion yn gofyn cwestiynau am eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd, ac yn awgrymu rhai atebion. Byddant yn galw i gof ac yn cyfathrebu'n syml rai o'r credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol sylfaenol a ymchwilir iddynt. Byddant yn awgrymu, mewn termau syml, pam y mae'r agweddau hyn ar grefydd yn bwysig i rai pobl. Byddant yn siarad mewn termau syml am eu teimladau, eu gweithrediadau a'u barnau eu hunain a rhai pobl eraill. Byddant yn defnyddio geirfa grefyddol syml yn addas.

Lefel 3

Bydd y disgyblion yn trafod y cwestiynau sy'n codi o'u profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd, gan gynnig eu barn eu hunain. Byddant yn disgrifio rhai o'r credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol sylfaenol a ymchwilir iddynt. Byddant yn disgrifio sut mae rhai o'r agweddau hyn ar grefydd yn effeithio ar fywydau credinwyr. Byddant yn disgrifio eu teimladau, eu gweithrediadau a'u barnau eu hunain, ac yn cynnig sylwadau syml ar safbwyntiau pobl eraill. Byddant yn dechrau cydnabod bod ystyr i symbolau crefyddol, ac yn defnyddio geirfa grefyddol yn addas.

Lefel 4

Bydd y disgyblion yn trafod eu hymatebion hwyl ac eraill i gwestiynau am fywyd, y byd o'u cwmpas a chrefydd. Byddant yn disgrifio ac yn dechrau esbonio'r credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol a ymchwilir iddynt. Byddant yn rhoi enghreifftiau penodol o'r ffyrdd y bydd yr agweddau hyn yn effeithio ar fywydau credinwyr ac yn dechrau nodi'r hyn sy'n debyg ac yn wahanol mewn crefyddau. Byddant yn esbonio mewn termau syml sut mae eu teimladau, eu gweithrediadau a'u barnau eu hunain yn wahanol i rai pobl eraill. Byddant yn adnabod rhai symbolau crefyddol ac yn defnyddio ystod o eirfa grefyddol yn addas.

Lefel 5

Bydd y disgyblion yn mynegi ac yn cyfiawnhau syniadau a barnau am gwestiynau sylfaenol, yn ôl eu hymchwiliadau a'u profiadau eu hunain. Byddant yn gwneud cysylltiadau rhwng y credoau, dysgeidiaethau ac arferion a astudir, gan ddisgrifio'r effaith ar fywydau credinwyr ac yn nodi'r hyn sy'n debyg ac yn wahanol o fewn ac ar draws crefyddau. Byddant yn esbonio sut mae eu teimladau, eu gweithrediadau a'u barnau eu hunain yn effeithio ar eu bywydau, ac yn disgrifio sut mae safbwyntiau pobl eraill yn yr un modd yn effeithio ar eu bywydau nhw. Byddant yn defnyddio ystod o eirfa grefyddol yn addas ac yn dangos dealltwriaeth sylfaenol o iaith symbolaidd.

Lefel 6

Bydd y disgyblion yn defnyddio amrywiaeth o ffynonellau gwybodus a'u profiadau eu hunain i gyflwyno tystiolaeth a datblygu ymatebion priodol i gwestiynau sylfaenol. Byddant yn defnyddio eu dealltwriaeth o'r cysylltiadau rhwng y credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol yr ymchwiliir iddynt i gryfhau eu dealltwriaeth o grefydd ac i esbonio gwahanol safbwyntiau crefyddol. Byddant yn esbonio'r berthynas rhwng eu credoau a'u gweithrediadau eu hunain. Byddant hefyd yn esbonio'r berthynas rhwng credoau a gweithrediadau pobl eraill. Byddant yn defnyddio ystod o eirfa grefyddol yn addas ac yn dangos dealltwriaeth sylfaenol o symbolaeth ac iaith symbolaidd.

Lefel 7

Bydd y disgyblion yn ystyried cwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol o ystod o safbwyntiau crefyddol ac yn dechrau dod i gasgliadau rhesymegol. Byddant yn cymhwyso ystod eang o gysyniadau crefyddol i amrywiaeth o gredoau, dysgeidiaethau ac arferion. Byddant yn esbonio a chyfiawnhau y rhesymau dros yr ystod o safbwyntiau sydd gan bobl grefyddol. Byddant yn ystyried goblygiadau eu credoau a'u gweithrediadau eu hunain, ac yn cymharu'r rhain gyda rhai pobl eraill ac yn dod i gasgliadau cytbwys. Byddant yn defnyddio ystod o eirfa grefyddol yn addas ac yn gallu esbonio ystyr symbolaidd gwrthrychau, gweithrediadau a/neu iaith grefyddol.

Lefel 8

Bydd y disgyblion yn ystyried cwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol, yn gwerthuso ystod o bosibiliadau ac yn dod i gasgliadau rhesymegol yn seiliedig ar y dystiolaeth a gasglwyd. Byddant yn dangos dealltwriaeth o ystod eang o gysyniadau crefyddol, gan gynnwys safbwyntiau amrywiol ar gredoau, gwerthoedd a thraddodiadau o fewn y crefyddau a astudir. Byddant yn gwerthuso'r agweddau amrywiol ar grefydd ac yn esbonio sut y mae'r rhain yn effeithio ar fywydau unigolion, cymunedau a chymdeithas. Byddant yn ymchwilio i'r cysyniadau crefyddol a astudir, yn gwerthuso eu safbwyntiau eu hunain ac eraill trwy ddadleuon rhesymegol a thystiolaeth. Byddant yn defnyddio ystod eang o eirfa grefyddol yn addas ac yn dangos dealltwriaeth ddatblygedig o iaith symbolaidd.

Perfformiad Eithriadol

Bydd y disgyblion yn cydnabod bod cwestiynau crefyddol sylfaenol yn aml yn gymhleth ac mai rhannol ac amhendiant yw'r atebion yn aml. Byddant yn dadansoddi ac yn cynnig rhesymau dros y gwahanol safbwyntiau a geir yn ymwneud a'r credoau, gwerthoedd a thraddodiadau'r crefyddau a astudir, gan gydnabod y gwahaniaethau rhwng y crefyddau a gwerthfawrogi'r tyndra rhwng undod ac amlblwyfaeth o fewn pob crefydd. Bydd ganddynt wybodaeth a dealltwriaeth fanwl o ymddygiad a chredoau ymlynwyr o fewn ystod o systemau ffydd. O ran y cysyniadau crefyddol a moesol a astudir, byddant yn mynegi barn, sydd wedi'i hystyried yn llawn, ar safbwyntiau pobl eraill a hynny'n seiliedig ar ymchwiliad manwl. Byddant yn defnyddio ystod helaeth o eirfa grefyddol yn addas ac yn dangos dealltwriaeth ddatblygedig iawn o iaith symbolaidd.

Deilliannau ar gyfer addysg grefyddol

Mae'r deilliannau canlynol ar gyfer addysg grefyddol yn anstatudol. Cawsant eu hysgrifennu i gydnabod cyrhaeddiad disgyblion sy'n gweithio islaw Lefel 1. Mae Deilliannau 1, 2 a 3 ar gyfer Addysg Grefyddol yn cydreddeg â Deilliannau 1, 2 a 3 y Cyfnod Sylfaen.

Cyfnod Sylfaen	Addysg Grefyddol
Deilliant 1 Cyfnod Sylfaen	Deilliant 1 Addysg Grefyddol
Deilliant 2 Cyfnod Sylfaen	Deilliant 2 Addysg Grefyddol
Deilliant 3 Cyfnod Sylfaen	Deilliant 3 Addysg Grefyddol
Deilliant 4 Cyfnod Sylfaen	Lefel 1 Addysg Grefyddol
Deilliant 5 Cyfnod Sylfaen	Lefel 2 Addysg Grefyddol
Deilliant 6 Cyfnod Sylfaen	Lefel 3 Addysg Grefyddol

Mae deilliannau addysg grefyddol yn disgrifio'r mathau a'r ystod o berfformiad a ddylai fod yn nodweddiadol o'r disgyblion sy'n gweithio ar ddeilliant penodol. Wrth benderfynu ar ddeilliant cyrhaeddiad disgybl ar ddiwedd cyfnod allweddol, dylai athrawon farnu pa ddisgrifiad sy'n cyd-fynd orau â pherfformiad y disgybl. Dylid ystyried pob disgrifiad ar y cyd â'r disgrifiadau ar gyfer deilliannau cyfagos.

Deilliant 1

Bydd y disgyblion yn adnabod eu hunain, pobl gyfarwydd, lleoedd a gwrthrychau mewn lluniau/storïau ac yn dangos gwybodaeth o arferion bob dydd. Bydd y disgyblion yn defnyddio geiriau, arwyddion neu symbolau i gyfleu arsylwadau am storïau ac arteffactau crefyddol cyfarwydd. Gydag anogaeth, bydd y disgyblion yn dechrau cyfleu sut y teimlant ac am brofiadau megis ymweliadau ag adeiladau arbennig, gwyliau a dathliadau.

Deilliant 2

Bydd y disgyblion yn ymateb i gwestiynau penagored am eu teimladau a'u profiadau ('beth?', 'ble?'). Byddant yn cynnig eu syniadau eu hunain, gan wneud cysylltiadau/rhagfynegiadau ar adegau. Bydd y disgyblion yn trin ac yn archwilio arteffactau ac yn dangos peth gwybodaeth o bobl arbennig, llyfrau, a manau addoli. Byddant yn ymateb i storïau a digwyddiadau, yn y gorffennol a'r presennol. Byddant yn dechrau uniaethu â theimladau pobl eraill fel y cânt eu portreadu mewn storïau a digwyddiadau crefyddol yn y gorffennol a'r presennol.

Deilliant 3

Bydd y disgyblion yn cofio digwyddiadau o bwys yn y gorffennol ac yn rhagweld digwyddiadau yn y dyfodol. Bydd y disgyblion yn cynnig syniadau ac arsylwadau annibynnol ynghylch pethau sy'n eu poeni yn eu bywydau. Bydd y disgyblion yn cyfleu eu gwybodaeth gynyddol o storïau, digwyddiadau a gwrthrychau crefyddol ac yn dangos peth gwerthfawrogiad bod y rhain yn arbennig. Bydd y disgyblion yn fwyfwy ymwybodol a sensitif i anghenion eraill ac yn deall y dylai pethau byw gael eu trin gyda pharch a chonsýrn.

Addysg grefyddol yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16

Llwybrau Dysgu 14–19

Ar gyfer dysgwyr yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16, bydd addysg grefyddol yn rhan o lwybr dysgu statudol pob unigolyn. Dylid cynllunio'r cwrs astudio a ddilynir fel ei fod yn hybu galluedd pobl ifanc i fod yn ddysgwyr yn ogystal â hybu eu dyhead i gyrchu cyfleoedd dysgu yn y dyfodol. Yn benodol, dylai'r cwrs gyfrannu mor eang â phosibl at y pedair agwedd ar ddysgu a nodir yn y Craidd Dysgu 14–19.

Mae'r fframwaith addysg grefyddol yn darparu Rhaglenni Astudio Enghreifftiol Cenedlaethol ar gyfer Cyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16. Mae'r sgiliau yng Nghyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16 yr un fath, ond mae'r ystod yn wahanol.

Cyfnod Allweddol 4

Yng Nghyfnod Allweddol 4, mae'r fframwaith yn darparu rhaglen astudio enghreifftiol sy'n ymwneud â gofynion cymwysterau TGAU presennol, ond mae hefyd yn darparu awgrymiadau ar gyfer cyrsiau cyfoethogi arloesol wedi'u lleoli yn yr ysgol sy'n ymwneud â'r Craidd Dysgu 14–19 a/neu gymwysterau priodol eraill (e.e. Sgiliau Allweddol/Bagloriaeth Cymru). Byddai asesu ar gyfer astudiaethau o'r fath naill ai'n cael ei gynnal yn ffurfiol trwy'r gweithdrefnau a fabwysiadir gan gorff dyfarnu neu drwy bennu deilliannau ysgol benodol yn seiliedig ar y disgrifiadau lefel enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol.

Ôl-16

Gellir gweithredu'r rhaglen astudio enghreifftiol amrywiol i ddisgyblion Ôl-16 mewn amryw o ffyrdd arloesol fel rhan o raglen cyfoethogi ysgol. Maent yn ymwneud â'r Craidd Dysgu 14–19 a/neu gymwysterau priodol eraill (e.e. Sgiliau Allweddol/Bagloriaeth Cymru), gan gynnig modd i ysgolion gyflawni eu rhwymedigaethau statudol i ddisgyblion hyd at 19 oed. Byddai asesu ar gyfer astudiaethau o'r fath naill ai'n cael ei gynnal yn ffurfiol trwy'r gweithdrefnau a fabwysiadir gan gorff dyfarnu neu drwy bennu deilliannau ysgol benodol yn seiliedig ar y disgrifiadau lefel enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol.

Dylai'r disgyblion gael cyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o Gristnogaeth a'r prif grefyddau eraill a defnyddio'r rhain i ofyn ac ymateb i gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol. Dylid cyflawni hyn trwy **ryngberthynas tri sgil craidd** y pwnc.

- **Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol** – cwestiynau dynol a chrefyddol sy'n canolbwyntio ar chwilio am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd yw cwestiynau sylfaenol. Mae ganddynt ddyfnder a dwyster sy'n sail i unrhyw agwedd ar astudiaeth mewn addysg grefyddol.
- **Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol** – mae hyn yn cynnwys archwilio storïau crefyddol, testunau cysegredig, ffordd o fyw, defodau a symbolaeth, sy'n darparu mewnwelediad i'r cwestiynau sylfaenol hyn ac yn codi cwestiynau crefyddol a dynol pellach.
- **Mynegi ymatebion personol** – mae hyn yn cynnwys cysylltu'r materion sy'n codi yn ystod astudiaethau â phrofiadau'r disgyblion eu hunain a chaniatáu datblygu ymatebion personol i gredoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) a chwestiynau sylfaenol, a'u gwerthuso.

Mae'r sgiliau craidd hyn yn cyd-blethu a dylid cymhwyso'r tri ohonynt yn briodol i'r ystod a astudir.

Sgiliau ar gyfer Cyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16

Ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- ofyn, trafod ac ymateb i gwestiynau sylfaenol sy'n codi trwy eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas ac agweddau ar grefydd
- ymchwilio i gwestiynau sylfaenol o amryw o ffynonellau crefyddol ac anghrefyddol gwybodus er mwyn gwerthuso ystod o bosibiliadau a dechrau tynnu casgliadau rhesymegol yn seiliedig ar y dystiolaeth a gasglwyd
- gweithio ar eu pennau eu hunain a gydag eraill i greu rhagdybiaeth, defnyddio technegau datrys problemau, meddwl beirniadol, creadigol, greddfal a metawybyddiaeth ddatblygedig i werthuso ystod o dybiaethau, posibiliadau ac esboniadau
- gwerthuso a chyfiawnhau dadleuon a safbwyntiau gan gydnabod bod casgliadau yn rhannol yn unig, yn amhendiant ac yn agored i wahanol ddehongliadau.

Archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- alw i gof, disgrifio ac esbonio'r credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol a ymchwilir
- gwneud ac ymchwilio cysylltiadau rhwng credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol er mwyn dangos dealltwriaeth gydlynol o syniadau/cysyniadau crefyddol

- cymhwyso ystod eang o gysyniadau crefyddol er mwyn cyflwyno dadleuon o blaid ac yn erbyn amrywiaeth o gredoau, dysgeidiaethau ac arferion ac esbonio yn fanwl gywir ystod o safbwyntiau sydd gan bobl grefyddol
- ystyried tystiolaeth ynghylch sut mae crefydd yn cael effaith ar fywydau unigolion, cymunedau a chymdeithas, gan werthuso ystod o ddehongliadau
- dadansoddi, dehongli a gwerthuso haenau o ystyr/symbolaeth o fewn storïau, defodau, celf, dawns a cherddoriaeth grefyddol.

Mynegi ymatebion personol

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion:

- gyfleu syniadau a chysyniadau crefyddol gan ddefnyddio dadleuon rhesymegol, barn a syniadau personol mewn amryw o ffyrdd creadigol, e.e. *ar lafar, yn ysgrifenedig, a thrwy'r celfyddydau creadigol*
- gwerthuso sut y gallai dysgu am yr amrywiaeth o brofiadau crefyddol/ysbrydol a phenderfyniadau moesol effeithio ar eu bywyd eu hunain a bywydau pobl eraill
- gwerthfawrogi, parchu, empatheddio â safbwyntiau eraill a'u gwerthuso er mwyn iddynt allu tynnu eu casgliadau rhesymegol eu hunain a datblygu agweddau cadarnhaol
- myfyrio ar ddehongliadau o ochr ysbrydol bywyd
- defnyddio ystod eang o eirfa grefyddol a dangos dealltwriaeth ddatblygedig o iaith symbolaidd
- defnyddio TGCh a dulliau eraill i gael gwybodaeth a throsglwyddo cysyniadau crefyddol.

Ystod ar gyfer addysg grefyddol statudol wedi'i hachredu/heb ei hachredu yng Nghyfnod Allweddol 4

Dylid rhoi cyfleoedd i ddisgyblion ddatblygu eu sgiliau drwy ganolbwyntio ar y cyd-destunau astudio canlynol. Ni ddylid ystyried y rhain fel pynciau ar wahân, ond yn hytrach fel meysydd astudio sydd wedi'u rhyng-gysylltu ac sy'n darparu cyfleoedd i ddisgyblion ystyried, archwilio a mynegi syniadau ac ymatebion. O fewn cyfnod allweddol cyfan byddai'n rhesymol disgwyl bod pob agwedd ar yr ystod wedi cael ei hastudio.

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion ddatblygu sgiliau trwy ymdrin â:

Y byd

- **Ile, pwrpas a gwerth bywyd** – dylanwad ac effaith ddwyochrog crefydd ar berthnasoedd, cymunedau a diwylliannau yng Nghymru, Ewrop a'r Byd, e.e. *sialensiau perthnasoedd (dynol/Dwyfol); dyfodol y gymuned; amrywiaeth o ran diwylliant a chrefydd*
- **y byd naturiol a phethau byw** – sut mae crefydd yn ysbrydoli pobl i weithredu o fewn y gymuned leol a'r gymuned fyd-eang, e.e. *asiantaethau cymorth lleol, cenedlaethol a byd-eang; dylanwad crefydd ar ddinasyddiaeth; stiwardiaeth; cynaliadwyedd; hawliau anifeiliaid; sancteiddrwydd bywyd*

Profiad dynol

- **hunaniaeth ddynol** – sut y canfyddir ac y gwerthfawrogir natur a hunaniaeth dynol mewn crefydd a diwylliant yn yr unfed ganrif ar hugain, e.e. *agweddau a gwerthoedd dynol; hunanoldeb ac anhunanoldeb; tegwch, cyfiawnder a chydaddoldeb*
- **ystyr a phwrpas bywyd** – materion yn ymwneud â gwirionedd, ystyr, pwrpas a gwerth mewn crefydd, megis da, drwg, ewyllys rhydd, tynged, dioddefaint, diniweidrwydd, gobaith, bywyd/marwolaeth/bywyd tragwyddol a materion sy'n codi o ddehongliadau crefyddol ac anghrefyddol o ddigwyddiadau a ffenomena cyfoes, e.e. *gwneud penderfyniadau gwleidyddol; gwariant cyhoeddus; trychinebau naturiol; dyled unigolyn, cenedlaethol a byd-eang*

- **perthyn** – sut mae crefydd a diwylliant yn ysbrydoli ymrwymiad, addewid, ymroddiad, myfyrio a dyhead, e.e. *tebygrwydd rhwng chwaraeon a chrefydd; defnyddio a chamddefnyddio amser hamdden; mynegi ffydd trwy astudio, gweithredu, myfyrdod ac addoli*
- **awdurdod a dylanwad** – effaith crefydd ar y broses gwneud penderfyniadau a fabwysiadir gan unigolion a chymunedau yng Nghymru, Ewrop a'r Byd, e.e. *sialensiau i ryddid crefyddol; rhyddid barn/gwybodaeth/symud; cyfreithiau sanctaidd/seciwlar; iawnderau dynol/sifil; cydwybod, cyfiawnder, rhyddhad, rhyfel, heddwch; cymodi*
- **perthnasoedd a chyfrifoldeb** – effaith crefydd ar ddatblygiad personol, cymdeithasol a moesol yr hunan ac eraill, e.e. *rheolau ar gyfer byw; iawnderau a dyletswyddau; croesawu amrywiaeth; agweddau tuag at adnoddau a'r defnydd a wneir ohonynt; sialensiau i grefydd yn y gweithle/dewisiadau o ran gyrfa/galwedigaeth; urddas dynol, cydraddoldeb, unplygrwydd, goddefgarwch; cyfrifoldeb*
- **taith bywyd** – sut y mae crefydd yn herio ac yn dylanwadu ar hunaniaeth bersonol a chyfunol, e.e. *ffasiwn, chwaraeon, amser hamdden; addoli a dathlu; magwraeth; cymuned leol*

Chwilio am ystyr

- **anfaterol/ysbrydol** – ffyrdd traddodiadol a chyfoes o fynegi profiad crefyddol ac ysbrydolrwydd, e.e. *natur Duw; symbolau/delweddau; profi Duw; rhesymau dros gredu yn Nuw; ffydd ac amheuaeth*
- **gwybodaeth a phrofiad o'r anfaterol/ysbrydol** – cryfder cred crefyddol/ysbrydol sy'n galluogi pobl i fentro bod yn wahanol a gweithredu er mwyn cyflwyno newid cadarnhaol, e.e. *perthynas â Duw ac ymateb i Dduw; effaith crefyddlymrwymiad crefyddol ar unigolion, cymunedau a chymdeithas; hunaniaeth/amrywiaeth o fewn ac ar draws crefydd.*

Ystod ar gyfer addysg grefyddol statudol wedi'i hachredu/heb ei hachredu Ôl-16

Dylid rhoi cyfleoedd i ddisgyblion ddatblygu eu sgiliau drwy ganolbwyntio ar y cyd-destunau astudio canlynol. Ni ddylid ystyried y rhain fel pynciau ar wahân, ond yn hytrach fel meysydd astudio sydd wedi'u rhyng-gysylltu ac sy'n darparu cyfleoedd i ddisgyblion ystyried, archwilio a mynegi syniadau ac ymatebion. O fewn cyfnod allweddol cyfan byddai'n rhesymol disgwyl bod pob agwedd ar yr ystod wedi cael ei hastudio.

Dylid rhoi cyfleoedd i'r disgyblion ddatblygu sgiliau trwy ymdrin â:

Y byd

- **Ile, pwrpas a gwerth bywyd** – sut mae crefydd yn pwysleisio gwerth bodolaeth ddynol, e.e. *cymhellion, penderfyniadau a chanlyniadau; camfanteisio a chaethwasiaeth fodern; cyfiawnhau masnach deg/cydraddoldeb/cyfiawnder*
- **y byd naturiol a phethau byw** – cyfiawnhad a gwrthwynebiad crefyddol i ddefnyddio a chamddefnyddio'r byd naturiol a phethau byw, e.e. *moeseg feddygol; dehongliadau o'r ddeddf naturiol; llywodraethu'r byd*
- **taith bywyd** – dehongliadau crefyddol o'r cread a phwrpas y ddynoliaeth, e.e. *natur yn erbyn magwraeth; dehongliadau o dynged, ffawd ac iachawdwriaeth*

Profiad dynol

- **hunaniaeth ddynol** – cwestiynau am sicrwydd a gwirionedd crefyddol yn y gymdeithas gyfoes, e.e. *dehongliadau o Dduw; teledu realiti; gwirionedd a gonestrwydd yn y cyfryngau; hedoniaeth*
- **ystyr a phwrpas bywyd** – sut mae gwerthoedd a syniadau crefyddol a chyfoes yn dylanwadu ar hunan-barch a barn am eraill, e.e. *sut mae'r cyfryngau'n portreadu Duw, crefydd a moesoldeb; sut mae'r cyfryngau'n cyflwyno modelau ymddwyn; enwogion a phobl sy'n ysbrydoli*

- **perthyn** – goblygiadau Cymru a'r pentref byd-eang o ran crefydd, e.e. *cymdeithas amlddiwylliannol; amblwyaeth; cyfoeth ac amrywiaeth; hygyrchedd byd-eang; erydu gwerthoedd traddodiadol; twf cyfathrebu electronig a pherthnasoedd yn chwala*
- **awdurdod a dylanwad** – sut y mae awdurdodau crefyddol a seciwlar yn ymateb i'r cyfryngau a'r diwydiannau adloniant cyfoes, e.e. *fideos a cherddoriaeth; cyfleu trais fel rhywbeth cyffrous; bychanu ymddygiad rhywiol*
- **perthnasoedd a chyfrifoldeb** – sut y mae crefydd, y llywodraeth a sefydliadau byd-eang yn cael effaith ar gytgord/anghytgord byd-eang, e.e. *cyfrifoldebau'r Cenhedloedd Unedig; diwinyddiaeth rhyddhad; rhyfellheddwch; democratiaeth/rheolau Duw*

Chwilio am ystyr

- **anfaterol/ysbrydol** – diffiniadau a dealltwriaeth traddodiadol a chyfoes o'r profiad crefyddol ac ysbrydolrwydd, e.e. *ydy crefydd yn weithredol neu'n oddefol?; profiad crefyddol trwy'r cyfryngau; safbwyntiau crefyddol a seicolegol yn ymwneud â chydwybod/ymwybod*
- **gwybodaeth a phrofiad o'r anfaterol/ysbrydol** – effaith yr anfaterol/crefyddol/ysbrydol ar unigolion, cymunedau a chymdeithasau a sut mae'r effaith hon yn cael ei rhwystro/hybu gan gymdeithas seciwlar, e.e. *portreadu profiadau bron marw/gwyrthiau yn y cyfryngau; gwleidyddiaeth; apathilymrwymiad/leithafiaeth.*

**Agorwch er mwyn gweld yr adran Ystod am y
Rhaglen Astudio Enghreifftiol Cenedlaethol: Cyfnod Allweddol 4 ac Ôl-16.**

Atodiad 1 – Gofynion cyfreithiol ar gyfer meysydd llafur cytûn

'Bydd pob maes llafur cytûn yn adlewyrchu'r ffaith bod traddodiadau crefyddol Prydain Fawr, ar y cyfan, yn rhai Cristnogol ond bydd yn rhoi sylw i ddysgeidiaeth ac ymarferion y prif grefyddau eraill a gynrychiolir ym Mhrydain Fawr.'

(Deddf Addysg 1996, Adran 375 (3))

'Ni fydd unrhyw faes llafur cytûn yn darparu i addysg grefyddol gael ei chyflwyno i ddisgyblion mewn ysgol y mae'r paragraff hwn yn gymwys iddi trwy unrhyw gatecism neu fformiwleri sy'n nodweddiadol o enwad crefyddol penodol (ond ni ddylid cymryd bod hyn yn gwahardd darpariaeth o fewn maes llafur ar gyfer astudio catecism neu fformiwleri o'r fath).'

(Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, Atodlen 19: paragraff 2(5))

Dylai addysg grefyddol, ynghyd â phynciau eraill ar y cwricwlwm, hybu:

- (a) ...datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol disgyblion yn yr ysgol, a'r gymdeithas; ac yn
- (b) paratoi disgyblion ar gyfer cyfleoedd, cyfrifoldebau a phrofiadau bywyd fel oedolion.'

(Deddf Diwygio Addysg 1988, Rhan 1 (2)(a)(b))

'(1) Mae'r cwricwlwm ar gyfer ysgol a gynhelir neu ysgol feithrin a gynhelir yn bodloni gofynion yr adran hon os yw'n gwricwlwm cytbwys ac eang sy'n:

- (a) hybu datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol disgyblion yn yr ysgol, a'r gymdeithas, ac yn
- (b) paratoi'r disgyblion hynny ar gyfer y cyfleoedd, y cyfrifoldebau a'r profiadau a ddaw yn hwyrach yn eu bywydau.

(2) Mae'r cwricwlwm ar gyfer unrhyw addysg feithrin a gyllidir ac a ddarperir mewn lleoliadau heblaw am ysgol a gynhelir neu ysgol feithrin a gynhelir yn bodloni gofynion yr adran hon os yw'n gwricwlwm cytbwys ac eang sy'n:

- (a) hybu datblygiad ysbrydol, moesol, diwylliannol, meddyliol a chorfforol disgyblion yn yr ysgol, a'r gymdeithas, ac yn
- (b) paratoi'r disgyblion hynny ar gyfer y cyfleoedd, y cyfrifoldebau a'r profiadau a ddaw yn hwyrach yn eu bywydau.'

(Deddf Addysg 2002, Adran 99 (1)(a)(b)(2)(a)(b))

- '(1) Bydd y cwricwlwm ar gyfer pob ysgol a gynhelir yng Nghymru yn cynnwys cwricwlwm sylfaenol sy'n cynnwys:
- a) darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol i bob disgybl cofrestredig yn yr ysgol (yn unol â darpariaethau Atodlen 19 Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (c.31) fel y bo'n gymwys i'r ysgol)...
- (2) Nid yw Is-adran (1)(a) yn berthnasol:
- (a) o ran dosbarth meithrin mewn ysgol gynradd, neu
 - (b) yn achos ysgol arbennig a gynhelir (gwneir darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol mewn ysgolion arbennig gan reoliadau dan adran 71(7) Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 (c.31)).'
- (Deddf Addysg 2002, Adran 101, 1(a)2(a)(b))

Atodiad 2 – Addysg grefyddol yn y Cyfnod Sylfaen

Pynciau a awgrymir ar gyfer Pobl, credoau a chwestiynau

Pobl, credoau a chwestiynau ar gyfer lleoliadau meithrin

O fewn lleoliadau meithrin, bydd y plant yn canolbwyntio ar gael storïau diwylliannol a thraddodiadol a phrofiadau ymarferol sy'n ymwneud ag ymdrech ysbrydol a moesol. Bydd y storïau a'r profiadau hyn yn annog plant i fod yn ymwybodol o'r canlynol a gofyn cwestiynau am:

Eu hunain

- eu cartrefi, eu teuluoedd a'u profiadau er mwyn archwilio eu hunaniaeth (*gan gynnwys y Cwricwlwm Cymreig, amrywiaeth ddiwylliannol*)
- eu hoffterau, eu cas bethau a'u teimladau (*gan gynnwys gobeithion, breuddwydion, barn a synnwyr o hwyl*)
- eu swyddogaeth a'u lle yn y gymuned (*fel aelod o'u teulu, gweithgareddau y tu allan i'r ysgol*)
- y dewisiadau a wnânt (*rhannu, caredigrwydd, ymddygiad*)
- ystyr ysbrydol/moesol dyfnach a fynegir mewn storïau, cerddi, arteffactau, celf, symudiad, defodau a dathliadau (*pen-blwyddi, Dydd Gŵyl Dewi, storïau traddodiadol am bobl sy'n helpu eraill, ymdrin ag adegau hapus a thrist*)

Pobl eraill

- cartrefi, teuluoedd a phrofiadau pobl eraill er mwyn archwilio nodweddion tebyg a gwahanol yn y ffordd o fyw a thraddodiadau (*dathliadau a thraddodiadau teuluol*)
- pobl arbennig a phobl sy'n eu helpu (*storïau am bobl ddylanwadol yn y gorffennol a'r presennol fel Iesu Grist a Dewi Sant, teulu'r plant, athrawon a phobl yn eu gymuned*)
- hoffterau, cas bethau a theimladau (*gan gynnwys rhannu gobeithion, breuddwydion, barn a synnwyr o hwyl gydag eraill*)
- swyddogaeth a lle pobl yn y gymuned (*fel aelodau o deuluoedd a grwpiau*)
- penderfyniadau y bydd pobl eraill yn eu gwneud (*rheolau, arferion, canlyniadau gwneud dewis, fel rhan o gymuned*)
- rhesymau pam y bydd pobl eraill yn mynegi empathi ysbrydol/moesol dyfnach at bobl eraill (*archwilio pam y bydd pobl yn helpu eraill yn eu gwaith a'u hamser hamdden*)
- yr angen i barchu/herio eu syniadau/credoau eu hunain a rhai pobl eraill (*gofyn cwestiynau, rhannu syniadau a barn*)

Pethau byw

- y ffyrdd y byddant hwy ac eraill yn dangos gofal, consýrn a pharch at bethau byw, yr amgylchedd a'r byd naturiol (*bod yn gyfrifol am anifeiliaid/planhigion, gofyn cwestiynau a rhannu barn*)
- cyfrifoldeb/ailgylchu/consýrn byd-eang am y byd (*darganfod sut y gall pobl wneud gwahaniaeth*)
- parchedig ofn/rhyfeddod (*ymchwilio natur, y byd naturiol a'r tymhorau*).

Pobl, credoau a chwestiynau ar gyfer gweddill y Cyfnod Sylfaen

Trwy ddatblygu eu sgiliau ymholi, ymchwilio ac arbrofi ar draws pob Maes Dysgu yn y Cyfnod Sylfaen, dylai plant gael cyfleoedd i baratoi ar gyfer Cyfnod Allweddol 2 trwy ehangu eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth am:

Eu hunain

- eu cartrefi, eu teuluoedd a'u profiadau er mwyn archwilio eu hunaniaeth a theimlad o berthyn (*profiadau personol o wyliau, dathliadau, defodau newid byd gan gynnwys y Cwricwlwm Cymreig, amrywiaeth ddiwylliannol*)
- eu hymatebion personol (*mewn adegau o lawenydd a thristwch, eu gobeithion, breuddwydion, barn a synnwyr o hwyl*)
- eu swyddogaeth a'u lle yn y gymuned (*fel aelod o'u teulu, gweithgareddau grŵp gan gynnwys gweithgareddau crefyddol a gwaith elusenol*)
- y penderfyniadau a wnânt a'r canlyniadau sy'n dilyn (*ymddygiad, dewis, agweddau*)
- ystyr ysbrydol/moesol dyfnach a fynegir mewn storïau, cerddi, arteffactau, celf, symudiad, defodau a dathliadau (*storïau crefyddol, delio ag adegau hapus a thrist, holi am y cwestiynau mawr*)

Pobl eraill

- cartrefi, teuluoedd a phrofiadau pobl eraill er mwyn archwilio nodweddion tebyg a gwahanol yn y ffordd o fyw a thraddodiadau (*profiad o wyliau crefyddol, addoli, rheolau, bwyd*)
- pobl arbennig a phobl sy'n eu helpu (*storïau am Iesu Grist a phobl grefyddol ddylanwadol eraill yn y gorffennol a'r presennol*)
- ymatebion personol (*gan gynnwys rhannu teimladau, syniadau, profiadau, barn a synnwyr o hwyl gydag eraill*)
- swyddogaeth a lle pobl yn y gymuned (*fel aelodau o deuluoedd, grwpiau crefyddol, arweinwyr crefyddol lleol*)
- penderfyniadau y bydd pobl eraill yn eu gwneud a'r canlyniadau sy'n dilyn (*rheolau, arferion, dewisiadau, bod yn rhan o gymuned*)
- rhesymau pam y bydd pobl eraill yn mynegi empathi ysbrydol/moesol dyfnach at bobl eraill (*archwilio pam y bydd pobl yn helpu eraill yn eu gwaith a'u hamser hamdden – a yw eu credoau yn dylanwadu ar eu bywydau?*)
- yr angen i barchu/herio eu syniadau/credoau eu hunain a rhai pobl eraill (*gofyn cwestiynau, rhannu syniadau a barnau*)

Pethau byw

- y ffyrdd y byddant hwy ac eraill yn dangos gofal, consýrn a pharch at bethau byw, yr amgylchedd a'r byd naturiol (*bod yn gyfrifol am anifeiliaid/planhigion, gofyn cwestiynau a rhannu barn*)
- cyfrifoldeb/ailgylchu/consýrn byd-eang am y byd (*darganfod sut y gall pobl wneud gwahaniaeth*)
- parchedig ofn/rhyfeddod (*ymchwilio natur, y byd naturiol a'r tymhorau*).

Yn ystod y cyfnod hwn mewn addysg dylai plant ehangu eu sgiliau hefyd er mwyn iddynt allu dechrau:

- datblygu mewnwelediad i grefydd a phobl grefyddol
- deall am gred a gweithred
- cydnabod a gwerthfawrogi sut y mae crefydd wedi dylanwadu ar fywydau pobl, a'u harwain yn y gorffennol a'r presennol, gan gynnwys pwyslais ar ysbrydolrwydd a phrofiad crefyddol
- gofyn cwestiynau a chodi materion crefyddol a moesol sy'n fwyfwy cymhleth am y profiad dynol, y byd ac agweddau ar grefydd.

Eitem 9

Pwyllgor :	CYSAG
Dyddiad :	7 Tachwedd 2018
Teitl :	Cyfansoddiad CYSAG
Awdur :	Sion Huws/ Mai Bere
Pwrpas :	Ceisio barn CYSAG

1. Cefndir

1.1 Pwrpas yr adroddiad hwn yw ceisio barn y CYSAG ar ei gyfansoddiad cyn i'r mater gael ystyriaeth gan y Cabinet.

1.2 Mae Deddf Addysg 1996 yn gosod dyletswydd ar yr awdurdod lleol i sefydlu cyngor sefydlog i'w gynghori ar addysg grefyddol.

1.3 Mae Deddf Addysg 1996 yn nodi y dylai CYSAG gynnwys y grwpiau canlynol:

- Grŵp o bersonau i gynrychioli'r enwadau Cristnogol a'r crefyddau eraill hynny sydd, ym marn yr awdurdod, yn cynrychioli prif draddodiadau crefyddol yr ardal ('grŵp A')
- Grŵp o bersonau i i gynrychioli'r cymdeithasau athrawon hynny y cred yr awdurdod a ddylai gael eu cynrychioli, o ystyried amgylchiadau'r ardal
- Grŵp o bersonau i gynrychioli'r awdurdod

1.4 Dim ond y grwpiau cynrychioladol uchod sydd â'r hawl i bleidleisio, a bydd gan bob grŵp un bleidlais.

1.5 Gall y CYSAG ei hun hefyd gyfethol aelodau (ond ni fydd ganddynt bleidlais)

2. Cais gan Ddyneiddwyr Bangor

2.1 Cyflwynwyd cais gan Ddyneiddwyr Bangor i'r CYSAG benodi dyneiddwr fel aelod llawn (Atodiad)

2.2 Mae'r pwnc yma wedi bod yn destun cryn drafod ar lefel genedlaethol, gyda'r Dyneiddwyr yn dadlau bod gwrthodiad i gynnwys dyneiddwr fel aelodau llawn yn groes i Ddeddf Hawliau Dynol a'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol.

2.3 Tra bod nifer o awdurdodau yn eu cynnwys fel aelodau cyfetholedig, yr arfer cyffredinol yw peidio â'u caniatáu i fod yn aelodau llawn. Mae hyn ar sail arweiniad yng Nghylchlythyr 10/94 ar sefyllfa systemau cred eraill, lle mae paragraff 103 yn darparu:

“Byddai cynnwys cynrychiolwyr systemau cred megis hiwmanistiaeth, nad ydynt yn gyfystyr â chrefydd neu enwad crefyddol, ar ...grŵp A CYSAG, yn groes i’r darpariaethau cyfreithiol y cyfeirir atynt ym mharagraff 102 o’r cylchlythyr”.

2.4 Mewn ymateb i gais gan Gymdeithas CYSAGau Cymru am gyngor ac arweiniad, ysgrifennodd at Kirsty Williams AC, Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg Llywodraeth Cymru, at Gyfarwyddwyr Addysg Awdurdodau Lleol ar 3 Mai 2018 **[Atodiad]**. Cadarnhaodd farn Llywodraeth Cymru, y gellir penodi cynrychiolwyr o systemau cred anghrefyddol i Grŵp A er mwyn sicrhau bod y CYSAG yn adlewyrchu credoau’r cymunedau a wasanaethant yn llawn, ac er mwyn cydymffurfio â deddfwriaeth bresennol. Mae’r llythyr hwn yn benodol yn disodli paragraff 103 Cylchlythyr 10/94, ac yn datgan:

“...fod yn rhaid i greddau anghrefyddol a goleddir gan yr unigolyn i’w benodi fod yn gydweddol â chred grefyddol, megis dyneiddiaeth. Er mwyn bod yn “gydweddol”, ystyriwn fod yn rhaid i’r credoau anghrefyddol, yn unol â’r gyfraith achosion o dan y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol a Deddf Hawliau Dynol 1998, gyrraedd y lefel angenrheidiol o ran grym, difrifoldeb, cydlyniant a phwysigrwydd i sicrhau diogelwch o dan Hawliau’r Confensiwn.

2.5 Mae hyn felyn yn caniatáu i’r awdurdod benodi cynrychiolydd y Dyneiddwyr fel aelod llawn (fel aelod o Grŵp A).

3. Cyfansoddiad CYSAG

3.1 Mae’r aelodaeth bresennol fel a ganlyn

Cristnogion a Chrefyddau Eraill (Grŵp A)

- Yr Eglwys Fethodistaidd (1)
- Yr Annibynwyr (1)
- Eglwys Bresbyteraidd Cymru (1)
- Undeb Bedyddwyr Cymru (1)
- Yr Eglwys Gatholig (1)
- Yr Eglwys yng Nghymru (1)

Athrawon yn cynrychioli’r Undebau canlynol

- ASCL (1)
- NAS/UWT (1)
- UCAC (1)
- NUT (1)
- ATL (1)

Aelodaeth Aelodau Etholedig (ar sail cydbwysedd gwleidyddol) (7)

- Plaid Cymru (4)
- Annibynnol (3)

3.2 Penderfynwyd ar gyfansoddiad yr aelodaeth gan Bwyllgor Addysg Cyngor Gwynedd yn 1996. Gan nad yw cyfansoddiad Grŵp A CYSAG wedi ei adolygu ers ei sefydlu ym 1996, byddai hefyd yn briodol ac amserol felly i ystyried cyfansoddiad y CYSAG yn ei gyfanrwydd, yn ogystal â'r cais penodol gan y Dyneiddwyr.

3.3 Bydd nifer y cynrychiolwyr a benodir i Grŵp A i gynrychioli pob enwad neu grefydd sydd angen eu cynrychioli, yn adlewyrchu'n fras gryfder cyfrannol yr enwad neu'r grefydd yn yr ardal leol, cyn belled a bo hynny'n gyson â chyflawni'n effeithlon swyddogaethau'r grŵp .

3.4 Mae llythyr yr Ysgrifennydd Addysg yn egluro:

- *mae penodiad yn dibynnu ar farn yr awdurdod lleol perthnasol ynglŷn ag a fyddai cynrychiolydd o'r fath yn helpu i sicrhau bod y traddodiadau perthnasol yn ardal yr awdurdod lleol yn cael eu hadlewyrchu'n briodol yng Ngrŵp A. Yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am benderfynu ar benodiadau, gan ei fod yn y sefyllfa orau i asesu a oes gan CYSAG yr arbenigedd a'r profiad angenrheidiol i gyflawni ei swyddogaeth yn briodol."*

Rhaid i'r awdurdod ystyried felly os yw cyfansoddiad presennol Grŵp A yn cwrdd â'r gofyn yma.

4. Tystiolaeth

4.1 Ymddengys bod y penderfyniad ar gyfansoddiad y CYSAG yn 1996 wedi ei seilio ar y wybodaeth ganlynol

Yr Eglwys Gatholig Rufeinig	11.1%
Yr Eglwys yng Nghymru	18.4%
Eglwys Bresbyteraidd Cymru	43.3%
Yr Eglwys Fethodistaidd	5.6%
Undeb yr Annibynwyr	16.3%
Undeb y Bedyddwyr	4.3%
Enwadau Eraill	1%

4.2 Y ffigyrau diweddaraf sydd gennym yw'r rhai o Gyfrifiad Gwynedd 2011, a cheir crynodeb ohonynt isod

	SIROL	ARFON	DWYFOR	MEIRION
Cristnogaeth	59.5%	55.6%	64.6%	62.3%
Bwdhaeth	0.3%	0.4%	0.3%	0.3%
Hindŵaeth	0.2%	0.3%	0.1%	0.1%
Iddewiaeth	0.0%	0.1%	0.0%	0.0%
Islam	1.1%	1.9%	0.4%	0.3%
Siciaeth	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Crefydd arall	0.5%	0.5%	0.4%	0.6%
Dim crefydd	29.7%	32.5%	25.8%	27.8%
Heb nodi crefydd	8.6%	8.6%	8.4%	8.6%

4.3 Yn ogystal â'r dystiolaeth yma dylid ystyried yr hyn sydd ei angen o safbwynt cynrychiolaeth i sicrhau y gall y CYSAG gyflawni ei swyddogaethau'n effeithiol ac effeithlon.

- Byddai'r pwyllgor yn manteisio o glywed lleisiau gwahanol grefyddau yn eu trafodaethau sydd yn greiddiol i gwricwlwm Maes Dysgu Addysg Grefyddol.
- Byddai'n hybu cyswllt rhwng Penaethiaid, Athrawon a Disgyblion â gwahanol greddoau yn uniongyrchol wyneb yn wyneb yn hytrach nag o lyfrau yn unig.
- Byddai'n gyfle i greu pontydd a hybu cymdeithas fwy goddefgar o greddoau amrywiol.

5. Argymhelliad

5.1 Gofynnir am farn y CYSAG ar ei gyfansoddiad ac yn benodol

(a) os yw traddodiadau perthnasol yr ardal yn cael ei adlewyrchu'n briodol ar GRŴP A.

(b) Cais Dyneiddwyr i fod yn rhan o Grŵp A

Annwyl y Cyng Rowlinson

Aelodaeth Dyniaethol CYSAG Cyngor Sir Gwynedd

Rwyf yn ysgrifennu atoch yn fy nghapas fel Cadeirydd Dyneiddwyr Bangor Humanists i wahodd Cyngor Ymgynghorol Sefydlog Cyngor Sir Gwynedd ar AG (CYSAG) i ymuno â'r mwyafrif o gynghorau ymgynghorol o'r fath ledled Cymru a Lloegr a phenodi dynyddwr fel aelod llawn i weithio ochr yn ochr â'r aelodau hynny sy'n cynrychioli'r grwpiau crefyddol yn ein sir.

Rydym yn grŵp o ddinasyddion, rhieni, neiniau a theidiau, myfyrwyr ac athrawon sy'n dymuno cyfrannu'n gadarnhaol at ddatblygiad parhaus addysg llythrennedd grefyddol fodern a chynhwysol i'n plant. Mae pobl nad ydynt yn grefyddol bellach yn fwy na'r rheiny â chredoau crefyddol yng Nghymru, ac rydym ni fel aelodau Humanists UK yn gweithio mewn ysbryd goddefgarwch a chydweithrediad i hyrwyddo diddordebau a safbwyntiau pobl o bob hil, cenedl, ieithoedd a chysylltiadau gwleidyddol sy'n dymuno i fyw bywyd da a moesol heb danysgrifio i weledfa grefyddol.

Byddwch yn ymwybodol o'r symudiad diweddar gan Gyngor Sir Bro Morgannwg i dynnu'n ôl ei benderfyniad i wrthod cais Mrs Kathy Riddick i ymuno â'i CYSAG fel aelod dyniaethwr. Maent bellach wedi dewis peidio â herio ei haisiad bod eu penderfyniad gwreiddiol i wahardd iddi wahaniaethu yn anghyfreithlon yn erbyn dynionwyr, gan ddirprwyo'r rhai nad ydynt yn anfodlon i statws islaw'r crefyddol, yn yr Uchel Lys.

Felly, yr wyf yn hyderus y byddwch chi a'ch cydweithwyr yn dymuno croesawu aelod dyneiddiol i'ch cyngor cyngori â hawliau pleidleisio llawn, yn hytrach na chael eu cyfetholedig neu fel sylwedydd. Rydym hefyd yn disgwyl y bydd y cynsail a osodir gan Fro Morgannwg yn golygu na ellir defnyddio Cylchlythyr y Swyddfa Gymreig 10 / 94 yn awr fel egsus i wrthod y cais hwn.

Yn y cyfarfod o Ddiniadurwyr Bangor ar 4 Hydref, 2017, cymeradwyodd ein grŵp ein Swyddog Cyfathrebu, Mr Edward Pari-Jones, fel ein hen enwebai dyneiddiol ar gyfer CYSAG Gwynedd. Mae Mr Pari-Jones yn brofiad o addysgwr a rhiant plentyn mewn ysgol yn Sir Gwynedd sydd â sgiliau, cefndir a chymhelliant i gyfrannu'n llawn ac yn gadarnhaol i waith y CYSAG.

Rwyf wedi copïo Arweinydd Cyngor Gwynedd, ein ASau San Steffan ac Aelodau'r Cynulliad, Mrs Riddick yn rhinwedd ei swydd fel cydlynnydd cenedlaethol Dyniaethau Cymru, ac Andrew Copson, Cadeirydd Humanists UK, fel eu bod yn ymwybodol o'n cais ac yr wyf yn edrych ymlaen gyda rhagweld i'ch ymateb amserol.

Yr eiddoch yn gywir,

Richard D. Speight

Cadeirydd, Dyniadurwyr Dyneiddwyr Bangor

Cyfarwyddwyr Addysg Awdurdodau Lleol

3 Mai 2018

Annwyl Gydweithwyr

Ysgrifennaf i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i chi am drefniadau llywodraethu ac aelodaeth y Cyngorau Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol ("CYSAG") a Chynadleddau Meysydd Llafur Cytûn ("CMLIC").

Fel y gwyddoch, mae'r canllawiau perthnasol yn ymwneud ag aelodaeth CYSAG wedi'u nodi yng Nghylchlythyr 10/94 (a gyhoeddwyd gan yr hen Swyddfa Gymreig ym 1994). Nid yw'r cylchlythyr anstatudol hwn yn rhwymo mewn cyfraith nac yn awdurdodol, ond codwyd nifer o gwestiynau'n ddiweddar yn ymwneud ag aelodaeth Grŵp A CYSAG. Yn benodol, codwyd cwestiynau ynglŷn ag a ddylai personau â chredoau anghrefyddol (fel Dyneiddwyr) gael caniatâd i fod yn aelodau llawn o Grŵp A ar sail Deddf Hawliau Dynol 1998. Er gwytodaeth, mae manylion aelodaeth CYSAG i'w gweld yn Atodiad A.

Mae paragraff 103 yn datgan:

"Byddai cynnwys cynrychiolwyr systemau cred megis hiwmanistaeth, nad ydynt yn gyfystyr â chrefydd neu enwad crefyddol, ar bwyllgor A cynhadledd maes llafur cytûn neu grŵp A CYSAG yn groes i'r darpariaethau cyfreithiol y cyfeiriwyd atynt ym mharagraff 102."

Awdurdodau lleol a'r CYSAGau sy'n gyfrifol am benodi personau i CYSAG. Fodd bynnag, o ystyried cyngor cyfreithiol, rwyf o'r farn y gellir penodi cynrychiolwyr o systemau cred anghrefyddol i Grŵp A CYSAG neu CMLIC er mwyn sicrhau bod y CYSAG/CMLIC yn adlewyrchu credoau'r cymunedau a wasanaethant yn llawn, ac er mwyn cydymffurfio â deddfwriaeth bresennol.

Ym marn Llywodraeth Cymru:

- er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â Deddf Hawliau Dynol 1998, dylid dehongli bod y darpariaethau yn ymwneud â chyfansoddiad CYSAG a CMLIC yn Neddf 1996 yn caniatáu penodi personau sy'n cynrychioli'r rhai â chredoau anghrefyddol yn yr un

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tud 65
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

modd ag y maent yn caniatáu penodi personau sy'n cynrychioli'r rhai â chredoau crefyddol; (adran 390(4)(a) a pharagraff 4(2)(1) o Atodlen 31 i Ddeddf 1996). Fodd bynnag, ystyriwn fod yn rhaid i gredoau anghrefyddol a goleddir gan yr unigolyn i'w benodi fod yn gydweddol â chred grefyddol, megis dyneiddiaeth. Er mwyn bod yn "gydweddol", ystyriwn fod yn rhaid i'r credoau anghrefyddol, yn unol â'r gyfraith achosion o dan y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol a Deddf Hawliau Dynol 1998, gyrraedd y lefel angenrheidiol o ran grym, difrifoldeb, cydlyniant a phwysigrwydd i sicrhau diogelwch o dan Hawliau'r Confensiwn.

- mae penodiad yn dibynnu ar farn yr awdurdod lleol perthnasol ynglŷn ag a fyddai cynrychiolydd o'r fath yn helpu i sicrhau bod y traddodiadau perthnasol yn ardal yr awdurdod lleol yn cael eu hadlewyrchu'n briodol yng Ngrŵp A. Yr awdurdod lleol sy'n gyfrifol am benderfynu ar benodiadau, gan ei fod yn y sefyllfa orau i asesu a oes gan CYSAG yr arbenigedd a'r profiad angenrheidiol i gyflawni ei swyddogaeth yn briodol.

Mae'r un egwyddor yn berthnasol i benodiadau i Gynadleddau Meysydd Llafur Cytûn (CMLIC).

Er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth, mae'r canllaw a nodir yn y llythyr hwn yn disodli paragraff 103 o Gylchlythyr 10/04.

O safbwynt diweddarau Cylchlythyr 10/94 yn fwy cyffredinol, rwy'n ymwybodol bod meysydd eraill sy'n destun dadl yn y ddogfen sydd angen mynd i'r afael â nhw. Gan fod rhai materion yn gymhleth, rydym yn parhau i'w hystyried ac felly bydd adolygiad o'r canllawiau yn cael ei ystyried yng nghyd-destun y gwaith sy'n cael ei wneud ar y cwricwlwm newydd ar gyfer Cymru.

Gobeithio bod y llythyr hwn yn egluro'r materion hyn.

Yn gywir

Kirsty Williams AC
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg

Atodiad A

Mae swyddogaethau CYSAG wedi'u nodi yn adran 375 o Ddeddf Addysg 1996 ("Deddf 1996"). Yn gyffredinol, y swyddogaethau yw cynghori awdurdod lleol ar faterion yn ymwneud ag addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Mae adran 390 o Ddeddf 1996 yn pennu cyfansoddiad CYSAG fel a ganlyn:

- a) *a group of persons to represent Christian denominations and other religions and denominations as in the opinion of the authority appropriately reflect the principal religious traditions in the area. The number of persons appointed should reflect broadly the proportionate strength of the particular denomination or religion in the area ("Group A");*
- b) *a group of persons representing associations that represent teachers; and*
- c) *a group of persons to represent the authority.*

Yn ogystal, gall CYSAG gynnwys aelodau cyfetholedig. Dylai'r cyfryw aelodau gael eu penodi ar y telerau y gellir eu pennu gan y rhai sy'n cyfethol yr unigolyn hwnnw h.y. y CYSAG ei hun (adran 392(5) o Ddeddf 1996). Ni all aelodau cyfetholedig gymryd rhan mewn pleidlais grŵp.

Eitem 10

Monitro Haf 2018- Hydref 2018

Gofynnir i bob ysgol ddarparu adroddiad hunan-arfarnu ar safonau addysg grefyddol ac addoli ar y cyd ar gyfer CYSAG Gwynedd. Ceisir sicrhau fod y rhaglen monitro yn cyd-fynd â rhaglen arolygu Estyn. Mae'r adroddiadau a dderbynnir ynghlwm ynghyd â chrynodeb o'r canfyddiadau yn y tablau isod:

Ysgolion Uwchradd	C1	C2	C3	C4	C5	Dyddiad Arolygiad	Adroddiad Estyn	Canfyddiad Estyn
	Safonau	Lles ac agweddau at ddysgu	Addysgu a phrofiadau dysgu	Gofal, cymorth ac arweiniad	Arweinyddiaeth a rheolaeth			
Haf 2018								
Eifionydd						30/04/18	04/07/18	Da
Hydref 2018								

Ysgolion Cynradd	C1	C2	C3	C4	C5	Dyddiad Arolygiad	Adroddiad Estyn	Canfyddiad Estyn
	Safonau	Lles ac agweddau at ddysgu	Addysgu a phrofiadau dysgu	Gofal, cymorth ac arweiniad	Arweinyddiaeth a rheolaeth			
Gwanwyn 2018								
Penybryn Bethesda	Da	Da iawn	Da	Rhagorol	Da	05/02/18	11/04/18	Da
Abercaseg						05/02/18	11/04/18	Da
Haf 2018								
Trefferthyr						16/04/18	20/06/18	Da
Ein Harglwyddes						30/04/18	04/07/18	Da
Llanystumdwy	Da agweddau Rhagorol	Rhagorol	-	Da agweddau Rhagorol	-	11/06/18	13/08/18	Da
Cefn Coch						06/18	28/08/18	Rhagorol
Hydref 2018								
Yr Hendre						01/10/18	03/12/18	
Dolbadarn						15/10/18	17/12/18	

Ysgolion Arbennig	C1	C2	C3	C4	C5	Dyddiad Arolygiad	Adroddiad Estyn	Canfyddiad Estyn
	Safonau	Lles ac agweddau at ddysgu	Addysgu a phrofiadau dysgu	Gofal, cymorth ac arweiniad	Arweinyddiaeth a rheolaeth			

Yn ystod y cyfnod tymor yr Haf **2018** cafodd 4 ysgol gynradd, 1 ysgol uwchradd a 0 ysgol arbennig eu harolygu gan Estyn. Rhagwelir y bydd 2 ysgol gynradd yn ogystal ag 0 ysgol uwchradd ac 0 arbennig yn cael eu harolygu yn ystod y tymor presennol.

Mae'r dyfyniadau a ganlyn wedi'u cymryd o adroddiadau arolygu Estyn ac yn cyfeirio at Addysg Grefyddol (annhebygol), addoli ar y cyd, datblygiad moesol ac ysbrydol ond hefyd agweddau eraill megis addysg bersonol, ddiwylliannol a chymdeithasol:

Sylwadau Estyn:

Tymor y Gwanwyn a Haf 2018

Ysgol Eifionydd (Gorffennaf 2018)

Gofal, cymorth ac arweiniad: Da

Mae'r rhaglen addysg bersonol a chymdeithasol yn gynhwysfawr ac yn cyfrannu'n effeithiol at ddatblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol y disgyblion. Caiff disgyblion gyfleoedd gwerthfawr i ddatblygu eu dealltwriaeth o gydraddoldeb ac amrywiaeth. Mae cyfraniadau pwysig siaradwyr allanol a chyflwyniadau fel 'Mirror, Mirror' ar faterion rhywioldeb yn cyfrannu at ddealltwriaeth y disgyblion o ystod eang o faterion cymdeithasol. Mae'r ysgol yn cydweithio'n llwyddiannus gydag asiantaethau allanol er mwyn darparu profiadau buddiol i'r disgyblion. Er enghraifft, ceir ymweliad wythnosol gan swyddog cymunedol yr heddlu er mwyn trafod a holi ynghylch materion sydd yn bwysig i'r disgyblion

Ysgol Abercaseg (Chwefror 2018)

Gofal, cymorth ac arweiniad: Da

Mae'r diwylliant cyfoethog o barch, cydraddoldeb a thegwch sy'n bodoli yn hybu nodau'r ysgol yn llwyddiannus. Caiff hyn ei atgyfnerthu drwy brofiadau pwrpasol fel astudiaethau o wledydd eraill a gweithgareddau elusennol. Mae hyn yn meithrin parch y disgyblion tuag at ddiwylliannau eraill ac yn eu hannog i dyfu'n ddinasyddion ystyriol.....

Mae gan yr ysgol weithdrefnau a pholisïau sy'n sicrhau bod y ddarpariaeth ar gyfer datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion yn dda. Mae staff yn trefnu cyfleoedd gwerthfawr i ddisgyblion fyfyrion mewn gwasanaethau ac amser cylch.

Ysgol Penybryn Bethesda (Chwefror 2018)

Gofal, cymorth ac arweiniad: Da

Mae gan yr ysgol weithdrefnau a pholisïau sy'n sicrhau bod y ddarpariaeth ar gyfer datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion yn dda. Mae staff yn trefnu cyfleoedd gwerthfawr i ddisgyblion fyfyrion mewn gwasanaethau ac yn ystod amser cylch. Er enghraifft, bu'r ysgol gyfan yn myfyrion ar degwch hiliol yn dilyn cyflwyniad ar hanes Martin Luther King gan ddisgyblion Blwyddyn 6.

Ysgol Treferthyr (Ebrill 2018)

Gofal, cymorth ac Arweiniad: Da

Mae'r ysgol yn hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion yn effeithiol. Mae cyfnodau cyd-addoli gwerthfawr yn sicrhau cyfleoedd i ddisgyblion fyfyrion ac ystyried safbwyntiau eraill, yn ogystal â dathlu gwahaniaethau rhwng pobloedd a'i gilydd, yn hytrach na meithrin casineb. Mae'r ysgol yn darparu cyfleoedd gwerthfawr ar draws y cwricwlwm i ddisgyblion ddatblygu eu dealltwriaeth o hawliau dynol. O ganlyniad, mae rhan fwyaf y disgyblion yn datblygu'n unigolion moesol a gwybodus.

Ein Harglwyddes (Ebrill 2018)**Gofal, cymorth ac Arweiniad: Da**

Mae gan yr ysgol ethos hynod gynhwysol, ac mae athrawon yn cefnogi datblygiad personol disgyblion, gan gynnwys eu datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol yn dda.

Mae gan yr ysgol ethos meithringar cryf, gyda ffocws gweithredol ar gefnogi lles ysbrydol ac emosiynol disgyblion. Er enghraifft, mae gwasanaethau ysgol gyfan a gwasanaethau dosbarth yn darparu cyfleoedd dyddiol i ddatblygu ymwybyddiaeth disgyblion o werthoedd a dathlu cyflawniadau ei gilydd. Mae'r pwyslais moesol ac ysbrydol yn helpu disgyblion i ddatblygu parch amdany'n nhw eu hunain a phobl eraill, gan werthfawrogi'r gwahaniaethau a'r nodweddion tebyg rhwng pobl.

Ysgol Llanystumdwy (Mehefin 2018)**Gofal, cymorth ac arweiniad: Da**

Nodwedd arbennig o'r ysgol yw'r ethos teuluol sy'n sicrhau bod y disgyblion a'r staff yn gofalu'n naturiol am ei gilydd. O ganlyniad, teimla'r disgyblion yn hapus a diogel yn yr ysgol. Mae'r ysgol yn darparu'n fedrus ar gyfer datblygu agweddau ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion. Mae cyfnodau cyd-addoli yn cynnig cyfleoedd gwerthfawr i ddisgyblion fyfyrion ar werthoedd fel ymddiried, rhannu a gwerthfawrogi. Daw aelodau o'r gymuned leol i'r ysgol yn wythnosol er mwyn darllen a thrafod gwahanol storïau o'r Beibl gan gyfoethogi profiadau'r disgyblion yn effeithiol. Caiff disgyblion gyfleoedd cyson i drefnu a chyflwyno gwasanaethau sy'n atgyfnerthu eu dealltwriaeth o agweddau moesol a chymdeithasol.

Ysgol Cefn Coch (Mehefin 2018)**Gofal, cymorth ac arweiniad: Rhagorol**

Mae athrawon yn cynllunio cyfleoedd niferus er mwyn datblygu dealltwriaeth y disgyblion o'u treftadaeth a diwylliant Cymru, er enghraifft wrth greu cyflwyniad amlgyfrwng am Hedd Wyn a'r bechgyn ifanc lleol fu farw yn y Rhyfel Byd Cyntaf. Cafodd y gwaith hwn effaith arbennig ar ddisgyblion, nid yn unig wrth ddatblygu eu medrau llafar a TGCh ond ar eu dealltwriaeth o effaith emosiynol a dirdynnol y rhyfel ar yr ardal leol.

Mae'r ysgol yn hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol a chymdeithasol disgyblion yn llwyddiannus iawn. Elfen eithriadol yw'r pwyslais amlwg ar hybu gwerthoedd cytûn yr ysgol a dyfalbarhad personol drwy strategaeth lles yr ysgol. Mae'r sylw gofalgar mae'r staff ysgol yn ei roi i ystyried llais y disgybl a hawliau plant yn cyfrannu'n effeithiol at gyfleoedd i'r disgyblion gymryd cyfrifoldebau a gwneud penderfyniadau doeth. Fe amlygir hyn yn glir yn y ffordd mae'r disgyblion yn ymdrin â'i gilydd. Mae staff yn trefnu cyfleoedd cyfoethog i ddisgyblion fyfyrion mewn sesiynau cyd-addoli, er enghraifft am bwysigrwydd parchu pob unigolyn. Wrth astudio effaith gwahanol grefyddau ar ddiwylliannau ar draws y byd, caiff y disgyblion gyfleoedd gwerthfawr i ddatblygu eu dealltwriaeth o'r byd ehangach a magu parch tuag at bobl o wahanol ddiwylliannau a chefnidiroedd. Mae staff yn annog y disgyblion i fod yn ddinasyddion cyfrifol sy'n barod i helpu eraill, er enghraifft drwy godi arian at elusennau. Caiff hyn effaith gadarnhaol ar eu dealltwriaeth o anghenion pobl eraill.

Enw'r Ysgol: YSGOL PENYBRYN BETHESDA AC YSGOL ABERCASEG

Addysg Grefyddol

Maes arolygu 1: Safonau Addysg Grefyddol

Pa mor dda y mae disgyblion yn ymdrin â'r cwestiynau sylfaenol, yn archwilio i gredoau, dysgeidiaethau ac arfer(ion) crefyddol ac yn mynegi ymatebion personol i gredoau, dysgeidiaethau, arferion, a chwestiynau sylfaenol? Beth welwch chi yn eu gwaith sy'n dangos eu cynnydd dros amser?

- Defnyddiwch: gwaith y disgyblion, asesiadau athrawon, teithiau dysgu, arsylwadau gwersi i lunio barn.
- I'ch helpu mae: Maes Llafur Cytûn Lleol (Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol); Arweiniad Llywodraeth Cymru: Pobl, Cwestiynau a Chredoau (2013), Canllawiau a Phroffiliau Enghreifftiol CA2 a CA3 (2011), 14-19 (2009), Canllawiau CYSAG, adroddiadau arholwyr CBAC.

Nodiadau:

CS: Mae bron bob un o'r disgyblion wedi cael cyfleodd cadarn i archwilio i gredoau ac arferion crefyddol. Bydd disgyblion yn gwneud defnydd cyson dda o'u medrau TGCh ar gyfer gwneud cynnydd mewn addysg grefyddol megis, cyflwyniad ar ffurf ffilm o straeon Dameg yr Heuwr, Claf o'r Parlys a Tŷ ar y Graig. Mae llawer o'r disgyblion yn siarad yn hyderus am eu gwaith gan ddangos deallusrwydd cynhwysfawr am y cynnwys.

CA2: Mae bron bob un disgybl yn gallu trafod Cristnogaeth gan gyfeirio at storïau o'r Beibl ac arferion crefyddol, yn ogystal â thrafod credoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol arall yn hyderus. Mae'r disgyblion yn gweithio ar unedau gwaith sy'n dechrau gyda un cwestiwn mawr, ac yna'n ymchwilio i nifer o is gwestiynau dros gyfnod o amser er mwyn casglu tystiolaeth cynhwysfawr sy'n cefnogi eu hateb erbyn diwedd yr uned. Bydd y disgyblion yn defnyddio eu medrau llythrennedd yn llwyddiannus i ymchwilio am wybodaeth mewn llyfrau cyfeiriol ac ar y we a thrafod eu darganfyddiadau yn drwyadl mewn grwpiau gan gofnodi ar ffurf nodiau cychwynol yn ogystal â gwneud tasgau ysgrifennu estynedig megis Dyddiadur Sikh, Cerdyn Adnodd am Wiliam Morgan a Pamffled ar Greu y Byd. Mae bron bob un o'r disgyblion yn siarad yn hyderus am eu gwaith gan ddangos deallusrwydd aeddfed am y cynnwys. Mae y rhan fwyaf yn mynegi barn yn effeithiol ar ôl ymchwilio gan wneud defnydd da o'r hyn maent wedi ei ddarganfod a'i ddysgu.

Mae safonau addysg grefyddol ein disgyblion yn: **BARN - Da**

Maes arolygu 2: Lles ac agweddau at ddysgu am Addysg Grefyddol?

Beth ydych chi'n teimlo y mae disgyblion yn ei ennill o wersi addysg grefyddol?

- Defnyddiwch: gwaith disgyblion, dadansoddiad o holiadur addysg grefyddol, cofnodion grwp ffocws/Cyngor Ysgol
- I'ch helpu mae: Arweiniad atodol: gwrandio ar ddysgwyr (ESTYN, Medi 2017),

Nodiadau:

CS a CA2: Mae'r disgyblion yn cael profiadau cadarnhaol wrth berthnasau cynnwys gwaith Addysg Grefyddol i'r hyn sy'n digwydd mewn gwledydd yn y byd heddiw gyda'r ysgol gyfan yn gwneud gweithgareddau sy'n dysgu am Fasnach Deg a chael cyfle i ddysgu a chyfrannu at waith elusen Teams 4U sy'n anfon bocsys anrhegion Nadolig i blant mewn gwledydd eraill. Mae bron pob un disgybl yn gallu dangos empathi at eraill mewn sefyllfaoedd go iawn yn ogystal â g uniaethu gyda chymeriadau mewn storïau. Hefyd mae disgyblion CA2 yn cael cyfleodd buddiol i drafod cwestiynau sylfaenol bywyd megis Pwy ydw i? Ydw i yn bwysig? A oes rhaid marw? o fewn awyrgylch ddiogel o barch a chefnogaeth ac mae bron pob un disgybl yn ymwybodol o'i hawliau a'r hyn sy'n dderbyniol ac annerbyniol o fewn cymdeithas. Mae disgyblion CS yn cael cyfleodd llwyddiannus o fewn sesiynau wythnosol amser cylch i drafod cwestiynau a dewisiauau yn ymwneud ac addysg grefyddol. O ganlyniad i hyn mae'r rhan fwyaf yn ennill gwell dealltwriaeth o sut i ymdrin â sefyllfaoedd a diwyllianau eraill yn ogystal â defnyddio'u sgiliau llythrennedd ar gyfer datrys problem.

Mae agweddau disgyblion tuag at addysg grefyddol yn ein hysgol ni yn: **BARN – Da iawn.**

Maes arolygu 3: Addysgu ac phrofiadau dysgu mewn Addysg Grefyddol?***Pa mor dda yw'r cynllunio a'r addysgu mewn addysg grefyddol? Rhowch enghreifftiau o brofiadau addysg grefyddol cyfoethog***

- Defnyddiwch: teithiau dysgu, arsylwadau gwersi, gwaith disgyblion, holi disgyblion
- I'ch helpu mae: Maes Llafur Cytûn Lleol (Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol); Arweiniad Llywodraeth Cymru: Pobl, Cwestiynau a Chredoau (2013), Canllawiau a Phroffiliau Enghreifftiol CA2 a CA3 (2011), 14-19 (2009), Canllawiau CYSAG, Addysg grefyddol mewn ysgolion uwchradd (ESTYN, Haf 2013), Addysg grefyddol a moesol yng NghA2 a ChA3 (ESTYN, Haf 2018)

Nodiadau:

CS a CA2: Mae'r athrawon wedi cynllunio unedau Addysg Grefyddol bob hanner tymor sy'n rhoi cyfle i'r disgyblion ymchwilio i gredoau, dysgeidiaethau ac arferion Cristnogaeth, crefyddau eraill yn ogystal a chwestiynau mawr bywyd. Mae gan yr ysgol adnodau addas er enghraifft llyfrau ac arteffactau sy'n symbylu y disgyblion wrth ddysgu ac mae'r disgyblion yn ymateb yn frwdfrydig ac yn gweithio'n ddiwyd ar eu tasgau. Yn achlysurol bydd ymwelwyr yn dod i'r ysgol i roi sgysiau am bynciau megis Masnach Deg a gwaith elusennol, hefyd bydd y disgyblion yn cael cyfle i ymweld ag eglwys a chapel ac mae hyn yn cynnal eu diddordeb wrth ddysgu. CA2: Mae'r athrawon yn gosod tasgau bwriadus asesu ar gyfer dysgu yn gyson er mwyn asesu cyrhaeddiad y disgyblion a sicrhau bod cyfleoedd iddynt adeiladu'n llwyddiannus ar ddysgu blaenorol. Mae cynnydd y disgyblion yn gael ei dracio ar system Incerts.

Maes safonau addysgu addysg grefyddol yn ein hysgol ni yn: **BARN - Da****Maes arolygu 4: Gofal, cymorth ac arweiniad mewn Addysg Grefyddol?*****I ba raddau mae gwersi/gweithgareddau addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fyfyrion ar ymatebion crefyddol ac anghrefyddol i gwestiynau sylfaenol ac i fyfyrion ar eu credoau neu eu gwerthoedd eu hunain? Sut mae addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion gweithredol? I ba raddau y mae'r ysgol yn darparu cyfleoedd effeithiol i ddisgyblion ddatblygu gwerthoedd sicr a sefydlu eu credoau ysbrydol a moesegol?***

- Defnyddiwch: teithiau dysgu, cyfweiliadau gyda disgyblion, rhaglen addoli ar y cyd yr ysgol, cylchlythyr ysgol, cofnodion yr ysgol o unrhyw troseddau casineb/bwlio.
- I'ch helpu mae: Canllawiau CYSAG, Canllawiau ynglyn â addoli ar y cyd (Cymdeithas CYSAGau Cymru), Arweiniad atodol: addoli ar y cyd mewn ysgolion anenwadol (ESTYN, Hydref 2017), Arweiniad atodol: gwrando ar ddysgwyr (ESTYN, Medi 2017)

Nodiadau:

CS: Mae pob disgybl yn cael profiad dyddiol i addoli ar y cyd, yn ystod y cyfnodau hyn rhoddir amser penodol ar gyfer myfyrion, megis myfyrion am ddewisiadau neu neges moesol mewn stori. O ganlyniad i hyn mae'r rhan fwyaf o'r disgyblion yn deall materion yn ymwneud â hawliau a dewisiadau cywir ac anghywir. Mae cynnwys gwaith Ysgolion lach e.e. Diogelwch y We yn cael ei gyflwyno yn ystod sesiynau Amser Cylch yn ogystal a'r hyn sy'n codi yn ystod bywyd bob dydd y disgyblion. Mae'r disgyblion yn cael eu hannog i drin ei gilydd gyda chwarteisi a pharch. CA2: Mae pob disgybl yn cael profiad dyddiol i addoli ar y cyd ac mae un dosbarth yn paratoi a chyflwyno gwasanaeth bob wythnos. Mae'r dosbarthiadau wedi gwneud gwasanaethau yn seiliedig ar storïau o'r Beibl, cyflwyniadau ar grefyddau eraill, cyfraniadau unigolion megis Martin Luther King a materion sydd yn y newyddion ar y pryd, ar ddiwedd pob gwasanaeth bydd cyfle i'r disgyblion fyfyrion ar y cynnwys gan ystyried materion megis gwerthoedd bywyd, cydraddoldeb a hawliau dynol. Mae'r arfer yma yn un o gryfderau'r ysgol sydd yn rhoi cyfleoedd ychwanegol ac amrywiol i ymateb i ddigwyddiadau cyfredol ac amserol yn ogystal a chael cyfleoedd i gyd addoli mewn awyrgylch ysbrydoledig wedi ei arwain gan y disgyblion. Mae cynnwys gwaith Ysgolion lach e.e. Diogelwch y We a Bwlio yn cael ei gyflwyno yn ystod sesiynau Amser Cylch yn ogystal a'r hyn sy'n codi yn ystod bywyd bob dydd y disgyblion. Mae'r disgyblion yn hapus i drafod unrhyw broblem sydd ganddynt gydag aelodau staff gan ymddiried y byddant yn darparu cefnogaeth iddynt os bydd angen yn unigol neu trwy weithgareddau dosbarth cyfan. Mae'r disgyblion yn cael eu hannog i drin ei gilydd gyda chwarteisi a pharch.

Ydy'r ysgol yn bodloni'r gofynion statudol ar gyfer addoli ar y cyd?**Ydy****ydi****Nac ydy****Maes cyfraniad addysg grefyddol i ddatblygiad personol disgyblion a chydlynid cymunedol yn: **BARN Rhagorol.****

Maes arolygu 5: Arweinyddiaeth a rheolaeth mewn Addysg Grefyddol?***A oes gan yr arweinydd pwnc addysg grefyddol y medrau a'r ddealltwriaeth angenrheidiol i arwain y pwnc yn effeithiol? Sut ydych yn gwybod?***

- Defnyddiwch: cynlluniau gwaith, adroddiadau monitro ac hunan arfarnu, arfarniad o ddata, cyfweiliadau gyda'r cydlynnydd a'r llywodraethwr dynodedig/ymwelydd CYSAG, cofnodion cyfarfodydd staff, cynllun gwella, arfarniad cynnydd, astudiaeth achos yn dilyn cydweithio ysgol-i-ysgol.
- I'ch helpu mae: canllawiau CYSAG

Nodiadau:

CS: Mae'r cyd-lynydd yn cydweithio gyda chydlynwyr eraill yr ysgol ar gyfer sicrhau cynlluniau buddiol trawsgwricwlaidd addysg grefyddol. Mae pob dosbarth yn cyd-gynllunio ac yn gwneud defnydd o gryfderau a phrofiad athrawon eraill. Mae adnoddau megis llyfrau wedi eu harchebu ac yn cael eu cadw'n ganolog i gynorthwyo'r addysgu.

CA2: Mae'r cyd-lynydd yn brofiadol iawn ac yn meddu ar wybodaeth a dealltwriaeth gadarn iawn. Ar ol trafod gyda staff mae wedi llunio cynllun gwaith tymor hir sy'n cynnwys prif gwestiwn ac is-gwestiynau i weithio arnynt bob hanner tymor. Mae gan bob dosbarth gynlluniau gwaith tymor canol manwl ar gyfer y pwnc. Mae adnoddau newydd wedi eu prynu er mwyn gallu cyflwyno'r gwaith yn effeithiol.

Mae arweinyddiaeth a rheolaeth mewn addysg grefyddol yn: **BARN -- Da**

Agweddau i gael sylw	Camau gweithredu	Pwy?	Erbyn pryd?
		Nid oes rhaid rhannu'r manylion hyn gyda CYSAG ond mae angen i gofnodion yr ysgol sicrhau bod atebolrwydd yn glir i staff a llywodraethwyr	
Gwahodd ymwelwyr i'r ysgol yn fwy cyson i gynnal gwasanaethau.	Ymwelwyr yn cael eu gwahodd.		
Mynd ar ymweliad er mwyn cael profiadau byw.	Trefnu ymweliadau ag eglwys a chapel.		
Rhoi amser i ddelio gyda chwestiynau mawr bywyd fel mae sefyllfaoedd yn codi e.e. galar, hunan werth, hawliau unigolion	Y disgyblion yn cael trafod materion sy'n bwysig iddynt ar y pryd.		

Arfarniad crynodol a fydd yn cyfrannu at arfarniad yr ysgol o 'Ddatblygiad Personol (4.2)'**Cryno! Tua 50 o eiriau.**

Mae'r maes yn gadarn ac nid yw'n peri pryder. Mae cynlluniau a themâu diddorol yn eu lle sydd yn cael eu hadolygu yn gyson gan y cyd-lynydd a'r staff er mwyn ennyn diddordeb y disgyblion. Ceir cyfleoedd amrywiol i lais y plentyn wrth gynllunio a dewis ffurfiau cofnodi wrth ymateb i'r cwestiynau agored. Ceir samplau rhagorol o ysgrifennu estynedig trawsgwricwlaidd sydd yn codi o'r gwaith.

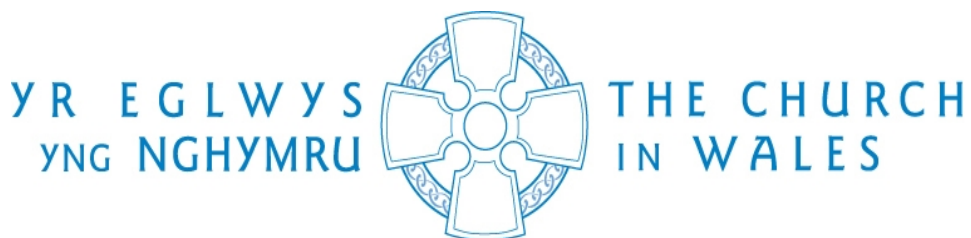
Enw'r pennaeth Ceren Lloyd
Llofnod y pennaeth Ceren Lloyd
Dyddiad: 23/4/18

Arolygiad Statudol
Ysgolion yr Eglwys yng Nghymru
dan Adran 50
Deddf Addysg 2005
(a adnabyddir hefyd fel Arolygiad Gwella)

**Dogfen Hunan-Arfarnu
Ysgol Llanystumdwy
6613023**

Mai 2018

Erys hunan-arfarnu arbenigrwydd ysgol eglwysig cyn bwysiced ag erioed ac anogir ysgolion i fod yn greadigol wrth iddynt geisio arddangos effaith eu cymeriad Cristnogol ar fywyd dyddiol yr ysgol. Gall cwblhau dogfen hunan-arfarnu fod o gymorth i athrawon, llywodraethwyr ac, wrth gwrs arolygwyr ysgolion

Mae ysgolion yn dod yn gynyddol greadigol yn eu defnydd o hunan-arfarnu yn defnyddio, er enghraifft, ffotograffau, mapiau meddwl a gwerthoedd Cristnogol, yn ychwanegol at ffurfiau mwy traddodiadol o arfarnu, i asesu effaith eu cymeriad ysgol. Mae'r ddogfen hon yn ceisio caniatáu i'r creadigrwydd hwnnw ffynnu drwy beidio â bod yn rhy ragnodol gan adael llawer i broffesiynolrwydd y pennaeth a'r staff.

Dylai prif ffocws arfarniad llwyddiannus fod bob amser ar effaith. Tra bo ysgolion yn gyfiawn falch a'r pethau y maent wedi eu darparu ar gyfer eu plant y gwahaniaeth a wneir gan y ddarpariaeth hon sydd o bwys mewn gwirionedd.

Ni fydd arolygwyr ysgolion eglwysig yn disgwyl i'r ddogfen hon tddweud holl hanes yr ysgol ac ni ddylai ysgolion deimlo dan bwysau i wneud hynny. Bydd yr arolygwr yn casglu ystod o dystiolaeth hyunan-arfarnu ar y safle a all gynnwys casgliadau neu ffotograffau gyda nodiadau; mapiau meddwl; llyfrau myfyrio dosbarth ayyb. Bydd hyn, ynghyd â thrafodaethau, arsylwadau a dogfennaeth arall yn galluogi i arolygwyr asesu cywirdeb arfarniadau'r ysgol ei hun.

Mae rhyddid i ysgolion ddyfeisio eu ffyrdd eu hunasn o grynhoi arfarnu arbenigrwydd yr ysgol. Cynigir y ddogfen hon gan y Gymdeithas Genedlaethol fel model y gellir ei defnyddio mewn cydweithrediad â Rhaglen Arfarnu Arolygiadau Gwella (Tachwedd 2013). Mae wedi ei threialu gan ysgolion a chafodd llawer o ysgolion hi'n ddefnyddiol

Enw'r Ysgol: Ysgol Llanystumdwy

URN: 6613023

Dyddiad yr arolygiad Adran 50 diwethaf: Ionawr 2012

CYD-DESTUN YR YSGOL

Lleolir yr ysgol ym mhentref bychan Llanystumdwy, nid nepell o dref Cricieth. Saif yr ysgol ar ochr orllewinol y pentref gerllaw eglwys y plwyf. Cymraeg yw'r prif gyfrwng dysgu yn yr ysgol a daw tua tri chwarter y plant o deuluoedd sy'n siarad Cymraeg yn y cartref neu sydd ag o leiaf un rhiant sy'n siarad Cymraeg. Defnyddir Saesneg yn gynyddol aml fel cyfrwng dysgu wrth i'r plentyn fynd drwy'r ysgol er mwyn sicrhau eu bod yn datblygu'n hyderus ddwyieithog wrth ein gadael. Y Gymraeg yw'r iaith iaith gyfathrebu tu allan i wersi.

Mae 22 o ddisgyblion rhwng 3 ac 11 oed ar gofrestr yr ysgol gan gynnwys o blant meithrin rhan-amser. Maent wedi'u trefnu yn ddau ddsbarth, un ar gyfer y Cyfnod Sylfaen a'r llall ar gyfer Cyfnod Allweddol 2. Mae'r ysgol yn derbyn disgyblion i'r ysgol yn amser llawn yn y Medi yn dilyn eu pen-blwydd yn bedair oed. Mae 4 o'r disgyblion yn ddisgyblion all-ddalgylch. Daw 36% o'r plant o gartrefi lle y siaredir y Gymraeg fel iaith gyntaf gan y ddau riant a thua 23% o gartrefi lle siaredir Cymraeg gan un rhiant. Nid oes yr un o'r disgyblion sydd o gefndir lleiafrifol ethnig.

Mae 5 o blant ar y gofrestr ADY gyda dau ohonynt â CDU. Does dim plant yn derbyn cinio am ddim ar hyn o bryd.

Y gyllideb ysgol unigol fesul disgybl ar gyfer Ysgol Llanystumdwy yw £6183.

Penodwyd y pennaeth i'w swydd ym mis Ionawr 2011.

GWLEDIGAETH A GWERTHOEDD YR YSGOL

'Dylech chi bob amser drin pobl eraill fel byddech chi'n hoffi iddyn nhw eich trin chi.'

Mathew 7:12

Mae'r ysgol yn gwasanaethu cymuned glos sydd ag iddi amrywiaeth ieithyddol a chymdeithasol. Gwneir y gorau bob amser i sicrhau bod pob disgybl a'u teuluoedd yn teimlo yn rhan o deulu'r ysgol, ac rydym rydym yn ymfalchio yn yr awyrglych a'r ethos Gristnogol sy'n treiddio drwy bob agwedd o fywyd yr ysgol. Ymfalchiwn hefyd yn y ffaith bod ymwelwyr i'r ysgol yn cydnabod yr ymdeimlad o gyfeillgarwch a disgyblaeth sy'n bodoli yn yr ysgol gyda'r gofal sy'n cael ei ddangos gan staff a phlant tuag at eu gilydd yn nodwedd arbennig.

Ceir awyrgylch ddiwyd yn y dosbarthiadau a atgyfnerthir gan arddangosfeydd o waith y plant. Bydd hyn yn dangos parch at waith ac ymdrechion y disgyblion ac yn sicrhau amgylchedd symbylus a deniadol. Mae'r Cwricwlwm a gweithgareddau perthnasol eraill yn gymorth i ddatblygu dealltwriaeth ysbrydol foesol, diwylliannol a chymdeithasol er mwyn iddynt fod yn ddinasyddion dwyieithog y dyfodol.

Mae athrawon yr ysgol yn ymroddedig i ddatblygiad ein disgyblion i'w llawn potensial, ac maent yn fodolau rol cadarn a chyson i'r holl blant. Disgwylir i'r plant ymddwyn mewn ffordd gyfrifol a threfnus bob amser.

CRYNODEB

Mewn oddeutu 50 gair crynhowch arbenigrwydd ac effeithiolrwydd eich ysgol fel ysgol eglwysig.

Y mae Ysgol Llanystumdwy yn gwasanaethu ei chymuned trwy ddarparu addysg o'r ansawdd uchaf o fewn cyd-destun cred ac ymarfer Cristnogol. Mae'n sefydliad hapus, gofalgar a diogel lle caiff Efengyl Iesu Grist ei feithrin a'i ddatblygu.

CYNNYDD MEWN MYND I'R AFAEL Â'R FFOCWS AR GYFER DATBLYGU YN YR AROLYGIAD BLAENOROL

Gall ysgolion ddymuno ychwanegu pwyntiau pellach os bydd yn ofynnol

Ffocws ar gyfer datblygu 1:

Hyrwyddo datblygiad ysbrydol y disgyblion (trwy ddefnyddio deunydd gweledol o gwmpas yr ysgol, er enghraifft)

Gweithredu a wnaed	Effaith
Nifer o arddangosfeydd o amgylch yr ysgol yn arddangos cymeriad Cristnogol yr ysgol.	Dealltwriaeth y plant o gymeriad Cristnogol yr ysgol yn dda iawn gydag agweddau rhagorol.
Caiff gwahanol werthoedd Cristnogol eu dathlu mewn gwahanol arddangosfeydd.	Dealltwriaeth y plant o'r gwerthoedd Cristnogol ar waith yn yr ysgol ac yn y byd ehangach yn dda iawn.
Mae gwaith Addysg Grefyddol plant yn cael ei arddangos o gwmpas yr ysgol mewn ffordd chwaethus.	Mae'r plant yn gweld bod parch tuag at y gwaith Addysg Grefyddol sy'n cael ei fewnoli ganddynt ac yn cael effaith bositif ar eu hagwedd hwy tuag at y pwnc.
Mae themâu sy'n cael eu trafod yn y gwasanaethau boreol yn cael eu harddangos am yr wythnos ganlynol yn y Neuadd.	Atgoffir y plant o'r straeon drwy eu gweld yn rheolaidd yn ystod yr wythnos.
Caiff coeden ei ddefnyddio fel ffocws i atgoffa disgyblion am yr hyn maent wedi eu clywed mewn gwasanaethau.	Dilyniant wythnosol clir rhwng gwasanaethau a'r plant yn gallu trafod yn ystod y dydd.

Ffocws ar gyfer datblygu 2:

Sicrhau bod pob elfen o ddogfennaeth yr Ysgol yn adlewyrchu cymeriad Cristnogol yr ysgol

Gweithredu a wnaed	Effaith
Diweddaru hunan arfarniad Eglwysig yr ysgol.	Staff a Llywodraethwyr yn cael cyfrannu a phenderfynu ar gamau gwella. Perchnogaeth o'r hunan arfarniad a dealltwriaeth o brosesau'r ysgol.
Diweddaru'r llawlyfr ysgol.	Llawlyfr yn cynnwys llythyr gan yr esgobaeth, a rhieni yn deall bywyd dydd i ddydd yr ysgol fel ysgol eglwysig.
Gwneud defnydd o holiaduron Eglwys yng Nghymru.	Adnabod agweddau rhanddeiliaid a materion cadarnhaol a rhai i wella.

CWESTIWN ALLWEDDOL 1 Pa mor dda y mae'r ysgol, drwy ei chymeriad Cristnogol arbennig, yn cyfarfod ag anghenion yr holl ddysgwyr?

HUNAN-ARFARNU'R YSGOL: Da gydag agweddau Rhagorol

Tystiolaeth ysgol sy'n seiliedig ar ddeilliannau disgyblion

Gwnewch sylwadau ar:

- Cyflawniad Dysgwyr
- Gwerthoedd Cristnogol
- Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol
- Perthnasoedd
- Dealltwriaeth o gymunedau amrywiol a pharch tuag atynt
- Addysg Grefyddol

Rhesymau dros y radd (effaith a darpariaeth)

Gweledigaeth yr Ysgol yw ein bod yn darparu awyrgylch positif a hapus ac amodau lle y gall pob plentyn ffynnu. Mae canlyniadau system dracio (asesiadau athro, profion Cenedlaethol a mewnol) yn dangos fod pob plentyn yn gwneud cynnydd yn erbyn ei gyrhaeddiad blaenorol ac yn erbyn ei dargedau personol. Llwyddir i wneud hyn drwy adnabyddiaeth drylwyr a pherthynas ragorol gyda'r disgyblion. Y mae arsylwadau gwersi yn dangos fod gan y disgyblion agweddau positif at ddysgu.

Roedd presenoldeb y flwyddyn ysgol 2016-17 yn 95.8%. Mae hyn wedi codi o 93.8% yn ystod 2015-16 ac yn ganlyniad i waith caled gan y Cyngor Ysgol, y staff a'r Corff Llywodraethol drwy flaenoriaethu hyn yng Nghynllun Datblygu'r Ysgol yn ystod 2017-18 ac yn adlewyrchiad o ymrwymiad yr holl randdeiliaid at wella presenoldeb. Rhoddwyd camau grymus a phendant yn eu lle megis cyfarfodydd rheolaidd gyda rhieni plant sydd â phresenoldeb llai na 95% ar y cyd gyda'r swyddog lles leol ac fe sefydlwyd system gwobrwyo presenoldeb llawn 'Amser Aur' yn dilyn trafodaethau gyda'r Cyngor Ysgol. Mae'r holl randdeiliaid yn ymrwymedig i gynnal y lefel presenoldeb yma ac maent yn cael gwybodaeth am bresenoldeb eu plant pob hanner tymor. Mae bron pob disgybl yn cyrraedd yr Ysgol yn brydlon. Ni fu unrhyw waharddiadau ers blynyddoedd.

Gweler sylwadau am berfformiad y disgyblion yn Adroddiad Hunan Arfarnu'r ysgol.

Ni fu unrhyw achos o ymateb hiliol nac o fwlio. Mae polisi cynnal ymddygiad a holl ethos yr Ysgol yn hyrwyddo brawdgarwch a chyd-fyw. Hyrwyddir parch at wahaniaethau a chydaddoldeb hiliol trwy ein gwaith ABCh a'n gwasanaethau. Mae ymddygiad dysgwyr o'r safon uchaf a gellir priodoli'n gyson y berthynas rhwng holl aelodau cymuned yr ysgol â'i gilydd â chymeriad a gwerthoedd Cristnogol yr ysgol. Mae ymwelwyr i'r ysgol yn nodi bod ymddygiad y plant yn arbennig o dda a'u bod yn dangos gofal arbennig at eu gilydd.

Y mae'r Ysgol yn gweithio'n galed i gefnogi rhai sy'n llai ffodus – yn rhyngwladol, yn genedlaethol ac yn lleol. Casglwyd arian tuag at elusen Plant mewn Angen, British Heart Foundation a Macmillan drwy weithgareddau amrywiol yn ystod y tymor, ac fe ddanfonwyd sawl bocs at elusen Operation Christmas Child eleni. Rydym hefyd yn casglu bwyd i'w ddanfon at y banc bwyd sy'n cael ei redeg gan yr eglwys ym Mhwlheli tair gwaith y flwyddyn ac mae'r plant yn deall pwysigrwydd edrych gofalu am eraill. Mae casgliad ein gwasanaeth Nadolig eleni wedi mynd at elusen yr NSPCC wedi trafodaeth gan y Cynogr Ysgol.

Mae Clwb Llan – clwb ar ol ysgol efo gogwydd Beiblaidd drwy weithgareddau crefft, trafod a gemau – yn cael ei gynnal unwaith y mis gan grŵp o blwyfolion gweithgar ac ymrwymedig yma hefyd. Byddwn yn mynd â phlant CA2 i'r cinio Garawys yng Nghricieth yn flynyddol ers chwe mlynedd bellach, ac maent hefyd yn paratoi cawl ar gyfer y plwyfolion sy'n cael ei weini yn ystod y cinio. Mae hyn yn rhoi'r cyfle i bob plentyn deimlo fel rhan o'r plwyf wrth iddynt ymgysylltu â phlwyfolion efallai nad ydynt yn eu hadnabod. Ceisiwn ddatblygu'r ymdeimlad o fod yn rhan o 'deulu' eglwysig lleol, cenedlaethol a byd-eang drwy weithgareddau amrywiol fel hyn. Mae Bl.6 yn cael mynd i'r Gadeirlan ym Mangor am ddiwrnod o weithgareddau a gwasanaeth bob Tymor yr Haf fel diweddglo i'w hamser fel disgyblion ysgol eglwys.

Defnyddiwn yr eglwys leol fel arf dysgu o fewn ein gwersi Addysg Grefyddol, ac rydym hefyd yn ymweld â Choleg y Bala bod dwy flynedd ar gyfer gweithgareddau'r Pasg sy'n cael eu harwain gan weithwyr leuenctid Egwys Bresbyteriaid Cymru. Mae'n gyfle arbennig i'r plant ddysgu mwy am arferion crefyddol Cristnogol y Pasg a'r hanes y tu ol i'r

dathliadau hynny.

Mae'r ddarpariaeth ABACh yn ogystal ag arferion beunyddiol yr ysgol wedi eu mapio'n drylwyr er mwyn sicrhau cyswllt rhwng Addysg Grefyddol, ein gwerthoedd Cristnogol a'n gwaith Ysgol Iach ac Ysgol Eco. Mae'r gweithgareddau yn hyrwyddo gwerthoedd megis gonestrwydd, goddefgarwch tegwch a pharch yn rhagorol.

Rhoddir pwyslais ar Gristnogaeth yn ein gwersi Addysg Grefyddol. Y mae'r disgyblion yn meddu ar wybodaeth dda o straeon o'r Beibl ac o neges Efengyl Iesu Grist. Defnyddir cynlluniau gwaith sydd wedi eu creu gan Blwyf Llanelwy fel sail i'r gweithgareddau dosbarth drwy'r ysgol ac mae pwyslais gryf ar Gristnogaeth tra hefyd yn datblygu gwybodaeth y plant o grefyddau a diwylliannau eraill. Mae effaith arweinwyr crefyddol amrywiol ar gredinwyr yn cael sylw da. Mae'r Ysgol yn cynnwys elfennau trawsgwricwlaidd yn eu gwersi Addysg Grefyddol yn unol a gofynion y Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd.

Mewn holiaduron a ddsbarthwyd yn Ionawr 2017 nododd pob rhiant bod gan yr ysgol gymeriad Cristnogol nodedig ac roedd bron pob un ohonynt yn gweld bod hyn yn gwneud cyfraniad arwyddocaol i addysg y disgyblion. Cytunodd pob rhiant hefyd bod yr ysgol yn hybu'r disgyblion i feddwl am eraill ac i ofalu am greadigaeth Duw, a bod gan yr ysgol gysylltiadau effeithiol â'r gymuned leol.

Yn y Cyfnod Sylfaen gwelir drwy arsylwi, wrth graffu ar lyfrau a thrwy siarad efo'r plant bod y plant yn mwynhau'r profiadau Addysg Grefyddol amrywiol a ddarperir, a bod ganddynt ddealltwriaeth dda o effaith crefydd ar fywydau credinwyr ar eu lefel eu hunain. Gallant fynegi barn am foeswesi mewn straeon, ac mae ganddynt wybodaeth dda iawn o straeon Beiblaidd. Mae ganddynt ddealltwriaeth elfennol o werthoedd Cristnogol megis goddefgarwch a thegwch, ynghyd a'r angen i ofalu am eraill yn y byd ac am y byd ei hun.

Yn nosbarth CA2 mae'r plant yn cael cyfleoedd i drafod ac i ddatblygu eu dealltwriaeth o grefyddau ac o reolau bywyd credinwyr. Maent yn gwneud hyn i safon uchel ac yn gallu gofyn cwestiynau dwys a heriol wrth drafod. Cânt gyfle i ddefnyddio'u gwybodaeth wrth ysgrifennu'n estynedig mewn gwahanol ffurfiau ac fe wnânt hyn yn llwyddiannus.

Cryfderau Allweddol

- Cymuned ysgol hapus, cefnogol a gofalgar i blant a staff
- Cyflawniad dysgwyr
- Gwerthoedd Cristnogol ar waith gan yr holl randdeiliaid

Pwyntiau Datblygu

- Rhoi cyfleoedd pellach i ddisgyblion CA2 ysgrifennu'n estynedig yn Saesneg yn amlach yn ystod eu gwersi Addysg Grefyddol.

CWESTIWN ALLWEDDOL 2 Beth yw effaith cydaddoli ar gymuned yr ysgol?

HUNAN-ARFARNU'R YSGOL: Rhagorol

Tystiolaeth ysgol sy'n seiliedig ar ddeilliannau disgyblion:

Gwnewch sylwadau ar:

- Effaith cydaddoli
- Nodweddion canolog cydaddoli
- Natur ganolog addoli a myfyrio
- Sail ddiwinyddol cydaddoli
- Arweinyddiaeth a rheolaeth cydaddoli

Rhesymau dros y radd (effaith a darpariaeth)

Sicrheir fod y cyfnod o gyd-addoliad yn cwmpasu amrediad eang o themâu Cristnogol gyda phwyslais cryf ar werthoedd Cristnogol yr Ysgol a dathliadau Cristnogol. Y mae hyn yn sicrhau fod gan y disgyblion ddealltwriaeth dda o natur addoli,

y ffydd, y traddodiadau ac arferion Cristnogol.

Mae cynllun cyd-addoli Ysgol Llanystumdwy wedi ei lunio i sicrhau parhad, amrywiaeth a ffocws clir ar gredoau a gwylliau Cristnogol. Cenir amrywiaeth o emynau yn ein gwasanaethau. Drwy ein gwasanaethau, ein cynllun gwaith Addysg Grefyddol a'n cynllun AbaCh mae'r disgyblion yn cyfrannu'n effeithiol drwy drefnu cyfraniadau ymlaen llaw, rannu teimladau ar y pryd a thrwy fyfyrion ar yr hyn a drafodwyd. Cânt gyfle hefyd i fyfyrion ar eu bywydau eu hunain a bywydau pobl eraill, ystyried cwestiynau sylfaenol bywyd a myfyrion ar eu credoau neu eu gwerthoedd eu hunain. Cynhelir gwasanaethau bob bore yn yr ysgol, gyda phob aelod o staff yn gyfrifol am gynnal gwasanaeth fel bod y plant yn cysylltu'r holl staff gyda'u datblygiad moesol :

Dydd Llun – Athrawes CS

Dydd Mawrth – Pennaeth – ffocws ar thema benodol am dymor / hanner tymor e.e. Coeden Jesse, Straeon yr Iesu drwy fagiau stori

Dydd Mercher – Grwp Agor y Llyfr / Ficer y Plwyf

Dydd Iau – Athrawes CA2 – Straeon Beiblaidd

Dydd Gwener – Gwasanaeth wedi ei drefnu gan y plant. Cymorthyddion yn helpu gyda hyn.

Ceir cyfle yn y gwasanaethau hyn i fyfyrion, holi a thrafod materion sy'n codi yn yr ysgol neu y tu allan. Mae'r cyfnodau yma yn rhoi cyfle i'r plant drafod eu teimladau, gwrandao ar eraill ac i barchu amrywiaeth barn.

Yn achlysurol cawn ddyddiau o weithgareddau penodol ar agwedd o fywyd fel Cristion e.e. diwrnod Cristingl. Caiff y disgyblion gyfle i gynnal gwasanaeth arbennig yn ystod y dyddiau hyn drwy arwain yr addoliad. Mae plant CA2 yn fodelau rol da i blant y CS drwy eu gwaith paratoi.

Mae perthynas agos iawn gyda'r eglwys yma yn Ysgol Llanystumdwy gyda'r ysgol yn cymryd rhan mewn gwasanaethau eglwysig yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn. Mae'r ficer lleol sydd â chyfrifoldeb ar Eglwys Llanystumdwy yn Gadeirydd i'n Corff Llywodraethol ac mae'n ymweld â'r ysgol bob pythefnos i gynnal gwasanaeth boreol. Cynhelir Cymun Ysgol unwaith y tymor, ac mae plwyfolion lleol yn cael gwahoddiad i ymuno â ni yn yr ysgol neu yn yr eglwys.

Bydd y plant hefyd yn cymryd rhan mewn gwasanaethau yn Eglwys y pentref - gwasanaeth Diolchgarwch a gwasanaeth Nadolig. Y mae criw o wirfoddolwyr yr Eglwys yn cynnal gwasanaethau bob pythefnos - cynllun "Agor y Llyfr." Adroddir stori o'r Beibl ar ffurf drama sy'n dod a'r storïau yn fyw. Trafodir cynnwys/ ystyr y storïau ar derfyn y gwasanaeth. Y mae dealltwriaeth y disgyblion o'r straeon ac o'u neges wedi cynyddu yn fawr yn sgil hyn. Mae perthynas ardderchog rhwng y plant ac aelodau'r grŵp yma. Gwahoddir aelodau'r grŵp ynghyd â phlwyfolion a'r ficer i ymuno â'r plant ar gyfer ein Cinio Nadolig sydd yn gyfle i'r plant ddweud diolch iddynt am eu hymrwymiad i'r ysgol dros y flwyddyn.

Mae disgyblion yr Ysgol yn cyd-adrodd Gweddi'r Arglwydd yn y gwasanaeth boreol, yn cyd-adrodd gweddi cyn cinio a gweddi/ gras ar ddiwedd y dydd. Cynhelir gwasanaethau a gwersi i sicrhau fod disgyblion yn deall natur a phwrpas gweddi. Yn ystod y gwasanaethau caiff y disgyblion gyfle i fyfyrion a chyfle i ddweud gweddi bersonol. Y mae'r disgyblion yn cael cyfle i ysgrifennu gweddiâu ar gyfer achlysuron penodol e.e. diolchgarwch, Sul y Mamau a.y.b. Drwy gyfrwng hyn oll sicheir fod y cyfnod y gyd-addoliad yn gyfnod ysbrydol nodedig.

Wrth ddadansoddi holiaduron plant am addoliad ar y cyd nododd pob plentyn eu bod yn mwynhau'r sesiynau addoli, a'u bod yn hoffi'r amrywiaeth sydd yn y ddarpariaeth. Mae'r plant yn mwynhau cymryd rhan yn y sesiynau ac yn cael cyfrifoldeb gynyddol am drefnu gwasanaeth unwaith yr wythnos.

Cryfderau Allweddol

- Dywedodd 100% o rieni fod gwerthoedd ac agwedd yr Ysgol yn cael effaith gadarnhaol ar eu plentyn.
- Darpariaeth cydaddoli yn ragorol.
- Mae'r cyfleoedd gwych y mae'r plant yn eu cael wrth gynllunio addoliad yn wythnosol yn gwbl annibynnol wedi datblygu eu dealltwriaeth o ddefodau Cristnogol ac o'r traddodiadau gwahanol mewn gwasanaethau crefyddol.

Pwyntiau datblygu

- Bydd newid staffio 2018-19 yn golygu bydd angen addasu'r drefn boreol ychydig fely byddwn yn ymgynghori â'r plant am sut yr hoffent weld eu rôl yn datblygu ymhellach.

CWESTIWN ALLWEDDOL 4

Pa mor effeithiol yw arweinyddiaeth a rheolaeth yr ysgol fel ysgol eglwysig?

HUNAN-ARFARNU'R YSGOL: Da gydag agweddau Rhagorol

Tystiolaeth ysgol sy'n seiliedig ar ddeilliannau disgyblion:

Gwnewch sylwadau ar:

- Gweledigaeth Gristnogol
- Arfarnu a chynllunio strategol
- Arweinyddiaeth bellach ysgolion eglwysig
- Partneriaeth gyda chydranddalwyr allweddol

Rhesymau dros y radd (effaith a darpariaeth)

Y mae gweledigaeth Gristnogol glir gan yr Ysgol. Lluniwyd a thrafodwyd y weledigaeth ar y cyd gyda'r holl randdeiliaid. Cynhelir gwasanaethau a gwersi penodol ar y gwerthoedd Cristnogol sydd yn sail i'r weledigaeth gyda defnydd da iawn yn cael ei wneud o gynlluniau gwersi sydd wedi eu creu gan Esgobaeth Llandaf drwy'r ysgol. Rhydd hyn gyfleoedd i'r disgyblion i drafod, i ymestyn dealltwriaeth ac i fynegi'r gwerthoedd mewn amrywiol ddulliau.

Wrth hunan arfarnu cyfeiriad Cristnogol yr Ysgol ychwanegwyd blaenoriaeth i CDY 2016-17 sydd yn cynnwys cynllun penodol i Hunan Arfarnu ac arfarnu darpariaeth Addysg Grefyddol yr ysgol wrth i newidiadau staffio ddigwydd. Y mae'r cynllun yn cynnwys camau gweithredu pendant ac yn gosod amserlen bendant i'w ddilyn. Y mae'r llywodraethwyr yn monitro'r cynnydd yn eu cyfarfodydd. Teimla'r staff ein bod wedi ymateb yn llawn i'r ddau fater datblygu a nodwyd yn yr arolwg ddiwethaf.

Y mae staff yr Ysgol a'r llywodraethwyr yn ymateb yn llawn i anghenion addysgol pob plentyn gan gynnwys y rhai sydd ar gofrestr ADY. Drwy wneud hyn sicrhawn ein bod yn cydnabod cymeriad Cristnogol yr Ysgol drwy greu ethos sydd yn cefnogi dysgu effeithiol.

Mae gan yr ysgol gysylltiadau cadarn iawn gyda'r Eglwys a'r gymuned ehangach. Cyd-weithia'r disgyblion gydag aelodau o'r Eglwys yn ystod sesiynau ar ôl ysgol 'Clwb Llan' sydd yn darparu gweithgareddau yn seiliedig ar werthoedd Cristnogol. Y mae gwasanaeth cymun yn cael eu cynnal yn yr Ysgol bob tymor, ac mae'r grŵp Agor y Llyfr yn cyfrannu sydd yn hyrwyddo dealltwriaeth rhieni o'r hyn sy'n digwydd yn yr ysgol. Er nad oes plant yn yr ysgol sy'n mynychu Ysgol Sul teimlwn bod y plant yn wybyddus iawn o'u hetifeddiaeth Gristnogol a't hyn sydd ynghlwm efo bod yn Gristion.

Cawn ymweliadau gan yr Esgob Andy a gan y Canon Townsend yn achlysurol, sydd yn meithrin ymdeimlad o berthyn ymysg y disgyblion. Bdd Blwyddyn 6 hefyd yn mynychu diwrnod o weithgareddau a gwasanaeth yn y Gadeirlan yn ystod eu tymor olaf yn yr ysgol er mwyn dathlu diwedd eu cyfnod yn yr ysgol gynradd ac i edrych ymlaen at eu cam nesaf mewn bywyd fel Cristion. Y mae pob aelod o staff wedi cael y cyfle yn eu tro i fynd gyda'r disgyblion i'r digwyddiad ac mae hyn wedi bod yn hyfforddiant ac yn ddatblygiad proffesiynol iddynt hwythau.

Y mae cyswllt clos rhwng yr Ysgol ac arweinwyr crefyddol y plwyf, yn bennaf y Ficer, Tad Dylan Williams. Cynhelir gwasanaethau'r ysgol yn yr eglwys, ac mae'r plwyfolion yn cael gwahoddiad i fynychu'r gwasanaethau yma yn ogystal â'r cymun ysgol tymhorol. Bydd y plwyfolion hefyd yn cael gwahoddiad gan y Cyngor Ysgol i ddod i gael Cinio Nadolig gyda'r plant yn yr ysgol. Mae Tad Dylan Williams a Parch Kim Williams yn aelodau o'r Corff Llywodraethol.

Celf Cristnogol – crewyd 'ffenestr liw' ar gyfer yr ysgol gydag artist lleol, Sarah Wray, sydd wedi bod yn sail i lot fawr o drafodaeth gyda'r plant cyn, yn ystod ac ar ôl y gwaith ei hun. Mae'r plant yn ymddiddori yn y straeon sydd yn cael eu harddangos arno.

Y mae cyflenwad da a digonol o adnoddau Addysg Grefyddol ar gael yn yr Ysgol. Pan fydd angen adnodd arbennig arnom y mae'r Rheithor/ aelodau o'r Eglwys yn cynorthwyo.

Cryfderau Allweddol

- Mae'r Pennaeth a'r staff yn modelu ac yn hyrwyddo ymddygiad a gwerthoedd sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at greu ethos ysgol lle mae disgyblion a staff yn teimlo'n ddiglyb yn cael eu parchu a'u gwerthfawrogi.

Pwyntiau datblygu

- Datblygu 'Llwybr Gweddi' yn yr ardd ysgol fydd yn gallu bod yn man arbennig gyda sawl defnydd. Byddwn yn gwneud cais i'r Esgobaeth ar gyfer grant i wneud hyn.

SWYDDOG PROFFESIYNOL ADDYSG GREFYDDOL I CYSAG

Cynrychiolydd i'r Panel Ymgynghorol Cenedlaethol Addysg Grefyddol PYCAG 19/11/18

Annwyl Gyfarwyddwr Addysg,

Yng nghyfarfod diweddar y Panel Ymgynghorol Cenedlaethol Addysg Grefyddol (PYCAG) cafodd aelodau wybod na fydd nifer o gydweithwyr sydd wedi darparu cefnogaeth broffesiynol yn y gorffennol i Awdurdodau Lleol/CYSAGau/Consortia ar gyfer addysg grefyddol, bellach yn parhau yn eu gwaith, naill ai oherwydd ymddeoliad, neu faterion capasiti/cyllid cyfyngedig. Mae'r cydweithwyr hyn wedi bod yn aelodau gwerthfawr a chefnogol o PYCAG ers sawl blwyddyn ac rydym wedi dibynnu ar eu harbenigedd mewn cyfarfodydd.

Yn amlwg mae hyn yn bryder i PYCAG, ond mae'n bryder i CYSAG ac i athrawon hefyd sydd yn gwerthfawrogi ac yn dibynnu ar y gefnogaeth honno. Fel y gwyddoch, mae dyletswydd statudol ar Awdurdodau Lleol i gynnal Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol, ac mae'r pwyllgor hwn yn gweithio fwyaf effeithlon gyda swyddog cefnogi addysg grefyddol proffesiynol ymroddedig i'w wasanaethu ac i sicrhau bod ei ddyletswyddau statudol yn cael eu cynnal yn briodol. Yn ddiweddar fe dynnodd Cymdeithas Cyngorau Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol Cymru sylw at y mater hwn mewn llythyr atoch chi yn gofyn i chi am wybodaeth ynghylch lefel y gefnogaeth broffesiynol ar gyfer Addysg Grefyddol a Chyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol yn eich Awdurdod Lleol.

Gyda hynny mewn golwg, ac fel Cadeirydd PYCAG, fe hoffwn eich gwahodd i enwebu cynrychiolydd newydd o'ch Awdurdod Lleol i fynychu cyfarfydd PYCAG bob tymor, er mwyn cadw i fyny gyda'r datblygiadau a phroblemau o ran Addysg Grefyddol yng Nghymru, ac er mwyn cefnogi eich awdurdod lleol wrth ddelio â materion sy'n ymwneud ag Addysg Grefyddol. Yn amlwg fe fyddai'n ddymunol petai gan y cynrychiolydd arbenigedd a phrofiad o addysg grefyddol.

Cynhelir cyfarfodydd PYCAG bob amser ddiwrnod cyn cyfarfodydd Cymdeithas Cyngorau Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol Cymru ac maent yn cael eu cynnal tair gwaith y flwyddyn mewn lleoliadau gwahanol ar draws Cymru. Mae'r cyfarfod nesaf ym Mro Morgannwg ddydd Llun 19 Tachwedd 2018.

Diolchwn ymlaen llaw am eich cefnogaeth. Os hoffech chi drafod unrhyw un o'r pwyntiau uchod, mae croeso i chi gysylltu â mi a buaswn yn hapus i gael sgwrs gyda chi. Edrychaf ymlaen at eich ymateb.

Dymuniadau gorau,

Libby Jones

Ymgynghorydd Addysg Grefyddol

Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam

Cadeirydd PYCAG

Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau

Haf 2018

DRAFT

Sut mae'r MDPH yn cefnogi'r Pedwar Diben

Mae Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau yn astudio profiad pobl yn y gorffennol a'r presennol yng Nghymru, yn y Deyrnas Unedig ac yn y byd ehangach. Mae'n cynnwys ffactorau a chysyniadau hanesyddol, daearyddol, crefyddol ac anghrefyddol, gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol.

Drwy ystyried y datganiadau 'Yr Hyn sy'n Bwysig' am y Dyniaethau, bydd dysgwyr yn astudio pobl, lle, amser a chredoau crefyddol ac anghrefyddol/safbwyntiau byd-eang. Byddant yn dysgu am Gymru, Prydain a'r byd ehangach, yn y gorffennol a'r presennol, er mwyn meithrin gwybodaeth a dealltwriaeth gadarn o gysyniadau hanesyddol, daearyddol, gwleidyddol, economaidd, crefyddol, anghrefyddol a chymdeithasol. Byddant yn dilyn prosesau ymholi, yn dysgu sut i werthuso'r dystiolaeth a ganfyddir ganddynt mewn ffordd feirniadol a sut i gymhwyso a chyfleu eu gwybodaeth yn effeithiol, a bydd hyn yn ei dro yn cyfrannu at feithrin eu gallu a'u huchelgais.

Bydd dysgwyr yn datblygu amrywiaeth o sgiliau a rhinweddau er mwyn dod yn gyfranwyr mentrus, creadigol a dinasyddion cyfrifol. Byddant yn ymgysylltu'n feirniadol â materion lleol, cenedlaethol a byd-eang ac yn defnyddio eu gwybodaeth er mwyn creu cysylltiadau rhwng heriau a chyfleoedd yn y gorffennol a'r presennol. Byddant yn dychmygu dyfodol posibl a thrwy hyn yn cyfrannu mewn ffordd gadarnhaol at fywydau pobl yn eu cymuned leol, yng Nghymru, yn y Deyrnas Unedig ac yn y byd ehangach.

Bydd dysgwyr yn deall eu hawliau, gwerthoedd, moeseg, credoau crefyddol ac anghrefyddol / safbwyntiau byd-eang ac athroniaeth eu hunain ac eraill. Drwy ddeall, parchu a herio gwahanol gredoau crefyddol ac anghrefyddol/safbwyntiau byd-eang a sut i arfer eu hawliau a'u cyfrifoldebau democrataidd, bydd dysgwyr yn dod yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus o Gymru a'r byd ehangach. Byddant yn ystyried, yn archwilio ac yn gwneud dewisiadau gwybodus ynghylch cynaliadwyedd ac effaith eu gweithredoedd eu hunain ac eraill yng Nghymru, yn y Deyrnas Unedig ac yn y byd ehangach.

Byddant yn datblygu eu safbwyntiau personol ar faterion sy'n ymwneud ag amrywiaeth barn grefyddol ac anghrefyddol byd-eang, heriau egwyddorol a chynhwysiant cymdeithasol, byddant yn dod yn unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd boddhaus fel aelodau gwerthfawr yn y gymdeithas yng Nghymru a'r byd ehangach. Bydd archwilio'r byd naturiol, yn lleol, ledled Cymru ac yn y byd ehangach, yn eu helpu i ddatblygu eu llesiant ac ymdeimlad o le.

Datganiadau Yr Hyn sy'n Bwysig

Mae'r broses ymholi yn galluogi pobl i wneud synnwyr o'r byd ac ymgysylltu ag ef.

Mae pobl yn canfod, yn dehongli ac yn darlunio digwyddiadau a phrofiadau mewn ffyrdd gwahanol.

Mae ein byd naturiol yn amrywiol ac yn ddynamig, ac mae prosesau ffisegol a gweithredoedd dynol yn dylanwadu arno.

Mae ymddygiad a chredoau dynol wedi dylanwadu ar gymdeithas ac wedi'i llywio

Mae dynoliaeth yn wynebu llawer o heriau a chyfleoedd sy'n gofyn am ymatebion gwybodus ac ystyriol.

Dylai dinasyddion fod yn egwyddorol ac yn wybodus, a dylent allu ymgysylltu â bywyd a gwaith.

Yr Hyn sy'n Bwysig 1 - Mae'r broses ymholi'n galluogi pobl i wneud synnwyr o'r byd ac ymgysylltu ag ef.

Mae'r broses ymholi yn galluogi pobl i wneud synnwyr o'r byd ac ymgysylltu ag ef.

Mae datblygu sgiliau ymholi o fewn disgyblaethau'r Dyniaethau yn galluogi disgyblion i wneud synnwyr o syniadau, gwybodaeth ac yn y pen draw, y byd o'u hamgylch. Mae hyn yn grymuso dysgwyr i fod yn gyfrifol am eu dysgu eu hunain ac yn rhoi'r adnoddau iddynt barhau i fynd ar drywydd gwybodaeth drwy gydol eu bywydau. Mae dysgwyr yn gofyn cwestiynau, yn datblygu syniadau ac yn rhagdybio canlyniadau ym mhob rhan o'r Dyniaethau. Drwy gasglu, dadansoddi a gwerthuso amrywiaeth o dystiolaeth, gall dysgwyr ddehongli a chysylltu a chysylltu ffeithiau, canfyddiadau a ffynonellau er mwyn cael gafael ar y wybodaeth berthnasol i lywio eu dealltwriaeth. Drwy feddwl yn feirniadol ac yn fyfyrionol am y dystiolaeth, maent yn dysgu llunio casgliadau a barn gydlynus sy'n seiliedig ar reswm a thystiolaeth. Mae dysgwyr yn gwerthuso'n feirniadol effeithiolrwydd y broses ymholi ac i ba raddau y mae wedi'u helpu i wneud synnwyr o'r byd ac ymgysylltu ag ef.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau cynnydd	Rhesymeg

Sgiliau - mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Gofyn cwestiynau er mwyn saernïo ymholiadau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ddatblyguyn fanylach ac â mwy o yn ystod pob cam cynnydd.	Yn hanfodol o ran dealltwriaeth dysgwyr gan ei bod yn bwysig bod yn chwilfrydig.
Pennu nodau ac amcanion ar gyfer ymholiadau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Mae'n bwysig i ddysgwr bennu nodau ac amcanion er mwyn deall y dull a gwybod pan fydd tasg wedi'i chwblhau. Hyrwyddo dysgu annibynnol. (Cyfrifoldeb trawsgwricwlaidd, yn rhyng-gysylltiedig â MDPH eraill)
Casglu dulliau ymchwilio cynradd ac eilaidd, gweithio gyda'r dulliau	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy	Cyfrifoldeb trawsgwricwlaidd ac mae'n bwysig i ddysgwyr nodi ffynonellau dibynadwy.

hynny a'u gwerthuso.	cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	
Dehongli canfyddiadau, dod i gasgliadau a/neu lunio gwahanol farn a'u cyflwyno gan ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig gan ei fod yn dangos dealltwriaeth o'r dystiolaeth a gasglwyd ganddynt.
Trafod a chyfiawnhau safbwyntiau a barnau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Cyfrifoldeb trawsgwricwlaidd i gyfathrebu'n effeithiol. Bod yn ddysgwyr uchelgeisiol a galluog. (4P)
Dethol yn annibynnol ddulliau ymholi sy'n benodol briodol ar gyfer y ddisgyblaeth Dyniaethau	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 5 ar lefel briodol o ran manylder a chymhlethdod.	Gall y broses ymholi amrywio o ddisgyblaeth i ddisgyblaeth, a bydd dewis a dethol y broses fwyaf addas yn caniatáu i'r dysgwr ddod yn ddysgwr annibynnol.
Myfyrio ar y broses ymholi	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Magu annibyniaeth. Mae hyn yn bwysig er mwyn cynnig cyfle i blant fyfyrion a gwella a thrwy hynny ddod yn ddysgwyr mwy gweithredol ac effro.
Gofyn cwestiynau pellach er mwyn datblygu'r ymholiad	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 4 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod cam 5.	Annibyniaeth i ofyn rhagor o gwestiynau – yn meithrin chwilfrydedd. Datrys problemau a helpu i'w datrys mewn ffordd weithredol.

Tud. 87

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Profiad: Ystyried gwahanol fathau o ffynonellau a thystiolaeth	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Gall tystiolaeth fod ar amrywiaeth o ffurfiau, dylai dysgwyr brofi amrywiaeth eang o ffynonellau er mwyn llunio barn gyfannol.
Meithrin y sgiliau angenrheidiol ar gyfer pob rhan o broses ymholi yn ogystal â'r broses ymholi yn ei chyfanrwydd.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Dylai dysgwyr ddeall perthnasedd pob rhan o'r broses ymholi, a sut mae pob rhan yn gysylltiedig â'r broses yn ei chyfanrwydd.

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig

	Yr Hyn sy'n Bwysig 1
Cam Cynnydd 1	Gallaf ofyn cwestiynau ac awgrymu rhai atebion fel rhan o'm hymholiad. Gallaf ddiolgi a threfnu tystiolaeth o fewn fy ymholiad. Gallaf gofnodi arsylwadau fel rhan o'm hymholiad.
Cam Cynnydd 2	Rwy'n gofyn cwestiynau ac yn ymateb iddynt fel rhan o'm hymholiad. Rwy'n ymwybodol o'r gwahaniaeth rhwng ffaith a barn. Gallaf ddewis gwybodaeth o blith tystiolaeth a ddarperir er mwyn cael syniadau i'm galluogi i ateb cwestiynau penodol. Gallaf ddehongli data a chyfleu fy nghanfyddiadau. Gallaf nodi beth lwyddodd a beth aeth o'i le yn ystod fy ymholiad.
Cam Cynnydd 3	Rwy'n defnyddio fy ngwybodaeth a'm profiadau i ffurfio cwestiynau ar gyfer fy ymholiad. Rwy'n gwahaniaethu rhwng ffeithiau, barn, credoau, safbwyntiau ac yn rhoi rhesymau amdanynt. Rwy'n dod o hyd i dystiolaeth ac yn casglu tystiolaeth i ategu fy ymholiad. Gallaf ddehongli data a'u defnyddio i lywio fy nghasgliadau, gan roi rhesymau. Rwy'n barnu defnyddioldeb y dystiolaeth.
Cam Cynnydd 4	Rwy'n creu cysylltiadau rhwng fy ngwybodaeth a'm profiadau er mwyn ffurfio llinell ymholi, yn annibynnol. Rwy'n nodi ac yn dethol amrywiaeth o dystiolaeth berthnasol yn annibynnol a gallaf nodi ystyr er mwyn dod i gasgliadau rhesymegol. Rwy'n deall pwysigrwydd ffynonellau awdurdodol ac yn dechrau asesu eu heffaith. Rwy'n gwerthuso defnyddioldeb ac yn dadansoddi dibynadwyedd tystiolaeth. Wrth fyfyrion ar fy ymholiad, gallaf werthuso ei lwyddiant ac awgrymu gwelliannau.
Cam Cynnydd 5	Gallaf ddamcaniaethu canlyniadau am gyd-destun yr astudiaeth. Rwy'n casglu amrywiaeth o dystiolaeth berthnasol, gan gynnwys data meintiol ac ansoddol. Rwy'n dehongli tystiolaeth ac yn nodi ystyr, ac yn dod i gasgliadau, gan gyfosod a chyfuno amrywiaeth o dystiolaeth. Rwy'n gwerthuso defnyddioldeb y dystiolaeth ac yn dadansoddi ei dibynadwyedd yn seiliedig ar gynnwys, tarddiad, diben a chyd-destun. Rwy'n nodi gwendidau sy'n codi o gyflwyno data mewn modd ystadegol dewisol. Rwy'n deall effaith ffynonellau awdurdodol ac yn dadansoddi sut y cânt eu dehongli a'u defnyddio. Rwy'n barnu ac yn cyflwyno ymatebion sy'n ystyried safbwyntiau amrywiol, sy'n gydlynus, yn gytbwys ac sydd wedi'u cefnogi â thystiolaeth. Wrth fyfyrion ar fy ymholiad, gallaf werthuso ei lwyddiant yn annibynnol, awgrymu gwelliannau a mireinio fy methodoleg ar gyfer ymholiadau yn y dyfodol.

DRAFT

Yr Hyn sy'n Bwysig 2 - Mae pobl yn canfod, yn dehongli ac yn darlunio digwyddiadau a phrofiadau mewn ffyrdd gwahanol.

Mae pobl yn canfod, yn dehongli ac yn cynrychioli digwyddiadau a phrofiadau mewn ffyrdd gwahanol.

Mae'r Dyniaethau yn rhoi cyfle i ddysgwyr ystyried y gwahanol ffyrdd y mae pobl yn ystyried ac yn cynrychioli digwyddiadau a phrofiadau. Bydd dysgwyr yn meithrin eu dealltwriaeth o'r ffordd y caiff naratifau a chynrychioliadau eu llunio, sut a pham y mae dehongliadau o ddigwyddiadau a phrofiadau yn wahanol a sut mae pobl, amser, lle a chredoau yn dylanwadu ar ganfyddiadau. Mae dysgwyr yn gofyn cwestiynau beirniadol ac yn gwerthuso dilysrwydd dehongliadau a chynrychioliadau er mwyn creu eu dealltwriaeth wybodus a chytbwys eu hunain o ddigwyddiadau a phrofiadau.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Canfyddiadau, dehongliadau a chynrychioliadau o bobl a digwyddiadau pwysig, o'r gorffennol a'r presennol, o Gymru a'r byd ehangach. Mae dehongliadau yn aml yn newid dros amser.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae angen i ddisgyblion allu cydnabod y caiff pobl a digwyddiadau eu deall eu dehongli a'u cynrychioli'n wahanol. Dylent wybod pam bod dehongliadau yn wahanol, y gall dehongliadau newid a sut i gynnal gwerthusiad beirniadol ohonynt. Mae angen iddynt gydnabod sut a pham y mae canfyddiadau, dehongliadau a chynrychioliadau yn newid er mwyn gwneud synnwyr o ddisgrifiadau croes a chystadleuol. Mae addysgu disgyblion am wahanol ganfyddiadau, dehongliadau a chynrychioliadau yn eu hysbysu am y bobl a'u creodd a'r cymdeithasau roeddent yn rhan ohonynt, gan eu helpu i ddod yn ddinasyddion egwyddorol. Mae digwyddiadau yn cynnwys digwyddiadau hanesyddol, cymdeithasol, gwleidyddol ac economaidd.
Canfyddiadau, dehongliadau a chynrychioliadau o gredoau crefyddol ac anghrefyddol / safbwyntiau ac arferion byd-eang, gan gynnwys ideolegau a safbwyntiau gwleidyddol ac economaidd. Mae dehongliadau yn aml yn newid dros amser.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Fel uchod.

Sgiliau - mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Sgil: Gwahaniaethu rhwng ffaith, barn, cred a safbwyntiau byd-eang.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd dilynol.	Mae hyn yn hanfodol er mwyn prosesu mewn ffordd feirniadol yr amrywiaeth o ddata a gwybodaeth sydd ar gael i ddysgwyr. Mae'n bwysig bod disgyblion yn gallu pwysu a mesur ffeithiau a safbwyntiau yn ofalus er mwyn dod i gasgliad gwybodus.
Sgil: Gwerthuso hygredded a dilysrwydd safbwyntiau, dehongliadau a phersbectifau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 4 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, camau cynnydd 5.	Mae'r sgil hwn yn hanfodol er mwyn deall credoau a safbwyntiau byd-eang amrywiol er mwyn i'r dysgwyr allu llunio eu credoau a'u safbwyntiau eu hunain
Sgil: Llunio a mynegi casgliadau gwybodus, cytbwys wedi'u cwblhau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 5 ar lefel briodol o ran manylder a chymhlethdod.	Mae hyn yn hanfodol er mwyn dangos dealltwriaeth gyffredinol o wybodaeth ac er mwyn i'r dysgwyr ddatblygu eu safbwyntiau eu hunain

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Profiad: Ystyried gwahanol gynrychioliadau a dehongliadau o'r gorffennol.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig i ddysgwyr brofi gwahanol gynrychioliadau a dehongliadau, er mwyn gwneud synnwyr o ddisgrifiadau croes a chystadleuol ac er mwyn deall cyd-destunau'r bobl a'u creodd a'r cymdeithasau roeddent yn rhan ohonynt. Bydd hyn yn eu helpu i ddod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus.

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig	
	Yr Hyn sy'n Bwysig 2
Cam Cynnydd 1	Rwy'n ymwybodol bod gan bobl safbwyntiau gwahanol am brofiadau cyfarwydd.
Cam Cynnydd 2	Rwy'n ymwybodol o'r gwahaniaeth rhwng ffaith a barn. Gallaf nodi y caiff digwyddiadau a phrofiadau eu hystyried a'u cynrychioli mewn ffyrdd gwahanol.
Cam Cynnydd 3	Gallaf wahaniaethu rhwng ffaith, barn, cred a safbwyntiau byd-eang a rhoi rhesymau am y gwahaniaethau. Gallaf ddisgrifio'r gwahanol safbwyntiau a chynrychioliadau sy'n gysylltiedig â digwyddiadau a phrofiadau.
Tud. 99 Cam Cynnydd 4	Gallaf ystyried a rhoi rhywfaint o esboniad am y rhesymau dros wahanol safbwyntiau a phersbectifau o ddigwyddiadau a phrofiadau. Rwy'n deall ac yn dadansoddi sut a pham y cafodd digwyddiadau a phrofiadau eu dehongli a'u cynrychioli mewn gwahanol ffyrdd, ac rwy'n deall ei bod yn bosibl dod i gasgliadau gwahanol.
Cam Cynnydd 5	Gallaf edrych drwy wahanol lensys disgyblaethol wrth ystyried amrywiaeth o safbwyntiau a phersbectifau sy'n gysylltiedig â digwyddiadau a phrofiadau. Rwy'n ystyried y newidiadau yn y safbwyntiau a'r persbectifau hyn, gan ddibynnu ar amser, lleoedd a chredoau. Gallaf werthuso a chyfosod gwahanol ddehongliadau er mwyn dod i gasgliad gwybodus am ddigwyddiadau a phrofiadau. Gallaf werthuso hygredded a dilysrwydd safbwyntiau, dehongliadau a phersbectifau.

Yr Hyn sy'n Bwysig 3 - Mae ein byd naturiol yn amrywiol ac yn ddynamig, ac mae prosesau ffisegol a gweithredoedd dynol yn dylanwadu arno.

Mae ein byd naturiol yn amrywiol ac yn ddynamig, ac mae prosesau ffisegol a gweithredoedd dynol yn dylanwadu arno.

Mae astudio'r Dyniaethau yn helpu dysgwyr i nodi, deall a dadansoddi'r rhyngweithio amrywiol a dynamig rhwng pobl a lle. Mae prosesau ffisegol yng Nghymru, a'r byd ehangach, yn cael effaith fawr ar leoedd, amgylcheddau, tirweddau a bywydau pobl. Mae gweithredoedd dynol yn cael effaith fawr ar y byd naturiol. Mae gwerthfawrogi'r patrymau cymhleth hyn a chysylltiadau rhwng y gorffennol, y presennol a'r dyfodol yn bwysig er mwyn deall achosion a chanlyniadau newid. Mae arloesedd a datblygiadau economaidd a thechnolegol wedi llywio amgylchedd Cymru a'r byd naturiol ehangach, ac maent yn parhau i wneud hynny. Mae profi'r byd naturiol yn cyfrannu at ddealltwriaeth dysgwyr ac yn helpu i ddatblygu ysbrydolrwydd, llesiant ac ymdeimlad o le. Gall credoau, arferion, moeseg ac athroniaethau amrywiol ddylanwadu ar gyfrifoldeb dynol dros yr amgylchedd a'r camau gweithredu y mae pobl yn eu cymryd.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Dearyddiaeth ffisegol lleoedd ac amgylcheddau yng Nghymru a'r byd ehangach	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae hyn yn galluogi dysgwyr i ddeall eu hamgylcheddau lleol ac ehangach ac mae'n hanfodol er mwyn datblygu pwyl ydynt ac o ble y maent yn dod. Hefyd, deall sut y caiff lleoedd eu llywio a'u datblygu dros amser.
Y prosesau ffisegol sydd wedi llywio'r byd naturiol, ac sy'n parhau i wneud hynny.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n galluogi disgyblion i ddeall sut mae'r byd yn gweithio er mwyn creu dinasyddion gwybodus.
Effaith newidiadau ffisegol ar y byd naturiol.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd dilynol.	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall yr effeithiau a gaiff newidiadau ffisegol ar y byd naturiol er mwyn ymateb yn briodol.
Effaith gweithredoedd dynol (cymdeithasol, economaidd, busnes a thechnolegol) ar y byd naturiol.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall yr effeithiau a gaiff gweithredoedd dynol ar y byd naturiol er mwyn ymateb yn briodol nawr ac yn y dyfodol.
Effaith prosesau ffisegol ar fywydau pobl.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall yr effeithiau a gaiff newidiadau ffisegol ar y byd naturiol er mwyn ymateb yn briodol.

	cymhleth, pob cam cynnydd.	
Patrymau, tueddiadau a dosbarthiadau lleoedd a gofodau yng Nghymru a'r byd ehangach	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd dilynol.	Cysyniadau hanfodol sy'n galluogi dysgwyr i ddeall pwysigrwydd lleoliad a thueddiadau er mwyn iddynt allu cysylltu eu dealltwriaeth â'r hyn sy'n digwydd mewn lleoedd eraill yn y byd a rhagfynegi tueddiadau yn y dyfodol.
Y credoau crefyddol ac anghrefyddol am darddiadau'r byd naturiol.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Dylai dysgwyr feddu ar ddealltwriaeth o wahanol safbwyntiau o ran creu'r byd er mwyn datblygu eu credoau eu hunain.
Safbwyntiau a chredoau o ran cyfrifoldeb byd-eang am y byd naturiol.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig i ddysgwyr feddu ar ddealltwriaeth o wahanol safbwyntiau o ran cyfrifoldebau byd-eang er mwyn dod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus.
Deall achos, effaith, parhad, newid a phwysigrwydd a sut y gellir eu cysylltu.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Cysyniadau hanfodol sy'n galluogi dysgwyr i ddeall sut a pham y mae pethau'n newid.

Sgiliau - mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Deall, dangos a chymhwyso sgiliau map yng nghyd-destun mapiau traddodiadol a digidol.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig gan fod angen i ddysgwyr wybod ble mae eu hardal leol, ble mae lleoedd eraill ynghyd â'r cysylltiad rhwng gwahanol leoedd.

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Profiad: Dysgu yn yr awyr agored.	I'w brofi yn ystod pob cam cynnydd ond yn hanfodol ar gyfer cam cynnydd 1 a 2.	Mae dysgu y tu allan i'r ystafell ddosbarth yn helpu dysgwyr i ddatblygu ffyrdd iach a gweithgar o fyw, gan roi cyswllt iddynt â'r byd naturiol, cyfleoedd i ddeall a pharchu natur, cefnogi sgiliau datrys problemau a meithrin ymdeimlad o ryfeddod a syndod mewn perthynas â'u hamgylchedd.
Profiad: Gwaith maes sy'n meithrin dealltwriaeth o brosesau	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod	Mae gwaith maes yn elfen allweddol o'r datganiad hwn a datganiad 5. Mae ei brofi'n uniongyrchol yn cynnig cyfleoedd i wella dealltwriaeth.

daearyddol.	pob cam cynnydd.	
Profiad: Defnyddio a dehongli ffotograffau o'r awyr, mapiau'r byd, atlasau, globau a mapiau digidol/cyfrifiadurol a chreu mapiau ar wahanol raddfeydd.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig gan fod angen i ddysgwyr wybod ble mae eu hardal leol, ble mae lleoedd eraill a'r cysylltiad rhwng gwahanol leoedd. Mae'n bwysig i ddisgyblion ddeall sgiliau gofodol.
Profiad: Profi rhyfeddod a syndod, er mwyn gwneud synnwyr o'r byd naturiol.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Yn hanfodol ar gyfer datblygiad ysbrydol dysgwr.
Profiad: Dangos gofal, cyfrifoldeb, pryder a pharch at yr amgylchedd.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd.	Gallu profi sut i ofalu am yr amgylchedd mewn ffordd ymarferol a gweld effaith hynny ar y dyfodol.

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig

	Yr Hyn sy'n Bwysig 3
Cam Cynnydd 1	Gallaf nodi nodweddion amrywiaeth o leoedd. Rwy'n ymwybodol o'r newidiadau sydd wedi digwydd ac sy'n parhau i ddigwydd, yn fy ardal leol. Gallaf gyfleu fy nheimpladau a'm syniadau am wahanol leoedd.
Cam Cynnydd 2	Rwy'n ymwybodol ymhle mae'r lleoedd rwy'n dysgu amdanynt. Gallaf ddisgrifio nodweddion y lleoedd rwy'n dysgu amdanynt. Rwy'n ymwybodol bod pobl a'r byd naturiol yn rhyngweithio mewn gwahanol ffyrdd ac, o ganlyniad, rwy'n gwybod y gall nodweddion y lleoedd hynny newid. Gallaf ddisgrifio fy syniadau a'm teimpladau am y byd naturiol. Rwy'n ymwybodol bod gan bobl gyfrifoldeb tuag at yr amgylchedd.
Cam Cynnydd 3	Rwy'n deall bod lleoedd, amgylcheddau a thirweddau yn amrywio oherwydd prosesau ffisegol. Gallaf nodi achosion a chanlyniadau prosesau ffisegol. Gallaf ddisgrifio sut mae prosesau ffisegol a gweithredoedd dynol yn rhyngweithio. Rwy'n disgrifio newid a pharhad sy'n digwydd mewn lleoedd rwy'n dysgu amdanynt a'r effaith y maent yn ei chael ar fywydau pobl. Rwy'n gwybod bod gwahanol esboniadau ar gyfer bodolaeth y byd naturiol. Rwy'n deall y bydd credoau a safbwyntiau crefyddol ac anghrefyddol amrywiol yn effeithio ar ymatebion pobl i'w cyfrifoldeb amgylcheddol.
Cam Cynnydd 4	Gallaf egluro sut y gall newid amrywio o ran maint a chyflymder ac egluro sut mae newid a pharhad yn effeithio ar le. Rwy'n egluro ac yn gwerthuso pwysigrwydd achosion a chanlyniadau digwyddiadau a newidiadau dros amser yn y byd naturiol, ac yn rhagfynegi canlyniadau posibl. Gallaf egluro'r rhyngweithio rhwng amrywiaeth o brosesau ffisegol ac ymddygiad dynol. Gallaf ddisgrifio ac egluro patrymau a dosbarthiadau ar ystod o raddfeydd. Gallaf werthuso esboniadau cyferbyniol dros fodolaeth y byd naturiol. Gallaf werthuso sut y gall credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol effeithio ar y byd naturiol a sut y gallant ddylanwadu ar ymatebion i gyfrifoldeb amgylcheddol.
Cam Cynnydd 5	Gallaf edrych drwy gwahanol lensys disgyblaethol wrth gynnal archwiliad beirniadol o'r ffordd y mae newid a pharhad yn gyd-ddibynnol. Rwy'n cyfod achosion a chanlyniadau lluosog, ac yn dadansoddi sut maent yn rhyngweithio. Rwy'n nodi ac yn deall canlyniadau bwriadol ac anfwriadol gweithredoedd dynol ar y byd naturiol. Rwy'n deall cymhlethdod a natur ddynamig y byd naturiol a chyd-ddibyniaeth gweithredoedd dynol a'r amgylchedd naturiol. Rwy'n dethol ac yn cyfiawnhau dulliau o gynrychioli lleoedd, amgylcheddau a phatrymau gan ddefnyddio cartograffeg. Gallaf ddadansoddi ac ymateb yn feirniadol i wahanol esboniadau ar gyfer bodolaeth y byd naturiol. Gallaf gynnal archwiliad beirniadol o'r ymatebion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol i gyfrifoldeb amgylcheddol.

Yr Hyn sy'n Bwysig 4 - Mae ymddygiad a chredoau dynol wedi dylanwadu ar gymdeithas ac wedi'i llywio

Mae ymddygiad a chredoau dynol wedi dylanwadu ar gymdeithas ac wedi'i llywio

Mae'r Dyniaethau yn galluogi dysgwyr i ddeall sut y mae cymdeithasau yng Nghymru, ym Mhrydain a'r byd ehangach wedi'u ffurfio a sut y mae unigolion, cymunedau, ffactorau gwleidyddol ac economaidd, gwerthoedd diwylliannol a chredoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol wedi dylanwadu arnynt. Mae cymdeithasau wedi profi parhad a newid sydd wedi effeithio ar fywydau pobl yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn y byd ehangach, ac sy'n parhau i wneud hynny. Mae achosion a chanlyniadau gweithredoedd dynol yn y gorffennol a'r presennol wedi llywio cymdeithas a'r ffordd y mae wedi datblygu, ar adegau gwahanol ac mewn lleoedd gwahanol. Mae'n hanfodol bod disgyblion yn cael cyfleoedd i weld cysylltiadau rhwng cymdeithas heddiw a'r gorffennol, a gweld sut mae safbwyntiau crefyddol ac anghrefyddol amrywiol wedi esblygu dros amser a sut y maent wedi dylanwadu ar ymddygiad a chredoau pobl yng Nghymru a'r byd ehangach heddiw.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau cynnydd	Rhesymeg
Pobl a digwyddiadau pwysig ar draws amrywiaeth o gyfnodau hanesyddol yng Nghymru ac yn y byd ehangach.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae sail gwybodaeth a dealltwriaeth gadarn o'r ffordd y mae pobl a digwyddiadau wedi llywio cymdeithasau yn hanfodol er mwyn datblygu dysgwyr egwyddorol, gwybodus ac uchelgeisiol a all osod eu bywyd a'u profiadau eu hunain mewn cyd-destun.
Ideolegau, credoau ac arferion gwleidyddol ac economaidd sydd wedi dylanwadu ar gymdeithas yng Nghymru ac ar	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Gall ideolegau a chredoau gwleidyddol ac economaidd ddylanwadu ar y ffordd y mae pobl yn dewis gweithredu ee. Democratiaeth, Comiwnyddiaeth

gymdeithasau ledled y byd ac wedi'u llywio.		
Amrywiaeth o wahanol systemau gwleidyddol, sydd wedi llywio cymdeithas ar lefel leol, yng Nghymru, ym Mhrydain ac ar lefel fyd-eang.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Mae systemau llywodraethu, arddulliau llywodraethu ac awdurdod yn caniatáu neu'n cyfyngu, yn cefnogi neu'n atal mathau o ymddygiad a gweithredoedd dynol ee. Democratiaeth, Awtocratiaeth, Unbennaeth.
Gwahaniaethau economaidd-gymdeithasol a diwylliannol sydd wedi llywio cymdeithasau lleol, cymdeithasau yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn fyd-eang.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Mae gwahaniaethau economaidd-gymdeithasol ac arferion diwylliannol yn dylanwadu ar gredoau dynol ac felly ar weithredoedd dynol
Credoau crefyddol ac anghrefyddol / safbwyntiau byd-eang, traddodiadau ac arferion a sut maent yn ffurfio cymdeithasau ac yn dylanwadu arnynt, yn y gorffennol a'r presennol, yng Nghymru, ym Mhrydain ac yn y byd ehangach.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae deall pwysigrwydd credoau crefyddol ac anghrefyddol / safbwyntiau byd-eang, arferion, ffyrdd o fyw, defodau, seremonïau a gwyliau a'u symbolaeth yn helpu i ddatblygu dinasyddion egwyddorol ac yn galluogi dysgwyr i ddeall credoau sy'n wahanol i'w credoau eu hunain.
Parhad a newid, pwysigrwydd, achos a chanlyniadau a nodweddion tebyg a gwahaniaethau.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae deall natur newid yn hanfodol er mwyn deall y gorffennol a'r dyfodol ac felly mae'n sgil allweddol o ran y datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig hwn.

Sgiliau - mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Cronoleg ac amser	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae deall cronoleg a'r ffordd y mae cymdeithas wedi newid dros amser yn sgil allweddol o ran y datganiad yr Hyn sy'n Bwysig hwn. Er mwyn dod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus mae'n hanfodol bod disgyblion yn meddu ar wybodaeth am gymdeithas a dealltwriaeth ohoni, ac yn deall sut y mae ymddygiad dynol a chredoau wedi dylanwadu arni ar wahanol adegau ac mewn gwahanol leoedd,.

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Ymweld ag amgueddfa leol a'u safle hanesyddol.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae hyn yn bwysig er mwyn i ddisgyblion feithrin dealltwriaeth well o'r gorffennol a'r presennol drwy brofi cyfleoedd dilys i deimlo bod cysylltiad rhyngddynt â'r ffordd roedd pobl yn byw yn y gorffennol. (Profiad o wybodaeth a dealltwriaeth o'r byd yn ystod y Cyfnod Sylfaen)
Rhyngweithio ag amrywiaeth o ffynonellau, arteffactau, adeiladau, safleoedd a phobl berthnasol.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae hyn yn bwysig er mwyn i ddisgyblion feithrin dealltwriaeth well o'r gorffennol a'r presennol drwy brofi cyfleoedd dilys i deimlo bod cysylltiad rhyngddynt â'r ffordd roedd pobl yn byw yn y gorffennol. (Profiad o wybodaeth a dealltwriaeth o'r byd yn ystod y Cyfnod Sylfaen)
Cyfleoedd i ystyried hunaniaeth ddiwylliannol pob plentyn a dod yn gynyddol ymwybodol o'r traddodiadau a'r dathliadau sy'n bwysig o fewn diwylliannau yng Nghymru.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig i ddisgyblion ddathlu gwahanol ddiwylliannau a chydabod eu diwylliant eu hunain a diwylliannau eraill a meithrin ymwybyddiaeth gadarnhaol ohonynt. Dylid datblygu agweddau cadarnhaol er mwyn galluogi plant i ddod yn gynyddol ymwybodol o'r amrywiaeth o ddiwylliannau ac ieithoedd sy'n bodoli yng Nghymru amlddiwylliannol, a gwerthfawrogi gwerth yr amrywiaeth honno. (O Datblygiad Personol a Chymdeithasol, Llesiant ac

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig

	Yr Hyn sy'n Bwysig
Cam Cynnydd 1	Rwy'n nodi adegau, digwyddiadau a thraddodiadau arbennig yn fy nghymdeithas. Rwy'n nodi agweddau ar gymdeithasau yn y gorffennol a rhai o'r prif ddigwyddiadau a phobl rwyf wedi'u hastudio. Rwy'n ymwybodol o agweddau ar hunaniaethau diwylliannol yng Nghymru. Gwn nad yw pob unigolyn o fewn cymdeithas yr un fath.
Cam Cynnydd 2	Gallaf roi digwyddiadau mewn trefn a deall y gall y gorffennol gael ei rannu'n gyfnodau amser penodol. Gwn nad yw cymdeithasau yn sefydlog ac y bu newidiadau, a bod rhain wedi digwydd dros amser. Gwn fod achosion a chanlyniadau yn gysylltiedig â digwyddiadau a bod ymddygiad dynol wedi dylanwadu ar yr achosion a'r canlyniadau hynny. Gallaf nodi diwylliannau o'r presennol a'r gorffennol yng Nghymru a'r byd ehangach. Rwy'n cydnabod bod gan gymdeithasau amrywiaeth o arweinyddwyr. Rwy'n deall bod cymdeithas yn cynnwys grwpiau amrywiol o bobl sy'n gallu credu mewn gwahanol bethau, yn byw ac yn ymarfer mewn gwahanol ffyrdd.
Tud. 100 Cam Cynnydd 3	Rwy'n deall bod gwahanol ddiwylliannau o'r presennol a'r gorffennol yn cyfrannu at y gymdeithas amrywiol a geir yng Nghymru a'r byd ehangach. Gallaf ddisgrifio digwyddiadau mewn trefn gronolegol a thrafod sut mae cymdeithasau wedi newid ac wedi aros yr un fath. Gallaf nodi achosion a chanlyniadau byrdymor a hirdymor newidiadau mewn cymdeithas a chreu cysylltiadau rhyngddynt. Rwy'n deall y gall y newidiadau hyn gael effaith gadarnhaol neu negyddol ar fywydau a gweithredoedd pobl. Gallaf ddisgrifio sut mae pobl wedi gwneud cyfraniadau sylweddol at gymdeithas yng Nghymru a'r byd ehangach. Rwy'n deall y nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau o fewn credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol craidd a sut y maent wedi effeithio ar weithredoedd a phenderfyniadau ac wedi dylanwadu arnynt. Gallaf ddisgrifio sut y gall pobl arwain cymdeithasau mewn gwahanol ffyrdd a sut y maent wedi gwneud hynny.
Cam Cynnydd 4	Rwy'n deall sut mae achosion a chanlyniadau digwyddiadau'r gorffennol yn bwysig o ran ffurfiant a datblygiad cymdeithasau. Rwy'n deall bod ymddygiad a chydberthnasau dynol yn y gorffennol yn dylanwadu ar amrywiaeth ddiwylliannol. Gallaf nodi trobwyntiau pwysig ac achosion a chanlyniadau hirdymor/byrdymor, gan egluro'r effeithiau cadarnhaol a negyddol. Gallaf ddadansoddi newidiadau a chysylltiadau dros/ar hyd amser, lle a'r economi. Gallaf egluro a gwerthuso cyfraniadau pobl at gymdeithas yng Nghymru a'r byd ehangach. Gallaf werthuso'r effaith y mae credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol wedi'i chael ar fywydau unigolion a chymdeithasau yng Nghymru a'r byd. Rwy'n deall sut mae systemau llywodraethu yng Nghymru wedi newid dros amser. Gallaf eu cymharu â systemau llywodraethu eraill ac egluro eu heffaith.

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);"> Cam Cynnydd 5 Tud. 101 </p>	<p>Gallaf edrych drwy wahanol lensys disgyblaethol wrth nodi ac egluro natur gymhleth gwahanol ffactorau o fewn cymdeithas yng Nghymru a'r byd ehangach. Gallaf ddadansoddi sut mae diwylliannau wedi addasu ac wedi newid a'r effaith y mae hyn wedi'i chael ar gymdeithas. Gallaf gategoreiddio achosion a chanlyniadau lluosog a dadansoddi'r gydberthynas rhyngddynt. Gallaf ddadansoddi cysylltiadau rhwng nodweddion cymdeithasau ledled y byd ac ar draws cyfnodau o amser, y trobwyntiau pwysig a dod i gasgliadau rhesymegol a chyfiawnhau'r casgliadau hyn. Gallaf gynnal archwiliad beirniadol i ddangos nad proses unigol yw newid a pharhad. Rwy'n deall bod achosion a chanlyniadau yn y gorffennol sy'n bwysig i Gymru, pobl Cymru a'r byd ehangach yn gymhleth. Gallaf nodi a dadansoddi'r effaith a gaiff lleoliad daearyddol, maes dylanwad a diwylliant ar safbwyntiau pobl a'u hymatebion i amrywiaeth o faterion. Gallaf ddadansoddi a gwerthuso sut y gall demograffeg ardal newid dros amser a llywio cymdeithas. Gallaf gynnal gwerthusiad blaenorol o effaith anghydraddoldebau ar safbwyntiau ac ymatebion pobl o fewn cymdeithasau a rhwng cymdeithasau. Rwy'n deall y gwahanol strwythurau a systemau ar gyfer llywodraethu yng Nghymru a'r byd ehangach a'r effaith y mae hyn wedi'i chael ar gymdeithasau a'r datblygiadau democrataidd a chyfreithiol yng Nghymru. Gallaf ddadansoddi'r effaith y mae credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol wedi'i chael ar fywydau unigolion a chymdeithasau yng Nghymru a'r byd. Gallaf werthuso sut y ceir gwrthdaro a sut mae cyfleoedd yn codi o wahanol greddoau ac arferion diwylliannol, crefyddol ac anghrefyddol, a sut yr ymdrinnir â'r rhain â chanlyniadau gwahanol.</p> <p><u>Dull cyflwyno amgen ar gyfer AA yn ystod cam cynnydd 5:</u></p> <p>Hanes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gallaf nodi ac egluro natur gymhleth gwahanol ffactorau o fewn cymdeithas yng Nghymru a'r byd ehangach. • Gallaf gynnal dadansoddiad beirniadol o sut mae diwylliannau wedi addasu a newid a chanlyniadau hyn o ran cymdeithas. • Gallaf gategoreiddio achosion a chanlyniadau lluosog a dadansoddi'r gydberthynas rhyngddynt. • Gallaf ddadansoddi cysylltiadau rhwng nodweddion cymdeithasau ledled y byd ac ar draws cyfnodau o amser, y newidiadau, y trobwyntiau a'r nodweddion tebyg pwysig a dod i gasgliadau rhesymegol wedi'u cyfiawnhau. • Gallaf gynnal archwiliad beirniadol i ddangos nad proses unigol yw newid a pharhad. • Rwy'n deall bod achosion, canlyniadau ac esboniadau yn y gorffennol o ddigwyddiadau sydd o bwys i Gymru a phobl Cymru yn gymhleth a sut a pham y cawsant eu herio.
---	---

Daearyddiaeth

- Gallaf nodi a dadansoddi'r effaith a gaiff lleoliad daearyddol a diwylliant ar safbwyntiau pobl a'u hymatebion i amrywiaeth o faterion.
- Gallaf ddadansoddi a gwerthuso sut y gall demograffeg ardal newid dros amser a llywio cymdeithas.
- Gallaf gynnal gwerthusiad blaenorol o effaith anghydraddoldebau ar safbwyntiau ac ymatebion pobl o fewn cymdeithasau a rhwng cymdeithasau.

Addysg Grefyddol

- Gallaf gynnal dadansoddiad beirniadol o'r effaith y mae credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol wedi'i chael ar fywydau unigolion a chymdeithasau yng Nghymru a'r byd.
- Gallaf werthuso sut y ceir gwrthdaro a sut mae cyfleoedd yn codi o wahanol gredoau ac arferion diwylliannol, crefyddol ac anghrefyddol, a sut yr ymdrinnir â'r rhain â chanlyniadau gwahanol.

Busnes

- Rwy'n deall y gwahanol strwythurau a systemau ar gyfer llywodraethu yng Nghymru a'r byd ehangach a'r effaith y mae hyn wedi'i chael ar gymdeithasau a'r datblygiadau democrataidd a chyfreithiol yng Nghymru.

Yr Hyn sy'n Bwysig 5 - Mae dynoliaeth yn wynebu llawer o heriau a chyfleoedd sy'n gofyn am ymatebion gwybodus ac ystyriol.

Mae dynoliaeth yn wynebu llawer o heriau a chyfleoedd sy'n gofyn am ymatebion gwybodus ac ystyriol.

Mae deall heriau a chyfleoedd lleol, cenedlaethol a byd-eang cyfredol yn hanfodol er mwyn dod yn ddinesydd egwyddorol a gwybodus. Dylai dysgwyr ddatblygu safbwyntiau gwybodus am heriau a chyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu. Drwy ystyried cwestiynau hanfodol, bydd dysgwyr yn deall bod credoau, profiadau, safbwyntiau ac amgylchiadau pobl yn dylanwadu ar eu hymatebion i heriau a chyfleoedd. Bydd dysgwyr yn deall ac yn gwerthuso llwyddiant a phriodolrwydd ymatebion amrywiol i heriau a chyfleoedd. Byddant hefyd yn ffurfio ac yn cyfiawnhau eu safbwyntiau am heriau a chyfleoedd yn seiliedig ar eu dealltwriaeth o werthoedd, credoau a safbwyntiau pobl.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Yr heriau a'r cyfleoedd amgylcheddol, cymdeithasol a ffynioliannol sy'n wynebu Cymru a'r byd a tharddiadau hanesyddol yr heriau a'r cyfleoedd hyn.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Nododd y Gymdeithas Ddaearyddol fod cynaliadwyedd yn her ac yn gyfle allweddol. Roedd o'r farn y dylid cynnwys y cysyniad hwn ar bob lefel er mwyn i ddysgwyr allu archwilio heriau cyd-ddibynnol sy'n seiliedig ar ddyfodol cynaliadwy, deall yr heriau hynny, ymateb iddynt a'u dadansoddi.
Yr heriau a'r cyfleoedd gwleidyddol, economaidd a thechnolegol sy'n wynebu Cymru a'r byd a tharddiadau hanesyddol yr heriau a'r cyfleoedd hyn.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd dilynol.	Gan fagu annibyniaeth, mae dysgwyr yn meithrin ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd a'r heriau hyn yng Nghymru ac yn creu cysylltiadau rhyngddynt, er mwyn iddynt allu dangos eu hymrwymiad i ddyfodol cynaliadwy a dod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus.
Yr heriau a'r cyfleoedd mewn perthynas â chredoau crefyddol ac anghrefyddol sy'n wynebu Cymru a'r byd a tharddiadau hanesyddol yr heriau a'r cyfleoedd hyn.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Gan fagu annibyniaeth, mae dysgwyr yn meithrin ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd a'r heriau hyn yng Nghymru ac yn creu cysylltiadau rhyngddynt, er mwyn iddynt allu dangos eu hymrwymiad i ddyfodol cynaliadwy a dod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus.

--	--	--

Sgiliau - mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Ymdrin â chwestiynau hanfodol er mwyn deall ymatebion pobl i heriau a chyfleoedd	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Thema bwysig mewn Addysg Grefyddol

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Profiad: Ystyried her neu gyfle i ddynol ryw a ffyrdd y gallant ymateb iddi/iddo.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth, pob cam cynnydd.	Gall dysgwyr ddod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus drwy ddatrys problemau.

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig

	Yr Hyn sy'n Bwysig
Cam Cynnydd 1	Rwy'n ymwybodol o'r heriau a'r cyfleoedd y mae pobl yn eu hwynebu. Gallaf ddisgrifio'r heriau a'r cyfleoedd hyn a sut maent yn effeithio ar fy mywyd.
Cam Cynnydd 2	Rwy'n ymwybodol o'r heriau a'r cyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu a sut mae pobl yn ymateb iddynt. Rwy'n ymateb i gwestiynau am yr heriau a'r cyfleoedd rwy'n dysgu amdanynt. Rwy'n cyfleu fy safbwyntiau fy hun am heriau a chyfleoedd.
Cam Cynnydd 3	Gallaf ddisgrifio amrywiaeth o heriau a chyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu a chymharu ymatebion amrywiol pobl iddynt. Rwy'n ymateb i gwestiynau ac yn llunio fy marn fy hun am yr heriau a'r cyfleoedd a archwiliwyd, gan gyfiawnhau fy rhesymau. Rwy'n deall y gall credoau, safbwyntiau, profiadau ac amgylchiadau ddylanwadu ar fy ymateb ac ymatebion amrywiol eraill.
Tud. 905 Cam Cynnydd 4	Gallaf egluro'r heriau a'r cyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu ac unrhyw gysylltiadau rhyngddynt. Rwy'n cymharu ymatebion i gwestiynau hollbwysig am yr heriau a'r cyfleoedd y mae dynol ryw yn eu hwynebu. Gallaf egluro sut y gall gwahanol gredoau a phrofiadau pobl ddylanwadu ar eu hymatebion. Rwy'n datblygu safbwyntiau gwybodus am yr heriau a'r cyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu. Rwy'n mynd ati'n annibynnol i gyfleu disgrifiad trefnus o amrywiaeth o farnau am yr heriau a'r cyfleoedd.
Cam Cynnydd 5	Gallaf edrych drwy wahanol lensys disgyblaethol wrth ystyried yr heriau a'r cyfleoedd y mae pobl yng Nghymru a'r byd ehangach yn eu hwynebu. Gallaf werthuso'r gwahanol ymatebion iddynt a'r effaith bosibl a gânt. Gallaf egluro pam bod pobl yn ymateb yn wahanol i heriau a chyfleoedd yn seiliedig ar wahanol gredoau a phrofiadau. Gallaf gyfosod amrywiaeth o ymatebion er mwyn dod i gasgliad annibynnol a chydlynol y gellir ei gadarnhau.

Yr Hyn sy'n Bwysig 6 - Dylai dinasyddion fod yn egwyddorol ac yn wybodus, a dylent allu ymgysylltu â bywyd a gwaith.

Dylai dinasyddion fod yn egwyddorol ac yn wybodus, a dylent allu ymgysylltu â bywyd a gwaith.

Mae'r Dyniaethau yn annog dysgwyr i feddwl yn feirniadol am ddulliau ymgysylltu egwyddorol, darbodus, entrepreneuraidd, gwleidyddol neu gymdeithasol yn eu cymunedau. Bydd dysgwyr yn deall eu hawliau a'u cyfrifoldebau fel dinasyddion egwyddorol, a phwysigrwydd sicrhau eu bod yn parchu hawliau eraill. Mae dysgwyr yn deall cyfrifoldebau cyfreithiol, moesol, crefyddol ac anghrefyddol unigolion a chanlyniadau methu â gweithredu'n unol â hynny. Bydd dysgwyr yn meithrin dealltwriaeth o hunaniaeth a hunaniaeth Gymreig. Byddant yn datblygu dealltwriaeth yn wybodol o'u rôl mewn cymdeithas, y byd gwaith ac o'r dylanwadau crefyddol, anghrefyddol, moesol ac egwyddorol ar fywydau pobl.

Gwybodaeth - mae angen i ddysgwyr wybod am:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Dylanwad ffigyrau hanesyddol, cyfoes a chrefyddol allweddol ar y broses o ddatblygu eu hagweddau a'u gwerthoedd eu hunain.	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall beth sy'n dylanwadu ar y broses o ddatblygu eu barn a'u credoau.
Rolau economaidd a chymdeithasol y dysgwr ac eraill mewn cymdeithas a'u dewisiadau egwyddorol a moesol fel dinasyddion -	I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall eu rôl economaidd bosibl mewn amrywiaeth o gymdeithasau a datblygiad economïau. Bydd dysgwyr yn ystyried dulliau ac enghreifftiau o gyfranogiad cymunedol cyfrifol ac egwyddorol o'r gorffennol a'r presennol a'u rôl wrth ddatblygu cyfiawnder/anghyfiawnder cymdeithasol, gan gynnwys (dosbarthiad cyfoeth, rhyddid crefyddol, rhagfarn a gwahaniaethu,

<p>mewn cyd-destun lleol, yng Nghymru ac yn fyd-eang.</p>		<p>anghydraddoldeb).</p>
<p>Rôl wleidyddol y dysgwr ac eraill mewn cymdeithas a'u dewisiadau egwyddorol a moesol fel dinasyddion - mewn cyd-destun lleol, yng Nghymru ac yn fyd-eang.</p>	<p>I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.</p>	<p>Mae'n bwysig bod dysgwyr yn deall eu rôl wrth ymgysylltu'n wleidyddol, megis deall hawliau a chyfrifoldebau, gan gynnwys Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a hawliau a chyfrifoldebau cyfreithiol yn ogystal â Datganiad Hawliau Dynol Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig yn gyffredinol.</p>
<p>Amrywiaeth Hunaniaeth Tud. 107</p>	<p>I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.</p>	<p>Mae'n bwysig bod dysgwyr yn ystyried gwahanol agweddau ar hunaniaeth: hunaniaeth genedlaethol, hunaniaeth leol, hunaniaeth grefyddol, hunaniaeth dosbarth, hunaniaeth rhywedd, hunaniaeth rywiol. Mae hyn yn bwysig er mwyn cydnabod a pharchu amrywiaeth yn eu hardal leol, yng Nghymru ac yn y byd ehangach. Yr angen i fodau dynol feddu ar ymdeimlad o hunaniaeth a diben diwylliannol a fu'n amlwg yng Nghymru drwy'r ffordd y mae crefydd a diwylliant wedi'u rhyngblethu.</p>
<p>Gyfreithiau, hawliau, cyfrifoldebau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol sy'n dylanwadu ar eu hunaniaeth a'u bywyd eu hunain a phobl eraill.</p>	<p>I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.</p>	<p>Mae'n bwysig i'r disgyblion ddysgu am gyfreithiau, hawliau, cyfrifoldebau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol. Er mwyn dod yn ddinasyddion egwyddorol a gwybodus dylai dysgwyr ddeall eu rhyddid nhw ac eraill i fynegi credoau, emosiynau, profiadau crefyddol, arferion a threfniadau addoli, gan gynnwys ffyrdd y mae pobl yn addoli ac yn dathlu eu ffydd heddiw. Drwy ymgysylltu â'r ffactorau hyn, bydd dysgwyr yn ystyried eu hunaniaeth eu hunain, diben ac ystyr bywyd a sut maent yn perthyn i'r gymdeithas a'r byd y maent yn rhan ohonynt.</p>
<p>Hanfod ystyr bod yn rhan o'r ddynolryw sy'n ystyried gwerthoedd a rennir, hunaniaeth, gwerth personol,</p>	<p>I'w gyflwyno yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam</p>	<p>Mae deall beth yw ystyr bod yn rhan o'r ddynolryw yn helpu dysgwyr i ddatblygu eu hunaniaeth ac i ddeall diben ac ystyr bywyd er mwyn myfyrio ar y cwestiynau canlynol: Pwy ydw i? O ble rwy'n dod? Pam wyf yma?</p>

creadigrwydd, dychymyg, cariad, ffyddlondeb a daioni.	cynnydd.	
---	----------	--

Sgiliau - Mae angen i ddysgwyr allu gwneud y canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg

Profiad - Mae angen i ddysgwyr brofi'r canlynol:	Camau Cynnydd	Rhesymeg
Profiad: Cyfleoedd i fyfrio ar eu hysbrydolrwydd a'i ddatblygu	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Er mwyn dod yn fod dynol cytbwys, mae angen i ddysgwyr ddatblygu eu natur ysbrydol, eu chwilfrydedd deallusol, eu natur feddwl agored, eu goddefgarwch, eu hemosiwn, eu cydymdeimlad, eu sgiliau myfrio, eu greddf a'u hymdrechion i ddod o hyd i ystyr.
Profiad: Cyfleoedd i annog agweddau mentrus.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 2 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd dilynol.	Mae'n hanfodol bod myfyrwyr yn dysgu am fentergarwch er mwyn ymdrin ag agwedd economeg y Dyniaethau ac er mwyn datblygu dysgwyr creadigol a mentrus sy'n gwerthfawrogi eu rôl yn y byd gwaith ac yn deall y rôl honno.
Profiad: Cyfleoedd i ddatblygu eu hymdeimlad o fod yn un o ddinasyddion Cymru a'r byd	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 1 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod pob cam cynnydd.	Mae'n bwysig bod dysgwyr yn meithrin ymdeimlad o ddinasyddiaeth er mwyn deall eu hunaniaeth eu hunain a'u hymdeimlad o berthyn yn ogystal â meithrin eu dealltwriaeth o eraill. Mae buddiannau economaidd yn gysylltiedig â datblygu dinasyddiaeth, yn ogystal â pharatoi dysgwyr i ddeall achosion a chanlyniadau eu gweithredoedd ar bobl o'u hamgylch yng Nghymru ac yn y byd ehangach. Mae meddu ar ymdeimlad o fod yn ddinesydd yn helpu dysgwyr i fyw mewn cymdeithas decach a mwy cynhwysol lle y mae pobl yn cymryd rhan ynddi ac yn perthyn iddi.

Profiad: Cynllunio cyfraniad cymunedol lleol neu fath o weithredu cymdeithasol yng Nghymru.	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 4 ac yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod cam cynnydd 5.	Mae cynllunio cyfraniad cymunedol lleol neu fath o weithredu cymdeithasol yn rhoi cyfle i ddysgwyr ymdrin â phroblem gymdeithasol neu fater sy'n bwysig i'w cymuned leol, genedlaethol neu fyd-eang. Mae'n gofyn i ddysgwyr roi o'u hamser a dod o hyd i adnoddau eraill er lles pawb.
Profiad: Trafod materion cymdeithasol cyfredol yng Nghymru a'r byd ehangach	I'w brofi yn ystod cam cynnydd 3 a'i ailystyried yn fanylach ac mewn ffordd fwy cymhleth yn ystod y camau cynnydd dilynol.	Mae cymryd rhan mewn trafodaethau a dadleuon yn fodd amhrisiadwy i ddysgwyr gyfleu a phrofi eu dealltwriaeth, myfyrio ar ddilysrwydd safbwyntiau eraill a dod i gasgliadau gwybodus a chytbwys. Yn ei dro, mae hyn yn datblygu dysgwyr sy'n unigolion iach a hyderus.

Deilliannau Cyflawniad ar gyfer y Datganiad Yr Hyn sy'n Bwysig

Tud.	Yr Hyn sy'n Bwysig-
109 Cam Cynnydd 1	Rwy'n ymwybodol o bwy ydwyf ac fy mod yn rhan o wahanol gymunedau. Gallaf ddweud sut rwy'n teimlo a chydabod bod gan bobl eraill deimladau. Rwy'n ymwybodol bod pobl yn credu mewn gwahanol bethau. Rwy'n ymwybodol bod gennyf hawliau. Gwn y gwahaniaeth rhwng da a drwg. Gallaf ofalu am leoedd sy'n bwysig i mi. Rwy'n deall bod gan bobl wahanol fathau o swyddi a'u bod yn gwneud gwahanol fathau o waith. Rwy'n ymwybodol bod arian yn cael ei ddefnyddio yn y byd.
Cam Cynnydd 2	Mae gennyf ymdeimlad o hunaniaeth a gallaf ymgysylltu ag amrywiaeth o gymunedau. Rwy'n cydnabod pwysigrwydd rolau a chyfrifoldebau yn y cymunedau hynny. Gallaf ddangos sut rwy'n gyfrifol am fy nghymuned agos a'r gymuned ehangach ac egluro pam bod hyn yn bwysig. Rwy'n gwybod beth sy'n ymddygiad derbyniol ac rwy'n deall canlyniadau fy ngweithredoedd. Rwy'n datblygu cydymdeimlad tuag at eraill ac yn deall y gall credoau crefyddol ac anghrefyddol pobl effeithio ar eu hymddygiad a'u gweithredoedd, yn arbennig wrth ymateb i faterion egwyddorol. Rwy'n ymwybodol o'r gwahaniaethau rhwng swyddi pobl yn y byd gwaith ac yn datblygu fy sgiliau entrepreneuriaidd a'm defnydd o arian. Rwy'n ymwybodol o hawliau plentyn.
Cam Cynnydd 3	Rwy'n deall bod gwahanol agweddau yn gysylltiedig â'm hunaniaeth i a hunaniaethau pobl eraill. Rwyf wedi ymgymryd â rôl weithredol fel dinesydd cyfrifol yn fy nghymuned leol, yng Nghymru ac yn y byd ehangach. Gallaf drafod materion sy'n ymwneud â chyfiawnder cymdeithasol a chyfrifoldeb moesol. Gallaf ddisgrifio goblygiadau peidio â gofalu am yr amgylchedd i fi fy hun ac i eraill. Gallaf ddisgrifio sut mae pobl eraill yn teimlo mewn amrywiaeth o sefyllfaoedd. Rwy'n deall sut mae fy newisiadau a'm

	<p>hymddygiad yn effeithio ar faterion lleol, cenedlaethol a byd-eang. Gwn fod gan bobl wahanol safbwyntiau, gwahanol gredoau crefyddol ac anghrefyddol a gallaf egluro sut y gall hyn effeithio a dylanwadu ar eu gweithredoedd a'u penderfyniadau. Gallaf ddisgrifio materion egwyddorol ac ystyried amrywiaeth o ymatebion. Rwy'n deall democratiaeth a gallaf ymgysylltu â'r broses. Rwy'n ymwybodol o reolau a chyfreithiau ac yn eu dilyn ac rwy'n deall fy hawliau a'm cyfrifoldebau. Gallaf ddisgrifio amrywiaeth o swyddi a rolau sy'n bodoli mewn gwahanol rannau o'r byd gwaith. Rwyf wedi meithrin fy sgiliau entrepreneuriaidd drwy amrywiaeth o brofiadau ac yn deall elw a cholled.</p>
<p>Cam Cynnydd 4</p> <p>Tud. 110</p>	<p>Rwy'n deall hunaniaethau amrywiol eraill a'r ffyrdd y mae cymunedau yn rhyngweithio. Gallaf nodi, cynllunio a gweithredu er mwyn chwarae rhan weithredol fel dinesydd cyfrifol yn fy nghymuned leol, yng Nghymru ac yn y byd ehangach. Rwy'n deall effaith fy ngweithredoedd ar yr amgylchedd o'm rhan i fy hun ac o ran cenedlaethau'r dyfodol. Gallaf werthuso sut mae fy ngweithredoedd yn effeithio ar eraill a gallaf gydymdeimlo. Gallaf ddadansoddi sut mae credoau crefyddol ac anghrefyddol yn effeithio ar benderfyniadau moesol ac egwyddorol a wneir. Rwy'n cydnabod effaith awdurdod, democratiaeth, hawliau a chyfrifoldebau yng Nghymru a'r byd ehangach, a sut y gall newidiadau ddylanwadu ar y penderfyniadau a wneir. Gallaf ddeall fod hierarchaeth rolau o fewn amrywiol sectorau o'r economi a'r gwahanol rolau a swyddogaethau o fewn busnesau a sefydliadau. Gwn fod goblygiadau ariannol yn gysylltiedig ag ymgymryd ag un o'r rolau hynny. Rwy'n gweithredu mewn ffordd annibynnol wrth ymgymryd â gweithgareddau mentrus ac entrepreneuriaidd.</p>
<p>Cam Cynnydd 5</p>	<p>Gallaf ddadansoddi sut mae unigolion a chymunedau yn rhyngweithio ac egluro sut a pham mae'r rhyngweithiadau hyn wedi datblygu. Gallaf nodi, cynllunio, gweithredu a gwerthuso'r rôl rwy'n ei chwarae fel dinesydd cyfrifol yn fy nghymuned leol a'm cymuned ehangach, yng Nghymru ac yn y byd ehangach. Gallaf gydymdeimlo ag eraill ac addasu ymddygiad a gweithredoedd yn briodol. Gallaf werthuso llwyddiant strategaethau a roddwyd ar waith i ofalu am yr amgylchedd a'r byd ehangach ac awgrymu datrysiadau eraill posibl. Gallaf gynnal dadansoddiad beirniadol a chyfosod credoau ac arferion crefyddol ac anghrefyddol amrywiol a'u heffaith ar faterion moesol ac egwyddorol. Gallaf ddisgrifio ac egluro rôl rhanddeiliaid mewn busnes a'r economi. Rwyf wedi meithrin sgiliau entrepreneuriaidd a gallaf gymhwyso'r prosesau busnes er mwyn gallu cynllunio, gweithredu a gwerthuso. Rwy'n deall goblygiadau amrywiol amgylchiadau economaidd.</p>

Atodiad 2 – Diffiniad o'r Dyniaethau

Datblygwyd y diffiniad drafft canlynol gan y grŵp.

Mae'r Dyniaethau yn astudio profiad pobl yn y gorffennol a'r presennol. Mae'n galluogi i ni ystyried enghreifftiau posibl o'r dyfodol ar gyfer y ddynolryw/pobl Cymru a'r byd ehangach. Mae'r Dyniaethau yn cynnig amrywiaeth o lensys y gallwn eu defnyddio i ddeall a phrosesu profiadau'r ddynolryw. Mae'r Dyniaethau yn galluogi i ni feithrin hunanymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'n lle yn y byd/lle Cymru yn y byd. Mae'r Dyniaethau yn cynnwys dysgu am y ffactorau sy'n dylanwadu ar gymdeithas, yr amgylchedd, diwylliant, ymddygiad pobl, y gydberthynas rhwng pobl a'r amgylchedd naturiol a chymdeithasol yng Nghymru a'r byd ehangach. Mae disgyblaethau'r Dyniaethau yn defnyddio proses ymholi sy'n greiddiol er mwyn datblygu ffordd o feddwl beirniadol. Mae'r Dyniaethau yn cynnig persbectifau i ni ystyried cysyniadau hanesyddol, daearyddol, crefyddol, anghrefyddol, gwleidyddol, economaidd a chymdeithasol/cymdeithasegol a chlasurol. Mae'r Dyniaethau yn anelu at annog dysgwyr i wneud cyfraniad cadarnhaol at eu cymunedau/cymdeithas yng Nghymru drwy ymgysylltu (ac ymgysylltu'n feirniadol) â materion lleol, cenedlaethol a byd-eang er mwyn dod yn ddinesyddion cyfrifol yng Nghymru a'r byd ehangach.

DRAFT

Eitem 15

Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol Cymdeithas CYSAG au Cymru, yn Oriel Ynys Môn, Rhosmeirch, Ynys Môn, LL77 7TQ
Dydd Gwener, 6 Gorffennaf 2018 (1.30 – 2.30)

*Wales Association of SACREs AGM, at the Oriel, Llangefni, Rhosmeirch, Anglesey, LL77 7TQ
Friday, 6 July 2018 (1.30 – 2.30)*

Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol Cyffredinol

1. Cofnodion y Cyfarfod Blynyddol Cyffredinol a gynhaliwyd yn Wrecsam ar 7 Gorffennaf 2017

Derbyniwyd y cofnodion fel cofnod cywir o'r cyfarfod.

2. Materion yn Codi

Nid oedd unrhyw faterion yn codi.

3. Adroddiad CCYSAGauC 2017-18

Dosbarthwyd yr adroddiad yn y cyfarfod. Bydd yn cael ei gyfieithu ar ôl y cyfarfod.

Llongyfarchwyd y Pwyllgor Gwaith gan RT am wneud cymaint o waith yn ystod y flwyddyn.

Gofynnwyd am eglurhad ac fe'i rhoddwyd, am natur a statws y papur 'Beth sy'n Bwysig yn AG'

Diolchwyd i Libby Jones am ysgrifennu'r adroddiad.

4. Adroddiad y Trysorydd

Dosbarthwyd yr adroddiad yn y cyfarfod. Bydd yn cael ei gyfieithu ar ôl y cyfarfod.

Esboniodd y trysorydd y cyfrifon wrth yr aelodau. Nodwyd fod tanysgrifiad o £443 wedi cael ei dalu o fewn y flwyddyn gan bob Awdurdod Lleol. Nodwyd nad yw cydnabyddiaeth yr ysgrifennydd wedi newid ers rhai blynyddoedd, fodd bynnag, o ystyried fod gwaith yr ysgrifennydd wedi ehangu, gall fod angen newid hyn yn y dyfodol agos.

Nodwyd ac esboniwyd y swm a dalwyd am gynhyrchu'r ddogfen Canllaw ar yr Hawl i Dynnu'n Ôl o AG. Dywedodd JM fod cynhyrchu'r ddogfen hon wedi bod yn hynod o werthfawr i bob ysgol yng Nghymru a'i bod hefyd wedi codi proffil CCYSAGauC yn genedlaethol o fewn y DU. Roedd y ddogfen wedi cael derbyniad ardderchog yn Lloegr ac wedi cael adolygiad rhagorol gan swyddog addysg Eglwys Loegr. Cynhyrchwyd taflenni i hyrwyddo'r ddogfen ymhellach. Nododd GV fod incwm o tua £100 yn ddyledus i CCYSAGauC ar hyn o bryd am werthiant y ddogfen hyd yma.

Cynigiwyd a derbyniwyd fod cyfrifon 2017 / 2018 yn cael ei mabwysiadu.

Cyfeiriodd JW at yr arian sydd dros ben a dywedodd y gallai hwn gael ei ddefnyddio ar gyfer pethau fel hyfforddiant / cynhadledd a chynhyrchu mwy o ddogfennau a chyhoeddiadau.

Cynigiodd JM gynnydd o 2% yn y tanysgrifiad fyddai'n codi'r swm i £452. **Cytunwyd ar hyn yn unfrydol.**

Cynigiwyd gan JM a derbyniwyd ein bod yn parhau â'r cyfraddau treuliau presennol.

Diolchwyd i JM am yr adroddiad ac am ei waith fel trysorydd.

5. Ethol aelodau i'r Pwyllgor Gwaith

Dim ond un sedd sydd ar gael a chafwyd un enwebiad i'r pwyllgor gwaith, felly bydd Kathy Riddick fel y sawl a enwebwyd gan GYSAG Blaenau Gwent yn ymuno â'r Pwyllgor Gwaith.

6. Newidiadau i Gyfansoddiad CCYSAGauC

Cynigiwyd dileu yn 6b 'rhaid i unrhyw gwestiwn am eu cywirdeb gael ei godi drwy ddwyn cynnig gerbron'.

Cadarnhawyd y byddai dyddiadau'n cael eu rhoi i GYSAGau i gyflwyno enwebiadau i'r pwyllgor gwaith.

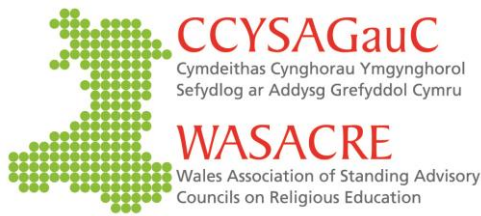
Nodwyd y byddai'n rhaid i unrhyw gynigion pellach i wneud newidiadau gael eu derbyn gan GYSAGau cyn y Cyfarfod Blynnyddol Cyffredinol nesaf, fel bod pob CYSAG yn cael y cyfle i ystyried unrhyw gynigion o'r fath, yn unol â'r cyfansoddiad.

7. Unrhyw Fater Arall

Yn y dyfodol, cytunwyd y gall pob dogfen ddwyieithog fod yn rhai cefn wrth gefn yn hytrach nag mewn colofnau. Bydd hyn yn cynnwys y cyfansoddiad a'r cofnodion.

8. Dyddiad y cyfarfod nesaf i'w gadarnhau

Lleoliad: Conwy

Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol Cymdeithas CYSAG au Cymru, yn
Oriol Ynys Môn,
Rhosmeirch, Ynys Môn, LL77 7TQ
Dydd Gwener, 6 Gorffennaf 2018 (1.30 – 2.30)

*Wales Association of SACREs AGM, at the Oriol, Llangefni,
Rhosmeirch, Anglesey, LL77 7TQ
Friday, 6 July 2018 (1.30 – 2.30)*

Annual General Meeting Minutes

1. Minutes of the Annual General Meeting held in Wrexham on 7 July 2017

The minutes were accepted as a true record of the meeting.

2. Matters Arising

There were no matters arising.

3. WASACRE Report for 2017-18

The report was circulated at the meeting. It will be translated after the meeting.

RT congratulated the Exec for the amount of work that it had carried out over the year.

Clarification was sought and given with regard to the nature and status of the 'What Matters in RE' paper.

Thanks were extended to Libby Jones for writing the report.

4. Treasurer's report

The report was circulated at the meeting. It will be translated after the meeting.

The treasurer took members through the accounts. It was noted that £443 subscription was paid within the year by all LAs. It was noted that the secretary honorarium has not changed for several years however, given the expanded work of the secretary this may need to be changed in the near future.

The amount spent on the production of the Guidance on the Right of Withdrawal from RE document was noted and explained. JM stated that the production of this document had been incredibly valuable for all schools in Wales and also as a way of raising the profile of WASACRE nationally within the UK. The document had been extremely well received in England and has received an outstanding review by the Church of England education officer. Flyers have been produced to further promote the document. GV noted that there is a current income due to WASACRE of approximately £100 for sales of the document to date.

It was proposed and accepted that the accounts for 2017 / 2018 be adopted.

JW referred to the surplus funds and that these could be used for such things as training / a conference, and the production of further documents and publications.

JM proposed a 2% increase of subscription taking the amount to £452. **This was agreed unanimously.**

JM proposed and it was accepted that we continue with the current expenses rates.

JM was thanked for the report and his work as treasurer.

5. Election of members to the Executive

There was one position available and one nomination to the executive therefore Kathy Riddick as the nominated person by Blaenau Gwent SACRE will join the Executive Committee.

6. WASACRE Constitution amendments

It was proposed to delete within 6b 'any question about accuracy must be raised by motion'. It was confirmed that dates would be given to SACREs to submit nominations to the executive. The amended constitution and the amended layout as in the Appendix was accepted subject to including the additional comments that were received in advance and that had been sent out to SACREs.

It was noted that any further proposals for amendments would need to be received from SACREs in advance of the next AGM in order that, in line with the constitution, all SACREs have the opportunity to consider any such proposals.

7. AOB

It was agreed that in future all bilingual documents can be back to back rather than in columns which will include the constitution and the minutes.

8. Date of next meeting tbc

Venue: Conwy

Amrywiaeth Crefydd a Chred

Canllawiau a phecyn adnoddau ar gyfer ysgolion cynradd yng Nghymru a Lloegr

Peter Hemming, Elena Hailwood, Connor Stokes (Prifysgol Caerdydd)

Crynodeb Gweithredol

Mae amrywiaeth crefydd a chred yn cael ei chydabod fwyfwy ym maes addysg fel elfen o wahaniaeth cymdeithasol sy'n haeddu sylw. Fodd bynnag, nid yw ysgolion cynradd yng Nghymru a Lloegr bob amser wedi cael mynediad hawdd at ganllawiau clir ynglŷn â sut i ymdrin â'r mater. Mae'r pecyn canllawiau ac adnoddau hwn yn dod â fframweithiau polisi perthnasol, ymchwil academaidd ac arferion da ynghyd mewn un ddogfen, ac yn cynnig gwybodaeth am adnoddau defnyddiol yn y maes. Mae'n defnyddio arbenigedd ar draws y sector, gan gynnwys gan ymchwilwyr, gweithwyr addysgu proffesiynol, a sefydliadau addysgol.

Mae'r pecyn hwn yn rhoi'r adnoddau sydd eu hangen ar ysgolion i greu amgylchedd sy'n cydnabod ac yn gwerthfawrogi amrywiaeth crefydd a chred, ac i roi Addysg Grefyddol sy'n hyrwyddo dealltwriaeth a pharch rhwng crefyddau. Mae wedi'i ddylunio i ddiwallu anghenion ac amgylchiadau penodol ysgolion â disgyblion sydd fwy neu lai o gefndir amrywiol, ysgolion gyda neu heb elfen grefyddol, ac ysgolion mewn cyd-destunau trefol neu wledig. Mae'r pecyn arweiniad ac adnoddau'n rhad ac am ddim ac mae ar gael i'w lawrlwytho ar ffurf PDF: <http://orca.cf.ac.uk/114467>

Mae'r pecyn yn cynnwys gwybodaeth am y canlynol:

- Fframweithiau deddfwriaethol, cwricwlwm neu arolygu
- Canllawiau ar gyfer ysgolion:
 - Datblygu ymagwedd ar gyfer yr ysgol gyfan
 - Cysylltiadau rhyng-ffydd cadarnhaol
 - Addysg Grefyddol o safon
 - Cynulliadau cynhwysol ac addoli ar y cyd
 - Addasu ar gyfer anghenion crefyddol
 - Gwyliau a dathliadau crefyddol
 - Rhieni a'r gymuned ehangach
- Adnoddau cwricwlwm, rhestrï'r sefydliad, enghreifftiau o arddangosfeydd

Amrywiaeth Crefydd a Chred

Canllawiau a phhecyn adnoddau ar
gyfer ysgolion cynradd yng
Nghymru a Lloegr

Peter Hemming
Elena Hailwood
Connor Stokes

School of
Social Sciences

Ysgol y Gwyddorau
Cymdeithasol

Amrywiaeth Crefydd a Chred

Canllawiau a phhecyn adnoddau ar
gyfer ysgolion cynradd yng
Nghymru a Lloegr

Peter Hemming
Elena Hailwood
Connor Stokes

*Ysgol y Gwyddorau Cymdeithasol
Prifysgol Caerdydd
Rhodfa'r Brenin Edward VII
Caerdydd
CF10 3WT*

ISBN: 978-1-908469-17-5

© 2018 P. Hemming, E. Hailwood ac C. Stokes

School of
Social Sciences
Ysgol y Gwyddorau
Cymdeithasol

Cynnwys

	Tudalen
1. Cyflwyniad	5
2. Cyd-destun Polisi	6
2.1. Deddfwriaeth Cydraddoldeb	
2.2. Fframweithiau Cwricwlwm	
2.3. Fframweithiau Arolygu	
3. Canllawiau i Ysgolion	12
3.1. Datblygu Ymagwedd Ysgol Gyfan	12
3.1.1.1. Polisiâu Ysgol	
3.1.1.2. Ethos yr Ysgol a Chyfleu Gwerthoedd	
3.1.1.3. Cymorth a Hyfforddiant Athrawon	
3.1.1.4. Ymgysylltu â Disgyblion	
3.2. Cysylltiadau Rhyng-ffydd Cadarnhaol	18
3.2.1.1. Mynd i'r Afael ag Anoddefgarwch a Gwahanu Crefyddol	
3.2.1.2. Hwyluso Cysylltiad a Meithrin Cydlynid	
3.2.1.3. Datblygu Rhyngweithiadau o fewn yr Ysgol	
3.2.1.4. Meithrin Cysylltiadau â'r Gymuned	
3.2.1.5. Creu Pontydd Rhwng Ysgolion	
3.3. Addysg Grefyddol o Ansawdd Da	24
3.3.1.1. Addysg Grefyddol Aml-ffydd	
3.3.1.2. Cyffredinedd, Amrywiaeth a Newid	
3.4. Gwasanaethau ac Addoli ar y Cyd Cynhwysol	31

3.4.1.1.	Cynnwys neu Eithrio?	
3.4.1.2.	Creu Awyrgylch o Gynwysoldeb	
3.5.	Darparu ar gyfer Anghenion Crefyddol	33
3.5.1.1.	Anghenion Gweddïo ac Ysbrydol	
3.5.1.2.	Bwyd ac Ymprydio	
3.5.1.3.	Anghenion Dillad a Gwisg	
3.6.	Gwyliau a Dathliadau Crefyddol	38
3.6.1.1.	Y Nadolig, Y Pasg a'r Cynhaeaf	
3.6.1.2.	Gwyliau Crefyddol Lleiafrifol	
3.6.1.3.	Dathlu Amrywiaeth	
3.7.	Rhieni a'r Gymuned Ehangach	41
3.7.1.1.	Ymgysylltu â Chymunedau Lleiafrifol	
4.	Enghreifftiau o Arddangosfeydd	44
5.	Adnoddau i Athrawon	48
5.1.	Dogfennau Canllaw Swyddogol	
5.2.	Adnoddau Rhad ac am Ddim y Cwricwlwm	
5.3.	Adnoddau Masnachol y Cwricwlwm	
5.4.	Llyfrau Defnyddiol ar gyfer Ysgolion	
5.5.	Meysydd Llafur Addysg Grefyddol y Cytunwyd Arnynt yn Lleol	
5.6.	Rhestrï Sefydliadau Addysgol	
5.7.	Rhestrï Sefydliadau Eraill	
6.	Cyfeiriadau	55
7.	Cydnabyddiaethau	61

1. Cyflwyniad

Yn y blynyddoedd diwethaf, mae amrywiaeth crefydd a chred wedi cael ei chydabod yn gynyddol mewn trafodaethau ar bolisi cymdeithasol ac addysgol, fel cangen o wahaniaeth cymdeithasol ar wahân i ethnigrwydd a diwylliant, sy'n haeddu sylw yn ei rhinwedd ei hun. Fodd bynnag, nid yw ysgolion cynradd yng Nghymru a Lloegr bob amser wedi cael mynediad hawdd at ganllawiau clir ynglŷn â sut i ymdrin â'r maes hwn. Yr oedd yn ymddangos i ni fod angen dod â fframweithiau polisi, ymchwil academaidd ac arfer da perthnasol ynghyd mewn un ddogfen, a fyddai'n cynnig gwybodaeth am adnoddau defnyddiol yn y maes hefyd. Dyma yw nod *Amrywiaeth Crefydd a Chred: Canllawiau a phecyn adnoddau ar gyfer ysgolion cynradd yng Nghymru a Lloegr*.

Mae'r canllawiau a'r pecyn adnoddau yn rhan o brosiect cyfnewid gwybodaeth, effaith ac ymgysylltu ehangach sydd â'r nod o adeiladu ar ymchwil Dr Peter Hemming, sydd wedi archwilio rôl addysg grefyddol mewn ysgolion cynradd mewn cyd-destunau gwledig a threfol (Hemming 2015, Hemming 2018). Hyd yma, mae prosiect wedi cynnwys seminar a gweithdy ym Mhrifysgol Caerdydd ym mis Mawrth 2017 ar gyfer ymchwilwyr, gweithwyr addysgu proffesiynol a sefydliadau addysgol. Denodd y digwyddiad dros 30 o fynychwyr, a gymerodd ran mewn cyflwyniadau a thrafodaethau am ymchwil ac arfer da ym maes amrywiaeth crefydd a chred, ac roedd yn cyd-fynd ag ymgynghoriad ehangach drwy'r e-bost ag arbenigwyr a chyrrff addysgol perthnasol. Roedd y gweithgareddau hyn yn bwysig ar gyfer llywio'r canllawiau ar arfer da, sy'n llunio rhan sylweddol o'r ddogfen hon.

Mae'r pecyn yn dechrau gydag adran ar y cyd-destunau polisi a fframweithiau amrywiol sy'n llywio ein ffocws ar amrywiaeth crefydd a chred mewn ysgolion cynradd. Nesaf, mae'n cynnwys adrannau sylweddol gyda chanllawiau i ysgolion, yn manteisio ar ymchwil ac arfer da, ar sut i ymdrin â'r maes hwn ym mywyd yr ysgol o ddydd i ddydd. Yn dilyn hyn, rydym wedi cynnwys adran yn rhestru amrywiaeth o adnoddau a all, gobeithio, fod yn ddefnyddiol wrth archwilio'r maes hwn ymhellach. Yn olaf, mae'r pecyn yn cynnwys adrannau sy'n rhestru cyfeiriadau at ffynonellau academaidd a pholisi sydd wedi'u dyfynnu, yn ogystal â chydabod yr unigolion y

mae eu syniadau wedi cyfrannu at y pecyn, gan gynnwys y rhai a fynychodd y seminar a'r gweithdy gwreiddiol, a'r ymgynghoriad ehangach drwy'r e-bost.

2. Cyd-destun Polisi

Mae cymdeithas Cymru a Lloegr wedi datblygu'n gynyddol amrywiol o safbwynt crefyddol ers troad yr 21ain ganrif. Dengys data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (2015) fod nifer y bobl sy'n galw eu hunain yn Gristnogion wedi gostwng yn sylweddol yn y cyfnod rhwng cyfrifiadau 2001 a 2011, ond bu cynnydd amlwg yn nifer y rhai sy'n dewis disgrifio'u hunain yn bobl heb grefydd, a bu cynnydd llai, ond amlwg serch hynny, yn nifer yr ymatebwyr a ddywedodd eu bod yn Fwslimiaid neu o gefndiroedd ffydd lleiafrifol eraill (gweler Ffigur 1). Felly, mae llawer o ysgolion cynradd yn sylwi eu bod yn darparu ar gyfer mwy o amrywiaeth o grefydd a chred ymhlith eu disgyblion nag yn y gorffennol. Mae'r datblygiad hwn wedi effeithio ar ysgolion o bob math, gan gynnwys ysgolion eglwys, sydd wedi dod yn fwyfwy poblogaidd ymysg teuluoedd o gefndiroedd crefyddol lleiafrifol (Coughlin 2016, Turner 2017). Er enghraifft, mae ymchwil wedi dangos bod rhieni Mwslimaidd yn aml yn ffafrio ysgolion eglwys yn hytrach nag ysgolion cymunedol oherwydd y gwerth a roddant ar grefydd (Scourfield *et al.* 2013).

	2001	2011
Cristion	72%	59%
Dim crefydd	15%	25%
Mwslim	3%	5%
Crefydd Arall	3%	4%
Heb ei Ddatgan	8%	7%

Ffigur 1: Ffigurau'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Mae adran hon y canllawiau a'r pecyn adnoddau yn cyflwyno crynodeb o'r prif ddylanwadau polisi sydd, gyda'i gilydd, yn darparu sail resymegol ar gyfer ein ffocws ar amrywiaeth crefydd a chred mewn addysg gynradd. Mae'r adran yn dechrau

gydag amlinelliad o'r prif fframweithiau cyfreithiol sy'n ymwneud â statws crefydd a chred mewn ysgolion. Yna, mae'n mynd ymlaen i ystyried beth sydd gan amrywiol fframweithiau cwricwlwm ac arolygu Cymru a Lloegr i'w ddweud am bwysigrwydd gwerthfawrogi amrywiaeth crefydd a chred yng nghyd-destun ysgolion cynradd.

2.1 Deddfwriaeth Cydraddoldeb

Mae *Deddf Cydraddoldeb 2010* yn berthnasol ledled Prydain Fawr a'i nod yw amddiffyn unigolion rhag dioddef gwahaniaethu mewn addysg, gwaith ac chymdeithas yn ehangach. Enwir crefydd a chred yn un o'r naw nodwedd warchoddedig, ochr yn ochr ag oedran, anabledd, ailbennu rhywedd, priodas/partneriaeth sifil, hil, rhyw a chyfeiriadedd rhywiol. Mae'r Ddeddf Cydraddoldeb yn diffinio crefydd a chred fel a ganlyn:

(1) Mae Crefydd yn golygu unrhyw grefydd ac mae cyfeiriad at grefydd yn cynnwys cyfeiriad at ddiffyg crefydd.

(2) Mae Cred yn golygu unrhyw gred grefyddol neu athronyddol ac mae cyfeiriad at gred yn cynnwys cyfeiriad at ddiffyg cred.

(Deddf Cydraddoldeb 2010, a.10)

Mae'r ddeddfwriaeth yn berthnasol i'r rhan fwyaf o ysgolion ym meysydd derbyn disgyblion, darparu addysg i ddisgyblion, aflonyddu disgyblion a gwahardd disgyblion. Mae hyn yn golygu na chaiff ysgolion wahaniaethu yn erbyn disgyblion ar sail unrhyw un o'r nodweddion gwarchoddedig (ac eithrio oedran a phriodas/partneriaeth sifil) ac mae hyn yn cynnwys crefydd a chred. Fodd bynnag, nid yw'r ddeddfwriaeth yn ei chyfanrwydd yn cwmpasu unrhyw beth sy'n gysylltiedig â chynnwys y cwricwlwm.

Yn achos nodwedd warchoddedig crefydd a chred, nid yw'r ddeddfwriaeth yn berthnasol i wahaniaethu mewn addoli ar y cyd neu ddefodau crefyddol. Hefyd, mae ysgolion sydd â chymeriad crefyddol wedi'u heithrio'n ehangach o'r ddeddfwriaeth o ran gwahaniaethu ar sail crefydd a chred (er enghraifft o ran derbyn disgyblion neu

ddarparu addysg i ddisgyblion), ond nid mewn perthynas ag aflonyddu ac erlid disgyblion.

2.2 Fframweithiau Cwricwlwm

Mae fframweithiau cwricwlwm Cymru a Lloegr yn cefnogi ein ffocws ar amrywiaeth crefydd a chred mewn ysgolion cynradd mewn sawl ffordd. Y cyntaf o'r rhain yw'r gofyniad trawsbynciol i 'hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion', sy'n ymddangos yn *Neddf Addysg 2002*, yn berthnasol i Gymru (adran 99) a Lloegr (adran 78) fel ei gilydd. Mae elfennau ysbrydol a diwylliannol datblygiad YMCD, fel y'i gelwir hefyd, yn arbennig o berthnasol yn achos crefydd a chred. Mae'r Cwricwlwm Cenedlaethol newydd yn Lloegr, a gyflwynwyd yn 2014, yn cynnal yr ymrwymiad hwn i ddatblygiad ysbrydol a diwylliannol disgyblion (Department for Education 2014a). Mae cwricwlwm newydd yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd ar gyfer ysgolion yng Nghymru, i'w weithredu o 2020 ymlaen, ond mae iechyd, lles a dinasyddiaeth yn ganolog i'r cynigion, gan gynnig arwyddion cynnar y bydd amrywiaeth crefydd a chred hefyd o bwys mawr yn y fframwaith newydd (Llywodraeth Cymru 2018).

Yn Lloegr, mae disgwyl hefyd i ysgolion hyrwyddo 'Gwerthoedd Prydeinig Sylfaenol' fel rhan o'u darpariaeth ar gyfer YMCD. Mae'r gwerthoedd hyn yn cynnwys 'democratiaeth, rheol y gyfraith, rhyddid yr unigolyn, a pharch a goddefgarwch tuag at y rheini o wahanol grefyddau a chredoau a'r rhai sydd heb ffydd' (Ofsted 2017:40). Mae'r canllawiau swyddogol ar Werthoedd Prydeinig Sylfaenol (Department for Education 2014b) yn datgan y dylai disgyblion ddatblygu 'dealltwriaeth bod y rhyddid i ddewis ac arddel crefyddau a chredoau eraill yn cael eu diogelu gan gyfraith' (tud.6), yn ogystal â 'derbyn y dylid derbyn a goddef bod gan bobl eraill grefyddau a chredoau sy'n wahanol i'ch crefydd neu'ch cred chi (neu eu bod heb grefydd/gred), ac na ddylai hyn achosi ymddygiad rhagfarnllyd neu wahaniaethol' (tud.6). Mae'r canllawiau'n awgrymu y gellir cyflawni hyn drwy 'fodloni gofynion ar gyfer addoli ar y cyd, sefydlu ethos cadarn yn yr ysgol y mae perthnasoedd effeithiol ar draws yr ysgol yn ei ategu, a darparu gweithgareddau perthnasol y tu hwnt i'r ystafell ddosbarth' (tud.4).

Ail faes o'r cwricwlwm sy'n amlwg yn berthnasol i amrywiaeth crefydd a chred yw Addysg Grefyddol (AG). Mae AG ar ei ffurf bresennol wedi bod yn rhan o'r 'cwricwlwm sylfaenol' yng Nghymru a Lloegr ers *Deddf Diwygio Addysg 1988*, er y gosodir gofynion y maes llafur ar lefel leol, yn hytrach nag ar lefel genedlaethol. Yr un yw'r sefyllfa o hyd yn Lloegr yn dilyn y diwygiadau i'r cwricwlwm yn 2014 (Department for Education 2014a) ac mae'n edrych yn debygol o barhau ar ôl gweithredu'r cwricwlwm newydd yng Nghymru (Llywodraeth Cymru 2018) hefyd. Mae'r canllawiau diweddaraf ar gyfer AG yn Lloegr yn dadlau ei bod: 'yn cyfrannu at les a datblygiad personol disgyblion a chydlyniad cymunedol, drwy hyrwyddo parch a goddefgarwch mewn cymdeithas amrywiol' (Department for Children, School and Families 2010:7). Mae'r canllawiau cyfatebol yng Nghymru yn datgan: "Mae Addysg Grefyddol yn yr unfed ganrif ar hugain [...] yn canolbwyntio ar ddeall pam mae'r ddynoliaeth yn chwilio am ystyr, yr agweddau cadarnhaol ar ddealltwriaeth aml-ffydd/aml-ddiwylliannol a dealltwriaeth disgyblion eu hunain o fywyd a chrefydd, a'u dealltwriaeth ohonynt" (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2008a:3). Er bod gan ysgolion sydd â chymeriad crefyddol y rhyddid yn gyffredinol i addysgu AG yn unol â thraddodiad ffydd benodol eu hysgol, mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cynnwys deunydd aml-ffydd fel rhan o'u cwricwlwm AG, gan felly gynnig cyfleoedd i ddatblygu dealltwriaeth disgyblion o amrywiaeth crefydd a chred (e.e. gweler Catholic Education Service 2018, Church of England Education Office 2016).

Yn olaf, mae canllawiau ar gyfer y pwnc anstatudol, Addysg Personol, Cymdeithasol, Iechyd ac Economeg (PSHE), yn cyfeirio hefyd at bynciau a themâu sy'n hynod berthnasol i amrywiaeth crefydd a chred. Er enghraifft, mae'r PSHE Association, sef y corff cenedlaethol ar gyfer PSHE yn Lloegr, yn dadlau bod y pwnc yn gallu chwarae rhan bwysig yn helpu ysgolion i ddarparu ar gyfer datblygiad YMCD a hyrwyddo cydlyniad cymunedol (PSHE Association 2018). Yn yr un modd, mae'r canllawiau ABCh ar gyfer Cymru (Llywodraeth Cynulliad Cymru 2008b:4) yn datgan y dylai'r pwnc "hyrwyddo hunan-barch, parch tuag at eraill a dathlu amrywiaeth". Gyda'i gilydd, mae'r tri fframwaith cwricwlwm hyn yn cynnig sail resymegol gref ar gyfer cymryd amrywiaeth crefydd a chred o ddifrif yng nghyd-destun ysgolion cynradd.

2.3 Fframweithiau Arolygu

Mae ysgolion ledled Cymru a Lloegr yn cael eu harolygu gan nifer o gyrff gwahanol, yn dibynnu ar leoliad, statws cyllid a ph'un a oes gan yr ysgol gymeriad crefyddol ai peidio. Caiff pob ysgol a gynhelir ei harolygu gan Estyn yng Nghymru a chan Ofsted yn Lloegr, a hynny'n seiliedig ar y meini prawf a amlinellir yn glir yn y fframweithiau arolygu perthnasol. Mae arolygwyr Ofsted yn ystyried nifer o faterion sy'n berthnasol i amrywiaeth crefydd a chred (gweler Ofsted 2017), gan gynnwys y canlynol:

- Datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol disgyblion, ac o fewn hyn, hybu gwerthoedd Prydeinig sylfaenol.
- Rôl arweinwyr o ran hyrwyddo cyfle cyfartal ac amrywiaeth ar gyfer disgyblion a staff, ac atal gwahaniaethu uniongyrchol ac anuniongyrchol ac ymddygiad rhagfarnllyd.
- Rôl addysgu ac adnoddau o ran adlewyrchu a pharchu amrywiaeth profiadau disgyblion a'u dealltwriaeth o wahaniaeth, a herio stereoteipiau ac iaith ddirfiol mewn gwersi ac o amgylch yr ysgol.
- Rôl disgyblion o ran atal pob math o fwlio, gan gynnwys bwlio ar-lein a bwlio seiliedig ar ragfarn.

Yng nghyd-destun Cymru, mae arolygwyr Estyn hefyd yn ystyried yr agweddau canlynol sy'n berthnasol i amrywiaeth crefydd a chred:

Dylai arolygwyr fwrw golwg ar ba mor dda y mae'r ysgol yn helpu disgyblion i ddeall materion yn ymwneud â chydaddoldeb ac amrywiaeth, ac yn datblygu gwerthoedd goddefgarwch a pharch. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion o aflonyddu, gwahaniaethu, bwlio ar sail hunaniaeth ac eithafiaeth. Dylent hefyd ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn rheoli ac yn ymateb i unrhyw achosion yn ymwneud â bwlio, aflonyddu a gwahaniaethu. Dylent ystyried pa mor dda y mae trefniadau'r ysgol yn meithrin dull cadarnhaol o reoli ymddygiad disgyblion a diwylliant gwrthfwlio. Dylent ystyried i ba raddau y mae darpariaeth yr ysgol yn herio ystrydebau yn agweddau, dewisiadau a

disgwyliadau disgyblion, a pha mor dda y mae'n hybu hawliau dynol. (Estyn 2017:22)

Dylai arolygwyr ystyried y graddau y mae'r ysgol yn darparu cyfleoedd effeithiol i ddisgyblion ddatblygu gwerthoedd sicr a sefydlu eu credoau ysbrydol a moesegol. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn datblygu gallu disgyblion i fyfyrion ar ymatebion crefyddol ac anghrefyddol i gwestiynau sylfaenol ac i fyfyrion ar eu credoau neu eu gwerthoedd eu hunain. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r ysgol yn hyrwyddo egwyddorion sy'n helpu disgyblion i wahaniaethu rhwng da a drwg. Dylent ystyried i ba raddau y mae'r ysgol yn meithrin gwerthoedd sy'n cael eu rhannu, fel gonestrwydd, tegwch, cyfiawnder a chynaliadwyedd, ac yn helpu disgyblion i ddeall anghenion a hawliau pobl eraill yn lleol, ac fel aelodau o fyd eang ac amrywiol. (Estyn 2017:23)

Mae llawer o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol (ysgolion ffydd gwirfoddol a gynorthwyr a gwirfoddol a reolir) hefyd yn cael arolygiadau gan gyrff ar wahân, yn ymwneud yn benodol ag agweddau crefyddol, fel cymeriad yr ysgol, arweinyddiaeth, addoli ar y cyd, ac AG (lle na ddefnyddir maes llafur y cytunwyd arno'n lleol). Mae'r fframweithiau arolygu ar gyfer Ysgolion Eglwys Loegr ac Ysgolion Methodistaidd (SIAMS) ac ysgolion yr Eglwys yng Nghymru (Gwella), ill dau yn asesu ysgolion yn ôl "pa mor effeithiol y mae'r cymeriad Cristnogol yn cefnogi datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithasol a diwylliannol pob dysgwr p'un a ydynt yn Gristnogol, yn arddel crefydd arall neu ddim yn arddel crefydd o gwbl" a "pha mor dda mae'r cymeriad Cristnogol yn hyrwyddo dealltwriaeth o gymunedau amrywiol a pharch tuag atynt" (Church of England/ Methodist Church 2013, Yr Eglwys yng Nghymru 2014).

Mae arolygiadau esgobaethol yr Eglwys Gatholig hefyd yn cyfeirio'n nodweddiadol at amrywiaeth crefydd a chred. Er enghraifft, mae arolygiadau Archesgobaeth Caerdydd yn asesu "y graddau y mae'r ysgol/ coleg yn hyrwyddo gwybodaeth a dealltwriaeth disgyblion/myfyrwyr o'u hunaniaeth grefyddol eu hunain, hunaniaeth grefyddol pobl eraill a'r rhai nad ydynt yn arddel crefydd" (Archesgobaeth Caerdydd 2010:27). Yn yr un modd, mae arolygiadau Archesgobaeth Birmingham ac Archesgobaeth Lerpwl yn gwerthuso "y graddau y mae gweithredoedd addoli yn

adlewyrchu cymeriad Catholig yr ysgol ac yn ystyried yr amrywiaeth o gefndiroedd ffydd ymhlith disgyblion” (Archdiocese of Birmingham 2018:38, Archdiocese of Liverpool 2012:19).

Oherwydd bod 98% o'r holl ysgolion a gynhelir sydd â chymeriad crefyddol yn Lloegr a 100% ohonynt yng Nghymru yn ysgolion Anglicanaidd, Methodistaidd neu Gatholig (e.e. gweler Long & Bolton 2017), mae'r adran hon wedi canolbwyntio ar fframweithiau cwricwlwm ac arolygu sy'n berthnasol i'r enwadau penodol hynny yn unig. Fodd bynnag, gall ysgolion â dynodiadau crefyddol eraill hefyd ystyried bod darpariaeth ar gyfer amrywiaeth crefydd a chred yn bwysig i'w chynnwys mewn polisïau a fframweithiau cwricwlwm ac arolygu perthnasol.

3. Canllawiau i Ysgolion

Mae'r adran ganlynol yn dwyn ynghyd ganfyddiadau ymchwil allweddol ar amrywiaeth crefydd a chred mewn ysgolion cynradd, gan eu cyflwyno ochr yn ochr ag enghreifftiau o arfer da sy'n deillio o ymgynghoriadau gyda phenaethiaid, cydlynwyr AG, athrawon, aelodau CYSAG¹, rhieni ac academyddion sy'n gweithio mewn meysydd perthnasol. Gan fanteisio ar y wybodaeth eang hon, gwneir nifer o argymhellion, gan gynnwys datblygu ymagwedd ysgol gyfan, hyrwyddo cysylltiadau rhyng-ffydd cadarnhaol, darparu Addysg Grefyddol o ansawdd da, cynnal gwasanaethau ac addoli ar y cyd cynhwysol, darparu ar gyfer anghenion crefyddol, cydnabod a dathlu gwyliau a dathliadau crefyddol, ac ymgysylltu â rhieni a'r gymuned ehangach.

3.1 Datblygu Ymagwedd Ysgol Gyfan

Er bod nifer o agweddau penodol ar fywyd yr ysgol sy'n cael effaith uniongyrchol ar y gwerth a roddir ar amrywiaeth crefydd a chred, bydd yr ymagwedd ysgol gyfan benodol a fabwysiedir yn dylanwadu arnynt ac yn sylfaen iddynt mewn rhyw ffordd. Mae ymchwil presennol yn dangos bod yr agweddau a fabwysiedir gan ysgolion tuag

¹ Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol

at grefydd yn tueddu i amrywio yn dibynnu ar gymeriad yr ysgol a'r disgyblion a dderbynnir. Mae'r graddau y mae amrywiaeth crefydd a chred yn cael ei chydabod yn benodol yn amrywiol, ond ymddengys yn gyffredinol fod llawer o ysgolion yn annog hinsawdd o oddefgarwch (e.e. Short & Lenga 2002). Mae sicrhau bod amrywiaeth crefydd a chred yn cael ei chydabod, ac y darperir ar ei chyfer, yn gallu helpu i greu amgylchedd lle y mae pob disgybl yn teimlo'n werthfawr. Fe'i hadlewyrchir ym mholisiau ac ethos yr ysgol, mewn hyfforddiant athrawon ac mewn ymgysylltu â disgyblion.

3.1.1 Polisiau Ysgol

Bydd polisi ysgol cynhwysfawr ar amrywiaeth crefydd a chred yn sicrhau:

- Bod yr ymagwedd yn cael ei chyfleu'n glir i'r holl staff a'u bod oll yn ei deall, gan gynnwys staff newydd pan fyddant yn ymuno â'r ysgol.
- Bod yr ysgol yn gallu cyfleu ei safiad i rieni disgyblion a darpar ddisgyblion. Bod hyn yn gallu helpu i achub y blaen ar broblemau o ran gwrthwynebu neu ddryswch.
- Bod yr ysgol yn gallu cyfleu ei safiad i blant a phlethu'r ymagwedd i'r cwricwlwm cyfan.

Mae sicrhau bod safbwyntiau crefyddol ac anghrefyddol amrywiol yn cael eu cydnabod yn benodol yn gallu helpu wrth fonitro a mynd i'r afael ag anghenion disgyblion. Hefyd, pwysleisiodd ymatebwyr i ymgynghoriadau bwysigrwydd adolygu polisiau ysgol yn rheolaidd fel y gellir adlewyrchu anghenion ac amgylchiadau sy'n newid.

Bydd polisiau ysgol ar grefydd yn amrywio yn dibynnu p'un a oes gan yr ysgol gymeriad crefyddol ai peidio. Er y gall ysgolion sydd heb gymeriad crefyddol geisio adlewyrchu amrywiaeth y gymuned ehangach yng nghyd-destun diwylliant Cristnogol yn fras, yn nodweddiadol, bydd y rhai sydd â chymeriad crefyddol yn pwysleisio eu traddodiad crefyddol penodol. Fodd bynnag, mae Wilson (2015) yn amlygu bod llawer o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol yn mabwysiadu polisi 'plwraliaeth cadarnhaol', gyda hawliau disgyblion lleiafrifol i arddel credoau gwahanol

yn cael eu parchu. Ar sail dwy flynedd o ymchwil mewn ysgol gynradd Anglicanaidd yn Lerpwl, mae Wilson (2015) yn dadlau y gall ysgolion sydd â chymeriad crefyddol fod yn hyderus wrth arddangos eu ffydd eu hunain a pharchu safbwyntiau amrywiol ymhlith eu disgyblion ar yr un pryd. Ymhellach, mae'n dadlau bod ysgolion o'r fath mewn sefyllfa dda i addysgu pob plentyn i barchu gwahaniaeth, yn unol â fframweithiau arolygu perthnasol sy'n berthnasol iddynt (gweler Adran 2.3).

3.1.2 Ethos yr Ysgol a Chyfleu Gwerthoedd

Mae ethos o barch a chyd-ddealltwriaeth yn cynnig sylfaen dda ar gyfer annog cysylltiadau rhyng-ffydd cadarnhaol a mynd i'r afael â rhagfarn ar sail crefydd a chred. Gall ysgolion sydd â chymeriad crefyddol dynnu ar ethos a gwerthoedd eu ffydd yn hyn o beth, ac mae ysgolion eraill yn aml yn pwysleisio gwerthoedd cyffredin o'r gymuned a'r gymdeithas ehangach. Er enghraifft, mae'n ofyniad i bob ysgol yn Lloegr hyrwyddo 'gwerthoedd Prydeinig', ac mae hyn yn cynnwys dangos goddefgarwch tuag at safbwyntiau crefyddol a byd-olygon gwahanol (gweler Adran 2.2). Yn ogystal, gall pob ysgol fanteisio ar 'gonsensws gorgyffyrddol' gwerthoedd fel parch a chydraddoldeb, sy'n cael eu rhannu'n gyffredin ar draws cymunedau gwahanol (Rawls 1971). Gall gwreiddio ethos a gwerthoedd yr ysgol yn llawn yn amgylchedd y sefydliad fod yn fuddiol, fel bod disgyblion yn dysgu integreiddio ac ymgorffori gwerthoedd yr ysgol yn eu hymddygiad o ddydd i ddydd.

Mae ysgolion yn aml yn mabwysiadu nifer o strategaethau ar gyfer cyfleu gwerthoedd yr ysgol, fel y mae ymchwil presennol ac ymatebwyr yr ymgynghoriad yn pwysleisio. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Y defnydd o arddangosfeydd mewn coridorau ac ystafelloedd dosbarth. Gall cydnabod a dathlu'n benodol yr amrywiaeth yn yr ysgol helpu disgyblion a rhieni o gefndiroedd crefyddol lleiafrifol i deimlo'n fwy cartrefol (gweler Adran 7).
- Gwreiddio ethos yr ysgol mewn gwasanaethau a digwyddiadau cymunedol trwy ei drafod a'i archwilio'n agored.
- Integreiddio gwerthoedd ar draws y cwricwlwm. Gall archwilio gwerthoedd mewn meysydd megis llenyddiaeth, celf a hanes drwy ddefnyddio adnoddau

addysgu sy'n adlewyrchu amrywiaeth crefydd a chred helpu i ddwysáu dealltwriaeth disgyblion.

- Cymryd rhan mewn trafodaethau agored â disgyblion yn ystod AG ac ABCh/PSHE. Gall caniatáu cyfleoedd i archwilio camsyniadau am ethos yr ysgol a/neu gredoau plant eraill, yn hytrach nag atal trafodaeth, helpu i feithrin ymddiriedaeth ac annog derbyn gwerthoedd yr ysgol yn ddiffuant.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: Gwerthoedd a chyfyngiadau 'goddefgarwch'

Cynhaliodd Welply (2017) ymchwil mewn ysgol gynradd amrywiol yn nwyrain Lloegr a darganfod bod 'ethos goddefgarwch' yr ysgol, yn anfwriadol, wedi pwysleisio'r gwahanu rhwng disgyblion o gefndiroedd crefyddol gwahanol. Fframwaith disgyblu, yn hytrach na fframwaith addysgol, oedd y portread 'arwynebol' o 'oddefgarwch', oherwydd diffyg cyfleoedd i ddisgyblion drafod, archwilio a deall eu gwahaniaethau. O ganlyniad, er bod disgyblion yn gwybod bod datganiadau ymfflamychol yn cael eu cosbi, roeddent yn arddel safbwyntiau anoddefgar yn breifat. Roedd disgyblion o gefndiroedd Gwyn Prydeinig (digrefydd a Christnogol), yn disgrifio'u hymbellhau rhag disgyblion Mwslimaidd fel petai hynny'n gydnaws ag ethos yr ysgol. Gwnaeth disgyblion ddatganiadau fel: 'Dydw i ddim yn bod yn amharchus, ond maen nhw'n wahanol i ni'. Yn ogystal, oherwydd bod disgyblion o'r farn bod eu datganiadau yn dderbyniol, roedd gwrthwynebiadau gan ddisgyblion lleiafrifol yn cael eu hystyried yn orsensitif. Yn y pen draw, nid oedd yr 'ethos goddefgarwch' yn mynd yn ddigon pell i annog cydnabyddiaeth o'r elfennau cyffredin rhwng pobl â byd-olwg gwahanol.

3.1.3 Cymorth a Hyfforddiant Athrawon

Mae ymchwil presennol yn dangos, yn aml, bod diffyg hyder ymhlith athrawon wrth ddelio â materion sy'n ymwneud ag amrywiaeth crefydd a chred (Priest *et al.* 2016). Mae llawer o athrawon o'r farn nad oes ganddynt wybodaeth ddigonol i ddarparu ar gyfer anghenion fwyfwy amrywiol y disgyblion yn eu hystafelloedd dosbarth. Casgliad rheolaidd mewn gwaith ymchwil ac ymgynghoriadau oedd diffyg hyder

ymlith llawer o athrawon wrth gyflwyno AG. Yn aml, nid yw athrawon yn teimlo bod ganddynt wybodaeth ddigonol am wahanol grefyddau ac maent yn poeni am dramgwyddo disgyblion (McCreery 2005, Revell 2007). Yn hynny o beth, gall fod angen hyfforddiant penodol ar gyflwyno AG yng nghyd-destun amrywiaeth crefydd a chred.

Y tu hwnt i hyn, mae llawer o athrawon yn teimlo'n anghymwys i fynd i'r afael ag achosion o ragfarn sy'n codi yn yr ystafell ddosbarth neu ar yr iard chwarae. O ystyried y dystiolaeth helaeth o ragfarn grefyddol ymlith disgyblion (e.e. Ipgrave 2012, Madge *et al.* 2014, Moulin 2015, Moulin 2016a, Moulin 2016b, Oliver & Candappa 2003, Weller *et al.* 2015), mae angen cymorth a chanllawiau ar sut i ddelio â digwyddiadau o'r fath. Gall materion dadleuol megis y rhai sy'n cael eu tanio gan y cyfryngau greu sefyllfaoedd hynod sensitif y mae athrawon yn naturiol yn poeni am ymdrin â nhw. Roedd llawer o ymatebwyr i'n hymgyngoriad o'r farn y gallai atal sgysiau anghyfforddus a thrafodaeth feirniadol yn yr ystafell ddosbarth arwain at gollu cyfleoedd i chwalu camsyniadau am grwpiau eraill ac arwain at wrthdaro ar yr iard chwarae. Ymhellach, mae ymchwil yn amlygu pa mor bwysig yw hi bod ysgolion yn atgyfnerthu gwerthoedd parch a goddefgarwch pan y gallai disgyblion fod yn derbyn negeseuon croes gartref (Hemming 2015, Welply 2017).

Yn y pecyn hwn, rydym wedi darparu rhestr o adnoddau a allai fod yn ddefnyddiol ar gyfer diwallu anghenion hyfforddiant neu ddatblygu deunyddiau hyfforddiant pwrpasol (gweler Adran 5). Gellir mabwysiadu nifer o strategaethau i sicrhau bod aelodau staff wedi derbyn digon o hyfforddiant a chefnogaeth i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud ag amrywiaeth crefydd a chred:

- Cysylltu â sefydliadau ffydd lleol (yn enwedig crefyddau sy'n cynrychioli cyfran fawr o ddisgyblion) i gael gwybodaeth am gredoau ac arferion, yn ogystal â mudiadau sy'n cynrychioli byd-olygon anghrefyddol. Gellir crynhoi gwybodaeth o'r fath yn ddogfen frifffio i aelodau staff.
- Enwi 'Arweinydd Amrywiaeth Grefyddol' yn yr ysgol i oruchwylio hyfforddiant staff a mynd i'r afael ag ymholiadau.
- Rhwydweithio ag ysgolion eraill o fewn yr ardal leol neu'r sir i rannu adnoddau a chyfleoedd hyfforddiant perthnasol.

3.1.4 Ymgysylltu â Disgyblion

Mae anghenion disgyblion yn amrywio'n sylweddol, yn dibynnu ar gymeriad yr ysgol a'i chymysgedd demograffig penodol. Gall hunaniaethau crefyddol, ethnig a diwylliannol groestorri yn yr ystafell ddosbarth, gan beri problemau a heriau i ysgolion fynd i'r afael â nhw (e.e. gweler Kaczmarek-Day 2013). Eto, mae ymchwil presennol wedi dangos bod anghenion crefyddol disgyblion yn aml yn anhysbys i ysgolion ac, yn aml, nid oes gan ddisgyblion o grwpiau lleiafrifol yr hyder i dynnu sylw at fethiannau i fodloni'u hanghenion, yn enwedig pan nad yw athrawon yn rhannu'r un cefndir crefyddol (Hemming 2015, Keddie 2011). Yn aml, gwneir rhagdybiaethau ar sail hunaniaeth grefyddol/anghrefyddol plentyn, heb gydnabod yr amrywiaeth mewn grwpiau crefyddol/anghrefyddol (Nesbitt 2004), a nododd ymatebwyr i'r ymgynghoriad nad yw credoau a byd-olygon disgyblion bob amser i'w gweld nac yn amlwg. Yn hynny o beth, mae cyfathrebu a datblygu perthynas ymddiriedus rhwng plant a staff yn hanfodol i ddeall anghenion disgyblion.

Mae ymchwil yn awgrymu, weithiau, y gallai ysgolion sydd â chymeriad crefyddol ac ysgolion heb gymeriad crefyddol wrando ar farn disgyblion a mynd i'r afael â'u hanghenion yn fwy effeithiol (Jackson 2003). Er bod ysgolion sydd â chymeriad crefyddol yn aml yn gallu bod yn arbennig o dda am werthfawrogi hunaniaeth grefyddol disgyblion, mae ymchwil wedi awgrymu y gallant, mewn rhai achosion, fod yn llai effeithiol wrth gydnabod agweddau eraill ar wahaniaeth cymdeithasol megis rhywedd a rhywioldeb, sydd hefyd yn llywio anghenion plant ac yn gallu croestorri â chrefydd (Berkley & Vij 2008). Gall datblygu ymddiriedaeth a chyfathrebu rhwng disgyblion ac athrawon amlygu a sicrhau, i raddau, ddarpariaeth briodol ar gyfer pob agwedd ar hunaniaeth plant.

Pwysleisiodd ymatebwyr i'r ymgynghoriad bwysigrwydd mentrau llais y disgybl i sicrhau bod anghenion plant yn cael eu cydnabod a'u trin yn briodol. Mae enghreifftiau o'r ymagweddau hyn yn cynnwys y canlynol:

- Amser ar gyfer archwilio anghenion crefyddol unigol mewn AG. Gallai hyn gynnwys tynnu lluniau neu ysgrifennu straeon am arferion crefyddol a diwylliannol.

- Gwneud defnydd o ABCh/PSHE neu 'Amser cylch' er mwyn i ddisgyblion rannu (yn sensitif, gyda chydysyniad ymlaen llaw) eu barn a'u profiadau o sut beth yw bod yn 'Fwslim', yn 'Gristion' neu'n 'Anghrefyddol' yn eu hysgol nhw.
- Gosod blwch 'Dweud fy Nweud' ym mhob ystafell ddosbarth, lle y gall disgyblion ysgrifennu sylwadau'n ddienw am brofiadau cadarnhaol neu negyddol yn yr ysgol, neu awgrymiadau am sut y gallai'r ysgol roi mwy o gefnogaeth iddynt. Bydd y blwch yn cwmpasu sawl agwedd ar brofiad y disgybl, ond gall gynnig cyfrwng i blant sôn am adegau pan na chaiff eu hanghenion crefyddol eu bodloni.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: Anghenion crefyddol heb eu clywed

Canfu Hemming (2015) fod nifer bach o ddisgyblion Mwslimaidd a Christion mewn un ysgol gynradd aml-ffydd yng ngogledd Lloegr yn gweddïo mewn ciwbiclau toiled gan na wnaed darpariaeth ar gyfer man gweddi. Roedd hyn yn achosi problemau am nifer o resymau, gan gynnwys problemau glendid a phurdeb. Cyn yr astudiaeth ymchwil, nid oedd yr ysgol yn gwybod am y broblem, gan nad oedd disgyblion wedi teimlo'n gyfforddus i sôn wrth athrawon am y broblem.

3.2 Cysylltiadau Rhyng-ffydd Cadarnhaol

Ystyrir yn gyffredinol fod ysgolion yn fannau allweddol ar gyfer annog goddefgarwch a chydlynid cymdeithasol rhwng plant o gefndiroedd crefyddol/anghrefyddol gwahanol (Short 2002). Mae ymchwil presennol gan Hemming (2015) yn awgrymu y gall ysgolion ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau i annog ymwneud rhyng-ffydd cadarnhaol, gan gynnwys:

- Hyrwyddo gwerthoedd derbyn gwahaniaethau a pharch tuag at wahaniaeth.
- Creu hinsawdd lle na dderbynnir hiliaeth nac anoddefgarwch crefyddol.
- Addysgu technegau rheolaeth emosiynol.

Nid yw'r dasg sy'n wynebu ysgolion yn un hawdd gan nad yw plant bob amser yn dilyn rheolau'r ysgol nac yn eu deall yn llawn, a gallant ddatblygu safbwyntiau a gwerthoedd eraill yn y cartref (Hemming 2015). Mae'r teulu, y cyfryngau a diwylliant

ehangach oll yn ddylanwadau sylweddol ar safbwyntiau disgyblion, ond serch hynny caiff ysgolion gyfle i annog agweddau goddefgar a pharchus, gan felly chwarae rhan bwysig yn llunio dinasyddion ifanc a hybu cydlyniad cymdeithasol.

3.2.1 Mynd i'r Afael ag Anoddefgarwch a Gwahanu Crefyddol

Mae ymchwil presennol yn dangos bod plant o gefndiroedd crefyddol ac anghrefyddol yn aml yn ofni cael eu stereoteipio'n negyddol neu'n profi rhyw fath o fwlio yn yr ysgol ar sail eu credoau neu eu byd-olygon (Ipgrave 2012, Madge *et al.* 2014, Moulin 2015, Moulin 2016a, Moulin 2016b, Oliver & Candappa 2003, Weller *et al.* 2015). Mae rhai astudiaethau wedi canfod fod disgyblion o gefndiroedd heb ffydd yn gallu dangos llai o oddefgarwch tuag at safbwyntiau crefyddol (Mckenna *et al.* 2009). Fodd bynnag, mae ymchwil arall wedi dangos y gall disgyblion anghrefyddol hefyd wynebu rhagfarn gan athrawon a chyfoedion (Madge *et al.* 2014).

Y tu hwnt i hiliaeth ac anoddefgarwch eglur, mae gwahanu ac 'aralleiddio' yn gyffredin mewn rhai ysgolion. Er enghraifft, canfu Welply (2017) fod rhai disgyblion Gwyn Prydeinig (anghrefyddol a Christnogion) yn siarad am ddisgyblion Mwslimaidd fel pe bai'r gwahaniaethau yn eu gwisgoedd a'u defodau yn golygu'u bod yn anghydnaws fel ffrindiau. Mae ymchwil arall wedi dangos y gall grwpiau ffrindiau mewn ysgolion cynradd fod yn gymharol unffurf yn aml o ran crefydd ac ethnigrwydd (Smith 2005). Mae ymchwil o'r fath yn dangos yr anawsterau y mae ysgolion yn eu hwynebu wrth hyrwyddo cysylltiadau rhyng-ffydd cadarnhaol a dealltwriaeth go iawn yn wyneb gwahaniaethau canfyddedig.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: anoddefgarwch crefyddol mewn ysgolion

Canfu arolwg a gynhaliwyd gan Weller *et al.* (2015) fod *mwyafrif yr ymatebwyr i'r arolwg, o bron pob grŵp crefyddol*, wedi profi rhywfaint o driniaeth annheg gan ddisgyblion eraill oherwydd eu crefydd, yn yr ysgol. Roedd enghreifftiau o driniaeth annheg yn cynnwys galw enwau, allgáu cymdeithasol a gwawdio neu gwneud hwyl am ben credoau crefyddol.

3.2.2 Hwyluso Cysylltiad a Meithrin Cydlyniad

Mae ymchwil presennol wedi canfod bod llawer o bobl ifanc o'r farn bod ysgolion yn chwarae rôl bwysig yn hybu cydlyniad cymdeithasol a chysylltiadau rhyng-ffydd (Madge *et al.* 2014). Fodd bynnag, mae ymchwil hefyd yn awgrymu bod cyfran sylweddol o ddisgyblion o'r farn y gallai eu hysgol wneud mwy i helpu grwpiau crefyddol/anghrefyddol gwahanol gyd-dynnu'n dda â'i gilydd (Conroy *et al.* 2013). Mae'r llenyddiaeth yn cofnodi amrywiaeth eang o fentrau rhyng-ffydd ar gyfer hyrwyddo cydlyniad cymdeithasol mewn ysgolion (e.e. Hughes 2014, Ipgrave 2009, Koukounaras-Liagis 2011, McCowan 2016). Trwy ddefnyddio'r ymchwil hwn, gall ysgolion fabwysiadu amrywiaeth o strategaethau i hyrwyddo rhyngweithiadau a dealltwriaeth gadarnhaol rhwng disgyblion â ffydd a byd-olygon amrywiol. Gallai strategaethau o'r fath fod yn briodol i ysgolion â chymeriad crefyddol neu heb gymeriad crefyddol, ond bydd lleoliad yr ysgol a natur y disgyblion a dderbynnir o reidrwydd yn eu llywio.

Mae cydlyniad cymdeithasol a chysylltiadau rhyng-ffydd wedi bod yn arbennig o ganolog i drafodaethau am addysg ffydd a'i heffaith ar gymdeithas yn ehangach (e.e. Francis & Robbins 2011, Jackson 2003, Short 2002). Mae rhai astudiaethau wedi awgrymu nad yw ysgolion sydd â chymeriad crefyddol bob amser yn rhoi blaenoriaeth i hybu cysylltiad rhyng-ffydd a chydabod safbwyntiau gwahanol wrth wraidd eu cenhadaeth (e.e. Berkley & Vij 2008). Fodd bynnag, mae ymchwil hefyd yn dangos bod amrywiaeth sylweddol ar draws a rhwng ysgolion sydd â chymeriad crefyddol a'r rhai sydd heb gymeriad crefyddol. O'r herwydd, mae'n amhosibl cyffredinoli ynghylch pa ysgolion sy'n annog agweddau cydlynol yn gymdeithasol ymhlith disgyblion yn fwyaf effeithiol (Jackson 2003). Er enghraifft, mae Breen (2009) yn cofnodi achos ysgol Gatholig Rufeinig yng Nghaerlŷr a fabwysiadodd 'ymagwedd ymatebol' at ei hardal aml-ffydd trwy ddatblygu gweithgareddau cysylltu rheolaidd ag ysgol arall gyfagos a oedd yn darparu'n bennaf ar gyfer poblogaeth Asiaidd a phoblogaeth nad ydynt yn Gristnogion.

Mae ymagweddau a strategaethau ar gyfer hyrwyddo cydlyniad cymdeithasol a chysylltiadau rhyng-ffydd cadarnhaol yn cynnwys y canlynol:

- Datblygu rhyngweithiadau o fewn yr ysgol.
- Meithrin cysylltiadau â'r gymuned.
- Creu pontydd rhwng ysgolion.

Trafodir pob un o'r strategaethau hyn yn yr adrannau isod.

3.2.3 Datblygu Rhyngweithiadau o fewn yr Ysgol.

Efallai y bydd gan ysgolion sy'n derbyn disgyblion o amrywiaeth o gefndiroedd gyfleoedd niferus i annog dealltwriaeth a rhyngweithiadau cadarnhaol rhwng disgyblion. Teimlai ymatebwyr i'r ymgynghoriad fod nifer o gyd-destunau yn cynnig cyfleoedd penodol ar gyfer annog cysylltiadau rhwng grwpiau gwahanol yng nghymuned yr ysgol. Roedd y rhain yn cynnwys:

- Dod o hyd i gyfleoedd mewn AG ar gyfer trafodaeth agored a thrafodaeth athronyddol am safbwyntiau a chredoau crefyddol amrywiol i annog dealltwriaeth ymhlith disgyblion (Jackson 2004). Yn gyffredinol, teimlwyd ei bod yn bwysig bod disgyblion yn gallu cael trafodaethau o'r fath o dan arweiniad athro er mwyn atal tensiynau rhag datblygu ar yr iard chwarae.
- Gallai meithrin cysylltiadau rhwng AG a'r gwerthoedd a addysgir mewn ABCh/PSHE ac Addysg Dinasyddiaeth helpu disgyblion i adnabod yr elfennau cyffredin sy'n bodoli ar draws gwahanol gymunedau crefyddol ac anghrefyddol, megis gwerthoedd parch, caredigrwydd a haelioni (Watson 2004).
- Defnyddio gwasanaethau a gweithgareddau ar y cyd i feithrin ymdeimlad o undod o fewn yr ysgol. Gweithgareddau sy'n hygyrch i bob disgybl sy'n debygol o fod yn fwyaf llwyddiannus yn hyn o beth. Er enghraifft, gall gwasanaethau fod yn fwy cynhwysol pan fydd gweddïau yn cyfeirio at werthoedd a moesau cyffredin, a chaiff plant wybod nad yw'n ofynnol i bob un ohonynt weddïo (Wilson 2015).

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: dysgu i greu bondiau

Canfu Koukounaras-Liagis (2011) a Hughes (2014) fod mentrau cyswllt rhyngffydd yn fwyaf effeithiol pan fydd disgyblion yn *gweithio gyda'i gilydd ar dasg*, megis datblygu dawn neu chwarae. Mae gweithgareddau o'r fath yn galw am gydrefnu rhwng plant, yn meithrin ymdeimlad o gyflawniad sy'n cael ei rannu, a gallant addysgu sgiliau cymdeithasol gwerthfawr.

3.2.4 Meithrin Cysylltiadau â'r Gymuned

Un dull a fabwysiadwyd gan rai ysgolion i annog dealltwriaeth o fyd-olygon gwahanol yw ymgysylltu â grwpiau crefyddol a grwpiau anghrefyddol yn y gymuned ehangach. Gall yr ymagwedd hon fod yn ddefnyddiol i bob ysgol, yn enwedig y rhai sy'n derbyn disgyblion o gefndir crefyddol cymharol unffurf. Gallai strategaethau gynnwys y canlynol, ac maent yn debygol o fod yn fwyaf effeithiol pan fyddant wedi'u cyfuno ag AG a dysgu ymddiddanol o safon, fel nad ydynt yn weithred symbolaidd:

- Gwahodd siaradwyr o grwpiau crefyddol ac anghrefyddol gwahanol.
- Ymweliadau â mannau addoli gwahanol.
- Cynnal digwyddiadau sy'n agored i aelodau o'r gymuned, o wahanol grefyddau a dim crefydd. Gallai digwyddiadau o'r fath gynnwys rhannu bwyd a gweithgareddau cymunedol sy'n gallu helpu i ddatblygu ymdeimlad o gysylltiad.
- Sefydlu 'cyngor ffydd' i'r ysgol, gan ddwyn ynghyd gynrychiolwyr o'r gwahanol grwpiau ffydd a chred sy'n gysylltiedig â'r ysgol, a chynnwys disgyblion, rhieni ac aelodau o'r gymuned leol (gweler isod).

Roedd yr ymatebwyr i'n hymgyngoriadau o'r farn bod ymagweddau o'r fath yn gallu helpu i 'ddynoli' y traddodiadau crefyddol/anghrefyddol eraill hynny nad oes cynrychiolaeth gref ohonynt yn yr ysgol. Yn ogystal, mae llawer o'r ymchwil presennol yn awgrymu bod plant yn cael eu hysbrydoli'n fwy i ddysgu am eu ffydd eu hunain ar ôl dod wyneb yn wyneb â safbwyntiau gwahanol (Mckenna *et al.* 2009). Hefyd, gall mentrau o'r fath helpu i feithrin perthnasoedd cadarnhaol rhwng yr ysgol a'r gymuned ehangach.

Yn ymarferol:

Roedd un o aelodau CYSAG yn ein hymgyngoriad wedi ymweld ag ysgol gynradd leol i gwrdd ag aelodau o'i Chyngor Ffydd datblygol. Roedd hon yn fenter newydd a oedd yn dwyn ynghyd aelodau o gymuned yr ysgol a'r gymuned ehangach hefyd, ac roedd wedi sicrhau cefnogaeth rhieni a'r Maer lleol. Roedd y Cyngor Ffydd yn cael ei lywio gan y Cydlynnydd AG a'i gefnogi gan y Pennaeth a chorff llywodraethu'r ysgol. Roedd yn cynnwys disgyblion a oedd yn cynrychioli'r gwahanol grwpiau ffydd a chred sy'n gysylltiedig â'r ysgol, gan gynnwys Cristnogion, Mwslimiaid, Hindŵiaid, Bwdhyddion a Dyneiddwyr. Hefyd, gwahoddwyd rhieni, llywodraethwyr ac aelodau'r gymuned i sefydlu corff i oedolion a fyddai'n cysylltu â gweithgareddau cyngor y disgyblion.

Roedd sawl pwrpas i'r Cyngor Ffydd, bob un ohonynt yn bosibl oherwydd ei gyfansoddiad aml-ffydd. Roedd y rhain yn cynnwys rhoi cyfleoedd i aelodau rannu safbwyntiau gwahanol a dyfnhau eu dealltwriaeth o'u credoau ei gilydd, gan wneud ymdrech i godi ymwybyddiaeth o rôl a phwysigrwydd AG yn yr ysgol, hybu cydlynriad cymunedol a meithrin cysylltiadau rhwng gwahanol grwpiau ffydd a chred, cynnig modelau cadarnhaol o ymddygiad i aelodau'r ysgol a'r gymuned ehangach ynghylch sut i drin eraill â pharch ac urddas, a thrafod amrywiaeth o faterion lleol a chenedlaethol a oedd yn effeithio ar fywyd yr ysgol a'r gymuned. Y gobaith oedd y byddai ysgolion eraill yn yr ardal leol yn dilyn llwyddiant y fenter hon trwy ddatblygu eu Cynghorau Ffydd eu hunain.

3.2.5 Creu Pontydd rhwng Ysgolion

Er bod ysgolion mewn cymunedau amrywiol mewn sefyllfa dda i annog rhyngweithio rhwng disgyblion o wahanol gefndiroedd, gall hyn fod yn fwy anodd mewn ysgolion lle y mae demograffeg y disgyblion yn gymharol unffurf. Mae mentrau sy'n llunio cysylltiadau rhwng ysgolion yn un ffordd bosibl o annog rhyngweithio rhwng disgyblion o wahanol ffydd a dim ffydd. Mae ymchwil yn dangos bod rhieni plant sy'n mynychu ysgolion sydd â chymeriad crefyddol yn aml yn pryderu na fydd bydd eu

plant yn barod ar gyfer realiti amlddiwylliannol y byd tu hwnt (e.e. Ap Siôn *et al.* 2007). Felly, mae mentrau rhwng ysgolion yn debygol o gael croeso gan rieni plant mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol. Gallai mentrau o'r fath gynnwys:

- Creu cysylltiadau a datblygu gweithgareddau ar y cyd ag ysgolion eraill o gyfansoddiad ethnig a chrefyddol gwahanol, fel 'paru' ag ysgolion eraill a chynnal digwyddiadau neu ymweliadau ar y cyd (Breen 2009, McCowan 2016).
- Cysylltiadau e-bost (math gohebol), negeseuon gwib a fideo-gynadledda gydag ysgolion eraill (Ipgrave 2009).
- Gall creu a rhannu recordiadau sain a blogiau fideo am arferion, gweithgareddau a gwerthoedd crefyddol fod yn ddull difyr o feithrin ymdeimlad o gysylltiad rhwng gwahanol grwpiau.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: ysgogi derbyn drwy gysylltiadau digidol

Er mwyn hybu dealltwriaeth o fyd-olygon eraill, sefydlodd un ysgol gynradd yn Nwyrain Sussex fenter cyfnewid negeseuon e-bost gydag ysgol fwy amrywiol yn grefyddol ac yn ddiwylliannol yng Nghaerlŷr. Darganfu Ipgrave (2009) y gallai'r rhaglen helpu i annog goddefgarwch tuag at safbwyntiau eraill. Nododd yr ymchwil fod angen i athrawon fonitro'r ohebiaeth yn briodol.

3.3 Addysg Grefyddol o Ansawdd Da

Ystyrir yn helaeth fod potensial gan Addysg Grefyddol (AG) i ddatblygu dealltwriaeth rhyng-ffydd, hybu gwerthoedd cyffredin, mynd i'r afael â gwahaniaethu ar sail crefydd a meithrin y gallu i wrthsefyll eithafiaeth (Baumann 1996, Faas *et al.* 2016, Madge *et al.* 2014, Marshall 2016). Mae ymchwil presennol a wnaed yn Ewrop yn dangos bod disgyblion sydd wedi derbyn AG yn ddiweddar yn dangos agweddau llai rhagfarnllyd na disgyblion sydd heb dderbyn AG yn ddiweddar (Schihalejev 2013). Serch hynny, mae nifer o adroddiadau wedi mynegi pryderon am safonau AG gwael ar draws ysgolion yn Lloegr (Berkley & Vij 2008, Ofsted 2013). Disgwylir i ysgolion anenwadol yng Nghymru a Lloegr ddilyn y maes llafur cytunedig eu hawdurdod lleol ar gyfer AG,

ond nid yw athrawon bob amser yn cydnabod y gofyniad hwn ac, yn aml, rhoddir llai o flaenoriaeth i AG yn wyneb pwysau eraill y cwricwlwm (Wilson 2015).

Ofsted (2013): Nid yw chwech o bob deg ysgol gynradd yn Lloegr yn cyrraedd safonau 'da' ar gyfer AG

Dywed yr adroddiad fod AG ar draws ysgolion yn Lloegr yn ddiffygiol i raddau helaeth, gan arwain at ddealltwriaeth annigonol gan lawer o ddisgyblion. Mae'r feirniadaeth yn cynnwys:

- ❖ Diffyg hyfforddiant o ansawdd uchel mewn AG ar gyfer athrawon.
- ❖ Diffyg dealltwriaeth o'r pwnc ymhlith athrawon.
- ❖ Diffyg pwyslais ar wybodaeth am y pwnc.
- ❖ Cynllunio'r cwricwlwm yn wael.
- ❖ Asesu gwan a monitro aneffeithiol.
- ❖ Methu cysylltu AG â gweddill y cwricwlwm.

Yn ogystal, honnir bod athrawon wedi dweud eu bod yn cael llai o gymorth gan eu Hawdurdod Lleol a'u CYSAG, o bosibl oherwydd diffyg adnoddau.

Mae gofynion gwahanol ar gyfer darparu AG, yn dibynnu ar y math o ysgol dan sylw. Disgwylir i ysgolion anenwadol addysgu cwricwlwm AG sy'n adlewyrchu natur bennaf Gristnogol llawer o'r traddodiadau crefyddol ym Mhrydain, gan addysgu hefyd am gredoau ac arferion y prif gyfreithiau eraill a gynrychiolir ym Mhrydain (Deddf Addysg 1996, a.375:3). Cadarnhaodd dyfarniad diweddar gan yr Uchel Lys y dylai'r ddarpariaeth hon hefyd gynnwys addysgu am fyd-olygon anghrefyddol er mwyn cydymffurfio â chyfraith bresennol (R (Fox) v. Secretary of State for Education [2015]). Gall ysgolion sydd â chymeriad crefyddol addysgu AG yn unol â'r credoau a amlinellir yng ngweithred ymddiriedolaeth yr ysgol neu eu traddodiad crefyddol cyffredinol. Yn ymarferol, mae llawer o ysgolion ffydd gwirfoddol a gynorthwyir yn dilyn maes llafur a ddarperir gan eu hesgobaeth neu eu corff crefyddol, tra bydd ysgolion ffydd gwirfoddol a reolir ac ysgolion sefydledig â chymeriad crefyddol fel

arfer yn dilyn y maes llafur cytunedig lleol. Mae trefniadau ar gyfer academiâu ac ysgolion rhydd yn debyg yn fras i'r trefniadau ar gyfer ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr. Fodd bynnag, bydd gofynion penodol yn cael eu hamlinellu yn y cytundeb rhwng ymddiriedolaeth yr academi a'r Ysgrifennydd Gwladol dros Addysg (National Association of Teachers of Religious Education 2017).

Mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol, rhoddir mwy o bwyslais yn gyffredinol ar draddodiad crefyddol penodol yr ysgol mewn gwersi AG. Fodd bynnag, mae llawer o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol wedi symud rhag dull efengylaidd yn unig o addysgu AG, gan addysgu deunydd gyda gogwydd mwy addysgol, llai gorfodol, yn hytrach (Nesbitt 2004). Er bod AG yn fwy amlwg mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol, mae ychydig ymchwil yn awgrymu y gellid gwneud mwy i annog dealltwriaeth o safbwyntiau amrywiol ac archwilio crefyddau a byd-olygon gwahanol yn ddyfnach (Berkley & Vij 2008). O ystyried sut mae ymchwil presennol yn amlygu y gall dysgu am safbwyntiau crefyddol ac anghrefyddol eraill gryfhau cysylltiad disgyblion â'u ffydd eu hunain (e.e. 2016 McCowan, McKenna *et al.* 2009), mae'n bosibl y caiff hyn ei groesawu gan ddisgyblion ac athrawon mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: Ysgolion sydd â chymeriad crefyddol mewn cyd-destunau amrywiol

Gall addysgu AG mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol mewn cyd-destunau amrywiol gyflwyno heriau penodol, fel yr amlygwyd yn ymchwil Wilson (2015) mewn ysgol gynradd Anglicanaidd yn Lerpwl, y mae mwyafrif ei disgyblion yn ddisgyblion Mwslimaidd. Darganfu fod llawer o athrawon yn hepgor agweddau ar y cwricwlwm lle'r oeddent yn pryderu y gellid ystyried eu bod yn cenhadu. Yn gyffredinol, roedd athrawon yn ceisio cydbwysu gofynion y cwricwlwm â pharchu ffydd y disgyblion. Serch hynny, darganfu fod disgyblion yn croesawu dysgu am Gristnogaeth ar y cyfan, ar yr amod bod hynny'n cael ei ystyried yn addysgiadol yn unig ac nid yn efengylaidd. Yn ogystal, roedd rhieni disgyblion Mwslimaidd yn gwerthfawrogi bod crefydd o bwys mawr yn yr ysgol.

O dan rai amgylchiadau, roedd disgyblion yn ymddwyn mewn rhai ffyrdd gwrthwynebol. Roedd hyn yn gallu cynnwys aflonyddu, peidio â gwrando neu, ar rai adegau, gwrthod ymweld ag eglwysi. Fodd bynnag, daw Wilson (2015) i'r casgliad mai ofn mynd yn groes i'w ffydd eu hunain oedd cymhelliad cyffredinol yr ymwrthedd ymhlith disgyblion. Er enghraifft, roedd llawer o ddisgyblion yn dweud '*stafallah*' (sef 'Allah maddeuwch imi') yn reddfol ar ôl clywed pethau a oedd yn gwrthdaro â'u credoau. Mae'n dadlau y dylai athrawon sicrhau disgyblion nad ydynt yn cyflawni camwedd trwy ddysgu am grefyddau eraill. Ymhellach, roedd dysgu am y Beibl ac ymweliadau ag eglwysi yn dderbyniol yn gyffredinol i ddisgyblion Mwslimaidd, ar yr amod nad oedd gweddio yn cael ei gyfuno â nhw.

3.3.1 Addysg Grefyddol Aml-ffydd

Mae canfyddiadau o'r llenyddiaeth ymchwil, yn ogystal ag o'n hymgyngoriadau ni, yn dangos awydd am fwy o amrywiaeth mewn AG, mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol ac ysgolion heb gymeriad crefyddol, yn enwedig o ran ehangder y traddodiadau a addysgir (Jackson 2004, Moulin 2016b, Nesbitt 2004, Revell 2007). Dengys ymchwil presennol ar safbwyntiau disgyblion fod disgyblion yn gwerthfawrogi AG fel cyfle i glywed am wahanol grefyddau a byd-olygon o safbwynt gwrthrychol (Kuusisto & Kallioniemi 2014, Francis & Robbins 2011). Mae rhai astudiaethau yn awgrymu bod gan ddisgyblion ddiddordeb arbennig mewn dysgu am gredoau pobl eraill ond eu bod, weithiau, yn troi at AG am arweiniad ar eu credoau eu hunain hefyd (Kuusisto & Kallioniemi 2014, Engebretson 2004, Madge *et al.* 2014).

Fel arfer, mae'r cyfle i astudio amrywiaeth eang o draddodiadau crefyddol yn cael ei adlewyrchu mewn meysydd llafur y cytunwyd arnynt yn lleol (e.e. gweler Adran 5.5), ond mae rhai ymchwilwyr wedi mynegi pryder am y sylw arwynebol gaiff credoau heblaw Cristnogaeth mewn AG (Nesbitt 2004). Mae cynnwys byd-olygon anghrefyddol mewn meysydd llafur y cytunwyd arnynt yn lleol wedi dod yn fwyfwy cyffredin hefyd (Watson 2010), gan gysoni ysgolion â dyfarniad diweddar yr Uchel Lys ar y mater hwn (gweler Adran 3.3). Mae trafodaethau'n parhau am y graddau y gall athrawon fod yn niwtral yn eu hesboniad o wahanol fyd-olygon crefyddol/anghrefyddol (e.e. Jackson & Everington 2017). Serch hynny, teimlir yn

helaeth fod athrawon yn gallu darparu AG o ansawdd da, sy'n ymdrin ag amrywiaeth eang o grefyddau a thraddodiadau, gyda hyfforddiant a gwybodaeth ddigonol am y pwnc (Jackson & Everington 2017).

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: mae disgyblion yn gwerthfawrogi safbwyntiau amrywiol

Mae llawer o'r ymchwil presennol yn dangos bod disgyblion yn gwerthfawrogi dysgu am safbwynt crefyddol eraill ac yn rhoi pwys ar hynny (Arweck & Nesbitt 2011, McCown 2016, McKenna *et al.* 2009, Pyke 2013). Mewn arolwg ansoddol a gynhaliwyd gyda thros 1000 o ddisgyblion ar draws Ewrop, canfu Knauth & Körs (2011) fod disgyblion yn ffafrio ymagwedd luosog tuag at AG ar y cyfan. Roedd llawer o ddisgyblion o'r farn bod dysgu am fyd-olygon eraill yn bwysig i atal gwrthdaro cymdeithasol yn y dyfodol.

Y tu hwnt i'r angen am fwy o ehangder, mae amrywiaeth cynyddol disgyblion yn yr ystafell ddosbarth yn cyflwyno heriau ychwanegol ar gyfer darparu AG. Mae ymchwil presennol yn dangos bod llawer o ddisgyblion o grefyddau lleiafrifol yn teimlo nad yw athrawon yn cynrychioli eu crefydd yn gywir yn yr ystafell ddosbarth (Ipgrave 1999, Moulin 2011, 2016a, 2016b). O ystyried yr amrywiaeth o fewn crefyddau, gall hyd yn oed ddisgyblion sy'n rhannu ffydd yr athro ei chael hi'n anodd uniaethu â chynrychiolaeth benodol. O ganlyniad, gall materion dadleuol godi, hyd yn oed mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol, ymhlith disgyblion o ffydd y mwyafrif. I ryw raddau, ni ellir osgoi sefydliadau o'r fath, ond gallant serch hynny achosi anghysur ymhlith disgyblion sy'n teimlo bod gwrthdaro rhwng safbwyntiau'r cartref a'r safbwyntiau a addysgir yn yr ysgol (Nesbitt 2004).

3.3.2. Cyffredinedd, Amrywiaeth a Newid

Yn y llenyddiaeth ymchwil ehangach ac ymhlith yr ymatebion i'n hymgyngoriad, daw dwy thema graidd i'r amlwg ynghylch sut gellir gwella addysgu AG er mwyn cydnabod amrywiaeth crefydd a chred (Cush & Francis 2001, Jackson & O'Grady

2007, Nesbitt 2004, Panjwani 2005, 2014, Zillacus & Kallioniemi 2016). Mae'r rhain yn cynnwys:

- Pwysigrwydd cydnabod themâu cyffredin ar draws crefyddau a thraddodiadau dyneiddiol ac anghrefyddol.
- Dathlu amrywiaeth o fewn a rhwng byd-olygon crefyddol/anghrefyddol.

Teimlai llawer o ymatebwyr i'n hymgyngoriad fod archwilio thema benodol ar draws byd-olygon crefyddol/anghrefyddol gwahanol (e.e. ymprydio, gweddio neu werthoedd megis gonestrwydd a pharch) yn ddefnyddiol ar gyfer annog disgyblion i adnabod yr hyn sy'n gyffredin ymhlith traddodiadau. Gall dull o'r fath annog mwy o barch rhwng disgyblion o gefndiroedd gwahanol (Whittaker *et al.* 2009). Mae Wilson (2015) yn cofnodi gwers mewn ysgol gynradd Anglicanaidd, pan gafodd darllen safbwynt y Qur'an ynghylch genedigaeth wyrthiol yr Iesu ei groesawu gan ddisgyblion, gan helpu amlygu cytgorod rhwng Islam a Christnogaeth. Gall archwilio'r croestoriadau hanesyddol rhwng crefyddau fod yn ddiddorol i ddisgyblion a chysylltu â meysydd eraill y cwricwlwm.

O ystyried y lluosogrwydd o fewn traddodiadau crefyddol, mae'n bwysig hefyd amlygu sut mae crefydd yn cydblethu â diwylliant. Mae cydnabod bod gan bob crefydd a byd-olwg ffurfiau niferus a'u bod yn newid drwy gydol hanes, yn gallu helpu i osgoi symleiddiadau a stereoteipiau (Madge *et al.* 2014, Moulin 2011, 2015). Gall yr ymagwedd hon hefyd leihau'r tebygolrwydd y bydd disgyblion yn teimlo bod eu crefydd eu hunain wedi'i gamliwio. Mae rhoi cyfleoedd i archwilio profiadau disgyblion eu hunain yn greadigol, neu roi enghreifftiau o grefydd 'bob dydd' a chrefydd mewn 'bywyd go iawn' yn gallu hoelio sylw a hyrwyddo parch a dealltwriaeth yn effeithiol (Cush & Francis 2001, Jackson 2004, Jackson & O'Grady 2007, O'Grady 2003). Hefyd, gall yr ymagweddau hyn helpu disgyblion i ddeall y gwahaniaethau rhwng crefydd athrawiaethol a chrefydd ymarferol.

Mae enghreifftiau o'r modd y gellir addasu AG i gydnabod amrywiaeth, cyffredinedd a newid yn cynnwys y canlynol:

- Dewis thema (megis duwioldeb, llawenydd neu ddathlu) ac archwilio sut y caiff ei hadlewyrchu yn straeon ac arferion grwpiau a thraddodiadau crefyddol ac anghrefyddol gwahanol.
- Bwrw golwg ar y gwahanol ffyrdd y mae arferion crefydd penodol yn cael eu cyflawni ar draws diwylliannau gwahanol (megis gwisgoedd crefyddol cyferbyniol neu fwydydd a fwyteir mewn gwyliau a dathliadau).
- Galluogi plant i fyfyrio ar brofiadau crefydd mewn 'bywyd go iawn' (megis archwilio'u profiadau o weddi, cynhemlu neu feddwl dwfn, neu brofiadau o addoli neu barchedig ofn a rhyfeddu).
- Galluogi disgyblion i fynegi eu gwerthoedd a'u hymdeimlad o ysbrydolrwydd drwy gelf, drama a dawns.

Gall dulliau o'r fath fod o gymorth ar gyfer meithrin ymdeimlad o undod rhwng disgyblion o wahanol gefndiroedd, a dathlu safbwyntiau amrywiol hefyd. Hefyd, gall y dulliau hyn ddilysu profiadau ysbrydol disgyblion nad ydynt yn grefyddol.

Yr hawl i dynnu disgyblion o wersi AG

Mae Richardson *et al.* (2013) yn dadlau nad yw'r hawl i dynnu plant o wersi AG yn cael ei gyfleu'n effeithiol iawn yn aml, gan nad yw llawer o rieni'n ymwybodol o'r opsiwn neu maent yn ofni y bydd eu plant yn destun sylw o ganlyniad. Roedd yr ymatebwyr i'n hymgyngoriad o'r farn bod AG yn bwysig iawn ar gyfer meithrin dealltwriaeth ac ymdeimlad o gysylltiad rhwng disgyblion ac, felly, y dylid osgoi tynnu disgyblion o wersi AG lle bynnag y bo'n bosibl. Fodd bynnag, dylid parhau i barchu dymuniadau rhieni pe byddent yn penderfynu gweithredu'r hawl i dynnu'u plant o wersi AG. Teimlai ymatebwyr ei bod yn bwysig i ysgolion ddatblygu perthnasoedd ymddiriedus, yn arbennig gyda rhieni o gefndiroedd crefyddol lleiafrifol. Pan fydd rhieni yn mynegi pryderon, dylid tawelu eu meddwl yn llwyr ac, o bosibl, rhoi manylion iddynt am gynnwys a dulliau gwersi AG er mwyn gwneud penderfyniad cwbl wybodus.

Yn ymarferol:

Pan fynegodd rhieni yn un o'r ysgolion cynradd a gymerodd ran yn ein hymgyngoriad bryder bod eu plentyn yn cymryd rhan mewn AG, gwahoddwyd y rhieni i gwrdd â'r Pennaeth. Roedd y pennaeth yn ofalus i sicrhau'r rhieni bod ganddynt yr hawl i dynnu'u plentyn o wersi AG ac na châi'r plentyn ei drin yn wahanol pe byddent yn gwneud hynny. Rhannodd y pennaeth drosolwg o'r maes llafur AG gyda'r rhieni a rhoi amser iddynt ystyried y mater. Ar ôl siarad gyda'r pennaeth, roedd y rhieni'n dawel eu meddwl a pharhaodd y plentyn i fynychu gwersi AG.

3.4 Gwasanaethau ac Addoli ar y Cyd Cynhwysol

Ymhlith yr ymatebwyr i'n hymgyngoriad, ystyriwyd yn helaeth fod gwasanaethau yn weithgareddau pwysig ar gyfer meithrin ymdeimlad o undod mewn ysgolion. Mae ymchwil yn dangos bod disgyblion ac athrawon, i raddau helaeth, yn cefnogi ac yn mwynhau'r agweddau dathliadol a moesol ar wasanaethau (Gill 2000a, 2000b). Fodd bynnag, gall fod yn anodd i rai disgyblion sy'n dilyn crefyddau lleiafrifol a disgyblion anghrefyddol ymhél ag elfennau ffydd neu, weithiau, maent hyd yn oed yn teimlo'n anghyfforddus amdanynt (Head 2009, Hemming 2018, Kay & 2001 Francis, Scourfield *et al.* 2013). At hynny, mae ymchwil ymhlith athrawon mewn ysgolion sy'n derbyn disgyblion o sawl ffydd yn dangos eu bod yn aml o'r farn bod elfennau ffydd gwasanaethau yn fwy dadleuol na'r dimensiynau cyffredinol (Gill 2000a, 2000b). Er bod ysgolion ar y cyfan yn addasu gwasanaethau yn unol â'r disgyblion a dderbyniant (Smith & Smith 2013), gall datblygu gwasanaethau sy'n briodol ac o ddiddordeb i bob disgybl fod yn heriol, serch hynny.

3.4.1 Cynnwys neu Eithrio?

Er y gall gwasanaethau gynnig cyfle i feithrin ymdeimlad o gyswllt ymhlith cymuned yr ysgol, gallant hefyd ddieithrio disgyblion o gefndiroedd lleiafrifol neu anghrefyddol os na allant gymryd rhan mewn gweithgareddau (Hemming 2018). Mae'n ofynnol yn

swyddogol i bob ysgol yng Nghymru a Lloegr ddarparu rhyw fath o addoli ar y cyd, dyddiol, 'o gymeriad Cristnogol yn gyfan gwbl neu'n bennaf' (Deddf Diwygio Addysg 1988, a.6-7), oni bai eu bod wedi gwneud cais am esemptiad drwy eu CYSAG lleol ar sail y disgyblion a dderbyniant i'r ysgol. Yn hynny o beth, bydd gwasanaethau mewn ysgolion Cristnogol sydd â chymeriad crefyddol a, hefyd, mewn llawer o ysgolion anenwadol, o natur Gristnogol yn gyffredinol. Felly, o dan rai amgylchiadau, mae potensial gan wasanaethau i atgyfnerthu profiadau o wahaniaeth a gwahanu crefyddol, gan ddibynnu ar sut y cânt eu rheoli (Smith 2005).

Mae rhieni a disgyblion o grefyddau lleiafrifol a chefnidiroedd heb ffydd weithiau'n mynegi pryderon am 'Drwytho Cristnogol' mewn gwasanaethau (Weller *et al.* 2015). Er bod ysgolion weithiau'n gwneud trefniadau ar gyfer disgyblion o leiafrifoedd crefyddol, megis caniatáu iddynt eistedd yn dawel yn ystod gweddïau Cristnogol, weithiau nid yw disgyblion anghrefyddol yn cael yr un gydnabyddiaeth (Fancourt 2017). Mae ysgolion yn aml yn amharod i ddweud nad yw gweddïo yn orfodol ac, o ganlyniad, ni fydd llawer o ddisgyblion anghrefyddol yn gwybod nad oes rhaid iddynt gymryd rhan. Gall hyn fod yn anghysurus i ddisgyblion anghrefyddol, y mae gweddï yn ddiystyr neu'n annidwyll iddynt (Hemming 2018).

3.4.2 Creu Awrygylch o Gynwysoldeb

Mae ymchwil presennol ac ymatebion i'r ymgynghoriad yn cyfeirio at nifer o ddulliau ar gyfer hwyluso cynwysoldeb mewn gwasanaethau. Mae'r rhain yn cynnwys:

- *Gwasanaethau aml-ffydd*: Mae gwasanaethau sy'n cynnwys straeon a gwyliau o draddodiadau crefyddol ac anghrefyddol gwahanol, sy'n aml yn amlygu gwerthoedd neu negeseuon moesol penodol, yn ffyrdd poblogaidd o gyflwyno gwasanaethau mewn cyd-destunau amrywiol (Baumann 1996, Erricker & Erricker 1997, Gill 2000b).
- *Dinasyddiaeth, undod a gwerthoedd a rennir*: Gallai canolbwyntio ar y meysydd cyffredin hyn helpu pob disgybl i deimlo'u bod yn cael eu cynnwys a'u bod yn gallu cymryd rhan (Cheetham 2000, Davies 2000, Mogra 2017, Smith & Smith 2013).

- *Geirio gweddïau yn benagored:* Mae ymchwil yn dangos bod gallu grwpiau lleiafrifol i gymryd rhan mewn addoli ar y cyd yn aml yn fater o 'fwriad penodol' (Juchtmans *et al.* 2013). Mae gweddïau sy'n mynegi gwerthoedd cyffredin ac nad ydynt yn cyfeirio at Dduw penodol felly'n fwy cynhwysol a hygyrch i ddisgyblion o gefndiroedd gwahanol.
- *Gwahodd plant i ddweud 'Amen' os yw'n adlewyrchu eu ffydd:* Mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol, lle ceir mwy o bwyslais ar draddodiad crefyddol yr ysgol, mae hyn yn rhoi cyfle i ddisgyblion o grefyddau lleiafrifol neu ddim ffydd ymatal yn dawel.
- *Gweddi/cynhemlad personol:* Gallai hyn gynnwys caniatáu i ddisgyblion ysgrifennu eu gweddïau, eu cerddi neu eu cynhemlad eu hunain o dan arweiniad athro mewn AG neu ABCh/PSHE. Yna, gellir rhoi'r dewis i ddisgyblion adrodd eu gweddi/cynhemlad personol yn dawel yn ystod y gwasanaeth.
- *Amser ar gyfer myfyrio:* Gellir esbonio, os nad yw'r disgyblion yn dymuno gweddïo, gallant eistedd yn dawel a myfyrio ar rywbeth sy'n bwysig iddynt.
- *Mentrau llais y disgybl:* Bydd sicrhau bod gan yr ysgol amryw fentrau effeithiol yn ymwneud â llais y disgybl yn helpu i gael gwybod am anghenion amrywiol disgyblion a nodi mesurau priodol er mwyn helpu pob plentyn i deimlo'i fod yn cael ei gynnwys mewn gweithgareddau ar y cyd.

3.5 Darparu ar gyfer Anghenion Crefyddol

Bydd nifer o agweddau ar fywyd yr ysgol pan fydd gan ddisgyblion o gefndiroedd ffydd lleiafrifol anghenion penodol. Mae'r rhain yn cynnwys: lleoedd i weddïo, gofynion dietegol, anghenion dillad crefyddol, trefniadau ar gyfer mynychu gwyliau crefyddol a thynnu'n ôl o rai gweithgareddau (Keddie 2014, Moulin 2016). Fodd bynnag, mae'r graddau y mae ysgolion yn darparu ar gyfer anghenion crefyddol amrywiol disgyblion yn amrywio'n fawr. Ym mhob achos, mae'n bwysig bod yn sensitif, osgoi rhagdybio a chyfleu trefniadau'n glir i rieni a disgyblion. Angen allweddol pob disgybl yw gwneud ffrindiau a datblygu ymdeimlad o berthyn i eraill. Felly, mae'n hynod bwysig bod athrawon yn sensitif i eithrio oherwydd gwahaniaethau mewn gwisg, diet ac arferion. Unwaith eto, gall archwilio a dathlu

gwahaniaethau o'r fath trwy AG, ABCh/PSHE, gwasanaethau a digwyddiadau helpu i feithrin ymdeimlad o gynnwys.

3.5.1 Anghenion Gweddïo ac Ysbrydol

Mae'n ymddangos bod llawer o ysgolion yn weddol barod i ddarparu manau gweddïo, lle bo hynny'n bosibl. Fodd bynnag, mae ymchwil presennol yn awgrymu y gallai rhai ysgolion fod yn fwy rhagweithiol wrth gynnig gofod i weddïo a/neu ofalu am gyfleusterau gweddïo, er enghraifft trwy ddarparu matiau gweddïo a chyfleusterau ymolchi (Conroy *et al.* 2013, Guo 2015, Hemming 2015). Oherwydd diffyg manau gweddïo mewn rhai ysgolion, gall disgyblion ddefnyddio manau amhriodol, fel ciwbiclau toiled, o ganlyniad (Hemming 2015). Yn ogystal, mae Berkley & Vij (2008) yn nodi pwysigrwydd cydnabod nad yw anghenion ysbrydol yn unigryw i grefydd ac y gallai disgyblion anghrefyddol elwa hefyd o fannau sydd wedi'u neilltuo ar gyfer meddwl neu fyfyrrio.

Er ei bwysigrwydd, nid yw darparu ar gyfer anghenion gweddïo crefyddau lleiafrifol bob amser yn syml. Mewn rhai amgylchiadau, mae'n bosibl na fydd digon o le gan ysgolion sydd â chyfran fawr o ddisgyblion o ffydd leiafrifol i ddarparu cyfleusterau er mwyn i'r holl ddisgyblion weddïo. At hynny, nid yw rhai ysgolion sydd â chymeriad crefyddol yn teimlo bod neilltuo cyfleusterau gweddïo ar gyfer crefyddau eraill yn cyd-fynd â'u hethos (Wilson 2015). Mewn amgylchiadau o'r fath, gallai disgyblion addasu eu harferion addoli dyddiol o gwmpas oriau'r ysgol. Er enghraifft, disgwylir yn gyffredinol i Fwslimiaid weddïo 5 gwaith y dydd a gallai hyd at ddwy o'r gweddïau dyddiol hyn ddigwydd yn ystod y diwrnod ysgol². Fodd bynnag, mae ymchwil yn dangos bod rhai disgyblion yn 'dal i fyny' â'u gweddïau ar ôl cyrraedd adref o'r ysgol neu'n nid ydynt yn cadw'n gaeth at bob un o'r 5 gweddi (Wilson 2015). Dylid nodi bod y Muslim Council of Britain yn argymhell bod pob ysgol yn paratoi darpariaeth i ddisgyblion weddïo (Muslim Council of Britain 2007). Serch hynny, mae ymchwil ymhlith rhieni Mwslimaidd yn dangos bod gan rai rhieni ymagwedd fwy pragmatig tuag at weddïo dyddiol (Wilson 2015).

² Sef, *Zuhr* (rhwyng canol dydd a'r prynhawn), sydd bob amser yn digwydd yn ystod y diwrnod ysgol, ac *Asr*, rhwyng canol y prynhawn a'r machlud, sydd weithiau'n digwydd yn ystod y diwrnod ysgol.

Cynigiodd ymatebwyr i'r ymgynghoriad amrywiaeth o fesurau sydd â'r nod o ddarparu ar gyfer anghenion gweddïo ac ysbrydol disgyblion, gan gynnwys:

- Darparu 'ystafell dawel' neu 'barth tawel' y gellir eu defnyddio ar gyfer gweddïo, meddwl neu fyfyrïo. Mae rhai ysgolion yn cynnwys dodrefn meddal a goleuadau addas i annog awyrgylch myfyriol. Hefyd, gellir defnyddio'r manau hyn ar gyfer disgyblion tra byddant yn ymprydio. Bydd osgoi symbolau crefyddol amlwg yn sicrhau bod pob disgybl yn gallu defnyddio'r manau hyn.
- Creu 'gerddi ffydd' - manau awyr agored pwrpasol lle y gall disgyblion feddwl am eu hysbrydolrwydd eu hunain.
- Darparu myfyrdodau secwlar dan arweiniad. Adroddwyd bod y rhain yn boblogaidd iawn ymysg disgyblion o bob cefndir ffydd.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: gweddi a gofod cysegredig

Mewn astudiaeth ymchwil yn ymwneud ag un ysgol gynradd yng ngogledd Lloegr, nid oedd disgyblion Mwslimaidd bob amser yn teimlo'n gyfforddus yn defnyddio'r man a neilltuwyd ar gyfer gweddïo, yn llyfrgell yr ysgol. Wrth siarad â disgyblion, darganfu Hemming (2015) fod y man gweddïo yn ddigonol, ond nad oedd gan ddisgyblion ffyrdd priodol o storio eu matiau gweddïo. O ganlyniad, roedd rhai disgyblion Mwslimaidd yn pryderu y byddai eu matiau yn fudr pan fyddai angen iddynt eu defnyddio.

3.5.2 Bwyd ac Ymprydio

Ar hyn o bryd, mae llawer o ysgolion yn darparu ar gyfer anghenion bwyd grwpiau crefyddol gwahanol drwy'r gwasanaeth cinio ysgol (Hemming 2015) ond mae ymchwil presennol yn awgrymu bod potensial gan amseroedd cinio i atgyfnerthu gwahanu crefyddol oherwydd gofynion dietegol gwahanol (Smith 2005). Teimlai llawer o'r ymatebwyr i'n hymgynghoriad y gallai archwilio credoau ynghylch bwyd a diet drwy'r cwricwlwm a digwyddiadau eraill yn yr ysgol fod yn ddefnyddiol er mwyn ennyn chwilfrydedd am arferion a diwylliannau grwpiau crefyddol eraill. Gall ysgolion:

- Ddarparu cyfleoedd i archwilio anghenion dietegol amrywiol grwpiau crefyddol eraill mewn AG, ABCh/PSHE, gwasanaethau a meysydd eraill y cwricwlwm er mwyn helpu i egluro a chwalu camsyniadau am arferion bwyd gwahanol.
- Cynnal gweithgareddau sy'n canolbwyntio ar thema bwyd, megis rhannu prydau o draddodiadau diwylliannol a chrefyddol gwahanol mewn gwyliau a digwyddiadau.

Gall dulliau o'r fath gynnig cyfleoedd dysgu gwerthfawr i blant a gallant helpu i feithrin cysylltiadau rhwng yr ysgol a'r gymuned ehangach.

Efallai y bydd rhai ysgolion eisiau darparu dewisiadau llysieuol, halal a kosher trwy'r gwasanaeth cinio ysgol er mwyn darparu ar gyfer anghenion rhai disgyblion Hindŵaidd, Sikh, Mwslimaidd ac Iddewig. Efallai y bydd ysgolion sydd â chyfran uchel oddisgyblion Mwslimaidd yn penderfynu bod pob cig a weinir yn gig halal. Fodd bynnag, bydd ysgolion eisiau cydbwysio dull o'r fath ag anghenion y gymuned ehangach a gallent ofni gwrthwynebiad ymhlith rhieni nad ydynt yn Fwslimaidd (Wilson 2015). Lle y darperir gwahanol opsiynau, mae'n bwysig marcio bwyd yn ddigonol fel bod disgyblion yn gwybod pa brydau y gallant eu bwyta. Un ffordd yw defnyddio hambyrddau lliw gwahanol y gall disgyblion eu dewis er mwyn dangos i'r arlwywyr pa fwyd yr hoffent ei gael. Dylai ysgolion sydd â disgyblion Mwslimaidd geisio sicrhau bod losin a roddir i grwpiau dosbarth yn rhai halal hefyd. Yn ogystal, dylid cydnabod bod rhai aelodau o grefyddau penodol (gan gynnwys rhai Hindŵiaid a Sikhiaid) yn dilyn diet llysieuol ac na allant fwyta losin sy'n cynnwys gelatin (Nesbitt 2004).

Er nad yw'n orfodol i Fwslimiaid ymptydio hyd nes y glasoed, mae llawer yn dechrau ymptydio yn 10 neu'n 11 oed. Mae'r Muslim Council of Britain (2007) yn cynghori na ddylai plant o dan 10 oed gael eu hannog i ymptydio tra byddant yn yr ysgol, oherwydd gallai hynny amharu ar eu dysgu. Os bydd plant ifanc yn mynegi diddordeb mewn ymptydio, dylai ysgolion gydweithio â'u rhieni i'w hannog i ymptydio'r tu allan i oriau ysgol, neu am hanner diwrnod yn unig. I blant dros 10 oed, gallai ysgolion ddewis cefnogi eu dewis, ond ni ddylent blismona hynny. Un dull a fabwysiadwyd gan yr ysgol gynradd yn ymchwil Wilson (2015) oedd gwneud brechdanau y gallai'r plant ofyn amdanynt, pe byddent yn penderfynu eu bod am

dorri eu hympryd. Nodwyd bod plant yn aml yn penderfynu ymprydio ar adegau penodol yn ystod y dydd, neu dorri eu hympryd o bryd i'w gilydd, wrth iddyn nhw arbrofi â'r hyn sy'n gweithio iddyn nhw. Yn ogystal, dylai ysgolion gydnabod bod ymprydio yn gallu bod yn rhan bwysig o ddatblygiad hunaniaeth Mwslim ifanc, a dylent fod yn effro i'r posibilrwydd bod disgyblion Mwslimaidd a disgyblion eraill yn gwawdio'r unigolyn am ei ddewisiadau (Wilson 2015).

3.5.3 Anghenion Dillad a Gwisg

Mae ymchwil presennol yn dangos bod ysgolion yn amrywio o ran darparu ar gyfer gwisg crefyddol. Yn gyffredinol, mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn caniatáu mathau penodol o ddillad crefyddol (megis yr hijab a'r patka). Fodd bynnag, darganfu ymchwil arolygon ar draws Prydain enghreifftiau o ddisgyblion a chynorthwywyr addysgu yn cael eu hatal rhag gwisgo'r hijab mewn ysgol. Mewn ychydig achosion, adroddwyd hefyd fod mamau wedi cael eu hatal rhag mynychu cyfarfodydd ysgol tra'n gwisgo'r Niqab (fêl lawn) (Weller *et al.* 2015). Nododd astudiaeth ymchwil arall nifer o anghydfodau yn ymwneud â gwisgo gwisg a symbolau crefyddol gan ddisgyblion, a gwrthdaro â gwisg ysgol (Jackson & O'Grady 2007). Mae canllawiau'r Llywodraeth ar wisg ysgol braidd yn amwys. Fodd bynnag, awgrymir y dylai'r polisi ar wisg ysgol ddarparu ar gyfer y rhan fwyaf o ofynion crefyddol o ran gwisg. Hefyd, rhaid i ysgolion ddangos nad yw eu polisi ar wisg ysgol yn gwahaniaethu yn erbyn unrhyw grŵp penodol (Department for Education 2013, Llywodraeth Cymru 2011). Pan fydd yn well gan ysgolion sicrhau unffurfiaeth ymhlith disgyblion, gallant ddewis darparu sgarffiau pen sy'n cyd-fynd â rheoliadau neu ganiatáu un lliw yn unig, a gofyn bod symbolau crefyddol yn cael eu gwisgo o dan ddillad.

Hyd yn oed pan ganiateir dillad crefyddol, gall safbwyntiau rhai unigolion yn yr ysgol fod yn llai na goddefgar. Mae ymchwil presennol yn awgrymu bod amgyffredion a stereoteipiau rhai disgyblion ac athrawon am ferched Mwslimaidd sy'n gwisgo'r hijab yn negyddol (Taylor 2014). I ferched ifanc Mwslimaidd, gall gwisgo sgarffiau pen fod yn agwedd bwysig ar ddatblygiad eu hunaniaeth (Wilson 2015). Yn hynny o beth, mae'n bwysig bod ysgolion yn mynd ati i ddatblygu amgylchedd anogol, sy'n amddiffyn disgyblion rhag gwahaniaethu. Gallai tynnu sylw at wisgoedd tebyg sy'n

cael eu gwisgo gan grefyddau gwahanol (megis penwisgoedd lleianod Cristnogol) helpu i leihau rhagfarn.

3.6 Gwyliau a Dathliadau Crefyddol

Mewn ysgolion cynradd, gall gwyliau a dathliadau fod yn ddigwyddiadau pwysig ar gyfer datblygu ymdeimlad o gymuned a chynnwys rhieni ym mywyd yr ysgol. Mewn cyd-destunau amrywiol, mae digwyddiadau o'r fath yn cynnig cyfleoedd cyffrous ar gyfer dysgu am draddodiadau crefyddol eraill. Fodd bynnag, gallant hefyd beri her i ysgolion, er enghraifft os bydd niferoedd mawr o ddisgyblion o rai grwpiau crefyddol yn absennol o'r ysgol er mwyn mynychu gwyliau ar adegau amrywiol yn ystod y flwyddyn ysgol.

3.6.1 Y Nadolig, Y Pasg a'r Cynhaeaf

Yn gyffredinol, fel y prif wyliau yn y calendr Cristnogol, nodir y Nadolig a'r Pasg gyda gweithgareddau a dathliadau mewn ysgolion yn ystod y tymhorau blaenorol. Yn ogystal, mae llawer o ysgolion yng Nghymru a Lloegr yn cynnal gweithgareddau a digwyddiadau i ddathlu'r cynhaeaf yn yr hydref (Nesbitt 2004). Mae'r gwyliau hyn nid yn unig yn grefyddol, ond yn ddiwylliannol hefyd, a gellir eu dathlu mewn ffordd sy'n gynhwysol i bob disgybl. Nodwyd mewn ymchwil presennol fod gallu disgyblion lleiafrifol i gymryd rhan mewn dathliadau Cristnogol yn adlewyrchu i raddau helaeth p'un a yw'r rhain yn cael eu hystyried yn grefyddol neu'n ddiwylliannol. Er enghraifft, gallai disgyblion lleiafrifol fod yn llai tebygol o fynychu dathliad a gynhelir mewn eglwys yn hytrach nag mewn neuadd ysgol, oherwydd gallai teuluoedd o grwpiau ffydd nad ydynt yn Gristnogion amgyffred mai addoli ydyw (Wilson 2015).

Mae ymchwil presennol yn dangos bod llawer o ddisgyblion lleiafrifol yn cymryd rhan yn weithgar yn yr agweddau cyffredin ar ddathliadau crefyddol (Hemming 2015, Wilson 2015). Pan nad yw rhai disgyblion yn gallu cymryd rhan mewn gwyliau neu ddathliadau crefyddol (megis gwasanaethau arbennig neu ymweliadau ag eglwysi), gallai ysgolion ddarparu trefniadau eraill ar gyfer yr unigolion hynny. Gall cynnal trafodaeth am eu cyfranogiad mewn gwyliau a digwyddiadau crefyddol fod yn anodd

i ddisgyblion o gefndiroedd lleiafrifol a gall arwain at ddryswch. Darganfu un astudiaeth ymchwil fod disgyblion Mwslimaidd wedi drysu ynghylch y gwahaniaethau yn y safbwyntiau Cristnogol ac Islamaidd sy'n ymwneud â geni'r Iesu a'i farwolaeth. Roedd dathliadau'r Nadolig yn fwy anodd i ddisgyblion na dathliadau'r Pasg oherwydd bod mwy o bwyslais diwylliannol yn cael ei roi ar y Nadolig, er gwaethaf y gwahaniaethau diwinyddol sylweddol sy'n gysylltiedig â'r Pasg (Wilson 2015).

Mae nifer o gamau y gall ysgolion eu cymryd fel bod digwyddiadau yn teimlo'n fwy cynhwysol i ddisgyblion o gefndiroedd crefyddol lleiafrifol. Mae'r rhain yn cynnwys y canlynol:

- Canolbwyntio'n bennaf ar ganeuon nad ydynt yn grefyddol neu osgoi caneuon crefyddol sy'n efengylaidd iawn.
- Pwysleisio'r agweddau cyffredin a moesol ar ddigwyddiadau, y gellir eu gwneud yn berthnasol i bob disgybl.
- Lle y bo'n briodol, cynnal rhai digwyddiadau yn neuadd yr ysgol yn hytrach nag yn yr Eglwys leol fel bod cymaint â phosibl o ddisgyblion ffydd lleiafrifol yn cymryd rhan. Os oes rhaid cynnal digwyddiadau mewn eglwys, gall pwysleisio nad yw gweddïo yn orfodol i ddisgyblion nad ydynt yn Gristnogol helpu i dawelu pryderon mai gweithred o addoli Cristnogol o reidrwydd yw presenoldeb yn y digwyddiad.

3.6.2 Gwyliau Crefyddol Lleiafrifol

Mae llawer o ysgolion yn dewis cofnodi neu fynd ati i ddathlu rhai gwyliau a digwyddiadau crefyddol lleiafrifol. Mae'r gwyliau hynny sy'n cael eu cydnabod yn fwyaf cyffredin mewn ysgolion yn cynnwys Eid, Diwali, Hanukkah a Vaisakhi (Keddie 2014, Nesbitt 2004). Ystyrir yn helaeth ei bod yn briodol cofnodi gwyliau crefyddol lleiafrifol, naill ai drwy wasanaethau neu drafodaethau yn yr ystafell ddosbarth, mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol ac ysgolion heb gymeriad crefyddol (e.e. Catholic Education Service 2008). Roedd rhai o'r ymatebwyr i'n hymgyngoriad o'r farn y gallai ysgolion fynd ymhellach a chynnal dathliadau ysgol gyfan ar gyfer gwyliau crefyddol lleiafrifol drwy ganolbwyntio ar yr agweddau diwylliannol, megis goleuo canhwyllau, adrodd straeon a rhannu bwyd. Gall digwyddiadau o'r fath hybu

dealltwriaeth o grefyddau eraill ymhlith disgyblion Cristnogol a disgyblion anghrefyddol, a gallant helpu i atal ymdeimlad o ddieithrio ymysg disgyblion a chymunedau o leiafrifoedd crefyddol. Fodd bynnag, mae rhai ysgolion wedi wynebu adwaith gan rieni Cristnogol neu Wyn Prydeinig ynghylch dathliadau gwyliau crefyddol nad ydynt yn rhai Cristnogol (Hemming 2015). Felly, bydd pennu dull yr ysgol yn golygu cydbwysu safbwyntiau gwahanol grwpiau (Wilson 2015).

Mae llawer o rieni o gefndiroedd ffydd lleiafrifol yn dewis cadw eu plant o'r ysgol yn ystod gwyliau crefyddol pwysig (Wilson 2015). Mae ymchwil presennol yn dangos bod ysgolion ar y cyfan yn caniatáu i ddisgyblion gymryd rhywfaint o amser i ffwrdd i gynnal digwyddiadau crefyddol allweddol. Yn ogystal, mae rhai ysgolion yn dewis trefnu hyfforddiant staff a diwrnodau HMS i gyd-fynd â digwyddiadau o'r fath er mwyn lleihau'r tarfu ar ddysgu disgyblion (Weller *et al.* 2015). Fodd bynnag, efallai na fydd rhai ysgolion sydd â chymeriad crefyddol o'r farn bod dathlu gwyliau crefyddau eraill mewn ffordd mor agored yn briodol. Mewn achosion o'r fath, gallai'r ysgol fabwysiadu strategaeth o dderbyn yn oddefol, lle na chaiff disgyblion a rhieni eu cosbi am absenoldebau adeg digwyddiadau crefyddol pwysig (Wilson 2015).

3.6.3 Dathlu Amrywiaeth

Yn ogystal â chydabod gwyliau a dathliadau, roedd ymatebwyr i'r ymgynghoriad o'r farn bod dathlu amrywiaeth crefydd a chred mewn ysgol mewn ffordd fwy cyffredinol, trwy ddigwyddiadau pwrpasol, yn bwysig. Yn aml, mae digwyddiadau o'r fath yn canolbwyntio ar arferion grwpiau crefyddol gwahanol (megis bwyd, dawns a gwisgoedd dathliadol). Mae enghreifftiau'n cynnwys y canlynol:

- *Diwrnod Aml-ffydd* - yn cynnwys gweithdai wedi'u harwain gan gynrychiolwyr crefyddau a chredoau anghrefyddol gwahanol, gyda chyfleoedd i blant gyflwyno gwaith celf, dawns a drama. Hefyd, gellir gwahodd rhieni ac aelodau'r gymuned leol i helpu i feithrin cysylltiadau â rhannau gwahanol o'r gymuned.
- *Diwrnodau Heddwch Mala* (gweler adran 5.6) - dyma gysyniad a ddatblygwyd gan elusen o Gymru, â'r nod o annog dealltwriaeth ymhlith disgyblion o bob cefndir. Roedd rhai o'r ymatebwyr i'n hymgyngoriad wedi cynnal diwrnodau

Heddwch Mala yn eu hysgolion, lle byddai disgyblion yn gwneud breichledau o liwiau'r enfys i gynrychioli cytgorod rhwng grwpiau crefyddol ac ysbrydol. Mae pob lliw yn cynrychioli ffydd neu greddo gwahanol, gan gynnwys glain gwyn ar gyfer ffydd neu greddo'r plentyn. Dywedwyd bod y disgyblion yn yr ysgolion lle cynhaliwyd y digwyddiadau hyn wedi eu croesawu'n frwd.

Yn ymarferol:

Fe wnaeth un ysgol a gymerodd ran yn ein hymgyngoriad gynnal digwyddiad aml-ffydd, gan wahodd siaradwyr o grwpiau crefyddol lleiafrifol gwahanol iddo. Cymerodd disgyblion o bob cefndir ran a bu modd iddynt arddangos gwaith creadigol i rieni a'r gymuned ehangach (gan gynnwys barddoniaeth, dawns a gwaith celf). Hefyd, gwahoddwyd disgyblion a rhieni i ddod â bwyd i'w rannu. Yn ddiweddarach, cafodd yr ysgol rai cwynion gan rieni Gwyn Prydeinig am y ffocws ar grefyddau lleiafrifol. Ymatebodd yr ysgol drwy siarad â rhieni ac esbonio bod digwyddiadau Cristnogol yn cael eu pwysleisio yn yr ysgol a bod y digwyddiad yn rhoi cyfle dysgu i'r plant. Ar y cyfan, roedd rhieni'n fodlon ar yr ymateb hwn a chynhaliwyd y digwyddiad y flwyddyn ganlynol heb gŵyn.

3.7 Rhieni a'r Gymuned Ehangach

Roedd yn amlwg iawn o'n hymgyngoriadau fod llawer o ysgolion yn teimlo bod cyfrifoldeb arnynt i estyn allan i'w cymuned leol. Adlewyrchir yr awydd hwn mewn ymchwil presennol hefyd, gydag astudiaethau'n dangos bod ysgolion yn aml yn amgyffred bod ganddynt rôl bwysig yn gwasanaethu'r gymuned ehangach (Colson 2004). Serch hynny, gall ymgysylltu â rhieni a chymunedau mewn cyd-destunau amrywiol gyflwyno nifer o heriau. Rhaid i ysgolion sicrhau cydbwysedd rhwng anghenion a dymuniadau grwpiau crefyddol a diwylliannol gwahanol a all wrthdaro ar adegau. Yn ogystal, gall fod yn haws i ysgolion sydd â chymeriad crefyddol ymgysylltu â'u cymuned ffydd eu hunain na phobl o grefyddau neu fyd-olygon eraill (Hemming 2015). Felly, gall ysgolion o'r fath deimlo bod angen iddynt ddatblygu strategaethau ychwanegol i estyn allan yn llwyddiannus i rannau eraill o'r gymuned.

Mae ymchwil presennol yn dangos bod rhieni o grwpiau lleiafrifol weithiau'n teimlo nad yw ysgolion yn darparu digon ar gyfer eu ffydd. Er enghraifft, yn astudiaeth Hemming (2015), roedd rhai rhieni o'r farn y dylai ysgolion wneud rhagor i ddathlu gwyliau crefyddol nad ydynt yn Gristnogol neu ddarparu dosbarthiadau ar ieithoedd lleiafrifol. Fodd bynnag, gall rhai rhieni o'r gymuned Gwyn Prydeinig (Cristnogol/anghrefyddol) fynegi pryderon am ysgolion yn 'mynd yn rhy bell', yn eu tyb nhw, wrth ddarparu ar gyfer lleiafrifoedd mewn cyd-destun diwylliannol neu grefyddol Cristnogol. Gall hyn gynnwys trefniadau megis atal rhai llyfrau poblogaidd i blant a allai beri tramgwydd i rai grwpiau, cynnwys gwyliau nad ydynt yn rhai Cristnogol yng nghalendr yr ysgol a'r amgyffrediad o wanhau addoli Cristnogol (Hemming 2015, Nesbitt 2004). Yn aml, mae ysgolion yn ceisio rheoli'r mathau hyn o densiynau drwy ddefnydd priodol o gyfathrebu â rhieni.

3.7.1 Ymgysylltu â Chymunedau Lleiafrifol

Gall gwahaniaethau diwylliannol ac ieithyddol fod yn rhwystr sylweddol rhag ymgysylltu â rhieni a chymunedau crefyddol lleiafrifol. Mewn achosion o'r fath, gall fod angen i ysgolion fod yn arbennig o sensitif i unrhyw wahaniaethau diwylliannol a allai lesteirio cyfathrebu gydag aelodau o gymunedau penodol. Yn gyffredinol, mae athrawon o gefndiroedd crefyddol lleiafrifol wedi'u tangynrychioli, hyd yn oed mewn ysgolion â chyfran uchel o ddisgyblion o grefyddau lleiafrifol (Weller *et al.* 2015). Mewn achosion lle y daw cyfran fawr o boblogaeth y disgyblion o grŵp crefyddol lleiafrifol, efallai y bydd yr ysgol yn dymuno cymryd camau ychwanegol i bontio cyfathrebu, fel y rhai a drafodir isod.

Canfyddiad allweddol yr ymchwil: teimlo allan o le

Yn ei gwaith ymchwil yn canolbwyntio ar gysylltiadau â'r gymuned Fwslimaidd o Dde Asia o gwmpas tair ysgol yn y DU, darganfu Keddie (2011) fod llawer o famau benywaidd yn y gymuned yn ofni'r hyn roeddent yn ei ystyried yn 'amgylchedd Gwyn' ac nid oeddent yn teimlo'n hyderus i siarad ag athrawon yn yr ysgol.

Dylid cofio hefyd fod grwpiau anghrefyddol yn ffurfio cymuned lleiafrifol mewn rhai cyd-destunau, yn enwedig y rhieni hynny sydd â phlant mewn ysgolion sydd â chymeriad crefyddol. Mae amrywiaeth o resymau pam y gallai teuluoedd anghrefyddol ddewis anfon eu plant i ysgol sydd â chymeriad crefyddol, ond weithiau ni fydd ganddynt lawer o ddewis yn hyn o beth, yn enwedig mewn cyd-destunau gwledig pan fydd un ysgol gynradd yn unig yn y pentref (Hemming & Roberts 2018). Yn hynny o beth, mae'n bwysig ystyried anghenion y grŵp hwn o ddifrif hefyd. Gall ymdrin yn agored â phryderon teuluoedd anghrefyddol helpu i sicrhau bod darpariaeth briodol ar eu cyfer, yng nghyd-destun parch gan bawb tuag at ethos crefyddol yr ysgol.

Ni waeth pa mor anodd, mae ymgysylltu'n llwyddiannus â chymunedau lleiafrifol cystal â phosibl yn bwysig ar gyfer sicrhau perthnasoedd cydlynol yn yr ysgol a'r tu hwnt iddi. Gallai ysgolion fabwysiadu nifer o ddulliau, megis:

- Penodi aelod dynodedig o staff i gyfathrebu â rhai rhannau o'r gymuned (gan gynnwys disgyblion a rhieni). Mae ymchwil yn dangos bod hyn yn fwyaf effeithiol pan fydd yr aelod staff yn rhannu cefndir crefyddol a diwylliannol y gymuned dan sylw (Keddie 2011).
- Cynnal boreau coffi ac ymgynghoriadau â rhieni er mwyn creu cyfleoedd anffurfiol i ddeall rhagor am anghenion grwpiau gwahanol. Gall rhieni fod yn fwy hyderus i egluro anghenion crefyddol eu plant mewn awyrgylch mwy hamddenol.
- Gallai cynnal digwyddiadau fel diwrnodau aml-ffydd, diwrnodau coffa rhyngwladol a digwyddiadau elusennol helpu i ddod â grwpiau ffydd a grwpiau anghrefyddol o'r gymuned ehangach at ei gilydd ac annog parch a dealltwriaeth (Catholic Education Service 2008, Keddie 2014). Mae ysgolion mewn sefyllfa unigryw i ddwyn ynghyd wahanol rannau o'r gymuned a gweithio 'er lles pawb'.
- Gall osgoi cyfeiriadau at unrhyw Dduw penodol yn ystod gwasanaethau a digwyddiadau helpu i atal teimladau o ddieithrio ymysg rhieni sy'n bresennol.

4. Enghreifftiau o Arddangosfeydd

Darparwyd y ffotograffau canlynol trwy garedigrwydd y Religious Studies Resource Centre, Nottingham (www.rsresources.org.uk) a dangosant rai o'r ffyrdd y gellir defnyddio amgylchedd yr ysgol gynradd yn effeithiol i roi pwys ar amrywiaeth crefydd a chred.

Gosodiad Mosg

Yr ŵyl Iddewig, Succot

Gosodiad Cristnogol

Synagog mewn ysgol

Gorsedd Sikhaidd

Bwdha o dan goeden Bodhi

Clociau yn y Mosg

Gosodiad Bwdhaidd

Cysegrfa Fwdhaidd

Sgrôl y Torah Iddewig

Eglwys mewn ysgol

Mosg mewn Ysgol

Gosodiad Gurdwara

Gurdwara mewn ysgol

5. Adnoddau i Athrawon

5.1 Dogfennau Canllaw Swyddogol

- DCSF (2010) *Religious Education in English Schools: Non-Statutory Guidance*:https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/190260/DCSF-00114-2010.pdf
- DfE (2014) *Promoting Fundamental British Values as Part of SMSC in Schools - Departmental Advice for Maintained Schools*:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/380595/SMSC_Guidance_Maintained_Schools.pdf
- DfE (2013) *Personal, Health, Social and Economic (PSHE) Education*:
<https://www.gov.uk/government/publications/personal-social-health-and-economic-education-pshe/personal-social-health-and-economic-pshe-education>
- DfE (2013) *School Uniform: Guidance for Governing Bodies, School Leaders, School Staff and Local Authorities*:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/514978/School_Uniform_Guidance.pdf
- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008) *Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru*:
<http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130426-re-national-exemplar-framework-cy-v2.pdf>
- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008) *Fframwaith addysg bersonol a chymdeithasol ar gyfer dysgwyr 7 i 19 oed yng Nghymru*:
<http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130425-personal-and-social-education-framework-cy.pdf>
- Llywodraeth Cymru (2011) *Canllawiau ar gyfer cyrff llywodraethu ar bolisiau gwisg ysgol ac edrychiad disgyblion*:
<https://beta.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2018-03/canllawiau-ar-gyfer-cyrff-llywodraethu-ar-bolisiau-gwisg-ysgol-ac-edrychiad-disgyblion-diwygiwyd-gorffenaf-2011.pdf>

5.2 Adnoddau Rhad ac am Ddim y Cwricwlwm

- Association for Citizenship Teaching:
<https://www.teachingcitizenship.org.uk/resources>
- Bahá'í RE – Resources for Schools: <http://re.bahai.org.uk>
- National Association of Teachers of Religious Education (NATRE):
<https://www.natre.org.uk/resources> (rhaid bod yn aelod i gael at rai adnoddau)
- PSHE Association: www.pshe-association.org.uk/curriculum-and-resources
- Primary Resources: <http://www.primaryresources.co.uk>
- RE Today Services: <http://www.retoday.org.uk> (mae rhai adnoddau ar gael yn rhad ac am ddim)
- RE:Start / RE:Teachers (Cristnogaeth): <http://request.org.uk/restart/>
- Religious Education Council of England and Wales:
<https://www.religiouseducationcouncil.org.uk/resources/celebrating-re-lesson-ideas-activities/>
- Religious Studies Resource Centre: www.rsresources.org.uk (gellir talu ffi fechan i ymuno a benthyg adnoddau yn Nottingham a Swydd Nottingham)
- Shap Working Party: <http://www.shapworkingparty.org.uk/resources.html>
- Understanding Humanism: <https://understandinghumanism.org.uk>

5.3 Adnoddau Masnachol y Cwricwlwm

- Articles of Faith: <https://www.articlesoffaith.co.uk>
- Babcock IDP: <https://www.babcockldp.co.uk>
- Books at Press: <http://www.booksatpress.co.uk>
- Discovery RE: <https://discoveryschemeofwork.com>
- Jigsaw PSHE: <https://www.jigsawpshe.com>
- RE Matters: www.rematters.co.uk
- RE:ONLINE: <http://www.reonline.org.uk>
- RE Today Services: <http://www.retoday.org.uk>
- Teach It Primary: <https://www.teachitprimary.co.uk>
- TEACH:RE: <http://www.teachre.co.uk>
- Adnoddau AG/PSHE TTS i Ysgolion: <https://www.tts-group.co.uk/primary/>

5.4 Llyfrau Defnyddiol ar gyfer Ysgolion

- Bowker, J. (2005) *The Concise Oxford Dictionary of World Religions*, Gwasg Prifysgol Rhydychen
- Brook, J. (2014) *The RE Teacher's Survival Guide: A Practical Guide to Teaching RE in Primary Schools*, Bible Reading Fellowship.
- Elton-Chalcraft, S. (gol.) (2014) *Teaching RE Creatively*, Routledge.
- Hemming, P.J. (2015) *Religion in the Primary School; Ethos, Diversity, Citizenship*, Routledge.
- Lowndes, J. (2012) *The Complete Multi-faith Resource for Primary Religious Education: Ages 4-7*, Routledge.
- Lowndes, J. (2012) *The Complete Multi-faith Resource for Primary Religious Education: Ages 7-11*, Routledge.
- McCreery, E., Palmer, S. and Voiels, V. (2008) *Teaching Religious Education: Primary and Early Years*, Learning Matters.
- Nesbitt, E. (2004) *Intercultural Education: Ethnographic and Religious Approaches*, Sussex Academic Press.
- Pett, S. (gol.) (2015) *Religious Education: The Teacher's Guide*, RE Today Services.
- Rosen, M. and Young, A. (2016) *What is Humanism? How do you Live Without a God? And Other Big Questions for Kids*, Wayland.
- Smith, G. (2005) *Children's Perspectives on Believing and Belonging*, National Children's Bureau / Jessica Kingsley.
- Teece, G. (2012) *The Primary Teacher's Guide to RE*, Scholastic.
- Vaisey, G. (2017) *Canllaw ar Reoli'r Hawl i Dynnu Disgyblion yn ôl o Addysg Grefyddol*, CCYSAGauC.
- Wilson, T. (2015) *Hospitality and Translation: An Exploration of How Muslim Pupils Translate their Faith in the Context of an Anglican Primary School*, Cambridge Scholars.
- Webster, M. (2009) *Creative Approaches to Teaching Primary RE*, Routledge.
- Woodhead, L., Partridge, C. and Kawanami, H. (2016) *Religions in the Modern World: Traditions and Transformations* (3rd edition), Routledge.

5.5 Meysydd Llafur y cytunwyd arnynt yn lleol ar gyfer Addysg Grefyddol (yn adlewyrchu amrywiaeth o ddulliau)

- Barnsley:<https://www.barnsley.gov.uk/services/children-families-and-education/schools-and-learning/sacre-religious-education/agreed-syllabus/>
- Caerfaddon a Gogledd-ddwyrain Gwlad yr Haf, Bryste, Gogledd Gwlad yr Haf a Haringey (Llundain): <http://www.awarenessmysteryvalue.org>
- Birmingham:https://servicesforeducation.co.uk/files/Learning%20&%20Assessment/Subject%20Support/RE/Birmingham_Agreed_Syllabus_for_Religious_Education_2007.pdf
- Bournemouth a Poole:
<https://www.bournemouth.gov.uk/childreducation/Schools/SACREdocuments/SACREdocs/Bournemouth-and-Poole-Agreed-Syllabus.pdf>
- Swydd Gaergrawnt: <https://ccc-live.storage.googleapis.com/upload/www.cambridgeshire.gov.uk/residents/working-together-children-families-and-adults/SACRE%20RE%20in%20Cambridgeshire%20agreed%20syllabus.pdf?inline=true>
- Gorllewin Swydd Gaer a Chaer:
<https://www.cheshirewestandchester.gov.uk/your-council/policies-and-performance/council-plans-and-strategies/documents/Agreed%20Syllabus%20for%20Religious%20Education%20September%202013.pdf>
- Cernyw:
<https://www.cornwall.gov.uk/media/9227047/Agreed-syllabus-2014.pdf>
- Cumbria:<http://www.cumbria.gov.uk/elibrary/Content/Internet/537/6381/6528/4290215573.pdf>
- Cymru (y cyfan o'r 22 Awdurdod Lleol):
<http://www.wasacre.org.uk/publications/cym-syllabi.html>
- Dyfnaint, Torbay a Plymouth:
<http://www.devon.gov.uk/sacre-agreed-re-syllabus-2014.pdf>
- Doncaster:<http://www.doncaster.gov.uk/services/schools/locally-agreed-syllabus-for-religious-education>

- Dwyrain Sussex:
<https://czone.eastsussex.gov.uk/media/2423/east-sussex-agreed-syllabus-june-2017.pdf>
- Swydd Gaerloyw
<http://www.lindenprimary.co.uk/wp-content/uploads/2017/11/RE-Syllabus.pdf>
- Hampshire, Portsmouth, Southampton ac Ynys Wyth:
http://re.hias.hants.gov.uk/pluginfile.php/2464/mod_resource/content/1/Living%20Difference%20III%20pdf.pdf
- Kirklees a Calderdale:
<https://learning.calderdale.gov.uk/cmhc/services/school-management/sacre/Documents/Reports%20and%20Brochures/syllabus%202014.pdf>
- Leeds: <https://www.leeds.gov.uk/docs/Leeds%20RE%20syllabus.pdf>
- Manceinion, Salford, Stockport, Tameside a Trafford:
http://www.manchester.gov.uk/downloads/download/6561/manchester_agreed_syllabus_for_religious_education
- Newham (Llundain):
<https://www.newham.gov.uk/Documents/Education%20and%20learning/ReligiousEducationSyllabus.pdf>
- Swydd Northampton:
<http://www3.northamptonshire.gov.uk/councilservices/children-families-education/schools-and-education/information-for-school-staff/curriculum-and-resources/Documents/Introduction.pdf>
- Swydd Nottingham:
http://www.bishopalexanderacademy.co.uk/images/websiteFiles/curriculum/re/agreed_syllabus.pdf
- Redbridge a Havering (Llundain): www.whybridgejun.havering.sch.uk/files.php?force&file=office/Hsis_1215_A007_Joint_Agreed_Syllabus_RED_HAV_2015_FINAL_672290498.pdf
- Sheffield:
<https://www.sheffield.gov.uk/content/dam/sheffield/docs/schools-and-childcare/sheffield%27s-education-authority/SACRE%20Agreed%20Syllabus%202014-19.pdf>
- Gwlad yr Haf: <http://amvsomerset.org.uk>
- Swydd Stafford: <http://entrust.education/Pages/Download/8E67CCC1-2091-493F-9EA3-44103D22E68B>

- Wandsworth (Llundain): http://www.wandsworth.gov.uk/downloads/file/2081/wandsworth_locally_agreed_syllabus_for_religious_education

5.6 Rhestri Sefydliadau Addysgol

- Gwasanaeth Addysg yr Eglwys Gatholig: <http://www.catholiceducation.org.uk>
- Church of England Education (National Society): <https://www.churchofengland.org/more/education-and-schools>
- Cymdeithas Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol Cymru (CCYSAGauC): <http://www.wasacre.org.uk/cym-index.html>
- National Association of Standing Advisory Councils on Religious Education (NASACRE): <http://www.nasacre.org.uk/home>
- National Association of Teachers of Religious Education (NATRE): <https://www.natre.org.uk/>
- Peace Mala: <http://www.peacemala.org.uk>
- Plymouth Centre for Faiths and Cultural Diversity: <http://www.pcfcd.co.uk>
- PSHE Association: <https://www.pshe-association.org.uk>
- Religious Education Council of England and Wales: <https://www.religiouseducationcouncil.org.uk>
- Shap Working Party: <http://www.shapworkingparty.org.uk/resources.html>
- Ysgolion Eglwys Cymru: <http://www.churchschools.cymru.org/?lang=Cymraeg>

5.7 Rhestri Sefydliadau Eraill

- Board of Deputies of British Jews: www.bod.org.uk
- Buddhist Society: <http://www.thebuddhistsociety.org>
- Children's Rights Alliance for England: <http://www.crae.org.uk/>
- Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints: <https://www.mormonnewsroom.org.uk>
- Churches Together in England: www.cte.org.uk

- Y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol - Crefydd neu Gredo: <https://www.equalityhumanrights.com/en/religion-or-belief>
- Hindu Council UK: <http://www.hinducounciluk.org>
- Hindu Forum of Britain: www.hfb.org
- Humanists UK: <https://humanism.org.uk>
- Institute of Jainology: <http://www.jainology.org>
- Inter Faith Network (IFN): www.interfaith.org.uk
- Islamic Cultural Centre: <http://www.iccuk.org>
- Islamic Society of Britain: <https://www.isb.org.uk/>
- Jain Network: <http://www.jainnetwork.com>
- Jehova's Witnesses: <https://www.jw.org/en/>
- Jewish Leadership Council: <https://www.thejlc.org>
- Methodist Church: <http://www.methodist.org.uk>
- Muslim Council of Britain (MCB): <http://www.mcb.org.uk>
- Network of Buddhist Organisations: www.nbo.org.uk
- Network of Sikh Organisations: <http://nsouk.co.uk>
- Pagan Federation: <https://paganfed.org>
- Plant yng Nghymru: <http://www.plantynghymru.org.uk/ein-gwaith/hawliau/>
- Quakers in Britain: <http://www.quaker.org.uk>
- Runnymede Trust: <https://www.runnymedetrust.org>
- Sikh Council UK: <http://sikhcounciluk.org>
- Spiritualists' National Union: <https://www.snu.org.uk>
- Three Faiths Forum (3FF): <http://www.3ff.org.uk>
- UK Bahá'í: <http://www.bahai.org.uk>
- United Reform Church: <https://www.urc.org.uk>
- United Sikhs: <http://unitedsikhs.org>
- Zoroastrian Trust Funds of Europe: <https://www.ztfe.com>

6. Cyfeiriadau

- Ap Siôn, T., Francis, L. and Baker, S. (2007) 'Experiencing education in the new Christian schools in the United Kingdom: listening to the male graduates', *Journal of Beliefs and Values*, 28(1), tt. 1-15.
- Archdiocese of Birmingham (2018) *Framework for the Inspection of Catholic Schools*, Archdiocese of Birmingham.
http://www.bdes.org.uk/uploads/7/2/8/5/72851667/section_48_framework_january_2018.pdf
- Archdiocese of Cardiff (2010) *Section 48/50 Inspection Framework*, Archdiocese of Cardiff.
<http://www.rcadcschools.org/The%20Archdiocesan%20Section%2050%20Inspection%20Framework%202010.pdf>
- Archdiocese of Liverpool (2012) *Handbook for the Inspection of the Catholic Life and Religious Education in Primary Schools*, Archdiocese of Liverpool.
http://www.liverpoolcatholic.org.uk/userfiles_rcaol/file/CED/1_Primary%20Handbook%20%20Sept%202012.pdf
- Arweck, E. and Nesbitt, E. (2011) 'Religious education in the experience of young people from mixed-faith families', *British Journal of Religious Education*, 33(1), tt. 31-45.
- Baumann, G. (1996). *Contesting culture: discourses of identity in multi-ethnic London*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berkley, R. and Vij, S. (2008) *Right to Divide? Faith Schools and Community Cohesion*, London: Runnymede Trust.
- Breen, D. (2009) 'Religious diversity, inter-ethnic relations and the Catholic school: introducing the responsive approach to single faith schooling', *British Journal of Religious Education*, 31(2), tt. 103-115.
- Catholic Education Service (2008) *Catholic Schools, Children of Other Faiths and Community Cohesion: Cherishing Education for Human Growth*, London: CES.
https://www.catholiceducation.org.uk/guidance-for-schools/equality/item/download/7209_42c9fc43f229d55978aa08008579d616
- Catholic Education Service (2018) 'Religious Education in Catholic schools' [AR-LEIN].
<http://www.catholiceducation.org.uk/schools/religious-education/item/1002967-about-religious-education-in-catholic-schools>
- Church of England Education Office (2016) *Religious Education in Church of England Schools: A Statement of Entitlement*, Church of England.
https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-10/re_statement_of_entitlement_2016_0.pdf
- Church of England / Methodist Church (2013) *Statutory Inspection of Anglican and Methodist Schools (SIAMS): The Evaluation Schedule for the Statutory Inspection of Anglican and Methodist Schools*, The National Society. https://www.churchofengland.org/sites/default/files/2017-10/siams_evaluation_schedule_2013.pdf
- Cheetham, R. I. (2000) 'Collective worship: a window into contemporary understandings of the nature of religious belief?', *British Journal of Religious Education*, 22(2), tt. 71-81.
- Colson, I. (2004) 'Their churches are at home': the communication and definition of values in four aided Church of England secondary schools'. *British Journal of Religious Education*, 26(1), tt. 73-83.
- Conroy, J.C., Lundie, D., Davis, R.A., Baumfield, V., Barnes, P.L., Gallagher, T., Lowden, K., Bourque, N. and Wenell, K.J. (2013) *Does Religious Education Work? A Multi-dimensional Investigation*, London: Bloomsbury.
- Coughlin, S. (2016) 'Muslim families sending children to Catholic schools', *BBC News 01/12/16* [AR-LEIN] <http://www.bbc.co.uk/news/education-38157812>

- Cush, D. and Francis, D. (2001) 'Positive pluralism 'to awareness, mystery and value: a case study in religious education curriculum development. *British Journal of Religious Education*, 24(1), tt.52-67.
- Davies, G. (2000) 'Worship in the Primary School: A survey of Head Teachers' Attitudes in Rural West Wales', *Research in Education*, 64(1),tt. 20-35.
- Department for Children, School and Families (2010) *Religious Education in English Schools: Non-Statutory Guidance*, Nottingham: DCSF.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/190260/DCSF-00114-2010.pdf
- Department for Education (2013) *School Uniform: Guidance for Governing Bodies, School Leaders, School Staff and Local Authorities*, London: DfE.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/514978/School_Uniform_Guidance.pdf
- Department for Education (2014a) *The National Curriculum in England: Framework Document*, London: DfE.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/381344/Master_final_national_curriculum_28_Nov.pdf
- Department for Education (2014b) *Promoting Fundamental British Values as Part of SMSC in Schools Departmental Advice for Maintained Schools*. Llundain: DfE.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/380595/SMSC_Guidance_Maintained_Schools.pdf
- Education Act 1996 c.56.* https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/56/pdfs/ukpga_19960056_en.pdf
- Education Act 2002, c.22.* http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/32/pdfs/ukpga_20020032_en.pdf
- Education Reform Act 1988, c.40.*
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/40/pdfs/ukpga_19880040_en.pdf
- Engbretson, K. (2004) 'Conversations about religious education', *Journal of Beliefs and Values*, 25(3), tt. 267-281.
- Equality Act 2010, c.15.* http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/pdfs/ukpga_20100015_en.pdf
- Erricker, C., Erricker, J., Ota, C., Sullivan, D. and Fletcher, M. (1997) *The Education of the Whole Child*, London: Cassell.
- Estyn (2017) *Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu ysgolion cynradd*, Caerdydd: Estyn.
https://www.estyn.gov.wales/sites/default/files/documents/Guidance%20handbook%20for%20the%20inspection%20of%20primary%20schools%20-%202017%20cy_1.pdf
- Fancourt, N. (2017) 'Teaching about Christianity: a configurative review of research in English Schools', *Journal of Beliefs and Values*, 38(1), tt. 121-133.
- Faas, D., Darmody, M. and Sokolowska, B. (2016) 'Religious diversity in primary schools: Reflections from the Republic of Ireland', *British Journal of Religious Education*, 38(1), tt.83-98.
- Francis, L.J. and Robbins, M. (2011) 'Teaching secondary RE at faith schools in England and Wales: listening to the teachers', *Journals of Beliefs and Values*, 32(2), tt. 219-233.
- Gill, J. (2000a) 'The contribution of the act of collective worship to spiritual and moral development'. Yn Best, R. (Gol.), *Education for spiritual, moral, social and cultural development*. Llundain: Continuum. tt 106-116.
- Gill, J. (2000b). 'Approaches to collective worship in multifaith schools'. Yn Leicester, M., Modgil, C. and Modgil, S. (Goln), *Spiritual and religious education*. Llundain: Falmer. tt. 209-219.
- Guo, Y. (2015) 'Pre-service Teachers and Muslim Parents: Exploring Religious Diversity in Canadian Public Schools', *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 9(3), tt. 189-204.
- Head, R. (2009) 'The experience of mormon children in English school - based religious education and collective worship', *International Journal of Mormon Studies*, 2, tt. 197-205.

- Hemming, P.J. (2015) *Religion in the Primary School: Ethos, Diversity and Citizenship*. Rhydychen: Routledge.
- Hemming, P.J. (2018) 'No Offence to God but I Don't Believe in Him': Religion, Schooling and Children's Rights', *Ethnography and Education*, 13(2): tt.154-171.
- Hemming, P.J. & Roberts, C. (2018) 'Church schools, educational markets and the rural idyll', *British Journal of Sociology of Education*, 39(4): 501-517.
- Hughes, J. (2014) 'Contact and context: sharing education and building relationships in a divided society'. *Research papers in education*, 29(2), tt.193-210.
- Ipgrave, J. (1999) 'Issues in the delivery of religious education to Muslim pupils: Perspectives from the classroom', *British Journal of Religious Education*, 21(2), tt. 80-89.
- Ipgrave, J. (2009) 'The language of friendship and identity: Children's communication choices in an interfaith exchange', *British Journal of Religious Education*, 31(3), tt. 213-225.
- Ipgrave, J. (2012) 'Relationships between local patterns of religious practice and young people's attitudes to the religiosity of their peers', *Journal of Beliefs and Values*, 33(3), tt. 261-274.
- Jackson, R. (2003) Should the state fund faith based schools? A review of the arguments. *British Journal of Religious Education*, 25(2), tt. 89-102.
- Jackson, R. (2004) *Rethinking religious education and plurality: Issues in diversity and pedagogy*. Psychology Press.
- Jackson, R. and Everington, J. (2017) 'Teaching inclusive religious education impartially: an English perspective', *British Journal of Religious Education*, 39(1), tt. 7-24.
- Jackson, R., and O'Grady, K. (2007) 'Religions and education in England: social plurality, civil religion and religious education pedagogy'. Yn: Jackson, R. Miedema, S, Weisse, W, and Willaime, J.P. (goln) *Religion and education in Europe: developments, contexts and debates. Religious diversity and education in Europe* (Bd.3). Münster: Waxmann, tt. 181-202.
- Juchtmans, G. and Nicaise, I. (2013) 'Religion and Immigration: The Acculturation Attitudes of Muslim Primary School Children Attending Flemish Schools'. Yn: Smyth, E., Lyons, M. and Darmody, M. (goln) *Religious Education in a Multicultural Europe: Children, Parents and Schools*, Basingstoke: Palgrave Macmillan. tt.132-163.
- Kaczmarek-Day, A. (2013) 'Polish children in Wales: Negotiating in school church & neighbourhood', Traethawd PhD, Prifysgol Caerdydd. <https://orca.cf.ac.uk/58697/1/PhDkaczmarek-day%20-%20ORCA%2031.03.2014.pdf>
- Kay, W. and Francis, L. (2001) 'Religious Education and School Assembly in England and Wales: what do religious minorities think?', in Heimbrock, H. G., Scheilke, C. T. and Schreiner, P. (goln) *Towards Religious Competence: Diversity as a Challenge for the Education in Europe*, Munster: LIT, tt. 117-128.
- Keddie, A. (2011) 'Framing discourses of possibility and constraint in the empowerment of Muslim girls: Issues of religion, race, ethnicity and culture', *Race Ethnicity and Education*, 14(2), tt. 175-190.
- Keddie, A. (2014) 'Students' understanding of religious identities and relations: issues of social cohesion and citizenship', *Education, Citizenship and Social Justice*, 9(1), tt. 81-93.
- Knauth, T. and Körs, A. (2011) 'The 'contextual setting approach': a contribution to understanding how young people view and experience religion and education in Europe', *British Journal of Religious Education*, 33(2): 209-223.
- Koukounaras-Liagis, M. (2011) 'Can an educational intervention, specifically Theatre in Education, influence students' perceptions of and attitudes to cultural and religious diversity? A socio-educational research', *British Journal of Religious Education*, 33(1), tt. 75-89.
- Kuusisto, A. and Kallioniemi, A. (2014) 'Pupils' views of religious education in a pluralistic educational context', *Journal of Beliefs & Values*, 35(2), tt. 155-164.
- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008a) *Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru*:

<http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130426-re-national-exemplar-framework-cy-v2.pdf>

- Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008b) *Fframwaith addysg bersonol a chymdeithasol ar gyfer dysgwyr 7 i 19 oed yng Nghymru*: <http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130425-personal-and-social-education-framework-cy.pdf>
- Llywodraeth Cymru (2011) *Canllawiau ar gyfer cyrff llywodraethu ar bolisiau gwisg ysgol ac edrychiad disgyblion*: <https://beta.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2018-03/canllawiau-ar-gyfer-cyrff-llywodraethu-ar-bolisiau-gwisg-ysgol-ac-edrychiad-disgyblion-diwygiwyd-gorffnaf-2011.pdf>
- Llywodraeth Cymru (2018) 'Cwricwlwm newydd i ysgolion: Beth sy'n newid?' [AR-LEIN]. <https://gov.wales/topics/educationandskills/schoolshome/curriculuminwales/curriculum-for-wales-curriculum-for-life/?skip=1&lang=cy>
- Long, R. and Bolton, P. (2017) *Faith Schools in England: FAQs* (House of Commons Briefing Paper 06972), Llundain: Llyfrgell Tŷ'r Cyffredin. <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06972/SN06972.pdf>
- Madge, N., Hemming, P. and Stenson, K. (2014) *Youth on Religion: The development, negotiation, and impact of faith and non-faith identity*, Llundain: Routledge.
- Marshall, J. (2016) 'Helping children and young people build resilience through Religious Education – in the context of the Prevent duty, SMSC and British Values' [AR-LEIN]. http://web.plymouth.gov.uk/sacre_re_building_resilience.pdf
- McCowan, T. (2016) 'Building bridges rather than walls: research into an experiential model of interfaith education in secondary schools', *British Journal of Religious Education*, tt. 1-10.
- McCreery, E. (2005) 'Preparing primary school teachers to teach religious education', *British Journal of Religious Education*, 27(3), tt. 265-277.
- McKenna, U., Neill, S., Jackson, R. (2009) Personal worldviews, dialogue and tolerance: students' views on religious education in England, yn: Valk, P., Bertram-Troost, G., Friederici, M. and Beraud, C. (Goln) *Teenagers' Perspectives on the Role of Religion in their Lives, Schools and Societies. A European Quantitative Study*, Religious Diversity and Education in Europe Series. Münster: Waxmann, tt. 49-70.
- Mogra, I. (2017) 'Learning through observations: the potential of collective worship in primary schools', *Pastoral Care in Education*, 35(1), tt. 3-12.
- Moulin, D. (2011) 'Giving voice to 'the silent minority': the experience of religious students in secondary school religious education lessons', *British Journal of Religious Education*, 33(3), tt. 313-326.
- Moulin, D. (2015) 'Religious identity choices in English secondary schools', *British Educational Research Journal*, 41(3), tt. 489-504.
- Moulin, D. (2016a) 'Reported experiences of anti-Christian prejudice among Christian adolescents in England', *Journal of Contemporary Religion*, 31(2), tt. 223-238.
- Moulin, D. (2016b) 'Reported schooling experiences of adolescent Jews attending non-Jewish secondary schools in England', *Race Ethnicity and Education*, 19(4), tt. 683-705.
- Muslim Council of Britain (2007) *Towards Greater Understanding: Meeting the Needs of Muslim Pupils in State Schools: Information and Guidance for Schools*, Llundain: MCB. <http://www.religionlaw.co.uk/MCBschoolsreport07.pdf>
- National Association of Teachers of Religious Education (2017) 'Legal requirements: RE - Statutory requirements and curriculum information' [AR-LEIN]. <https://www.natre.org.uk/about-re/legal-requirements/>
- Nesbitt, E. (2004) *Intercultural Education: Ethnographic and Religious Approaches*, Brighton: Sussex Academic Press.
- Swyddfa Ystadegau Gwladol (2015) 'How religion has changed in England and Wales' [AR-LEIN]. <http://visual.ons.gov.uk/2011-census-religion/>

- Ofsted (2013) *Religious Education: Realising the Potential (Report Summary)*. Manceinion: Ofsted. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/413159/Religious_education_-_realising_the_potential_-_Report_summary.pdf
- Ofsted (2017) *School Inspection Handbook: Handbook for Inspecting Schools in England under Section 5 of the Education Act 2005*. Manceinion: Ofsted. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/678967/School_inspection_handbook_section_5.pdf
- O'Grady, K. (2003) 'Motivation in Religious Education: A collaborative Investigation with Year Eight Students', *British Journal of Religious Education*, 25(3), tt. 214-225.
- Oliver, C. and Candappa, M. (2003) *Tackling Bullying: Listening to the Views of Children and Young People*, Llundain: DfES.
- Panjwani, F. (2005) 'Agreed syllabi and un-agreed values: Religious education and missed opportunities for fostering social cohesion', *British Journal of Educational Studies*, 53(3), tt. 375-393.
- Panjwani, F. (2014) 'Faith-schools and the religious other: The case of Muslim schools', Yn Chapman, J.D., McNamara, S., Reiss, M. and Waghid, Y. (Goln) *International handbook of learning, teaching and leading in faith-based schools*, Springer Netherlands, tt. 139-156.
- Priest, N., Walton, J., White, F., Kowal, E., Fox, B. and Paradies, Y. (2016) 'You are not born being racist, are you? Discussing racism with primary aged-children', *Race Ethnicity and Education*, 19(4), tt. 808-834.
- PSHE Association (2018) 'Curriculum guidance: how does PSHE education help schools to meet their statutory duties?' [AR-LEIN]. <https://www.pshe-association.org.uk/curriculum-and-resources/curriculum>
- Pyke, A. (2013) *Assessing and understanding young people's attitudes toward religious diversity in the United Kingdom* (Traethawd PhD, Prifysgol Warwick).
- Rawls, J. (1971) *A Theory of Justice*. Harvard: Gwasg Prifysgol Harvard.
- Revell, L. (2007) 'Student Primary teacher and their experience of religious education in schools', *British Journal of Religious Education*, 27(3), tt. 215-226.
- R (Fox) v Secretary of State for Education [2015] EWHC 3403.
- Richardson, N., Niens, U., Mawhinney, A. and Chiba, Y. (2013) 'Opting out or opting in? Conscience clauses, minority belief communities and the possibility of inclusive religious education in Northern Ireland', *British Journal of Religious Education*, 35(3), tt. 236-250.
- Schihalejev, O. (2013) 'Religious Education influencing students' attitudes: a threat to freedom?', *Religion and Education*, 40(1): 20-34.
- Scourfield, J.B., Gilliat-Ray, S., Khan, A. and Sameh, O. (2013) *Muslim Childhood: Religious Nurture in a European Context*, Rhydychen: Gwasg Prifysgol Rhydychen
- Short, G. (2002) 'Faith-based schools: a threat to social cohesion?' *Journal of Philosophy of Education*, 36(4), tt. 559-572.
- Short, G. and Lenga, R., A. (2002) 'Jewish primary schools in a multicultural society: responding to diversity?', *Journal of Beliefs and Values*, 23(1), tt. 43-54.
- Smith, G. (2005) *Children's Perspectives on Believing and Belonging*, Llundain: Y National Children's Bureau ar ran y Joseph Rowntree Foundation.
- Smith, G. and Smith, S. (2013) 'From values to virtues: An investigation into the ethical content of English primary school assemblies', *British Journal of Religious Education*, 35(1), tt. 5-19.
- Taylor, J., Ayoun, S., and Moussa, F. (2014) 'The Hijab in Public Schools', *Religion and Education*, 41(1), tt. 16-30.
- Turner, R. (2017) 'Muslim parents sending their children to Christian schools to prepare them for 'life in modern Britain'', *The Telegraph* 20/02/17 [AR-LEIN]. <http://www.telegraph.co.uk/education/2017/02/20/muslim-parents-send-children-christian-schools-toprepare-life/>

- Watson, J. (2004) 'Educating for citizenship: The emerging relationship between religious education and citizenship education', *British Journal of Religious Education*, 26(3), tt. 259-271.
- Watson, J. (2010) 'Including secular philosophies such as humanism in locally agreed syllabuses for religious education', *British Journal of Religious Education*, 32(1), tt. 5-18.
- Weller, P., Purdam, K., Ghanea, N. and Cheruvallil-Contractor, S. (2015) *Religion or Belief, Discrimination and Equality: Britain in Global Contexts*, Llundain: Bloomsbury. tt. 83-120.
- Welply, O. (2017) 'I'm not being offensive but...': intersecting discourses of discrimination towards Muslim children in school', *Race Ethnicity and Education*, 21(3), tt.370-389.
- Whittaker, C.R., Salend, S. and Elhoweris, H. (2009) 'Religious Diversity in Schools', *Intervention in Schools and Clinic*, 44(5), tt. 314-319.
- Wilson, T. (2015) *Hospitality and Translation: An Exploration of How Muslim Pupils Translate their Faith in the Context of an Anglican Primary School*. Cambridge Scholars Publishing.
- Yr Eglwys yng Nghymru (2014) *Arolygiad Statudol Ysgolion yr Eglwys yng Nghymru dan Adran 50 Deddf Addysg 2005 (a adnabyddir hefyd fel Arolygiad Gwella)*, The National Society.
http://www.churchschools.cymru.org/res/files//Diocese/GWELLA/Inspection_Documents_Welsh/Gwella_Framework_05.08.13_CYMRAEG.doc
- Zilliacus, H. and Kallioniemi, A. (2016) 'Secular ethics education as an alternative to religious education – Finnish teachers' views', *Journals of Beliefs and Values*, 37(2), tt. 140-150.

7. Cydnabyddiaethau

- Lis Aslin – Cadeirydd Llywodraethwyr, Ffederasiwn Ysgolion Eglwys Maelor, Wrecsam
- Carolyn Ault – Cynrychiolydd Bahá'í, CYSAG Henffordd, Cynrychiolydd Ffydd mewn Ysgolion Lleol
- Christine Abbas – Cydlynnydd Materion Cyhoeddus Cymru, Ffydd Bahá'í, CYSAG Blaenau Gwent
- Abigail Beacon – Pennaeth, Ysgol Gynradd yr Eglwys yng Nghymru y Santes Monica, Caerdydd
- Hayat Benkorichi Graoui – Myfyriwr Ymchwil, Prifysgol Caerdydd
- Lat Blaylock – Golygydd ac Ymgynghorydd RE Today a Swyddog Prosiectau NATRE, RE Today Services
- Nicolette Bryan – Cynorthwy-ydd Effaith Ymchwil, Prifysgol Caerdydd
- Ann Cardwell-Rawlinson – Cydlynnydd AG, Ysgol Gynradd Milton Park, Weston-super-Mare, Gogledd Gwlad yr Haf
- Claire Clinton – Cynghorydd AG i Fwrdeistref Newham, Llundain (ALI ac Ysgolion), RE Matters
- Luke Donnellan – Pennaeth Addysg, Humanists UK
- Christopher Dye – Cynorthwy-ydd Effaith Ymchwil, Prifysgol Caerdydd
- Sion Elis – Cydlynnydd AG, Ysgol Gynradd Gymraeg Llwynderw, Abertawe
- Janis Ellis – Cydlynnydd AG, Ysgol Gynradd Yr Eglwys yng Nghymru Dewi Sant, y Bont-faen, Bro Morgannwg
- Victoria Fletcher – Arweinydd AG, Ysgol Gynradd yr Eglwys yng Nghymru y Santes Monica, Caerdydd
- Michael Gammage – CYSAG Windsor a Maidenhead
- Christopher Gascoigne – Pennaeth Dros Dro, Ysgol Gynradd yr Eglwys yng Nghymru Sant Paul, Caerdydd
- Fay Green – Pennaeth, Ffederasiwn Ysgolion Eglwys Maelor, Wrecsam
- Araf Haq – Cadeirydd y Llywodraethwyr, Ysgol Gynradd yr Eglwys yng Nghymru Sant Paul, Caerdydd
- Wendy Harrison, Cynghorydd AG Ymgynghorol, Cyngor Dinas Caerlŷr, ac Ymgynghorydd AG, Cyngor Swydd Lincoln
- Ken Johnson – CYSAG Swydd Nottingham ac RS Resources
- Libby Jones – Aelod Gweithredol ac Ysgrifennydd Cynorthwyol, Cymdeithas CYSAGau Cymru
- Vikki Jones – Swyddog Cau'r Bwlch, Gwasanaeth Cyflawniad Lleiafrifoedd Ethnig a Theithwyr Caerdydd
- Aleksandra Kaczmarek-Day – Myfyriwr Gradd Ymchwil Doethurol, Prifysgol Caerdydd
- Jonathan Marshall BME – Ymgynghorydd a Hyfforddwr, CYSAG a'r Centre for Faiths and Cultural Diversity Plymouth
- Iain Palmer – Cydlynnydd AG, Ysgol Gynradd John Clifford, Beeston, Nottingham
- Vanessa Parselle – Cydlynnydd AG, Ysgol Gynradd Evenlode, Penarth, Bro Morgannwg
- Ed Pawson – Aelod Gweithredol Cenedlaethol, National Association of Teachers of Religious Education
- Abyd Quinn-Aziz – Uwch Ddarlithydd mewn Gwaith Cymdeithasol, Prifysgol Caerdydd
- Jayne Reardon – Swyddog Cau'r Bwlch, Gwasanaeth Cyflawniad Lleiafrifoedd Ethnig a Theithwyr Caerdydd
- Jennie Roberts – Cydlynnydd AG ac Arweinydd Rhwydwaith, Ysgol Gynradd Broadoak, Manceinion
- Jonathan Scourfield – Athro Gwaith Cymdeithasol, Prifysgol Caerdydd
- Mike Still – Pennaeth Cynorthwyol a Chaplan Lleyg, Ysgol Quanton Hall, Harrow, Gogledd Llundain
- Barbara Taylor – Ysgrifennydd, National Association of Small Schools
- Philip Thomas – Athro AG, Ysgol Iau Queen Elizabeth's Hospital, Clifton, Bryste
- Matthew Vince – Myfyriwr Ymchwil, Prifysgol Caerdydd
- Julie Walker – Cydlynnydd AG, Partrington CE Primary Academy, Hull
- Janine Waring – Pennaeth, Ysgol Gynradd John Clifford, Beeston, Nottingham

School of
Social Sciences

Ysgol y Gwyddorau
Cymdeithasol

ISBN: 978-1-908469-17-5